

Poliitiliste teadmiste alused

A-29240₁₁

Polüütiliste teadmiste alused

PARTEI-
HARIDUS-
SÜSTEEMI
ALGASTME
POLIIT-
KOOLIDE
ÕPIK

Õpiku koostas autorite kollektiiv
koosseisus:

V. I. Stepakov (juhendaja),
D. J. Bahšijev, K. N. Brutents, B. D. Dats-
juk, N. P. Filimonov, V. F. Glagolev,
A. Z. Okorokov, F. F. Petrenko, A. P. Pet-
rov ja V. V. Zagladin.

Kujundanud E. Tali.

Tõlkinud: M. Lumi, F. Teder, A. Kerge,
H. Haug, E. Riikoja.

2

Käesolevale sajandile kuulub eriline koht inimkonna ajaloos. Nagu te teate, toimub meie põlvkonna silme all suur protsess — üleminek kapitalismilt sotsialismile. Meie kodumaa astus esimesena sellele teele. Tal tuli sammuda tundmatuid radu, lahendada keerulisi ülesandeid, mis ei olnud kunagi varem ühegi rahva ette kerkinud. Nüüd sammuvad nõukogude inimesed juba pool sajandit kindlalt sotsialistliku progressi ja õitsengu teed ning nende järel on sellele teele astunud ka teiste maade rahvad. Missugust kindlat kompassi on vaja selle ajaloolise protsessi suunamiseks! Marksism-leninism ongi see kompass, mis juhatab inimkonnale õigesti teed helgesse tulevikku — kommunismi.

Meie ei ole üksnes suure ürituse — kommunismi rajamise kaasaegsed, vaid sellest aktiivsed osavõtjad. Sellepärast on täiesti arusaadav, et eesrindliku revolutsioonilise teooria — marksismi-leninismi põhjalik omandamine kujuneb iga nõukogude inimese sisemiseks vajaduseks. Teisiti ei ole võimalik mõista ja õigesti hinnata meie kodumaal ja välismaal toimuvate nähtuste mõtet, olla tõeline võitleja kommunismi ideaalide eest, aktiivselt osa

võtta uue viisaastaku, NLKP XXIII kongressi otsuste elluviimisest. Sellepärast pöörabki partei määratu suurt tähelepanu ideoloogilisele tööle, selle tähtsale lülile — poliitilisele õppusele. Riigi teeb tugevaks rahvahulkade teadlikkus, ütles V. I. Lenin. Teadlikkus aga tuleb teadmiste kaudu.

Kallis lugeja, teie käes olev raamat on üks nende teadmiste allikaid, mis omandatakse parteiharidussüsteemi alglülis. Poliitiliste teadmiste aluste õppimine on alles esimene aste kogu marksismi-leninismi rikkuse omandamise suunas. Missuguseid teadmisi annab see raamat? Selles on lühidalt ja populaarselt esitatud marksismi-leninismi õpetuse põhiseisukohad ühiskonna ja tema arenemise seaduste kohta. Ta annab teadmiste kõige vajalikuma miinimumi, vaid poliitiliste teadmiste alused.

Raamatus on kuus peatükki. Esimeses antakse kokkuvõtlikult ajaloolise materialismi põhiseisukohad; teises — lühike ülevaade meie maa arenemisest alates töölisliikumise esimestest sammudest kuni sotsialismi täieliku ja lõpliku võiduni; kolmandas — nõukogude sotsialistliku ühiskonna, tema majanduslike ja poliitiliste aluste ning liikumapanevate jõudude iseloomustus. Neljas peatükk sisaldab tähtsamaid andmeid ühiskonna sotsialismilt kommunismile ülemineku teede kohta; viies on pühendatud sotsialistlikule maailmasüsteemile, tema arenemise ja kindlustumise seaduspärasustele; kuues jutustab rahvusvahelisest kommunistlikust liikumisest ja rahvaste rahvuslikust vabadusvõitlusest.

Ent enne kui te hakkate raamatut lugema ja uurima, tahaksime juhtida tähelepanu mõningatele tähtsatele asjaoludele. Poliitiliste teadmiste aluste omandamine nõuab tõsist tööd ja järelikult

suuri jõupingutusi ja palju aega. Karl Marx võrdles teed teadusse kujukalt ki-vise teerajaga, rõhutades sellega, et tead-misi omandatakse püsiva ja visa tööga. Ent see töö tasub end sajakordselt ära. Inimkonna suur õpetaja kõneles kordu-valt teadmiste hüvest, näitas, missugus-teks ajaloolisteks tegudeks on rahvas suu-teline, kui ta «on organiseeritud ja teda juhivad teadmised».

Poliitilised teadmised ei ole omaette eesmärk, neid ei vajata uudishimu pärast. Nad teevad ainult siis inimese tugeva-maks, ideeliselt kindlamaks ning tema teod arukamaks, kui neid ei õpita mehaa-niliselt pähe, vaid omandatakse loovalt, põhjalikult. Vähe kasu on ka revolutsioo-nilise teooria ühtede või teiste seisukoh-tade ja vormelite kokkukogumisest, kol-lektsioneerimisest. Ülesanne seisab selles, et õppida poliitilisi teadmisi rakendama kommunistliku ülesehitustöö igapäevases praktikas, osata loovalt mõelda, hinnata iga elunähtust teadusliku maailmavaate seisukohtadelt. Teiste sõnadega — üksnes revolutsioonilise teooria olemuse põhjalik, loov omandamine võib olla tähtsaks eel-duseks edukale võitlusele kommunismi eest.

Parteiharidussüsteem rajaneb järje-kindlusel ja järjekestvusel. Omandanud raamatu «Poliitiliste teadmiste alused» sisu, kogu algastme poliitkooli programmi, olete te, kallid lugeja, ette valmistatud revolutsioonilise teooria edasiseks, põhja-likumaks õppimiseks marksismi-leninismi aluste koolis.

KUIDAS ÜHISKOND ARENEB

1. Materiaalne tootmine kui ühiskonna arenemise alus

Poliitiliste teadmiste aluste omandamiseks peab kõigepealt olema ettekujutus inimühiskonnast:

millal see tekkis, kuidas areneb, missugused on tema ühelt astmelt teisele ülemineku seaduspärasused.

**Mis on inim-
ühiskond**

Inimene eraldus loomariigist umbes miljon aastat tagasi. Sellest ajast peale elavad inimesed ühiskondadena. Miljoni aasta jooksul on inimkond läbi käinud keerulise arenemistee. Ta on jõudnud ürgaegse küti rohmakast kivikirvest ja vibust automaattehaste, aatomireaktorite ja küberneetiliste masinateni, metsinimese koopast tänapäeva heakorrastatud linnadeni, esimestelt teadvuse välgatuselt teadusliku mõtlemiseni.

Niisama hämmastavad muutused on toimunud ka inimühiskonna korralduses. Ürgühiskonnalt on ta järjekindlalt üht astet teise järel ületades jõudnud sotsialismini, mille tingimustes tänapäeval elab üle kolmandiku maa-kera rahvastikust.

Mis on inimühiskond?

Ühiskond on teatud kindla, elamiseks tarvilike materiaalsete hüvede tootmisviisiga omavahel seotud inimeste ajalooliselt kujunenud ühendus.

**Ühiskonna
arenemise
seaduspärane
iseloom**

Inimeste ühiskondlik elu on äärmiselt keeruline ja mitmekülgne. Maakeral on ligi 130 maad ja need on asustatud rohkem kui 2500 keelt kõneleva rahvaga.

Need rahvad elavad erinevais looduslikes ja sotsiaalsetes tingimustes, nad erinevad kommete, tavade ja traditsioonide poolest. Ühed neist on jõudnud materiaalse ja kultuurilise progressi teel kaugele ette ning elavad arenenud tööstusmaades, teised ei ole veel ürgaegsest olukorrast välja jõudnud. Niisugused rahvad on säilinud üksikutel Okeania saartel, Austraalia, Aafrika ja Lõuna-Ameerika raskesti ligipääsetavates piirkondades. Ürgaja tingimustes elavad näiteks bušmanid Lõuna-Aafrikas ja puaanid Borneo saare keski piirkondades. Need suguharud ei oska maad harida, elamut ehitada, kiri on neile tundmatu. Nende ainukeseks elatusvahendiks on metsloomade küttimine, metsikult kasvavate taimede viljade ja juurte korjamine.

Millest on niisugused erinevused tingitud? Kas inimühiskonna arenemises valitseb seaduspärasus või on tema ajalugu juhuslikkuste kaos?

Möödunud sajandi teise pooleni näis ühiskonnaelu inimestele äärmiselt segasena ja arusaamatuna. Neile paistis, et pimedad sotsiaalsed (ühiskondlikud) jõud mängivad igavesti nende saatusega. Kuigi paljud mõtteteadlased kõnelesid ajaloo seadustest, ei olnud olemas teaduslikku vaadet ühiskonnale. Väideti, et sotsiaalelu ei allu mingisugustele seadustele. Ühed olid arvamusel, et inimesi juhib jumal ja et ühiskonna arenemise seadustest kõnelda on absurdne. Teised käsitlesid ajaloo protsessi kuningate, tsaaride, preestrite, silmapaistvate väejuhtide, kangelaste jne. tegevuse tulemusena. Need mõlemad vaated on väärad, ebateaduslikud. Need seadsid ühiskonnaelu sõltuvusse kas olematust üleloomulikust jõust — jumalast — või üksikisikute kapriisidest ning määrasid seega paljumiljonilised töörahva hulga passiivsusele, pimedale alandlikkusele.

Teaduslik ühiskonnateooria tekkis alles XIX sajandi keskel. Selle sajandi 30- ja 40-ndaid aastaid tähistas proletariaadi ja tema võitluse tormiline kasv. Möödunud perioodiga võrreldes tõusis see võitlus kvalitatiivselt uuele astmele: töölised, kes varem olid läinud kaasa kodanlusega, hakkasid ikka sagedamini välja astuma ise-

seisva jõuna võitluses oma majanduslike ja poliitiliste õiguste eest.

Tähele pannes linnakehvistu kasvu, hakkasid tolle aja õpetlased nimetama proletariaati ühiskonna paiseks, nägemata temas suurt poliitilist jõudu, proletariaadi klassivõitluse aga kuulutasid nad inimkonna haiguseks. Alles Karl Marx ja Friedrich Engels mõistsid esimestena töölisklassi osa ajaloos. Kogu oma talendi, keeva energia ja elu pühendasid nad täielikult tööliste üritusele, nende organiseerimisele ja valgustamisele. Nad löid õpetuse, mis seletab maailma ja aitab teda töörahva huvides ümber kujundada. Niiviisi tekkis esmakordselt ühiskonna arenemise teaduslik teooria, proletariaadi ideoloogia.

Teadusliku kommunismi rajajad olid geniaalsed teadlased ja suured revolutsionäärid. K. Marx ja F. Engels tundsid põhjalikult ühiskonna- ja loodusteadusi, jälgisid pidevalt uusi teaduslikke avastusi ja ühiskonnaelu sündmusi, mõtestasid neid loovalt lahti ja tegid üldistusi. K. Marx ja F. Engels uurisid tähelepanelikult töölisliikumist kogu maailmas, iseäranis Euroopa, Aasia ja Ameerika maades. Selles oli neile abiks paljude keelte tundmine. K. Marx luges ja rääkis saksa, prantsuse, inglise, hispaania, ladina ja kreeka keeles. F. Engels aga valdas 20 keelt. K. Marx ja F. Engels õppisid ka vene keelt ja lugesid venekeelseid raamatuid Venemaa töölis- ja talurahvaliidumise kohta.

Rahvusvahelise proletariaadi suur juht ja õpetaja Karl Marx sündis 5. mail 1818 Saksamaal Trieri linnas. Tema isa oli advokaat. K. Marx õppis algul Bonni, hiljem Berliini ülikoolis. Pärast ülikooli lõpetamist kavatses ta hakata professoriks Bonnisis. Reaktsiooniline Preisi valitsus aga ei lasknud progressiivse mõttelaadiga inimesi õppeasutustesse, sellepärast pidi Marx oma kavatsust muutma. 1842. aastal sai temast «Reini Ajalehe» kaastööline ning hiljem toimetaja. Ajalehe veergudel kritiseeris noor teadlane teravalt majanduslikku, poliitilist ja vaimset rõhumist, mis Saksamaal valitses. Preisi valitsus sulges ajalehe. Et võitlust jätkata, asus K. Marx 1843. aastal elama Prantsusmaale. Pariisis lähenes ta sotsialistliku liikumise esindajatele, tutvus prantsuse tööliste elu ja võitlusega. Seal kirjutas ta mitmed hiilgavad tööd, milles esitas oma revolutsioonilised vaated.

1844. aastal kohtus K. Marx Pariisis esmakordselt

F. Engelsiga ja sellest ajast peale sai alguse nende südamlilik sõprus ja ühine revolutsiooniline tegevus.

Friedrich Engels sündis 28. novembril 1820 Saksamaal Barmeni linnas. Tema isa oli vabrikant, kes oli arvamisel, et tema poeg saab väga hästi läbi ka ilma hariduseta. Vanemate pealekäimisel pidi F. Engels lahkuma gümnaasiumist ja tegelema äriasjadega, mida ta vihkas. Kuid ta jätkas oma teaduslikku ja poliitilist haridust, käis vabakuulajana Berliini ülikoolis filosoofia loenguil. Töötades 1842. aastast alates Manchesteris (Inglismaa) kaubakontoris, uuris ta põhjalikult Inglise töölisklassi olukorda ja jõudis järeldusele, et proletariaadile kuulub suur tulevik. F. Engelsist sai töölisklassi huvide kirglik kaitsja ja ekspluateerijate äge vastane.

1848. aasta revolutsioon, mis puhkes algul Prantsusmaal ning levis hiljem ka teistesse Lääne-Euroopa maadesse, tõi K. Marxi ja F. Engelsi kodumaale. Siin, Reini provintsis, juhtisid nad demokraatlikku «Uut Reini Ajalehte», mis ühendas kõiki revolutsioonilisi jõude. Ajaleht kaitses rahva huve ja võitles rahva vabaduse eest. Ent reaktsioon võitis. «Uus Reini Ajaleht» keelati ära, ajalehe toimetaja K. Marx anti kohtusse ja saadeti seejärel maalt välja. F. Engels võttis rahva relvastatud ülestõusust osa. Pärast ülestõusnute lüüasaamist põgenes F. Engels Šveitsi kaudu Londonisse. K. Marx läks Pariisi, aga saadeti ka sealt välja. 1849. aastal sõitis ta Londonisse ja elas seal kuni surmani.

K. Marx ja F. Engels pühendasid oma elu rahvusvahelisele töölisliikumisele. Nemad panid aluse esimesele proletariaadi revolutsioonilisele parteile, asutasid esimesed rahvusvahelised töölisorganisatsioonid. Oma teoreetiliste tööde ja otsese praktilise tegevusega panid nad aluse proletariaadi revolutsioonilise liikumise uuele etapile. V. I. Lenin kirjutas: «Lühidalt võib Marxi ja Engelsi teeneid töölisklassi ees väljendada nõnda: nad õpetasid töölisklassile enesetunnetamist ja iseteadvust ning seadsid unistuste asemele teaduse.»¹

K. Marx ja F. Engels avastasid proletariaadis ühiskonna ümberkujundava jõu ja relvastasid töölisklassi teadusliku teooriaga võitluses kodanluse vastu. Nad töötasid välja revolutsioonilise õpetuse, mida nimetatakse

¹ V. I. Lenin, Teosed, 2. kd., lk. 6.

marksismiks selle õpetuse rajaja K. Marxi nime järgi. Marxi tööde hulgas on kesksel kohal tema kuulus teos «Kapital», mille kirjutamisele ta pühendas kogu oma elu. Raamatus analüüsitakse kodanliku ühiskonna arenemise seadusi, paljastatakse kapitalistliku ekspluateerimise saladused ja põhjendatakse teoreetiliselt kapitalismi hukumise ja sotsialismi võidu paratamatust. K. Marxi enda hinnangu kohaselt on «Kapital» kõige võimsam mürisk, mis kodanluse ja maaomanike pihta eales on heidetud.

Karl Marx suri 14. märtsil 1883. 5. augustil 1895 katkes tema hea sõbra ja võitluskaaslase Friedrich Engelsi elulõng. Ent nende teadusliku teooria valgus ja uue maailma eest peetava revolutsioonilise võitluse leek, mille nad süütasid, ei kustu kunagi.

Uutes ajaloolistes tingimustes — imperialismi, proletarsete revolutsioonide ja sotsialismi ehitamise ajastul arendas Marxi ja Engelsi õpetust edasi Vladimir Iljitš Lenin. V. I. Lenini panus revolutsioonilisse teooriasse oli niivõrd suur, et edaspidi hakati seda nimetama *marksismiks-leninismiks*. Marksism-leninism on kogu maailma proletariaadi internatsionaalne õpetus.

K. Marx ja F. Engels tõestasid, et ühiskond areneb objektiivsete, s. o. inimeste tahtest ja teadvusest sõltumate seaduste järgi. See tähendab, et sotsiaalsed nähtused, hoolimata nende näilikust isoleeritusest ja korratusest, on omavahel tihedalt seotud ja ranges järjestuses. Näiteks ühiskondlik-majanduslike formatsioonide — inimühiskonna arenemise järjestikuste astmete vahetumine toimub vastavalt ühiskonna arenemise seaduspärasustele: algul oli ürgkogukondlik kord, seejärel orjanduslik, siis feodaalne, selle järel aga kapitalistlik kord. Kapitalismi asemele tuleb kodanluse meelegeitlikust vastupanust hoolimata sotsialism.

Seaduspärasused on omased kõigile ühiskonnaelu sfääridele — majandusele, poliitikale ja vaimuelule. Tihe side on näiteks tootmise ja tarbimise, tehnika arenemistaseme ja tööviljakuse vahel. Seaduspärane on see, et kõik ekspluataatorlikud ühiskonnad — orjanduslik, feodaalne ja kapitalistlik — jagunevad klassideks, neil on oma eriline ühiskonnakorraldus, oma riigitüüp, ja nende ühiskondade klasside vahel käib äge võitlus. Seaduspärane on ka see, et igale ühiskonnakorrale on omased omad ideed: näiteks kapitalistlikule — kodanlikud ideed, mis

sanktsioneerivad ekspluateerimist ja rõhumist, sotsialistlikule — marksistlik-leninlikud ideed, mis väljendavad töörahva huve.

K. Marx ja F. Engels väitsid, et sotsiaalsetel nähtustel on seaduspärane iseloom, ja avastasid ka seadused, mille järgi ajalugu areneb. Mida annab ühiskonna arenemise seaduste tundmine? Tunnetatud seadused võimaldavad toimuvaid nähtusi ja kogu ühiskonna progressi teaduslikult seletada. Edasi võimaldab seaduste tundmine ajaloo sündmuste käiku ette näha ja seepärast ebasoovitavaid nähtusi vältida ning kiirendada niisuguste saabumist, mis on kasulikud töörahva hulkadele. Avastanud ühiskonna arenemise seadused, ennustasid K. Marx ja F. Engels näiteks, et tööliklassi võit kodanluse üle on paratamatu, ja seda 70 aastat enne Suurt Oktoobrit — esimest võidukat proletaarset revolutsiooni. Järelikult, sotsiaalsete seaduste tundmine on kommunistlike parteide ja nende juhtimisel tegutsevate töörahva hulkade suure ümberkujundava tegevuse vajalik tingimus.

Enne sotsiaalsete seaduste avastamist ei saanud inimesed ühiskonna elu valitseda. Marksismi-leninismi teaduse ja kommunistlike parteide loomine andis esmakordselt töölisliikumisele teadliku iseloomu, tõstis suurel määral rahvahulkade osatähtsust ajaloos. Pärast seda kui tööliklass võimu enda kätte võitis, astus inimkond ajastusse, kus uut ühiskonda — sotsialismi — ehitatakse teaduslikul alusel.

**Mis on
ühiskonna
elu alus**

Marksismi suur teene ühiskonnaõpetuses seisab selles, et ta määras kindlaks sotsiaalsete muutuste peamise põhjuse. Ajaloo põhjaliku teadusliku analüüsi tulemusena formuleerisid K. Marx ja F. Engels väga tähtsa seaduse: *ühiskonna olemasolu ja arenemise aluseks on kõikidel ajastutel materiaalsed hüvede tootmise viis*. Selle muutumine põhjustab kogu ühiskonna organismi ümberkorraldamise.

Tõepoolest, iga inimene vajab iga päev toitu, riideid, korterit ja palju muud. Ühiskonna elu seaduseks on see lihtne tõsiasi, et enne kui tegelda poliitika, teaduse ja kunstiga või mõnel muul vaimsel alal, peavad inimesed rahuldama oma materiaalsed vajadused. Ent inimesele vajalikke materiaalseid hüvesid ei anna loodus valmis kujul. Et mitte nälga ja külma kätte surra, on inimesed

sunnitud tootma looduslike materjalide alusel kõike seda, mida nad vajavad. Nad ühinevad ühiseks tööks, organiseerivad tootmist, mis on nende elu esimeseks tingimuseks. Tootmine aga ei seisa paigal, ühiskonna kasvavad materiaalsed vajadused sunnivad inimesi tootmist täiusutama. Tootmise arenemine omakorda avaldab paratamatult mõju nii ühiskonna struktuurile kui ka ühiskonnas valitsevate ideede sisule. Koos tootmisviisiga muutub ka inimene, areneb tema mõistus, ta õpib kasutama uusi tööriistu ja omandab uusi elukutseid. Näiteks masinatega tootmise tekkimisel hakkas kiiresti levima haridus, sest kirjaoskamatud inimesed ei suutnud keerulist tehnikat juhtida.

Tootmisviis on lai mõiste. Vaatame algul, missugustest elementidest koosneb materiaalseste hüvede tootmine. Kõigepealt on nendeks *töö objektid*, s. o. mitmesugused inimeste hangitud materjalid, näiteks mets, kivisüsi, nafta, rauamaak jne., millele inimese töö on suunatud. Teiseks *tööriistad* ehk *tootmisriistad*: instrumendid, tööpingid, masinad. Tootmiseks on vajalikud ka energiaallikad, hooned ja ehitised, transport, raudteed ja kanalid, sideliinid, laod jne., mis koos tootmisriistadega moodustavad *töövahendid*. Töö objektid ja vahendid moodustavad *tootmisvahendid*.

Kõige tähtsamaks ja vajalikumaks tootmise koostisosaks on *inimesed*. Omades tootmiskogemusi, töövilumust ja teadmisi, loovad nad tootmisriistad. Kui täiuslik masin ka ei ole, tema loojaks on inimene. Tema paneb ka masinad ja mehhanismid tööle. «Kogu inimkonna esimene tootlik jõud on tööline, töötaja,»¹ rõhutas V. I. Lenin.

Tootmisvahendid ja inimesed, kes neid tootmisprotsessis teenindavad, moodustavad üheskoos *ühiskonna tootlikud jõud*.

Missugusel arenemistasemel on tootlikud jõud, niisugusel astmel on inimühiskonna võim looduse üle. Näiteks 200 aastat tagasi tundsid inimesed halvasti looduslike energiaallikaid ega saanud neid kasutada. Nad rakendasid ainult oma lihaste ja koduloomade jõudu. Nüüd aga annavad üle 99 protsendi energiast inimesele alistatud loodusjõud: langeva vee, tahke ja vedelkütuse, aatomi lagunemise, tuule ja päikese energia. Selle tõttu valitseb

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 334—335.

inimkond nüüd loodust suuremal määral kui kunagi varem.

Tootlikud jõud moodustavad vaid tootmisviisi ühe külje. Tema teiseks koostisosaks on *tootmissuhted*.

Tootmissuhted moodustavad iga ühiskonna paratamatu ja äärmiselt tähtsa külje. Nad on alati eksisteerinud ja eksisteerivad ka tulevikus, sest nendeta ei ole võimalik inimeste kooselu.

Primitiivseid tööriistu kasutades olid inimesed juba muistsel ajal sunnitud looma üksteisega tootmissidemeid, et pidada üheskoos jahti suurtele metsloomadele, ehitada elamuid kaitseks halva ilma eest, varuda kütust, säilitada tuld. Ühiskonna arenedes muutus tootmine keerulisemaks, tihenesid inimestevahelised sidemed tootmistegevuses. Tootmisprotsess ise muutus järjest rohkem ühiskondlikuks. Tänapäeva tingimustes voolavad miljonid tootmisuhetega seotud inimesed iga päev kokku tehaste ja vabrikute katuse alla, ehitustele. Nad toodavad üheskoos mitmesuguseid masinaid, rõivaid, jalatseid, kangaid, ehitusmaterjale, püstitavad maju jne. Miljonid inimesed töötavad põllumajanduses, mis paljuski sõltub linnast, samuti nagu linn paljus sõltub põllumajandusest.

Tootmissuhted on objektiivsed majanduslikud sidemed, mis kujunevad inimeste vahel ühiskondliku produkti tootmise ja materiaalsete hüvede jaotamise protsessis.

Tootmissuhted määrab eeskätt tootmisvahendite omanduse vorm. Viimane võib olla kas era või ühiskondlik. Omanduse vormist sõltub inimeste vahekord ühiskonnas.

Võtame näiteks kapitalistliku korra. Seal teeb eraomandus kodanluse, kelle valduses on tootmisvahendid, valitsevaks klassiks, proletariaadi aga rõhutud klassiks. Sotsialismi tingimustes, kus valitseb tootmisvahendite ühiskondlik omandus, vastupidi, on kodanluse olemasolu võimatu, tööliste, talupoegade ja haritlaste vahel aga valitsevad koostöö ja vastastikuse abistamise suhted.

Omanduse vormist sõltub ka toodetud materiaalsete hüvede jaotamisviis. Kapitalismi tingimustes on tootmisel ühiskondlik, töö produkti omastamisel aga erakapitalistlik iseloom. Seal valitseb printsip: mida suurem on kapital, seda suurem on tulu. Kapitalistid ei loo oma kätega mitte mingisuguseid rikkusi, saavad aga muinasjutulisi kasumeid. Mispärast? Ainult sellepärast, et nemad on tootmis-

vahendite omanikud. Ameerika Ühendriikides näiteks saab üle 200 rikka perekonna igaüks aastas üle 1 miljoni dollari tulu. Miljonid kapitalistlike maade töötajad aga on ilma jäetud isegi kõige napimast teenistusest, kuna nad ei suuda leida tööd.

Tootmisriistu, nende tööd on kerge näha ja jälgida, tootmissuhted aga ei torka silma, neid ei saa käega katsuda. Ent nad eksisteerivad samuti nagu tootmisriistadki. Nende keerulisse võrku on nii või teisiti põimitud kõigi inimeste toimingud, sest iga inimene on miljonite nähtamatute niitidega seotud ühiskonnaga, kollektiiviga, teiste inimestega. Töötades vabrikus või tehases, saades palka, ostesprodukte ja kaupu kaupluses, astuvad inimesed tootmissuhetesse (majandussuhetesse).

Tootmissuhete alusel tekivad ja arenevad kõik muud ühiskondlikud suhted: poliitilised, õiguslikud, ideoloogilised, perekondlikud, elukondlikud jne. Näiteks kui saavutasid võidu kapitalistlikud tootmissuhted, korraldati ümber ka kogu ühiskond. Saanud majanduslikult valitsevaks klassiks, tõrjus kodanlus aadli välja kõigist ühiskonnaelu sfääridest. Viinud läbi revolutsiooni, haaras ta võimu, lõi endale meelepärase poliitilise riigimasina, oma õiguse, ja pani need oma huve kaitsma.

Valitsevate tootmissuhete iseloom määrab ära ühiskonna tüübi ja struktuuri, klasside ja sotsiaalsete kihtide seisundi, inimeste materiaalsed ja vaimsed huvid. Piltlikult öeldes, tootmissuhted moodustavad just nagu ühiskonnahoone vundamendi, põhialuse, millele on ehitatud kõik tema korrused: riigimasin, poliitika, õigus, ideoloogia, moraal. K. Marx ütles, et tootmissuhted moodustavad ühiskonna baasi (aluse) ja määravad ühiskonna pealisehituse: poliitilise võimu iseloomu, riigi tegevuse suuna, s. o. tema poliitika, ideede, kirjanduse, kunsti sisu. Tootmissuhete ignoreerimine oleks väga suur viga.

Oma teoses «Kapital» toob K. Marx järgmise näite. Kasumit taga ajades otsustas inglise kodanlane Peel organiseerida kapitalistlikku tootmist Austraalias. Ta laadis laevale masinaid ja toorainet, võttis kaasa 3000 meest ja naist koos nende lastega ja asus teele. Tal oli hea meel, et Austraalias ei ole teisi kapitaliste, keegi ei hakka temaga konkureerima. Kui aga kohale jõuti, jooksid kõik töölised minema, kapitalistile ei jäänud isegi teenijat: vaba maad oli seal palju, sellepärast hakkasid töölised tegelema põl-

lunduse ja karjakasvatusega. Peeli kasupüüdlikud plaanid lõhkesid seebimullina.

«Õnnetu härra Peel!» märgib Marx pilkavalt. «Ta nägi kõik ette, kuid unustas ainult kaasa võtta inglise tootmisuhteid.»

Inglismaal valitsesid kõikjal kapitalistlikud suhted ja töölisel oli ainult üks võimalus: kui ei taha nälga surra, mine ja kummarda kapitalisti. Austraalias oli olukord teistsugune: seal ei olnud tol ajal kapitalistlikke tootmisuhteid, neid sinna vedada oli muidugi võimatu. Miski ei sidunud töölisi kapitalistiga; niipea kui nad tundsid end vabana, jätsid nad ta maha.

Niisiis, me vaatlesime tootmise kaht tähtsat külge: tootlikke jõude ja tootmissuhteid. Üheskoos näitavad nad kuidas, missugusel viisil toodavad inimesed kõik eluks vajaliku. *Tootlikud jõud ja tootmissuhted oma ühtsuses moodustavadki materiaalsete hüvede tootmise viisi.*

Milles see ühtsus seisab, kuidas tootmise kaks külge vastastikku toimivad?

Iga ühiskonna tootlikud jõud saavad areneda üksnes teatud kindlate tootmissuhete raamides. Need suhted mõjutavad tootmist otseselt, kiirendavad või aeglustavad tootmise arenemist. Kui tootmissuhted vastavad tootlikele jõududele, siis soodustavad nad tootmise kasvu ja ühiskonna progressi. Näiteks NSV Liidus sotsialistlikud tootmissuhted, mille aluseks on tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlik omandus, puhastasid tee meie maa majanduse kiireks tõusuks, samuti rahva ainelise heaolu ja kultuuri tõusuks.

Kui aga tootmissuhted ei vasta tootlikele jõududele, muutuvad nad tõkkeks ühiskonna arenemise teel ning nende kõrvaldamine muutub ajalooliseks paratamatuseks.

Kuidas tootmissuhted kujunevad ja millest nad sõltuvad? Iga ühiskonna tootmissuhted kujunevad sõltumatult inimeste tahtest ja teadvusest ning arenevad seaduspäraselt. K. Marx tõestas, et tootmissuhete iseloomu määravad tootlikud jõud ja eeskätt tööriistade arenemistase. Tõepoolest, tööviljakuse tõstmiseks muudavad ja täiustavad inimesed pidevalt tootmisriistu. See tõstab inimese mõju loodusele kõrgemale astmele ja aitab suurendada elatusvahendite tootmist ühiskonnale. Täiuslikumad tööriistad aga nõuavad omakorda ka progressiivseid tootmisuhteid. Näiteks tootmise automatiseerimise arendamine

on kaasaegse kapitalismi tingimustes kodanlike tootmissuhete raamidega piiratud ja nõuab tungivalt nende likvideerimist. Automaatmasinate süsteemi rakendamine vähendab järsult vajadust tööjõu järele ning põhjustab tööliste ja teenistujate väljaheitmist ettevõtetest. Kapitalistliku korraga rahulolematute armee kasvab ning see seab valitsevad kodanlikud suhted ikka suuremasse ohtu. Ja lõppude lõpuks pühitakse nad minema.

Järelikult määravad tootlikud jõud igas ühiskonnas ära tootmissuhted. Ellu astudes leiab iga põlvkond eest teatud kindla tootlike jõudude taseme ja väljakujunenud tootmissuhete tüübi. See tingib inimeste materiaalsed ja vaimsed huvid, millest nad juhinduvad oma igapäevases elus.

Ent oleks ekslik arvata, et tootlikud jõud kutsuvad automaatselt esile tootmissuhete vahetumise ja nende vahel on alati ühtsus, vastavus. Ei, see ei ole kaugeltki nii. Tootmisprotsessis tehakse alatasa mitmesuguseid muudatusi tööriistades, võetakse kasutusele tootlikumad masinad, vana tehnikat asendatakse uuega. Teisiti öeldes, tootlikud jõud arenevad pidevalt. Erinevalt neist muutuvad ekspluataatorlikus ühiskonnas valitsevad tootmissuhted üksnes võrdlemisi pikkade ajavahemikkude järel. Ekspluateerijate heaolu rajaneb tervenisti tootmisvahendite eraomandusel, sellepärast püüavad nad olemasolevaid suhteid jäädvustada, nende muutmist igati takistada, kaitsevad neid sõdurite täakide, politseinike kumminuiade, kohtute ja vanglatega.

Liikuvamad tootlikud jõud kasvavad lõppude lõpuks valitsevate tootmissuhete raamidest välja ja nende vahel tekivad vastuolud. Ekspluataatorlikus ühiskonnas muutuvad need paratamatult lepitamatuks konfliktiks. Teatud etapil muutuvad iganenud tootmissuhted tõkkeks, piduriks, mis takistab tootlike jõudude arenemist. Kapitalismi tingimustes avaldub see konflikt ületootmise majanduskriiside, ettevõtete võimsuse kroonilise alakoormatuse, tööpuuduse kasvu jne. näol. See kõik põhjustab tööliklassi olukorra halvenemist, kutsub esile tema rahulolematuse ja klassivõitluse järsu teravnemise. Marx ütles, et kodanlik ühiskond, kes on esile nõidunud võimsad tootmis- ja vahetusvahendid, on nagu nõid, kes ei suuda enam valitseda tema poolt esilemanatud maa-aluseid jõude.

Ühiskond aga ei saa oma arengus seisma jääda. Kus on siis väljapääs? Tuleb organiseerida rahvahulgad ühtseks

poliitiliseks jõuks ja võita revolutsioonilisel teel ekspluaateerijate vastupanu, likvideerida iganenud tootmissuhted ja luua nende asemele uued, mis annaksid tootlike jõudude edasisele kasvule vabaduse.

Konflikt tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel, mis antagonistlikus klassiühiskonnas paratamatult tekib, põhjustab seaduspäraselt selle ühiskonna hukkumise. Iganenud tootmissuhete asemele tulevad teised, uued. Ajaloos ongi nii olnud: orjanduslikud tootmissuhted loovutasid koha feodaalsetele, feodaalsed aga kapitalistlikele, mis omakorda likvideeriti ja asendati sotsialistlike tootmissuhetega, algul meie maal, seejärel aga terves reas teistes maades.

Sotsialismi ajal langeb esmakordselt inimkonna ajaloos ära vajadus olemasolevaid tootmissuhteid revolutsioonilisel teel kukutada: tootmisvahendid kuuluvad siin töörahvale, kes on ise huvitatud tootmisviisis tekkivatest vastuloludest ülesaamisest. Kommunistlik partei ja sotsialistlik riik, kes väljendavad rahva huve, märkavad neid vastulolusid ja võtavad tarvitusele vajalikud abinõud nende plaanipäraseks kõrvaldamiseks.

Nüüd võib teha mõningad üldised järeldused. Esimene järeldus: ühiskonna peamine jõud, ajaloo looja on rahvas. Tema valmistab tööriistu, toodab kõik materiaalsed hüved, kukutab iganenud ühiskonnakorra ja tagab seega tootmisviisi ja kogu ühiskonna progressiivse arengu.

Teine järeldus: et ühiskonna elu muuta, tuleb kõigepealt ümber kujundada ühiskonna materiaalne alus — inimeste majandus- ehk tootmissuhted.

Muidugi ei tähenda need järeldused sugugi seda, et silmapaistvad isiksused, ühiskonnategelased, teadlased ja nende ideed ei etenda inimühiskonna progressis mingisugust osa. Eesrindlikud ideed ja nende kandjad avaldavad kahtlemata ühiskonnaelu kõigile külgedele positiivset mõju, kui nad peavad eluga sammu ja väljendavad progressiivse klassi huve. Seda tõestavad kõige paremini marksismi-leninismi revolutsioonilised ideed ning Marxi, Engelsi ja Lenini praktiline tegevus. Nad avaldasid kogu inimkonna elule kolossaalset mõju, kiirendasid ühiskonna arengut kommunismi teel. Marksism-leninism on ühiskondliku progressi suur revolutsiooniline jõud.

Oma mõju avaldavad sündmuste käigule ka mitmesugused kodanlikud, oportunistlikud, revisionistlikud ja muud

reaktsioonilised teooriad. Nad takistavad töörahval ühiskonnaelu nähtusi õigesti mõistmast ja oma huvide eest võitlemiseks paremaid teid leidmast. Sellepärast on nende mõju ühiskonna arenemisele negatiivne. Ent ajaloo objektivsete seaduste tõttu hävitatakse varem või hiljem nii iganenud ühiskonnakord kui ka reaktsioonilised ideed.

2. Klassid ja klassivõitluse osatähtsus ühiskonna arengus

Inimesed erinevad omavahel paljus: tegevusala, elukutse, hariduse, tulude, palga suuruse jne. poolest. Kuid kõigist nendest erinevustest on kõige tähtsamad, olulisemad klassierinevused. Klassihuvide lepitamatus muutub revolutsioonitormideks, mis hävitavad iganenud ühiskonnasuh-

ted ja loovad uued, saavutatud tootlike jõudude tasemele vastavad suhted. Üksnes arvesse võttes klasside omapära ja nende vastastikuste suhete iseärasusi igal kindlal ajajärgul antud maal, võib orienteeruda ühiskonnaelu komplitseerituses ja vastuoludes, mõista sündmuste käiku.

Mis on klassid? Missugune on nende osa ajaloos?

Kuidas ja millal tekkisid klassid

Klassid on suured inimeste grupid, kes erinevad üksteisest oma suhtelt tootmisvahenditega, oma osa poolest ühiskondlikus töö organisatsioonis, samuti ühiskondlikust rikkusest osasaamise suuruse ja viisi poolest.

Põhitunnus, mille järgi määratakse kindlaks üks või teine klass, inimeste klassikuuluvus, on nende suhe tootmisvahenditega. Kui näiteks ühiskonnas vabrikud ja tehased on inimeste ühe grupi valduses, teisel aga ei ole midagi peale töökatte ja töövõime, siis me ütleme, et esimene grupp moodustab kapitalistide, kodanluse klassi, teine — proletariaadi. Kodanlus ekspluateerib proletariaati, rikastub tema arvel, sellepärast on nende klasside vahel lepitamatud vastuolud, käib pidev võitlus.

Klassid ja klassivõitlus on seaduspärane nähtus ajaloos.

Klasside olemasolu tunnistavad ka kodanlikud teadlased, kuid nad moonutavad nende olemust. Ühed neist väidavad, et ühiskonna jagunemine klassideks on jumalik akt, on alati olnud ja on ka tulevikus. Teised on arvamisel, et klasse on tekitanud sõjad, vägivald. Kolmandad seovad klasside tekkimist inimeste jagunemisega tootmise organiseerijaiks ja tädeviijaiks, tööarmastajaiks ja laiskadeks, kes ei ole suutelised looma. Esimesed olevat moodustanud valitsevad, teised — alluvad klassid.

Marksism-leninism on need väärad teooriad ammu troonilt tõuganud. Klassid ei ole alati eksisteerinud. Oma arengu varasel astmel ei tundnud ühiskond klasse ega klassivõitlust. Ei olnud ei rikkaid ega vaeseid, kõik olid võrdsed. Kuidas tekkisid klassid ja miks kujunes klassivõitlus ajaloo liikumapanevaks jõuks?

Tööriistad olid ürgühiskonnas äärmiselt primitiivsed: rohmakalt töödeldud nui, kivikirves, oda, vibu ja nool. Niisuguste tööriistadega võis elatusvahendeid hankida üksnes üheskoos. Sellepärast elasid inimesed veresugulusel rajanevate sugukondade ja sugukondlike kogukondadena. Sugukonnad ühinesid ja moodustasid hõimu.

Niikaua kui inimene suutis primitiivsete tööriistadega hankida elatusvahendeid vaid niipalju, kui ta tarbis, ei olnud klasside tekkimiseks majanduslikke tingimusi. Ükski inimeste grupp ei püüdnud teist gruppi jõuga allutada ja enda kasuks töötama sundida. Orjastatud inimene ei oleks oma peremehele midagi andnud: kõigest, mis ta hankis, piisas vaevalt tema enda äraelamiseks. Järelikult ei saanud ühiskonna arenemise varajasel etapil klassid tekkida, selleks ei olnud veel materiaalseid tingimusi.

Ürgkogukondlik kord arenes äärmiselt aeglaselt, kuid ühiskond läks pidevalt edasi. Kivist tööriistad loovutasid järk-järgult koha metallist tööriistadele: algul pronksist, hiljem rauast tööriistadele. Ilmus kõblas, labidas, harkader. Uued, täiuslikumad tööriistad võimaldasid üle minna toidu korjamiselt selle tootmisele.

Kogukonna piires oli algul loomulik tööjaotus: mehed tegelesid jahipidamisega, naised — viljade, söödavate juurte jne. korjamisega. Naine etendas ühiskondlikus tootmises juhtivat osa. Ta tagas ürgaegsele kollektiivile enam-vähem alalised toiduvarud. Kujunes matriarhaat (ladina-keelsest sõnast «*mater*» — ema), s. o. ürgkogukondliku korra niisugune aste, kus juhtiv seisund ühiskondlikus

tootmises ja sugukondliku kogukonna elus kuulus naistele.

Hiljem tekkisid ürgaegne karjakasvatus ja põlluharimine, seejärel aga algas tootmise spetsialiseerumise protsess, tekkis ühiskondlik tööjaotus: ühtedes kogukondades kindlustus karjakasvatus, teistes — põlluharimine, kolmandates jäi põhitegevuseks jahipidamine. Varsti ilmus käsitöö. See soodustas veelgi tööviljakuse tõusu, vahetuse arenemist.

Ühiskondlik tööjaotus tõi ürgühiskonna ellu olulisi muutusi. Mehed omandasid järk-järgult juhtiva seisundi tootmises. Matriarhaat loovutas koha patriarhaadile (ladinakeelsest sõnast «*pater*» — isa).

Täiuslikumate tööriistade ja uute majandusharude tekkimisega hakkab tootmine juba toimuma väikeste rakukestena. Huvi ühismajapidamise vastu langeb, sest perekond suudab nüüd varustada end kõige vajalikuga. Perekond kujuneb ühiskonna majandusüksuseks. Tal on oma elamu, kodune majapidamine, kari. Ka tööriistad muutuvad perekonna omanduseks.

Uued tööriistad võimaldasid tootaprodukte rohkem, kui kogukonna liikmed tarbisid. Tekkinud ülejääke hakati vahetama teiste kogukondade tööproduktide vastu. Tekkis raha. Hiljem hakati müüma ka tööriistu. Vahetusega tegelesid hõimude juhid, vanemad ja preestrid (vaimulikud), kes hakkasidki omastama toodangu ülejääke, hiljem aga tööriistu ja raha. Nad rikastusid kiiresti ja omandasid ühiskonnas kõrgema seisundi. Niisugune akumulatsioon oligi eraomanduse algmeks. Selle tagajärjel hakkas tekkima varanduslik ebavõrdsus.

Sugukondliku korra jäänuseid esineb tihtipeale praegugi paljude hõimude juures Aafrikas, indiaanlaste juures Ameerikas, Vaikse ookeani saartel. Prantsuse teadlane Pfeffer, kes sooritas reisi Borneo saarele, kirjeldab oma raamatus «Bivakid Borneol» dajaki hõimude elu. Nende küla koosneb viiest suurest puumajast, mis on 80 meetrit pikad ja 50 meetrit laiad. Igal perekonnal on oma tuba. Juhile kuulub terve maja. Hõimu peamiseks tegevusalaks on põlluharimine: dajakid kasvatavad riisi, maisi ja banaane. Maad harivad üheskoos, saak läheb ühisaita. Jahipidamisel on juhuslik iseloom. Dajakid tunnevad raha ja võtavad osa vahetusest. Igal soodsal juhul omastab juht osa ühiskondlikust rikkusest, rahast. Kogumispüüd on

omane ka igale perekonnale. See näide illustreerib kujukalt kogukonna lagunemise algust, omandi kogumise ja ürgaegse ülemkihi tekkimise lähteid.

Eraomanduse tekkimisega astus inimkond oma ajaloo uude etappi. Tootmine, jaotus ja ühiskonna korraldus muutusid. Ühiskond lõhenes rikasteks ja vaesteks. Laostunud kogukonnaliikmed muutuvad sõltuvaks raha ja tootmisvahendite valdajatest. Võttes teravilja, kariloomi või raha laenuks, ei suuda kehvikud sageli neid tagastada ja langevad orjusse. Terved perekonnad muutuvad härraste omandiks ja töötavad nende heaks elu lõpuni. Kasulikuks muutus ka sõjavangide muutmise orjadeks.

Niiviisi tekkis ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt, niiviisi lõhenes ühiskond ekspluateerijaiks ja ekspluateeritavaks. Ühed klassid loovad oma tööga materiaalseid väärtusi, teised aga omastavad need. Lepitamatud vastuolud nende vahel põhjustavad ägeda klassivõitluse, mis ei vaibu enam paljude aastatuhandete vältel.

Rõhutud ei taha leppida sellega, et neil tuleb kogu elu töötada ekspluateerijate heaks. Sotsiaalsetest lahingutest osavõtvate klasside huvid on vastandlikud. Ekspluateerijaile on klassivõitlus oma võimu kindlustamise vahend, ekspluateeritavatele, rõhutuile aga on see ainus viis vabaduse kättevõitmiseks.

Ühiskonna jagunemine klassideks põhjustas tootlike jõudude kasvu ja kiirendas inimühiskonna edasiarenemist. Ühtede eksisteerimine teiste arvel lõi tingimused vaimse töö eraldumiseks füüsilisest tööst, mis soodustas teaduse ja kultuuri, kirjanduse ja kunsti tekkimist. See oli omakorda ühiskonna edasise progressi võimsaks teguriks. Suur on ka klassivõitluse osatähtsus: kõigis ekspluataatorlikes ühiskondades on ta peamine ajaloo liikumapanev jõud.

Ekspluataatorliku ühiskonna tüübid Ajalugu tunneb kolme tüüpi antagonistlike klassidega ühiskonda: orjanduslikku, feodaalset ja kapitalistlikku ühiskonda.

Mis iseloomustab *orjanduslikku ühiskonda*? Tema põhiklassid on orjapidajad ja orjad. Ühiskonna majandusliku aluse moodustab orjapidajate eraomandus tootmisvahenditele ja töötajaile — orjadele. Kõige suuremateks orjanduslikeks maadeks olid Vana-Kreeka ja Vana-Rooma.

Orje ei peetud inimesteks. Tavaliselt ei kutsutud neid

nimepidi, vaid tööriistade järgi, millega nad töötasid: «labidas», «kõblas», «ader» jne. Seadus ütles: «Ori on kõnelev tööriist. Orjapidaja võis orjaga käituda nii, nagu talle pähe tuli: ta võis orja tappa, müüa teda turul nagu karilooma. Tsirkuseetenduste ajal seati orje vaatajate lõbuks silm silma vastu raevunud metsloomadega, korraldati areenil võitlusi, kus ühed orjad pidid publiku silme all tapma teisi.

Orjanduse ajastu oli rikas arvukate klassilahingute poolest. Kõige grandioossem neist oli ülestõus Spartacuse juhtimisel Vana-Roomas, mis kestis kolm aastat.

Orjade sõnakuulmises hoidmiseks oli vaja vägivallavahendeid. Loodi riik kui tööriist ühe klassi käes teise klassi valitsemiseks. Riik kujutab endast erilist poliitilist masinat, võimuaparaati, kellel on relvastatud inimeste salgad, kohtud ja vanglad. Selle poliitilise organi ülalpidamiseks seadsid ekspluateerijad sisse maksud. Riik kaitses orjapidajate privileege, andis arenevale majandusele orje sõjavangide ja laostunud vabade kodanike hulgast.

Kõigist oma negatiivsetest külgedest hoolimata oli orjanduslik ühiskond ürgkogukondliku korraga võrreldes samm edasi. Tekkisid esimesed linnad, arenes käsitöö, ilmusid uued tööriistad — ader, äke ja vikat. Hakkas arenema tehnika. Vaimne töö eraldus füüsilisest. Arenesid teadus, kirjandus ja kunst, mis hakkasid etendama ühiskonna elus suurt osa.

Kuid teatud aja möödumisel ammendas orjanduslik kord oma võimalused. Ta pörkas kokku ületamatute vastuoludega. Kepi hirmul töötavad orjad ei olnud huvitatud tootmise täiustamisest ja toodangu suurendamisest. Oma tulusid suurendasid orjapidajad peamiselt orjade niigi ülemäärase ekspluateerimise tugevdamise arvel.

Selle kõige tõttu teravnes klassivõitlus. Ikka tihedamini puhkesid orjade ähvardavad ülestõusud, sagenesid võõramaiste barbarite kallaletungid. Nende jõudude surve all orjanduslik kord. Tema asemele tuli progressiivsem — *feodaalkord*.

Mille poolest erineb feodaalühiskond orjanduslikust? Tootmissuhete aluseks feodalismi ajal on mõisniku omandiõigus maale ja mittetäielik omandiõigus töötajale — talupojale. Viimasel oli kodune majapidamine, lihtsamad tööriistad ja kariloomad. See tekitas talupojas teatud huvi töö vastu. Talupojal aga puudus peamine — maa: see

kuulus täielikult feodaalidele. Kõige suuremad maaomanikud olid tsaarid, kuningad ja vaimulikud.

Paremad maad jättis feodaal oma majandile. Ülejäänud maa andis väikeste tükkidena — hingemaadena — orjastavatel tingimustel talupoegadele. Feodaalsel Venemaal kinnistati hingemaa taluperedele spetsiaalse dokumendiga — «krepostiga», kust tuligi nimetus «pärisorjuslik kord».*

Talupoegade hingemaad tagasid põlluharijaile hädavaevu viletsa äraelamise. Ekspluateerimine oli täiesti avalik: saadud hingemaa eest tegid talupojad, nende lapsed, lapselapsed ja kõik järgnevad põlvkonnad tegu (töötasid mitu päeva nädalas tasuta mõisnikule) või andsid oma härrale osa toodetud produktist kas natuuras või rahas. Peale selle maksustasid riik ja kirik talupoega igasuguste maksudega: andamid, kiriku- ja kohalikud maksud jne.

Feodaalühiskonna põhiklassid on talupojad ja mõisnikud. Pärisorjad — sunniviisilised töötajad — ei olnud huvitatud tööst mõisniku heaks. Nad tõusid korduvalt üles ja pidasid sageli mõisnike ja feodaalse riigi vastu tõelisi sõdu. Sellisteks olid talupoegade ülestõusud Inglismaal ja Prantsusmaal XIV sajandil, talurahvasõda Saksa- maal XVI sajandil, talupoegade ülestõusud Venemaal XVII sajandil Stepan Razini juhtimisel ja XVIII sajandil Jemeljan Pugatšovi juhtimisel. Sõjaväe ja sandarmite abiga surus mõisnike riik need väljaastumised maha ja õiendas julmalt arveid neist osavõtjatega.

Feodaalkorra tingimustes jätkus linnade areng, loodi masinad, hakkasid tekkima vabrikud ja tehased, tunduvalt laienes kaubandus.

Feodaalidel aga oli põhiliselt naturaalne (suletud) majandus, mis varustas end kõige vajalikuga. Nad olid nõrgalt seotud linnaga, kus kasvas ja arenes tööstus. Masinad, töökojad ning seejärel vabrikud ja tehased nõudsid vaba ja oskuslikumat töötajat kui pärisori. Mõisnikud aga lubasid talupoegi minna linna teenima harva ja suure obroki eest: nad ei tahtnud jätta oma majandeid ilma tasuta tööjõust. Peale selle röövisid mõisnikud talupojad puupaljaks ja viimased ei suutnud osta linnakaupu. See kõik raskendas kapitalismi arenemist. Kodanlus, kes oli huvitatud tööjõu juurdevoolust, toodetud kaupade ostjate arvu kasvust ja suuremate kasumite saamisest, püüdis

* «Pärisorjuslik kord» on vene keeles «крепостной строй». — Tõlk.

veelgi rohkem saada ekspluateerimisest, asuda ühiskonnas valitsevale seisukohale. Viimaks tõusis ta feodaalide vastu üles.

Tekkinud töölisklass ja talupojad toetasid tavaliselt kodanlust võitluses mõisnike vastu. Kodanlike revolutsioonide tulemusena kukutati feodalism. Tema asemele tuli uus, progressiivsem ühiskonnakord — kapitalism.

Missugused on *kapitalistliku korra* iseärasused? Kapitalistlikud tootmissuhted on feodaalsetega võrreldes progressiivsemad. Kapitalist ei ole töölise omanik. Formaalselt on tööline vaba: ta võib igal ajal peremehe juurest lahkuda ja otsida tööd oma äranägemise järgi. Ent mingil juhul ei saa ta vältida kapitalisti, sest ettevõtted on kõikjal kodanluse käes. Järelikult seisab töölise vabadus oma ekspluateerija valiku vabaduses.

Kodanliku ühiskonna põhiklassideks on kapitalistid — tootmisvahendite omanikud — ja proletariaat — klass, kellel ei ole midagi peale oma töökäte. Ekspluateerimine on kapitalismi tingimustes väliselt vähem märgatav. Ka ekspluateerimise meetodid on märgatavalt muutunud: valitsevaks sundimise vormiks on juba majanduslik sund. Kapitalist ei sunni töolist jõuga oma kasuks töötama. Ent elu ise on seadnud töölise valiku ette: kas sure või müü oma tööjõudu ettevõtte valdajale. Kapitalistlikus tootmises ei ole töörahva peamiseks tagaajajaks piits ega vemmäl, vaid nälg. Seda näitas kujukalt suurepärase vene poeet N. A. Nekrassov:

Ilmas on tsaar, ta on sünge ja kuri.
Vanjake, nälg on see tsaar.
Mandril armeed, ulgumeredel laevad
alluvad talle; artelli ta toob
töömehi kokku, ta põllumeest vaevab,
kangur — see temale koob...

Kapitalistliku ekspluateerimise saladuse avastas K. Marx. Milles see seisab? Oletame, et tööpäev kestab tehases kaheksa tundi. Nelja tunniga toodab tööline nii palju produktsiooni, et selle väärtus katab töölise enese ja tema perekonna ülalpidamise kulud. Selle nelja tunni eest saab tööline palka. Ülejäänud osa tööpäevast töötab ta tasuta: kõik, mis ta loob selle ajaga, läheb tasuta kapitalistile. See ongi see lisaprodukt, see *lisaväärtus*, mis on kasumi allikas, kodanluse klassi rikastumise allikas. On selge, et mida suurem on lisaväärtus, seda rohkem ette-

võtte omanik töölisi röövib. *Kapitalistlik ekspluateerimine seisab lisaväärtuse omastamises.*

Rikkuse kogumine ja ühiskonnas kõrge positsiooni kättevõitmine on kapitalisti elu eesmärk. Kasumi suurendamiseks püüab ta pikendada tööpäeva, kiirendada töörütmi, juurutada uusi, täiuslikumaid masinaid. Kodanluse kasuahnusel ei ole piiri. Kui kõne all on kasu, ei võta kodanlus kuulda südametunnistuse häält. Ja pole niisugust kuritegu, milleks ta kasumi pärast valmis ei oleks.

M. Gorki jutustuses «Moraalipreester», kus on juttu Ameerika Ühendriikide elust, ütleb teose kangeline: «Te teate, et meie maa elab ainult üheleainsale tungile — raha teha. Siin tahavad kõik rikkad olla, ja inimene on inimesele ainult materjal, millest alati saab mõne kullatera välja pigistada. Ja kogu elu on inimese lihast ja verest kulla väljavõtmise protsess.»

Kapitalism tõi muutusi ka ekspluateerijate poliitilise võimu vormidesse. Kui orjapidajad ja feodaalid ei lasknud rahval riigi asjadest osa võtta, siis kodanlus kuulus formaalselt välja demokraatia (kreeka keelest tõlgituna tähendab see sõna rahvavõimu). Ta tuli võimule loosungiga «Vabadus, võrdsus, vendlus!». Ent see loosung on olnud ja on sirmiks, mis varjab kapitalistide võimu. V. I. Lenin kirjutab, et kodanlikus ühiskonnas jääb demokraatia alati kitsaks, kärbituks, võltsiks, silmakirjalikuks, rikaste paradiisiks, ekspluateeritavate ja vaeste püüniseks ja pettuseks.

Kapitalism ühendas vabrikutesse ja tehastesse miljonid töölised, nende töö tulemused aga lähevad endiselt väikese käputäie rikaste kätte. Seoses sellega jõuab ekspluaatorliku ühiskonna põhivastuolu — vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja eraviisilise omastamise vahel siin äärmise piirini. See põhjustab kapitalismi kõigi muude vastuolude teravnemise ja klassivõitluse hoogustumise. Juhtivaks jõuks selles võitluses on proletariaat — ajaloo kõige revolutsioonilisem klass. Proletariaat koondab enda ümber kõik rõhutud ja ekspluateeritavad.

Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium Proletariaadi klassivõitluse kõrgeim etapp on seotud kapitalismi jõudmisega oma viimsesse staadiumi — *imperialismi*.

Kaua aega oli iga kodanlane ettevõtte ainuvõimas peremees ja tegutses omaenda riisikol. Ta tootis ühtesid või teisi kaupu ja realiseeris neid turul.

Temasarnaseid kapitaliste oli palju ja igaüks astus välja kõigi teiste vastu, kes tootsid samu kaupu. Ettevõtjad pidasid omavahel visa võitlust ostjate rahakoti ja kõige soodsamate kauba müügitingimuste pärast. Kui ühed tõstsid hindu, siis püüdsid teised neid alla lüüa, et oma kaupu kiiremini maha müüa.

Selle ägeda heitluse — nõndanimetatud vaba konkurentsi käigus saab paljudele kodanlastele osaks krahh, nende ettevõtted müüakse oksjonil ja need lähevad suuremate omanike kätte; järk-järgult eraldub kapitalistliku majanduse ninameeste ladvik, kelle valduses on tohutud rikkused.

Sadade ja tuhandete väikeettevõtjate laostumise ning rikkuste väheste kapitalistide kätte koondumise protsessi nimetatakse tootmise kontsentratsiooniks. Tekivad monopolid — kapitalistide koondised, need haaravad enda kätte märkimisväärse, aga sageli ka suurema osa tootmisest ja produktsiooni turustamisest ühes ja mõnikord ka mitmes tootmisharus.

Sedamööda kuidas monopolid koondavad põhilised tootmisvahendid enda kätte, allutavad nad endale ka kodanliku riigiaparaadi. Selle tulemusena tekib ja areneb nõndanimetatud riiklik monopolistlik kapitalism. Vallutanud riigiaparaadi, asuvad monopolide esindajad seal kõigile tähtsamatele ametikohtadele. Riik muutub monopolistliku kodanluse asjade juhtimise komiteeks, monopolide kuulekaks tööriistaks. Nende ninamehed määravad täielikult imperialistlike maade sise- ja välispoliitika reaktsioonilise kursi.

Kapitalistide ühinemine monopolidesse loob kodanlusele soodsad tingimused rahva riisumiseks, lisakasumi saamiseks: nad kehtestavad ühte viisi madala palga töölistele, kruvivad üles kaupade hinnad, suruvad üheskoos maha proletariaadi väljaastumised.

Kõige kiirem oli monopolide kasv Ameerika Ühendriikides. Tootmise kontsentratsioon saavutas seal määratu suure ulatuse. 1965. aastal olid 500-st maailma suurimast kapitalistlikust koondisest 306 Ameerika koondised.

Monopolide võim on imperialismi iseloomulik iseärasus. V. I. Lenin iseloomustas imperialismi lühidalt kui monopolistlikku kapitalismi.

Imperialismi tüüpiliseks jooneks on kapitali väljavedu. Selle poolest erineb ta monopolismieelsest kapitalismist,

millele oli iseloomulik kaupade väljavedu. Kasumit taga ajades ületab monopolistlik kodanlus kaugelt oma rahvuslikud piirid. Suurte protsentide eest laenavad pangad ja monopolid meelsasti raha teiste riikide kapitalistidele. Eriti meelsasti paigutavad nad kapitali vähearenenud maade, asumaade ja sõltuvate riikide majandusse. Mispärast? Sellepärast, et seal on tööjõud ja tooraine odav, maa hind madal. Kapitali välja vedades, teiste maade rahvaid riisudes ja tohutuid kasumeid välja pumbates muutub imperialistlik kodanlus ülemaailmseks ekspluateerijaks. Kapitali väljavedu kasutatakse ka paljude kapitalistlike maade majanduslikuks ja poliitiliseks allutamiseks väikesele käputäiele arenenud imperialistlikele suurriikidele.

Võitlus töörahva ekspluateerimise kõige soodsamate tingimuste eest tõukab monopole ka järgmisele sammule — rahvusvaheliste monopolistlike liitude loomisele, kes alistavad endale terved mitmete riikide majandusharud. Niisuguste rahvusvaheliste liitude raamides sõlmivad erinevate maade monopolid omavahel kokkuleppeid turgude jagamise, hinnapoliitika ja tootmise ulatuse kohta. Nad püüavad maailma mõjusfäärideks jagada, võtta majanduslikult vähem arenenud riikidelt nende poliitiline iseseisvus, muuta nad asumaadeks, poolasumaadeks ja sõltuvateks riikideks.

XX sajandi alguseks oli kogu maailm kapitalistlike suurriikide vahel ära jagatud. Aasia ja Aafrika ning ka Okeania olid muudetud omapäraseks kolonialismi kaitsealaks. 1914. aastal olid Aafrika kontinendil poliitiliselt sõltumatuks jäänud ainult kaks riiki: Etioopia ja Libeeria. Ent ka neilt võtsid kolonisaatorid hiljem iseseisvuse. Koloniaalorjusse olid sattunud maad ja territooriumid, mis moodustasid kaks kolmandikku maakera pindalast ja kus elas kaks kolmandikku maakera rahvastikust.

Kõige suuremat aktiivsust ilmutasid koloniaalriisumises Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa, Ameerika Ühendriigid, Itaalia, Belgia, Holland, Jaapan, Portugal ja Hispaania. Üksikute riikide koloniaalvalduste suuruse üle võib otsustada järgmise näite põhjal. 1914. aastaks võttis Inglismaa koos oma asumaade ja poolasumaadega enda alla neljandiku maakera territooriumist ja ühe neljandiku meie planeedi rahvastikust. Inglismaa enda pindala moodustas vähem kui sajandiku tema valdustest. Üks Inglis-

maa riigitegelasi hooples omal ajal, et 500-miljonilise Briti impeeriumi kohal ei looju ialgi päike.

Tänapäeval püüavad imperialistlikud suurriigid arenevaid maid, s. o. maid, kes saavutasid hiljuti poliitilise sõltumatuse ja on astunud iseseisva arengu teele, majanduslikult alistada. Suured imperialistlikud monopolid alistasid endale noortes riikides terveid majandusharusid, haaravad enda kätte majanduse võtmepositsioonid, muudavad need riigid oma pärusvaraks.

Ameerika Ühendriikide monopolid on tunginud sügavale paljude Lõuna-Ameerika ning mitmete Aasia ja Aafrika riikide majandusse. Näiteks Rockefelleri naftakompanii on haaranud enda kätte suure osa nafta tootmisest 12 Lõuna-Ameerika riigis. Kaks Ameerika terasesulatamiskompaniid on allutanud endale peaaegu kogu rauamaagi kaevandamise Brasiilias, Mehhikos, Venetsueelas ja Tšiilis. Ameerika elektrikompanii on haaranud enda kätte elektrienergia tootmise 7 maal.

Imperialistlik suurkodanlus peremehetseb ka sõltuvate riikide poliitilises elus. Tema tahtel vahetatakse presidende ja peaministreid, toimuvad riigipöörded ja kontrerevolutsioonilised putšid.

V. I. Lenin tõestas, et imperialismi ajal võtab kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtlus eriti terava, konfliktilise iseloomu. Monopolide kiire kasv ja tehnika tormiline progress on seda ebaühtlust märgatavalt teravdanud. Maad, kes varem olid kõige tugevamad, jäävad aja jooksul teistest maha; neid aga, kes rebivad end ette, tõrjuvad omakorda tagaplaanile kolmandad. Näiteks oli Inglismaa kaua aega majanduslikus suhtes kõigist maailma maadest ees. XX sajandi alguseks läks esikoht maailmas juba Ameerika Ühendriikidele, Euroopa maade hulgas aga Saksamaale.

Kapitalismi arenemise ebaühtluse tõttu muutub pidevalt imperialistlike riikide jõudude vahekord. Iga ettejõudnud maa nõuab uusi asumaid ja müügiturge. See põhjustab kapitalistlike riikide vaheliste vastuolude järsu teravnemise, kutsub esile sõdu. *Imperialistlikud kiskjad püüavad relva jõul juba jagatud maailma ümber jagada.* XX sajand on olnud paljude sõdade tunnistajaks, kaks neist kasvasid ülemaailmseks konfliktiks.

Imperialismi agressiivsus läheb inimkonnale kalliks maksma. Üksnes kahes maailmasõjas hukkus ligemale 65

miljonit inimest. Ainuüksi XX sajandi esimesel poolel ületasid sõjakulutused 4 triljonit dollarit. Selle kolossaalse rahasummaga oleks võinud kogu maakera rahvastikku pool sajandit tasuta leivaga toita, ehitada kaasaegsed elamud 500 miljonile perekonnale.

Kapitalism on imperialismi ajastul täielikult kaotanud oma progressiivsed jooned, on muutunud reaktsiooniliseks ühiskonnakoraks. Eriti kujukalt näitavad seda Ameerika Ühendriigid. Ameerika imperialism on võtnud enda peale ülemaailmse sandarmi osa ning püüab revolutsioonilist liikumist ja vabadusvõitlust igas maailma osas maha suruda ning inimkonda termotuumasõja keerisesse tõugata. Oma agressiivsete eesmärkide realiseerimiseks on Ameerika Ühendriigid loonud võõraste maade territooriumil üle kahe tuhande sõjaväebaasi ning ähvardavad paljude maade sõltumatust.

Elu on näidanud, kuivõrd õigus oli suurel Leninil, kui ta kinnitas, et imperialism on kapitalismi roiskumine tervikuna, reaktsiooni tugevnemine igas suunas: militarismi, parasitismi, korruptsiooni (äraostmise ja müüdavuse) kasv, vabaduse ja demokraatia mahasurumine, rahvusliku rõhumise intensiivistumine, rassismi märatsemine. Monopolistliku kodanluse parasiitliku käputäie tagandamine kujuneb ajalooliseks paratamatuseks. Imperialismilt võib ühiskond üle minna ainult sotsialismi. V. I. Lenin õpetas, et *imperialism on kapitalismi arenemise kõrgeim ja viimne staadium, sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu, künnis*.

Pidevalt kasvav kapitali kontsentratsioon, s. o. miljonite töötajate tööga loodavate rikkuste koondumine väikese käputäie parasiitide kätte, riiklik-kapitalistliku omanduse kasv, mis on mitmetes arenenud maades jõudnud 20—30 ja enama protsendini — need kõik on tootmise ühiskonnastamise protsessid, mis nõuavad eraomanduse muutmist ühiskondlikuks omanduseks. V. I. Lenin rõhutas, et need protsessid kujutavad endast sotsialismi materiaalset ettevalmistust.

Imperialism loob mitte ainult majanduslikud, vaid ka poliitilised eeldused sotsialistlikuks revolutsiooniks ja sotsialismile üleminekuks. Ta viib kõik kapitalismi vastuolud viimse piirini, see aga revolutsioneerib rahvast, õhutab teda võitlema kodanluse vastu. Nimetame nendest vastuoludest peamisi.

Esimene vastuolu on vastuolu töö ja kapitali vahel. See on imperialismi teiste vastuolude hulgas peamine.

Imperialismi ajastul tugevneb järsult tööraha ekspluateerimine. Lõviosa tööraha loodud ühiskondlikust rikkusest omastab kodanlus. Tehnika kasv ja täiustamine ei too tööraha kergendust, vaid, vastupidi, põhjustab ekspluateerimise tugevnemist ja tööpuuduse kasvu.

Tööpuudus on kapitalistlike maade kõige rängem sotsiaalne häda. Kui palju muret ja õnnetust põhjustab see tööraha! Kaotanud lootuse leida tööd, püüavad inimesed mõnikord isegi vanglasse sattuda — et ainult mitte nälga surra. Ja seda maades, kus kodanlik propaganda päevast päeva kinnitab, et on saabunud üldine heaolu ja klasside harmoonia!

Tööraha kasvav ekspluateerimine põhjustab kapitalistlikus maailmas klassivõitluse teravnemise, annab hoogu sotsiaalsetele lahingutele. Töölisklass eesotsas kommunistlike parteidega koondab töötava rahva read ikka tihedamaks ja võitleb otsustavalt imperialistliku kodanluse vastu. Üksnes aastail 1956—1965 kasvas kapitalistlikes maades järsult proletariaadi organiseeritud väljaastumiste arv, streikijate arv aga kahekordistus ning moodustab iga aasta 55—57 miljonit.

Klassilahingute käigus astub proletariaat ikka resoluutsemalt välja monopolide rõhumise vastu, nõuab tähtsamate majandusharude natsionaliseerimist, ametiühingute osavõttu ettevõtete juhtimisest, võitleb uue maailmasõja ärahoidmise, termotuumarelvade keelamise ning võõrastel territooriumidel asuvate välismaiste sõjaväebaaside likvideerimise eest.

Ent kodanlus ei loobu vabatahtlikult oma võimust. Vastukaaluks kasvavale töölisliikumisele tugevdab ta riigi sõjalis-poliitilist aparaati, rakendab repressioone kommunistlike parteide ja progressiivsete töölisorganisatsioonide vastu, heidab nende juhte vanglasse, kehtestab parlamendi abil seadusi, mis keelavad ära streigid. Rahvatarkus aga ütleb: täägiga saab palju ära teha, aga täägil istuda ei ole võimalik. Kuidas kodanlus ka ei raevutseks, tema lüüasaamine on paratamatu.

Teine vastuolu on vastuolu sõltuvate maade rahvaste ja neid ekspluateerivate imperialistlike riikide vahel.

Oma jagamatu maailmavalitsemise ajal aheldas kapitalism ligemale poolteist miljardit inimest koloniaalse ja

poolkoloniaalse orjuse ahelaisse. Imperialistlik kodanlus on riisunud ja riisub halastamatult asumaade ja sõltuvate riikide rahvaid, ta on sulgenud ja suleb neile ka edaspidi visalt tee sotsiaalsele, kultuurilisele ja tehnilisele progressile.

Kas saab pidada juhuslikuks seda fakti, et kõik endised imperialismi asumaad on tänapäeval majanduslikult kõige mahajäänumad maad? Muidugi mitte. Nad on vaesed sellepärast, et kolonisaatorid on nad puupaljaks riisunud. Suurte kapitalistlike maade rikkused on suurel määral asumaade ja poolasumaade töörahva riisumise tulemus.

Kodanlik propaganda teeb suuri sõnu, et asumaades ja sõltuvates riikides valitsevat vabadus, -usaldus imperialistide vastu ja humanism. Tekib loomulikult küsimus: miks siis nende maade rahvad on võidelnud ja võitlevad, relv käes, oma «heategijate» vastu?

Käesoleva sajandi viimaseid aastakümneid on tähistanud orjastatud maade rahvaste visa võitlus koloniaal-orjuse vastu. Imperialismi koloniaalsüsteem on kokku varisenud, nagu V. I. Lenin seda ette nägi. Koloniaal-orjusse on praegu jäänud ligemale 40 miljonit inimest. Pole kaugel aeg, kus ka need rahvad kihutavad imperialistid oma maalt välja.

Vabanenud ja arenevate maade rahvad jätkavad võitlust oma riikide majandusliku sõltumatuse ja poliitilise iseseisvuse eest. Noored riigid etendavad seega üsna tähtsat osa imperialismi positsioonide nõrgendamisel maailmas.

Kolmas vastuolu on vastuolu imperialistlike riikide eneste vahel.

Imperialistlikud riigid võitlevad pidevalt omavahel kapitali rakendamise sfääride, tooraineallikate ja oma kaupade müügiturgude pärast. See võitlus on juba kahel korral viinud maailmasõjani, mis põhjustasid rahvastele loendamatuid ohvreid, hädasid ja kannatusi. Imperialism ja tema agressiivne poliitika äratavad kõigi maade töörahvas üha suuremat viha.

Ägedad majanduslikud heitlused, sõjad imperialistlike riikide vahel ja rahvaste viha imperialismi agressiivse poliitika vastu nõrgendavad ülemaailmset kapitalismi, lähendavad tema paratamatut hukku. Kapitalismi langes saabub sotsialismi ja kommunismi ajastu.

**Kommunism
on klassideta
ühiskond**

Unistus õiglasest ühiskonnast, kus ei ole kohta ühe inimese rõhumisel teise poolt, tekkis väga ammu. Inimkonna eesrindlikud mõtlejad panid kapitalismi pahesid

tähele juba tema arenemise koidikul.

XVI sajandil tegi inglise filosoof Thomas More katset selgitada, mispärast ühiskonnas need inimesed, kes ei tööta, elavad luksuses, need aga, kes töötavad, virelevad vaesuses. Ta jõudis järeldusele, et töötava rahva hädade ja õnnetuste põhjuseks on eraomandus. Kõigi õnnelikuks tegemiseks soovitas More likvideerida eraomanduse.

XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi alguses kritiseerisid kapitalismi teravalt ka teised filosoofid: Saint-Simon ja Fourier Prantsusmaal ning Owen Inglismaal. Nad mõistsid kodanlust hukka meeletu ahnuse pärast, nimetasid tema loodud korda hädade ja ebaõigluse vaatepildiks, pahupidi pööratud maailmaks, kus miljonid inimesed peavad virelema ja nälgima, kuigi on olemas kaupade ja produktide küllus. Nad ütlesid, et kapitalismi asendamiseks õiglasema korraga tuleb leiutada õiglane ühiskonnakorraldus ja seda laialt propageerida. Küllap rikkad saavad varsti aru, et tulevane ühiskond on olemasolevast parem, ja annavad raha selle korraldamiseks.

Kas oli võimalik teha ühiskonnas muudatusi sel teel, nagu need õpetlased soovitasid? Ei, need teed olid eba reaalsed, teostamatud. Sellepärast hakati neid teooriaid nimetama utopistlikeks (teostamatuiks), nende autoreid aga — utopistlikeks sotsialistideks. Nad etendasid ühiskondliku mõtte arenemise ajaloos üsna tähtsat osa. Utopistlike sotsialistide teene seisis eeskätt selles, et nad paljastasid kapitalismi paiseid ja tegid mitmeid geniaalseid oletusi tulevase ühiskonnakorralduse suhtes.

Ainuõige tee ekspluateerimise hävitamiseks ja klassideta ühiskonna loomiseks näitasid inimkonnale kätte K. Marx, F. Engels ja V. I. Lenin. Nemad töötasid välja teadusliku kommunismi teooria. Milles on selle õpetuse mõte, missugused on selle põhiseisukohad?

Kommunism on kõige täiuslikum ja kõige õiglasem ühiskond maa peal. Tema tootmissuhete aluseks on tootmisvahendite ühtne üldrahvalik omandus. Tööl on ühiskondlik iseloom ja tööviljakus on kõige kõrgem. Kommu-

nistlikud tootmissuhted loovad tootlike jõudude arenemiseks kõige soodsamad tingimused. Teaduse ja tehnika eesrindlike saavutuste alusel tõuseb tootmine niisugusele tasemele, et tagab materiaalse ja vaimse hüvede külluse. Seetõttu saavad ühiskonna liikmed võimaluse täielikult rahuldada oma vajadusi. Inimeste elu põhiprintsiibiks saab põhimõte «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi». Saavutatakse täielik sotsiaalne võrdsus. Kommunistlik ühiskond loob tingimused töotajate võimete igakülgseks arenemiseks. Inimese lahutamatuks joonteks kujunevad kõrge kommunistlik teadlikkus, tööarmastus ja distsipliin, ustavus ühiskonna huvidele.

Kommunismi ajal elavad inimesed täielikus külluses, õnnelikult ja vabalt. Kasutades ühiskonna arenemise tunnetatud seadusi, muutuvad nad sõna otseses mõttes looduse ja ühiskonnasuhete valitsejaks.

Kommunistliku ühiskonna esimeseks faasiks on *sotsialism*. Just see ühiskonnakord tuleb vahetult kapitalismi asemele. Ta ei tule aga iseenesest, vaid võidetakse kätte visas klassivõitluses.

Marksism-leninism õpetab, et jõudu, mis kaitseb kodanluse huve, võib murda ainult jõuga. Sellest tuleneb vajadus organiseerida ja koondada kapitalistliku ühiskonna kõige revolutsioonilisem klass — töölisklass — ja tema liitlased ühtseks revolutsiooniarmeeks. Sotsialistlik revolutsioon ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine on kapitalismi kukutamise ainuvõimalik tee.

3. Proletaarne revolutsioon kui seaduspärane üleminek kapitalismilt sotsialismile

Proletariaadi klassivõitluse kõrgeimaks väljenduseks on sotsialistlik revolutsioon. See peab hävitama kapitalismi iganenud sotsiaalmajandusliku ja poliitilise korra ning asendama selle uue, progressiivsema ühiskonnakorraga — sotsialismiga.

Marx, Engels ja Lenin tõestasid, et sotsialistlik revolutsioon on kapitalistliku ühiskonna arengus seaduspärane nähtus. Ajaloo kogemused on seda järeldust täielikult kinnitanud.

XX sajand on revolutsioonide sajand

XX sajand on suurte rahvaliidumiste tunnistaja. Viimase 50 aasta jooksul on revolutsioonitormid möllanud Euroopas ja Aasias ning jõudnud Ameerika rannikule. Nad pühkisid kapitalismi ja feodalismi jäänused minema 14 maailma maalt ja avasid avara horisondi uue elu ehitamiseks. NLKP programmis öeldakse: "Maailmas müri-seb suur puhastav äike, kuulutades inimkonna kevade tulekut." Revolutsioonide löökide all hävivad ja varisevad kokku ekspluataatorliku ühiskonna sünged alustoad ja töörahvas ehitab kodanlusest ja mõisnikest vabastatud maal kommunistlike parteide juhtimisel kõige kaunimat ühiskonda — sotsialismi ja kommunismi.

Sotsialistlikud revolutsioonid äratasid asumaade ja poolasumaade paljukannatanud rahvad võitlusse rahvusliku sõltumatus eest. Rahvuslik vabadusliikumine haaras Aasia ja Okeania, Aafrika ja Lõuna-Ameerika. Rahvuslike vabastusrevolutsioonide võimas laine pühib imperialismi koloniaalsüsteemi minema.

Meie sajandit võib õigusega nimetada revolutsioonide sajandiks. Sotsialistlikud, feodalismivastased ja rahvuslikud vabastusrevolutsioonid on haaranud neli kontinenti viiest ja võitnud rohkem kui 80 maailma maal.

Mispärast on revolutsioonilised ümberkorraldused võtnud nii laia ulatuse, kus on nende allikas?

Juba varsti pärast marksismi tekkimist leidsid K. Marxi ja F. Engelsi järeldused proletarse revolutsiooni paratamatuse suhtes praktikas kinnitust. Kõigepealt näitas seda Pariisi Kommuun. Ülestõusnud Pariisi töölised, nagu ütles Marx, ründasid taevast. Töölised astusid kapitali võimu vastu välja ja löid kommuuni — esimese proletariaadi diktatuuri vormi ajaloos. Kommuun eksisteeris 72 päeva, 1871. aasta 18. märtsist 28. maini.

Prantsuse kodanlus, kes seni oli valju häälega oma patriotismist kisendanud (käis Saksa-Prantsuse sõda), kutsus appi vastase väed ja üheskoos õiendasid nad julmalt arveid kommuuniga.

Pärast Pariisi Kommuuni, meie ajastul, on sotsialistlikud revolutsioonid võitnud Venemaal ning teistes Euroopa

ja Aasia maades, samuti Kuubal. Nad olid uutes ajaloolistes tingimustes — kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastul — toimunud proletariaadi, talurahva, kõigi progressiivsete rahvakihtide klassivõitluse tulemuseks.

**Töölisklassi
maailmaajaloo-
line missioon**

Enne 1917. aasta oktoobrit oli töörahvas palju kordi tõusnud võitlusse ekspluateerijate vastu. Teatavasti aga ei likvideerinud ükski neist ülestõusudest ühe inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Ja see pole muidugi mitte juhus.

Rahva võiduks ei olnud veel vajalikke ajaloolisi tingimusi. Proletariaat oli nõrk, tal ei olnud omaenda poliitilist parteid, töörahvas ei olnud relvastatud revolutsioonilise teooriaga ja tal ei olnud selget ettekujutust võitluse eesmärkidest ja meetodeist. Kõige selle tõttu lõppesidki rahva väljaastumised üldkokkuvõttes lüüasaamisega. Sellele faktile tuginedes hakkasid kodanluse ideoloogid väitma, et rahvas ei suuda võita kapitaliste ja mõisnikke, tsaare ja kuningaid, et igasugune rahva revolutsiooniline väljaastumine on määratud läbikukkumisele.

Kogu maailma töörahva suured õpetajad K. Marx ja F. Engels näitasid niisuguste väidete absurdsust ja tõestasid teaduslikult, et kapitalismi vastuolude arenemine viib paratamatult sotsialistliku revolutsiooni võidule. Nad avastasid ühiskonna jõu, kes on suuteline juhtima võitlust ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise eest. Niisuguseks jõuks on proletariaat. Kõigist kodanluse vastas seisvaist klassidest on proletariaat kõige järjekindlam revolutsiooniline klass. Marxi ja Engelsi kujuka väljenduse järgi on proletariaat kodanluse hauakaevaja. Mis pärast?

Esiteks, proletariaat ei ole kodanlikus ühiskonnas seotud mingisuguse omandusega: tal ei ole midagi peale oma töökäte. Eraomanduse koorem ei rõhu ega pidurda tema revolutsioonilisi püüdlusi, sellepärast ei ole tal revolutsioonis mitte midagi kaotada peale oma ahelate. Proletariaat kannatab kõigist rohkem tootlike jõudude ja kodanlike, eraomandusel rajanevate tootmissuhete mittevastavuse läbi. Ja sellepärast mõistab ta esimesena kapitalistliku eraomanduse likvideerimise ja ühiskondliku omandusega asendamise paratamatust.

Teiseks, proletariaati ekspluateeritakse julmalt. Kõik põhilised rikkused saab kodanlus tema paljaksriisumise

arvel. Töölisklassi niisugune olukord teeb ta kõige resoluutsemaks sotsialismi eest võitlejaks.

Kolmandaks, töölisklass on seotud masinalise tootmisega kui kõige progressiivsemaga ja areneb sellepärast pidevalt. Koos kapitalistliku tootmise kasvuga kasvab ja tugevneb vältimatult proletariaat — ühiskonna peamine tootlik jõud. Kodanliku korra olemasolu 350 aasta jooksul on töölisklass muutunud määratu suureks jõuks: temaridades on tänapäeval üle 500 miljoni inimese.

Neljandaks, kapitalistliku tootmise arenemine viib objektiivselt selleni, et töölisklass koondub kodanluse vastu seisvaks ühtseks revolutsiooniarmeeks. Ta on kaasaja kõige organiseeritum poliitiline jõud, kes on varustatud kõige eesrindlikuma revolutsioonilise teooriaga — marksismi-leninismiga.

Marksismi järeldust proletariaadi kui kapitalismi hauakaevaja ja sotsialismi ehitaja maailmaajaloolise missiooni suhtes on revolutsioonilise võitluse praktikas kontrollitud ja see on kinnitust leidnud. Mitmel maal on töölisklass kapitalistlikule korrale juba lõpu teinud. Proletariaadi võit ja kodanluse hukkumine on kõigis maades paratamatu. Niisugune on ajaloo vaieldamatu seadus.

Proletariaadi klassivõitluse põhivormid

Revolutsioonilise võitluse käigus on töölised omaenda kogemuste najal veendunud, et üksinda või isegi väikeste kollektiividena ei ole võimalik ekspluateerimist hävitada, töötingimusi parandada ja poliitilist õigusetust likvideerida. Elu ja revolutsiooniline praktika ise veenavad neid ühinemise vajaduses.

Algul asutas proletariaat vastastikuse abistamise kassasid, haigekassasid, kooperatiive, seejärel tekkisid ametiühingud, mis jätkavad kiiret kasvu ka tänapäeval. 1939. aastal oli neil 45 miljonit liiget, 1964. aastal aga ühendas progressiivsetel seisukohtadel olev Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon rohkem kui 120 miljonit töolist ja teenistujat. Töölisklassi organisatsiooni kõrgeimaks vormiks teiste massiorganisatsioonide seas on marksistlik-leninlikud parteid. Nemad juhivad rahva revolutsioonilist võitlust.

Proletariaadi ja kodanluse vaheline antagonism kutsub paratamatult esile klassivõitluse. Töölisklass peab klassivõitlust kolmes põhivormis: majanduslikus, ideoloogilises ja poliitilises.

Majanduslik võitlus on proletariaadi võitlus kapitalistile tööjõu müümise soodsamate tingimuste eest, s. o. palga tõstmise, tööpäeva lühendamise, haiguse ja tööpuuduse puhul abiraha maksmise jne. eest. See klassivõitluse vorm on kõigile proletaarlastele arusaadav, sellest saigi alguse töölisliikumine. Proletariaat kasutab seda laialt ka tänapäeval töörahva majanduslike huvide kaitsmiseks. Ent selle võitluse tulemuseks on vaid ettevõtete peremeestelt ja monopolide ninameestelt üksikute järeleandmistele saavutamise. Kapitalismi alust — eraomandust — see ei puuduta.

Ideoloogilist võitlust peetakse kodanluse vaimse surve vastu, see aitab tõsta proletariaadi ja tema liitlaste revolutsioonilist teadlikkust. See võitlus relvastab tööliklassi marksismi-leninismi teooriaga, mis valgustab talle teed võidule kodanluse üle.

Tööliklassi poliitiline võitlus on suunatud kodanluse võimu ja kapitalistliku riigi rahvavastase poliitika vastu, taotleb demokraatlikke õigusi ja vabadust. Selle lõppeesmärgiks on võitlus sotsialismi ja kommunismi eest. Proletariaadi poliitilise teadlikkuse ja organiseerituse kasvu tulemusena saavutab see klassivõitluse vorm paratamatult niisuguse taseme, kus tööliklass viib läbi sotsialistliku revolutsiooni, kehtestab proletariaadi diktatuuri, likvideerib tootmisriistade ja -vahendite eraomanduse ja vabastab seega enda ja kogu ühiskonna ekspluateerimisest.

Poliitiline võitlus on proletariaadi klassivõitluse kõrgeim vorm, ta hävitab kodanluse majandusliku, poliitilise, rahvusliku ja vaimse rõhumise alused.

Tööliklassi juhtivaks jõuks võitluses kodanluse vastu on marksistlik-leninlikud parteid. Nad toovad proletariaadi ridadesse sotsialistlikku teadlikkust, kasvatavad teda marksismi-leninismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus, organiseerivad ta kapitalismile vastuseisvaks ühtseks poliitiliseks jõuks.

Rahvahulgald näevad kommunistlikes parteides oma huvide tõelisi väljendajaid. Nad austavad neid parteisid sügavalt ja lähevad nende järel julgesti nii barrikaadidele kui ka paleesid ründama, nii võitlusse kontrrevolutsiooni vastu kui ka töökangelastegudele sotsialismi ja kommunismi ehitamisel. Meie partei näiteks viis 14 aasta jooksul, 1903. aastast 1917. aastani, töölised ja talupojad kol-

mel korral Vene tsarismi ja kodanluse kindlusi ründama, ja massid läksid temaga kaasa. Isegi lüüasaamine 1905. aasta revolutsioonis ja verised repressioonid ei hirmutanud neid parteist eemale. Vastupidi, töörahvas koondus veel tihedamalt tema ümber ja mattis kahes lahingus 1917. aastal — Veebruari- ja Oktoobrirevolutsioonis — nii tsarismi kui ka kodanluse jäädavalt maha.

Praegu on kommunistlikud parteid enamikus maailma maades, paljud neist on koondanud oma ridadesse sajad tuhanded ja miljonid liikmed. Võimas kommunistlik liikumine on proletariaadi klassiteadlikkuse kasvu, tema organiseerituse ja revolutsioonilisuse kujukas näitaja. Kommunistlik liikumine on kujunenud kaasaja kõige mõjuvamaks poliitiliseks jõuks. Töörahvaga ühendavate sidemete laiuse ja sügavuse poolest ei ole tal olnud ega ole võrdset. Marksistlik-leninlike parteide juhtimisel tugevneb ja laieneb töölisliikumine kogu maailmas, kasvab töörahva rahvusvaheline solidaarsus.

Töölisklassi liitlased

Töölisklassi huvid ja püüdlused vastavad kogu töötava rahva huvidele ja taotlustele, nad langevad ühte ajaloo progressiivse arenguga. Sellepärast on töölisklass võitluses kapitalismi vastu juhtiv, kuid mitte ainus revolutsiooniline jõud. Kodanluse ja mõisnike võimu läbi saavad kannatada ka talupojad, linnakehvist, teenistujad, suur osa haritlastest ja väikekodanlus. Ka nemad on huvitatud ekspluateerijate kukutamisest ja astuvad seepärast välja liidus proletariaadiga.

Kõige arvukam ja ustavam töölisklassi liitlane on töötav talurahvas, kes moodustab paljudes maades rahvastiku enamuse.

Koos töölisklassiga lähevad ka käsitöölised, kodutööndajad ja väikekaupmehed. Suurkapital laostab neid ja tõukab proletariaadi ridadesse. Proletariaadiga ühinevad ka haritlaste laiad kihid, kes nagu töölisklasski on sunnitud töötama kapitalisti heaks.

Võitluses kodanluse vastu saab üksikute maade töölisklass abi ja toetust rahvusvaheliselt töölisliikumiselt. Nii oli näiteks pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu, kui paljude kapitalistlike maade töörahvas astus imperialistliku interventsiooni vastu välja loosungiga: «Käed eemale Venemaast!»

Töölisklassi liitlasteks on ka oma rahvusliku vabane-

mise eest võitlevad rahvad. Sotsialistlike ja kapitalistlike riikide töölisklass ning asumaade, sõltuvate ja arenevate maade rahvad astuvad imperialismi vastu välja ühtses ravis.

Sotsialistlik revolutsioon

Nagu me juba teame, kukutab kapitalistliku korra sotsialistlik revolutsioon. See ajaloo seaduspärasus, mille avastasid K. Marx ja F. Engels, avaldub uue jõuga imperialismiperioodil.

V. I. Lenin tõestas, et kapitalismi arenemise ebaühtluse tõttu ei küpse tingimused proletaarseks revolutsiooniks imperialismi ajastul kõigis maades üheaegselt. Sellest järeldus, et sotsialistlik revolutsioon võib võita esialgselt mõnedes maades või isegi ühel, eraldi võetud maal. Ajaloosündmuste järgnev käik kinnitas seda Lenini seisukohta: revolutsioon toimus algul meie maal, hiljem kaotas kapitalistlik maailma veel 13 riiki, kus nüüd ehitatakse sotsialismi. Proletaarse maailmarevolutsiooni võidukäik jätkub.

V. I. Lenin õpetas, et sotsialistlik revolutsioon ei saa toimuda mitte igasugustes, vaid ainult teatud kindlates tingimustes. Revolutsiooniks on vaja eeskätt revolutsioonilist situatsiooni, s. o. nende objektiivsete tingimuste kogusummat, mis kajastavad antud ühiskonna majanduslikku ja poliitilist kriisi.

Revolutsioonilise situatsiooni tingimustes ülemkihid (valitsevad klassid) ei suuda enam võimu enda käes hoida. Alamkihid (töörahas) ei taha elada vana viisi, sellepärast on sotsiaalsed muutused tungivalt vajalikud. Revolutsioonilise situatsiooni tingimustes suureneb märgatavalt rahvahulkade aktiivsus, nende valmisolek iseseisvaks ajalooliseks väljaastumiseks.

Revolutsioonilise situatsiooni puudumise korral on proletaarne revolutsioon võimatu. Ent V. I. Lenin ütles, et revolutsioon ei teki mitte igast revolutsioonilisest situatsioonist. Selleks on peale loetletud objektiivsete tingimuste vajalikud niisugused tegurid, nagu revolutsioonilise klassi võime julgeks, ennastsalgavaks võitluseks, marksismi-leninismi teooriaga relvastatud ning masse õigesti juhtiva, kogenud revolutsioonilise partei olemasolu.

Leninlikul sotsialistliku revolutsiooni õpetusel on kaasajal — kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastul — määratu suur tähtsus. See on kommunistlikele parteidele

ja töölisklassile õigeks kompassiks võitluses kodanluse võimu kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest.

Proletariaadi diktatuur kui sotsialismi ehitamise tööriist

Iga revolutsiooni põhiküsimus on võimküsimus, sotsialistlikus revolutsioonis aga — võimu kättevõitmine töölisklassi poolt, proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

Kuidaviisi toimub revolutsioon? Üleminek sotsialismile on seotud ühiskondlike suhete põhjaliku ümberkorraldamisega. Valitsevad ekspluataatorlikud klassid pingutavad kogu jõudu võimul püsimiseks, nad kasutavad selleks sõjaväge, politseid ja muid kodanliku riigi karistusorganeid. Sellepärast ei tule sotsialistlikud revolutsioonid tavaliselt toime ka ilma proletariaadi relvastatud vägivallata. Nii oli see 1917. aasta oktoobris Venemaal, kui proletariaat haaras võimu kättevõitmiseks relvad. See oli abinõu, mille sundisid peale kodanlus ja mõisnikud. V. I. Lenin kirjutab, et «töölisklass eelistaks muidugi võtta võim enda kätte rahulikult teel...»¹

Kuidaviisi ja missugustes vormides revolutsioon areneb, see sõltub paljudest teguritest ja eeskätt klassijõudude vahekorrast ühel või teisel maal, rahvusvahelisest olukorrast. Revolutsiooni edukaks juhtimiseks peab proletariaadi partei arvesse võtma seda, kas objektiivsed tingimused revolutsiooniks on valminud, peab oskama masse organiseerida ja neid endaga kaasa tõmmata, peab valdama kogu võimu eest peetava võitluse vahendite ja meetodite — nii rahulike kui ka mitterahulike — arsenalit.

Võimu kättevõitmine ei tähenda kodanluse valmis riigimasina (valitsemisorganite, sõjaväe, politsei, kohtu, prokuratuuri) vallutamist ja vana poliitilise mehhanismi käikulaskmist. Kodanlik masin ei kõlba proletariaadi uuele, sotsialistlikule võimule ja tuleb seepärast lammutada. Marksism-leninism õpetab, et kodanliku riigimasina purustamine on sotsialistliku revolutsiooni vajalik tingimus.

Meie maa ja teiste sotsialistlike riikide kogemused kinnitavad selle marksistlik-leninliku sotsialistliku revolutsiooni teooria tähtsaima seisukoha vastuvaidlematust. Need kogemused näitasid eeskätt, kuivõrd rumalad on

¹ V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., lk. 241.

oportunistide teooriad, mis nõuavad, et töölisklass võtaks võimule tulles pärandina vastu vana, kodanliku riigi.

Pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu kehtestab proletariaat oma diktatuuri. See on talle vajalik selleks, et maha suruda kukutatud klasside vastupanu, üles ehitada sotsialistlik ühiskond ja organiseerida isamaa kaitsmist imperialistlike röövvallutajate kallaletungi puhul.

Üleminek kapitalismilt sotsialismile on ilma proletariaadi diktatuuri kehtestamiseta võimatu. «Edasiarene mine, s. o. arenemine kommunismi poole läheb proletariaadi diktatuuri kaudu ega saagi minna teisiti, sest miski muu ei suuda *murda* kurnajate-kapitalistide *vastupanu* ning seda ei saa teha mingil muul viisil.»¹ Nii kirjutas V. I. Lenin K. Marxi õpetust kaitstes.

Proletariaadi diktatuuri riigi loomine on seega kapitalismilt sotsialismile ülemineku üldine seaduspärasus ning õpetus proletariaadi diktatuurist on marksismis-leninismis peamine.

Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni ja pärast selle ajaloolist võitu kostsid kõikjalt hääled, et uus võim ei suuda riiki valitseda ega majandust korraldada. Näiteks vene mõisnike ja kodanluse ajaleht kirjutas:

«Oletame hetkeks, et bolševikud võidavad. Kes hakkab meid siis valitsema? Vahest kokad, need asjatundjad kottlettide ja biifsteekide alal? Või tuletõrjujad, tallimehed ja kütjad? Või ehk jooksevad lapsehoidjad mähkmete pesemise vaheajal riiginõukogu istungile? Kes siis? Kes on need riigitegelased? Võib-olla hakkavad lukksepad hoolt kandma teatrite, veevärgitöölised — diplomaatia ja tisle rid — telegraafi eest? Vahest saavad tallimehed kubernerideks? Tallimehed, lapsehoidjad ja köögitüdrukud — need on need, kes ilmselt peavad bolševike arvates meie riiki juhtima. Kas saab nii olema? Ei. On see võimalik? Säärasele hullumeelsele küsimusele annab bolševikele võimukalt vastuse ajalugu.»

Ajalugu andis tõepoolest vastuse, kuid mitte bolševikele, vaid kodanlikele irisejaile: Kommunistliku Partei juhtimisel viisid Venemaa töölised ja talupojad läbi sotsialistliku revolutsiooni ja löid oma riigi. Lukksepad ja kündjad astusid kogu maailma ette tarkade riigitegelastena, väejuhtidena ja teadlastena, kirjanikena ja näitlejatena.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 431.

Sotsialistlik revolutsioon avastas töötava rahva ammen-damatud anded, äratas töörahva miljoniliste hulkade energia.

Proletariaadi diktatuur NSV Liidus ja sotsialistlikes vennasriikides kinnitas, et tööliklass on kõigi töötajate ja ekspluateeritavate üldtunnustatud juht võitluses kapitalistide vastu ja uue, sotsialistliku ühiskonna ehitamisel. Proletariaadi diktatuur väljendab tööinimeste tahet; tema kõrgeimaks printsibiiks on töölikklassi liit talurahvaga ja töörahva teiste, mitteproletaarsete kihtidega.

Kuivõrd proletariaadi diktatuuri põhisisuks on töörahva kõigi kihtide juhtimine töölikklassi poolt sotsialismi ehitamise huvides, niivõrd on ta vajalik kogu kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodi kestel.

Proletariaadi vaenlased püüavad igal viisil tõestada, et proletariaadi diktatuur on vägivald. Ent kas proletariaat tuleb toime ilma vägivallata? Ei, ei tule. Vägivalla tarvitamise vajadus on tingitud ekspluateerijate vastupanust. Kukatatud klassid, kapitalistid ja mõisnikud, teevad kõik selleks, et kaotatud rikkusi ja poliitilist võimu tagasi saada. Venemaal päätsid nad pärast Oktoobrirevolutsiooni valla Kodusõja. Noort Nõukogude vabariiki ründasid lisaks sisemisele kontrrevolutsioonile ka intervendid 14 välisriigist. On selge, et nende rünnakute tagasilöömiseks oli vaja tugevat proletaarset võimu.

Klassivõitlus ei lõpe pärast seda, kui proletariaat on võimu kätte võitnud. Ta jätkub, kuid juba uutes tingimustes ja uutes vormides. Võimsaks relvaks selles võitluses ongi proletariaadi diktatuur. Proletariaadi diktatuuri osatähtsusest kõneldes nimetas V. I. Lenin teda eriliseks vembraks, mis on vajalik ekspluateerijate taltsutamiseks.

Marksism-leninism õpetab, et vägivald on proletariaadi diktatuuri vajalik, kuid mitte peamine külg. Proletaarse võimu põhiülesandeks on uue elu loomine, ehitamine.

Meie maal olid proletariaadi diktatuuri riiklikuks vormiks tööliste ja talupoegade saadikute nõukogud. Pärast ekspluataatorlike klasside likvideerimist moodustati need ümber töörahva saadikute nõukogudeks.

Nõukogud ühendavad töötajad sotsialismiehitajate armeks, olenemata nende elukutsest ja sõltumata nende klassilisest, rahvuslikust ja parteilisest kuuluvusest ning usutunnistusest. Nõukogude töö põhimeetodiks on rahva veenmine Kommunistliku Partei poliitika õigsuses ja tema

organiseerimine uut ühiskonda ehitama. Ühtlasi on sotsialistlikul riigil õigus rakendada ühiskonna nimel sundimist, kui see on vajalik. Nõukogude võim on rahva vara riisujate, kurjategijate ja sotsialistliku ühiskonna seadusi rikkuvate isikute suhtes range võim. V. I. Lenin õpetas, et selles suhtes oleks igasugune nõrkus, igasugune kõhklemine, igasugune pehmus suurimaks kuri-teoks sotsialismi ees.

Proletariaadi diktatuuri teostatakse peale nõukogude ka ühiskondlike organisatsioonide — ametiühingute, komso-moli jt. kaudu. Proletariaadi diktatuuri suunavaks jõuks on marksistlik-leninlik partei. V. I. Lenin rõhutas, et «proletariaadi diktatuur pole võimalik muud moodi kui kommunistliku partei kaudu».¹ Kommunistide partei niisugune osatähtsus tuleneb tema kui töölisklassi avangardi, töötava rahva huvide väljendaja ajaloolisest missioonist.

4. Kommunistlik partei kui ühiskonna suur ümber- kujundav jõud

Sellest ajast peale, kui ühiskond jagunes klassideks, etendavad tema elus suurt osa poliitilised parteid. Kui parteid on võimul, määravad nad riigi poliitika ja kasutavad kõiki riigi käsutuses olevaid jõude selle poliitika teostamiseks.

Mis on
poliitiline partei

Kõigepealt teeme kindlaks, mis on partei. Partei on ühe või teise ühiskonnaklassi — tööliste, talupoegade, kapitalistide või mõisnike osa, salk (organisatsioon). Loomulikult ei ühenda ta kogu klassi, vaid selle kõige aktiivsemaid esindajaid. Partei juhib oma klassi võitlust, väljendab ja kaitseb tema huve. See aga tähendab, et partei osatähtsuse määravad need ülesanded ja eesmärgid, mida antud klass taotleb.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 32. kd., lk. 177.

Kui kodanlikud parteid teeksid teatavaks oma salajased unistused, ütleksid avalikult, et nad kaitsevad ekspluataatorliku ühiskonna põhialuseid ja korda, kapitalistide omakasupüüdlikke huve, siis paljastaksid nad end muidugi kiiresti töörahva silmis. Sellepärast varjavad kodanlikud parteid igati oma tõelisi plaane ja eesmärke ning esinevad rahvuse, rahva, demokraatia, vabaduse, vabariigi huvide kaitsjaina. Kodanlus valib oma parteidele vastavalt ka nimetuse: demokraatlik partei, vabariiklik partei, kristlik rahvapartei, liberaalne partei, rahva liit, uuendusliit jne.

Ent tuleb ette, et ühe ekspluataatorliku klassi nimel esineb mitu parteid. Milleks on see vajalik? Põhjusi on mitmesuguseid. Üheks põhjuseks on see, et niiviisi näib, nagu oleksid kodanlike parteide vahel tõsised lahkkelid, see aga aitab töörahva tähelepanu klassivõitluse pakilistelt ülesannetelt kõrvale juhtida. Ameerika Ühendriikides toimub näiteks enne Kongressi valimisi iga kord demokraatliku ja vabariikliku partei vahel kärarikas valimiseelne «võitlus», kuigi mõlemad parteid teenivad ustavalt monopole. Mitme partei olemasolu annab kodanlusele võimaluse manööverdada, rahvast petta. Kui üks valitsevaist parteidest kaotab valijate enamiku toetuse, seatakse tema kohale teine.

Üsnagi suure teene osutavad kodanlusele ka need kapitalistliku ühiskonna parteid, kes esinevad töölisparteidenä, kuid ajavad kodanlusele kasulikku poliitikat. Nende hulka kuuluvad parempoolsed sotsialistlikud ja sotsiaaldemokraatlikud parteid. Neid nimetatakse sotsiaalsete reformide parteideks. Need parteid pooldavad töörahva kokkulepet kodanlusega, liitu temaga. Nad püüavad lepitada näljaseid ja täissöönuid, vaeseid ja rikkaid, kõigest ilma jäetuid ja kõikvõimsaid. Niiviisi talitavad eeskätt need sotsialistlikud parteid, kelle juhtkond on ammu asunud oportunismi teele. Tõsi küll, nende parteide realiikmed võitlevad ekspluateerijate vastu, kuid parteide kui terviku joone määravad nende juhid, kes teenivad kodanlust ja ainult varjavad oma tegevust töörahva eest hoolitsemise võltsi sildiga. Mitmetes kapitalistlikes maades moodustavad parempoolsed sotsialistlikud parteid aeg-ajalt valituse, asuvad võimu juurde, on valitsevad parteid. Nad ei aja kapitalistide asju mitte halvemini kui kapitalistid ise.

Minevikus on olnud ja on ka praegu mitteproletaarseid

parteisid, kes teatud küsimustes ja teatud olukorras astuvad imperialismi reaktsoonilise poliitika vastu välja, pooldavad rahva saatuse kergendamist. Ent ainult üks partei kaitseb töölisklassi ja kogu töörahva huvisid lõpuni ja järjekindlalt — see on kommunistide partei.

**Kommunistlik
partei kui
töölisklassi
avangard**

Mida kujutab endast kommunistlik partei? Kommunistlik partei on töölisklassi eesrindlik ja hästi organiseeritud väesalk, kes väljendab tema elulisi huve ja on

relvastatud teadusliku revolutsioonilise teooriaga. Sellepärast on niisuguse partei tekkimine niisama seaduspärane nagu töölisklassi tekkiminegi. Parteisse kuuluvad ka töötavad talupojad ja eesrindlikud haritlased, kes võitlevad koos töölisklassiga, tema juhtimisel proletariaadi revolutsioonilise teooria elluviimise eest.

Partei juhib töölisklassi võitlust ekspluataatorite võimu kukutamise, proletariaadi diktatuuri kehtestamise ja kindlustamise, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise eest.

Partei on töölisklassi kõrgeim poliitiline organisatsioon ja juhib kõigi tema teiste organisatsioonide tegevust.

Kommunistliku partei peamisteks jõuallikateks on marksismi-leninismi teooria, teadlik distsipliin ja ühtsus, partei kõigi liikmete loominguline aktiivsus, tihe side parteitute hulkadega.

Revolutsiooniline teooria võimaldab kommunistide parteil õigesti orienteeruda olukorras, õigeaegselt valida vajaliku tegevussuuna, saavutada õigeaegselt eesmärk. Just seda iseärasust rõhutas V. I. Lenin, kui ta ütles: „... Eesrindliku võitleja osa võib täita ainult partei, keda juhivad eesrindlik teooria.“¹

Marksism-leninism on teadus, millel on sügavad juured elus, teadus, mille on sünnitanud elu. Kuna elu ei seisa paigal, siis areneb ka marksism-leninism koos temaga, rikastub uute järelduste ja seisukohtadega. Marksistlik-leninlikus teaduses on teoreetilisi seisukohti, mis minevikus vastasid ajaloo konkreetsetele tingimustele, kuid hiljem osutusid vananenuiks. Loomulikult asendab partei need teistega, mis tulenevad uutest tingimustest. Teisiti öeldes, partei suhtub teooriasse loovalt.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 5. kd., lk. 332.

Samal ajal astuvad kõigi maade kommunistid, kellele marksistlik-leninlik teooria on lipuks, võidukaks relvaks, täie printsiipiaalsuse ja leppimatusega välja nende vastu, kes marksismi-leninismi parandamise ja arendamise sildi all revideerivad teda või suhtuvad temasse dogmaatiliselt.

Parteil on teaduslikult põhjendatud programm — peamine juhtiv dokument. Ilma programmita on võimatu partei kui vähegi terviklik poliitiline organism, kes on suuteline sündmuste igasuguse pöörde korral alati revolutsioonilist joont pidama.

Millega seletada, et just partei programm võimaldab tal järjekindlalt revolutsioonilist joont pidada ja võitu tagada? Sellega, et programmis on kehastatud marksismi-leninismi vankumatud printsiibid, kaasa arvatud ka need uued, mis partei on teooriasse toonud kaasaja elu uurides, seda lahti mõtestades. Programm annab vastuse küsimustele: missugune on partei lõppeesmärk, tema poliitika ja ülesanded ajaloo antud etapil, antud maal, missugused on nende saavutamise konkreetset tingimused, kuidas partei seob võitlust eesmärgi saavutamise eest antud maal tööliklassi internatsionaalsete ülesannetega?

Kõigi maade kommunistide esimeseks programmiks oli K. Marxi ja F. Engelsi kirjutatud «Kommunistliku partei manifest».

Meie partei esimene programm võeti vastu II kongressil 1903. aastal. Selles olid antud teetähised ning kindlaks määratud tsarismi ja seejärel kapitalismi kukutamise ning proletariaadi diktatuuri kehtestamise vahendid ja meetodid. Teine meie partei programm võeti vastu 1919. aastal VIII kongressil, kui partei pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu oli kujunenud Nõukogude riigi juhtivaks jõuks. Teises programmis olid ära märgitud kapitalismilt sotsialismile ülemineku teed, vahendid ja meetodid, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise ülesanded. Kolmas programm kinnitati NLKP XXII kongressil. Selleks ajaks oli sotsialism NSV Liidus täielikult ja lõplikult võitnud. Programmis on kindlaks määratud partei ja rahva peamised ülesanded kommunismi ehitamise perioodil.

Marksismi-leninismi teooriast juhindudes ja programmi seisukohtadest lähtudes töötab partei välja oma *poliitika ja taktika*. Partei poliitika hõlmab kõiki tööliklassi ja töö-

rahva hulkade huve puudutavaid küsimusi. Partei taktika hõlmab poliitilise joone elluviimise meetodeid, võtteid ja vorme.

Parteil on *põhikiri*, mille alusel ta rajatakse ühtse ja monoliitse organisatsioonina. Kui programm kinnitab partei ideelist ühinemist, siis põhikiri kinnitab organisatsioonilist ühinemist. Selles on kindlaks määratud partei organisatsiooni vormid ja töömeetodid, tema siseelu normid, juhtimisprintsiibid. On ära näidatud, keda võib ja tuleb parteisse vastu võtta, missugused on kommunistide kohustused ja õigused, kuidas organiseeritakse parteid alt kuni üles, missugused on kõrgemate ja alamate organite vastastikused suhted.

Partei organisatsioonilise struktuuri peamiseks põhimõtteks on demokraatlik tsentralism. See tähendab, et kõik partei juhtivad organid alt kuni üles on valitavad, nad annavad perioodiliselt aru oma parteiorganisatsioonidele ja kõrgemalseisvatele organitele; parteis valitseb range parteidistsipliin, vähemus allub enamusele ning kõrgemalseisvate organisatsioonide otsused on alamalseisvatele organisatsioonidele kohustuslikud.

Nagu kogu marksismi-leninismi teooria tervikuna, nii on ka partei organisatsioonilised printsiibid elav, arenev õpetus. Tingimuste muutudes võivad muutuda ka parteiorganisatsiooni vormid ja töömeetodid. Loomulikult teeb partei põhikirjas regulaarselt tarvilikke muudatusi.

Oma teooria, vaimu ja tegude poolest on kommunistide partei internatsionalistide partei. Tema deviisiks on K. Marxi ja F. Engelsi üleskutse «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!». Tema hümniks on «Internatsionaal».

Niisiis on kommunistlik partei ühtne, monoliitne, rangelt distsiplineeritud jõud ja esineb töölisklassi kollektiivse juhina.

See, et kommunistide partei on töölisklassi eesrindlik väesalk, ei tähenda sugugi, et ta juhib ainult töölisklassi. Ta tekib ja areneb tööpoolest töölisklassi parteina, sest väljendab tema ideoloogiat. Vabastades enda, vabastab töölisklass kogu linna ja maa töörahva, on tema hegemoon, juht. Sellepärast kaitseb kommunistide partei kogu töötava rahva elulisi huve, juhib tema võitlust.

Antiikaja kuulsa õpetlase Arhimedese tuntud aforismi «Andke mulle toetuspunkt, ja ma tõstan maakera üles»

teisendades kirjutas V. I. Lenin 1902. aastal: «Andke meile revolutsionääride organisatsioon ja me pöörame Venemaa ümber!» Nendes suure juhi sõnades väljendub tabavalt töölisklassi ja kommunistliku partei osatähtsus ühiskonna ümberkujundamisel kogu rahva huvides.

Kõik need küsimused — kommunistliku partei tekkimise seaduspärasus ja ajaloolised tingimused, tema ajalooline missioon, tema teooria, programmi, taktika ja organisatsiooniliste printsiipide olemus ja osatähtsus — moodustavad *marksistlik-leninliku õpetuse parteist*. Sellest juhinduvad oma tegevuses kõigi maade proletaarsed parteid.

Arenenud töölisliikumine on kommunistide partei loomise vältimatu tingimus. Ent ainuüksi sellest tingimusest ei piisa. Ja seda järgmisel põhjusel. Töölisliikumine tekkis proletariaadi ilmudes. Juba möödunud sajandi algul olid Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias, Belgias ja Ameerika Ühendriikides töölisorganisatsioonid — ametiühingud. Nad juhtisid tööliste võitlust töötingimuste parandamise ja palga tõstmise eest, olid streikide eesotsas. Proletariaadi partei idee aga tekkis siis, kui kujunes revolutsiooniteooria, mis omakorda tekkis ja rikastus töölisklassi võitluskogemuste üldistamise baasil. Sellepärast on kommunistliku partei loomise vältimatuks tingimuseks arenenud töölisliikumise kõrval eesrindliku revolutsioonilise teooria olemasolu. Kommunistlik partei ühendab töölisliikumise teadusliku kommunismi teooriaga. Partei annab rahva kätte teoreetilise relva ühiskonna revolutsiooniliseks ümberkujundamiseks.

Esimeseks rahvusvaheliseks revolutsiooniliseks organisatsiooniks oli Kommunistide Liit, mis tekkis 1847. aastal. Liidu ülesandel kirjutasid K. Marx ja F. Engels ning avaldasid 1848. aastal «Kommunistliku partei manifesti», mis on olnud ja jääb kõigi maade kommunistlike parteide teoreetiliseks dokumendiks. Kommunistide Liit saadeti laiali 1852. aastal, kui tema juhid ja paljud liikmed areteeriti.

12 aasta pärast, 1864. aastal, asutasid Marx ja Engels Rahvusvahelise Tööliste Ühingu (I Internatsionaali). Selle ridadesse kuulusid Euroopa, Ameerika ja Aasia maade eesrindlikud töölised ja revolutsioonilised haritlased. Vene revolutsionääride palvel esindas Internatsionaalis Vene sektsiooni K. Marx. I Internatsionaal valmistas ette kaad-

rit ja rajas alused proletariaadi parteide loomiseks üksikutes maades. Internatsionaal lakkas eksisteerimast 1872. aastal.

K. Marx ja F. Engels ennustasid, et pole kaugel aeg, kus mitmetes maades tekivad proletariaadi parteid, mis ühinevad Kommunistlikuks Internatsionaaliks. Kirjas Friedrich Sorgele, meie legendaarse luuraja Richard Sorge vanaisale, kirjutab F. Engels: «Ma arvan, et järgmine Internatsionaal — pärast seda, kui Marxi teosed rea aastate jooksul mõju on avaldanud — saab olema puhtkommunistlik ja kuulutab just meie põhimõtteid.»¹

Kommunistlike parteide tee oli okkiline ja raske. Saksa-maal, Itaalias, Austrias, Belgias, Taanis ja teistes maades tekkisid töölisparteid, kes nimetasid end sotsiaaldemokraatlikeks ja sotsialistlikeks. Nende parteide juhtkond kaldus pahatihti reformismi. Nende parteide programmides ei kõneldud proletaarsest revolutsioonist ega proletariaadi diktatuurist. K. Marx ja F. Engels kritiseerisid nende sotsiaaldemokraatlike parteide juhte tõsiste vigade pärast.

Kuus aastat pärast K. Marxi surma, 1889. aastal, ühinesid sotsiaaldemokraatlikud parteid II Internatsionaaliks. Mõnda aega kaitses ta töölisklassi huve, pärast F. Engelsi surma (1895. aastal) aga hakkas Internatsionaali ja sotsiaaldemokraatlike parteide juhtkond järk-järgult libisema reformismi, kodanlusega kokkuleppimise teele. Pealegi õnnestus kapitalistlike suurriikide kodanlusel töölisklassi ladvakiht ära osta, luua nõndanimetatud «töölisaristokraatia». Viimane kujuneski oportunisti toitepinnaks. 1914. aastal, kui algas imperialistlik maailmasõda, läks II Internatsionaali juhtkond avalikult üle kodanluse poolele.

Töölisklass vajab uut tüüpi parteid, tõeliselt proletaarset parteid, mis vastaks tema eesmärkidele, juhiks tema võitlust kodanluse võimu kukutamise, proletariaadi diktatuuri kehtestamise, kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest. Mis pidi eraldama uut tüüpi parteid II Internatsionaali sotsiaaldemokraatlikest parteidest? Eeskätt pidi ta olema revolutsiooniline partei, mis rajaneb kindlalt K. Marxi ja F. Engelsi poolt väljatöötatud teoreeti-

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed kahes köites, II kd., Tallinn 1960, lk. 399.

listel, programmilistel, taktikalistel ja organisatsioonilistel printsiipidel.

Uut tüüpi partei loomine on seotud V. I. Lenini — K. Marxi ja F. Engelsi ürituse suure jätkaja nimega. V. I. Lenini ja tema partei ajalooline teene seisab selles, et nad kaitsesid marksismi iga masti oportunistide kallale tungide eest, tõstsid ta kõrgemale astmele ja viisid teda ellu. V. I. Lenini nimega on seotud uus ajastu inimkonna ajaloos. Sadade miljonite inimeste mõtteid väljendades ütles M. Gorki V. I. Lenini 50. sünnipäeval: «On inimesi, kelle tähtsust kuidagi nagu ei saa hõlmata inimsõnaga... Niisugune inimene mitte ainult Venemaa, vaid kogu maailma, kogu meie planeedi jaoks on Vladimir Iljitš... Teda tuleb väga hinnata, teda tuleb väga armastada, teda tuleb väga aidata tema suures, tema ülemaailmses, tema planeetaarses töös. Jah, tema kaudu on Vene ajalugu teinud peaaegu imet.»

Pärast Kommunistide Liitu ja I Internatsionaali kujunes töölisklassi kõige silmapaistvamaks võiduks võitluses oma revolutsioonilise organisatsiooni eest uut tüüpi proletarise partei loomine V. I. Lenini juhtimisel 1903. aastal. Siitpeale oli töölisklassil tõeliselt revolutsiooniline avangard. Sellest momendist alates, kui Venemaal tekkis uut tüüpi partei, hakkasid mitmete maade marksistid ühinema võitluseks II Internatsionaali oportunismi vastu. Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu hakati kommunistlikke parteisid looma ka teistes maades.

Kommunistliku liikumise uueks astmeks oli III, Kommunistliku Internatsionaali moodustamine 1919. aasta märtsis. III, Kommunistlik Internatsionaal eksisteeris 1943. aastani. Ta ühendas tegutsevaid kommunistlikke parteisid, aitas uusi parteisid moodustada ja juhtis proletariaadi revolutsioonilist liikumist.

Kommunistlikul liikumisel on rohkem kui sajandipikkune ajalugu. Tema tekkimisel möödunud sajandi 40-ndatel aastatel oli 10 Euroopa maal ligemale 400 kommunisti. Nüüd aga ühendavad ligi 90 kommunistlikku parteid oma ridades peaaegu 50 miljonit inimest. 14 maal on marksistlik-leninlikud parteid valitsevad. Sotsialismi maailmasüsteem, mida juhivad kommunistlikud parteid, muutub tänapäeva maailma arenemise otsustavaks teguriks.

Millest see kõik kõneleb? Missuguseid ohvreid kommu-

nistid ka ei kannaks, kuidas ka ei raevutseks nende vaenlased, tulevik kuulub kommunistlikele parteidele, nendele järgnevatele sadadele miljonitele inimestele. Just sellepärast on kommunistlikud parteid võitnud meie planeedi eesrindlike jõudude tunnustuse ja armastuse.

Marksistlik-leninlike parteide lõppeesmärgiks on kommunism, sellepärast nimetavad nad end kommunistlikeks. Olles kommunistlikud parteid, võtavad nad endale ametlikult mitmesuguseid nimetusi, arvestades oma maa töölisklassi ja rahva traditsioone ning ühiskonna arenemise tingimusi.

Kõige tähtsam on, et partei programm, poliitika ja praktika vastaksid töölisklassi ideaalidele, et partei viiks tegelikult ellu marksismi-leninismi printsiipe.

Meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus Mitte mingisuguseid poliitilisi parteisid ei ründa reaktsioonilised ringkonnad nii raevukalt kui kommunistlikke parteisid. Karl Marx ja Friedrich Engels kirjutasid kommunistliku liikumise koidikul, et kõik Euroopa reaktsioonilised jõud on liitunud ajukahiks kommunistide vastu: nii katoliku kiriku pea — Rooma paavst — kui ka tsaar, nii politseinikud kui ka poliitilised obskurandid. K. Marx ja F. Engels kirjutasid: «Kus on see opositsioonipartei, keda tema võimulolevad vastased ei oleks kuulutanud kommunistlikuks, kus on see opositsioonipartei, kes ei oleks tagasi visanud seda nii edumeelsemaile opositsiooninimestele kui ka nende reaktsioonilistele vastastele häbistavat etteheidet kommunismis?»¹ Inimkonna suured õpetajad ütlesid, et kommunistid tunnistati juba sel ajal, kui kommunismi ideoloogia alles sündis, suureks jõuks.

Tänapäeval on kommunistliku liikumise külgetõmbejõud võrratult kasvanud. Sellest on tingitud reaktsiooni järjest tugevamad kallaletungid kommunismile ja tema ideoloogiale. Imperialistlik kodanlus suunab oma pealöögi marksistlik-leninlikele parteidele. Ta püüab neid juhita jätta, korraldab provokatsioone, heidab kommunistlikke tegelasi vanglaist, püüab kommunistide ridu lõhestada. Paljudes kapitalistlikes riikides, sealhulgas Lääne-Saksamaal, Hispaanias ja Portugalis, on kommunistlike parteide tegevus ära keelatud. Neisse kuulumise eest pannakse kauaks ajaks trellide taha. Ameerika Ühendriikides on vii-

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed kahes köites, I kd., Tallinn 1957, lk. 19.

mastel aastatel korraldatud ligi 20 kohtuprotsessi kommunistliku partei üle. Üle 160 selle partei silmapaistva tegelase mõisteti ilma igasuguse aluseta vangi.

Ent kõik vaenlaste püüdlused on paratamatult hääbumisele määratud. K. Marx nimetas revolutsiooni ajaloo lokomotiiviks. Osavate vedurijuhtidena on kommunistlikud parteid juhtinud ja juhivad selle lokomotiivi läbi igasugustest takistustest.

Tõepoolest, kas on midagi heroilisemat kui kangelas-tegu, mille saatsid korda Venemaa töölisklass, töötav talurahvas ja eesrindlik intelligents Lenini partei juhtimisel?! Partei valmistas rahvast rasketes tingimustes paljude aastate vältel ette tsarismi ja kapitalismi kukutamiseks: 1917. aasta oktoobris heiskas partei meie maal võiduka sotsialistliku revolutsiooni lipu. Tema juhtimisel murdis meie rahvas vaenlaste vastupanu, purustas välismaised sõjalised intervendid ja sisemise kontrrevolutsiooni, ületas uskumatud raskused, ehitas üles sotsialismi, kaitses teda Suures Isamaasõjas ja läheb kindlal sammul kommunismi poole.

Partei keerulisel ja raskel teel on mõnikord esinenud ebaedu, on ette tulnud ka vigu. Meie partei suurepäraseks omaduseks on see, et mingisugused ebaõnnestumised ja vead ei suutnud esile kutsuda meeolelu langust, samuti nagu mitte mingisugused võidud ei pannud tema pead pöörutama.

«Me usume bolševike parteid, me näeme temas meie ajastu mõistust, au ja südametunnistust.» Need suure Lenini sõnad käivad täielikult kogu ülemaailmse kommunistliku liikumise kohta, mis sammub inimkonna helge tuleviku nimel peetava võitluse avangardis.

Küsimusi kordamiseks

1. Mis on tootlikud jõud ja tootmissuhted?
2. Kuidas tekkisid klassid? Missugune on klassivõitluse osatähtsus ühiskonna arengus?
3. Mis on kapitalism? Milles on kapitalistliku ekspluateerimise olemus?
4. Mispärast defineeris V. I. Lenin imperialismi kui kapitalismi kõrgeimat ja viimset staadiumi?
5. Missugune on sotsialistliku revolutsiooni peaküsimus? Mis on proletariaadi diktatuur?
6. Missugune on kommunistliku partei osatähtsus uue ühiskonna ehitamisel? Milles seisab kommunistide jõud?

SOTSIALISTLIKU ÜHISKONNA ÜLES- EHITAMINE NSV LIIDUS

1. Töolisliikumise arene- mine Venemaal ja prole- tariaadi uut tüüpi partei asutamine

Vähesed mäletavad elu
vanal Venemaal. Heidame
pilgu mõnele aastaküm-
nele, mis eelnesid Suurele

Sotsialistlikule Oktoobrirevolutsioonile. Venemaad oleks
võinud siis võrrelda tugevate köidikutega aheldatud hiig-
lasega. Maailma eesrindlikud maad olid selleks ajaks kapi-
talistliku arenemise teed mööda kaugele edasi jõudnud,
paljudes neis olid monarhiad kukutatud ja kodanlikud
vabariigid kehtestatud. Venemaa aga oli jäänud tsaari-
isevalitsuse surve alla. Kuni 1861. aastani oli Venemaa iga
kolmas elanik pärisori. Tööstustoodangu tasemelt jäi
Venemaa paljudest Euroopa maadest kaugele maha. Tol
ajal valitsev ühiskonnakord aheldas rahvas peituvat mää-
ratu suurt loovat energiat. N. A. Nekrassov kirjutas
südamevaluga:

Oled küll rikas,
ja ometi õnnetu,
oled küll võimas,
ja ometi mannetu,
emake Venemaa.

Pärisorjus kaotati 1861. aasta veebruaris. See oli oluline
saavutus meie maa ajaloos. Sajad tuhanded vaesunud ja
laostunud talupojad said pärast pärisorjuse langemist või-

maluse linna elama asuda. Venemaal hakkas kiiresti arenema kapitalism. Venemaa ühiskonnas hakkas tekkima uus ühiskonnaklass — tööstusproletariaat.

**Tööstus-
proletariaadi
tekkimine**

Pärast pärisorjuse kaotamist jäid töölised ja talupojad endiselt õigusteta. Maades, mis olid varem kapitalistliku arenemise teele asunud, sundis proletariaat kodanlust mõningaid järeleandmisi tegema. Venemaal ei olnud kuni 1886. aastani mingisuguseid seadusi, mis oleksid tööliste õigusi kaitsnud. Nagu mõisnik oma mõisas, nii võis ka kapitalist oma vabrikus teha kõik mis tahtis. Töölised — täiskasvanud ja lapsed — töötasid varavalgest hilisõhtuni, 14—18 tundi päevas, töötasid tolmustes, poolpimedates ja külmades tsehhides. Ühesuguse töö eest said naised kaks kolmandikku meeste palgast, alaealised veelgi vähem. Paljud vabrikandid andsid töölistele raha asemel niinimetatud «poeraamatu», mille järgi peremehekauplustes müüdi toiduaineid kolm korda kallimalt. Hirmsaks nuhtluseks töölistele olid trahvid. Tööline-revolutsionäär P. A. Moissejenko meenutas: «Iga asja eest trahviti. Lähed direktori aknast mööda, müts peas, — trahv. Räägid kasarmus kõvasti — trahv. Astud tänavale, lõõtspill käes, — trahv. Naine sünnitab kaksikud — trahv. Heida või pikali ja sure maha!»

Tehaste ja kaevanduste ümber kössutasid «koerakuudid» ja «jõhkardite eluasemed», nagu siis nimetati urkaid, kus elasid töölised. Mõnede vabrikute juurde olid ehitatud kasarmud. Siin elasid tavaliselt tibatillukestes ruumides mitmekordsetel naridel mitu perekonda koos.

XIX sajandil ei elanud vabrikutöölised keskmiselt üle 32 aasta vanaks. Enamik suri tuberkuloosi või kutsehaigustesse. Eriti suur oli laste suremus. Arstiabi puudus täielikult.

Kirikuid ja kloostreid oli Venemaal palju rohkem kui koole ja haiglaid, vaimulike ja munkade arv ületas mitu korda õpetajate ja arstide arvu.

Tööraha orjastamise süsteemi kaitses tsaariisevalitsus, tema sõjavägi, politsei, kohus, riigiametnike armee. Kuid rahvas ei leppinud iialgi sellise õigusteta olukorraga ja tõusis üles võitlusesse.

Kuni pärisorjuse langemiseni oli peamiseks jõuks võitluses pärisorjuse vastu talurahvas. Tema stiihiline protest muutus korduvalt massilisteks ülestõusudeks. Nende ees-

otsas seisis väljapaistvad rahvajuhid, nagu Ivan Bolotnikov, Stepan Razin ja Jemeljan Pugatšov. Talupojad tõusid korduvalt üles ka pärast pärisorjuse langemist.

Paljud silmapaistvad revolutsionäärid pühendasid oma elu võitlusele tsarismi vastu. Esimene Venemaa vabadusliikumise tegelaste põlvkond pärines valitseva klassi — aadlike hulgast. Selle liikumise kõige silmapaistvamad esindajad olid dekabristid (inimesed, kes organiseerisid Peterburis relvastatud ülestõusu tsarismi vastu 1825. aasta detsembris) ja A. I. Herzen. Nende ideeliseks eelkäijaks oli esimene vene vabariiklane A. N. Radištšev. Need olid V. I. Lenini sõnade järgi parimad aadlike esindajad. Mõistes rahva kannatusi ja häda, suutsid nad oma klassi huvidest kõrgemale tõusta.

Vene revolutsioonilise liikumise teine arenemisetapp algas umbes 1861. aastast. Poliitilisse võitlusse astusid demokraatlikust, mitteaadlikust haritlaskonnast pärit inimesed, talurahva ideoloogid — N. G. Tšernõševski, N. A. Dobroljubov, 70-ndatel aastatel aga — revolutsioonilised narodnikud. See revolutsionääride põlvkond oli, nagu märkis V. I. Lenin, Venemaa sotsiaaldemokraatia otsene eelkäija.

Vastavalt sellele, kuidas arenes kapitalism, muutus klassivõitluses peajõuks proletariaat. Ta tõi klassivõitlusse uued, proletaarsed vormid ja meetodid. Selleks olid eeskätt streigid.

Esimesed tööliste streigid toimusid XIX sajandi 70-ndatel aastatel. Need olid majandusliku iseloomuga: töölised nõudsid palka juurde, trahvide kaotamist, vihatud meistrite vallandamist jne. Eriti visa oli streik, mis puhkes 1885. aasta jaanuaris Morozovi vabrikus Orehhovo-Zujevos. Töölised sundisid tsarismi tegema esimesi järeleandmisi: valitsus andis välja seadused, mis piirasid trahve ja laste töö ekspluateerimist.

Ent streigivõitluses oli veel palju stiihilist. Tööliste (enamik neist olid eilsed talupojad) mahajäämus ja harimatus vajutasid oma pitseri ka klassivõitluse iseloomule. Mõnikord purustasid töölised tehaste hooneid, lõhkusid masinaid ja seadmeid. Venemaa proletariaat pidi alles muutuma, nagu ütles K. Marx, klassist «iseeneses» klassiks «iseenda jaoks», see tähendab saama klassiks, kes mõistab oma eesmärgi ja ülesandeid.

Esimesed streigid kogu oma stiihilisuse ja organiseeri-

matuse peale vaatamata olid suure positiivse tähtsusega. Nad aitasid töölistel konsolideeruda. Mittevene rahvusest töölisel võitlesid sageli käsikäes venelastega. Tärkas proletariaadi klassisolidaarsus. Streigiliikumise kogemuste varal jõudsid eesrindlikud töölisel arusaamisele, et on tarvis luua oma organisatsioonid. XIX sajandi 70-ndatel aastatel tekkisid esimesed niisugused organisatsioonid. Lõuna-Venemaa Töölisühing, mille asutas J. O. Zaslavski Odessas, ja Põhja-Venemaa Töölisühing eesotsas V. P. Obnorski ja S. N. Halturiniga Peterburis.

Venemaa revolutsioonilised tegelased olid seotud välismaa töölisliikumisega. Vene revolutsionäärid võitlesid Pariisi Kommuuni barrikaadidel. 70-ndate aastate töölisühingute organiseerijad kasutasid I Internatsionaali kogemusi. I Internatsionaali juhtis aga K. Marx.

Võitluses tsarismi ja kapitalistide vastu kasvas ja muutus mehisemaks tööliklass. 1877. aastal ütles tööline Pjotr Aleksejev tsaarikohtu istungil: «Kerkib üles miljonit tööliste lihaseline käsi ja variseb põrmu soldatitääkidele tuginev despotismi ike.»

V. I. Lenin nimetas neid sõnu prohvetlikeks.

Marksismi levimine

K. Marxi ja F. Engelsi teosed hakkasid Venemaale tungima juba XIX sajandi 40- ja 50-ndatel aastatel. K. Marx märkis rahuldustundega, et tema «Kapitali» esimene tõlge võõrkeelde oli venekeelne tõlge.

Marksismi levitamiseks Venemaal tegi palju ära 1883. aastal tekkinud «Töö Vabastuse» rühm. Selle asutajaks oli marksismi silmapaistev teoreetik ja propageerija Georgi Valentinovitš Plehhanov. Rühm tegutses välismaal, kuid tal olid sidemed Venemaal tekkinud marksistlike ringidega. Mõned neist ringidest andsid välja brošüüre ja revolutsioonilisi lendlehti. Üks niisugustest rühmadest korraldas 1891. aastal esimest korda Venemaal 1. mai pühitsemise. Kaasani marksistlikus ringis alustas oma tegevust V. I. Lenin.

Marksismi levimine, revolutsioonilise teooria tungimine tööliste hulka kõneles Venemaa proletariaadi kasvavast küpsusest. Kuid marksistlikud ringid tegutsesid ikka veel killustatult, mis aga kõige halvem, olid nõrgalt seotud töölisliikumisega. V. I. Lenin ütles tabavalt, et marksismi levik ja proletariaadi streigivõitlus on nagu kaks paral-leelset, s. o. mitte kokkupuutuvat voolu. Suunata need

ühthe sāngi, ühendada töölisliikumine marksismiga, selles seisis kogu Venemaa revolutsioonilise liikumise ülesanne. Selle ülesande võis lahendada proletariaadi revolutsiooniline partei, kelle asutajaks ja juhiks sai V. I. Lenin.

Proletariaadi kui uue ühiskonnaklassi väljakujunemine jõudis Venemaal lõpule XIX sajandi lõpuks — XX sajandi alguseks. Sel ajal hakkasid meie maa majanduses järjest suuremat osa etendama kapitalistide monopolistlikud ühendused. Venemaa kapitalism jõudis oma kõrgeimasse ja viimsesse staadiumi — imperialismi. Monopolid allutasid pikkamööda endale peaaegu kõik juhtivad tööstusharud. Kuid erinevalt paljudest lääneriikidest, kus feodalism oli täielikult likvideeritud, arenes monopolistlik kapitalism Venemaal tsaariisevalitsuse ja mahajäänud feodaalse maavalduse tingimustes.

Koos Venemaa kapitalistidega ekspluateerisid ja riisusid töölisi välismaa monopolid: nad olid täielikult enda kätte haaranud mõned tööstusharud ja püüdsid Venemaad poolasumaaks muuta. Monopolid ekspluateerisid eriti julmalt rahvuslike ääremaade töörahvast. Siin tegutsesid nad käsikäes kohalike rikastega.

Seega sai Venemaa töörahvas tunda sotsiaalse, poliitilise ja rahvusliku surve kogu raskust, mis loomulikult muutis klassivõitluse eriti teravaks. Rahvarevolutsioon koputas nõudlikult uksele.

Teravamalt kui kunagi varem oli tunda vajadust tööliklassi revolutsioonilise võitluspartei järele. Ja Venemaa proletariaat astus juba XIX sajandi lõpul reaalse sammu niisuguse partei loomiseks.

	1893. aasta sügisel saabus Peterburisse
Partei	V. I. Lenin. Sel ajal tegutsesid siin üks-
ülesehitamise	teisest eraldatud marksistlikud ringid ja
leninlik plaan	rühmad. V. I. Lenin lähendas neid üks-
	teisele, juhtis neid ja ühendas nad 1895. aastal Tööliklassi
	Vabastusvõitluse Liiduks.

Liit organiseeris rea streike pealinna vabrikutes ja tehastes. Eriti laialdast vastukaja leidis Venemaal ja välismaal 1896. aastal toimunud Peterburi tekstiilitöölise massiline streik. Liidu üleskutsel organiseerisid töölisel korjanduse streikijate heaks. K. Marxi tütre Eleonore algatusel korraldasid inglise töölisel proletariaadi solidaarsuse märgiks korjanduse vene vendade abistamiseks.

Teated tööliste väljaastumistest jõudsid maale ja talu-

rahva hulgad hakkasid järjest aktiivsemalt võitlema maa eest. Talupoegade massilised väljaastumised haarasid siis peaaegu kogu Kesk-Venemaa, Ukraina, Volgamaa ja Kaukaasia.

V. I. Lenin ühendas töölisliikumise vahetu juhtimise määratu suure teoreetilise tööga ja revolutsioonilise teooria propageerimisega. Kolme aasta jooksul andis Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit välja peaaegu 70 revolutsioonilist lendlehte. V. I. Lenin nimetas neid Venemaa töölisajakirjanduse esiktoodeteks.

1895. aastast, nagu märkis V. I. Lenin, algas Venemaa vabadusliikumise ajaloos uus, proletaarne etapp. Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit oli Venemaal proletariaadi revolutsioonilise partei algidu, mis tugines marksismile ja oli tihedalt seotud töölisliikumisega. Ta hakkas esmakordselt Venemaal ühendama sotsialismi teaduslikku teooriat töölisliikumisega, valmistades ette revolutsioonilise marksistliku partei loomist. Peterburi Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit muutus kõigi Venemaa revolutsiooniliste jõudude külgetõmbekeskuseks. Ta oli tihedalt seotud meie maal tegutsevate marksistlike ringide ja rühmadega. V. I. Lenini algatusel loodi võitlusliit Moskvas. Liidud tekkisid ka teistes meie maa tööstuskeskustes.

Võitlusliit sai oluliseks tähiseks Venemaa töölisliikumise ajaloos, proletariaadi partei loomisel. Kuid ööl vastu 9. detsembrit 1895 areteeris politsei V. I. Lenini ja teised liidu juhid.

Areteerimine ei katkestanud V. I. Lenini revolutsioonilist tegevust. Vanglas istudes kirjutas V. I. Lenin brošüüre ja lendlehti, koostas partei programmi projekti. Seal alustas Vladimir Iljitš oma kuulsat tööd «Kapitalismi arenemine Venemaal», mille ta lõpetas asumisel olles, kuhu ta saadeti 1897. aastal. Revolutsioonilise liikumise kasv ning V. I. Lenini ulatuslik teoreetiline ja organisatsiooniline tegevus olid Venemaal töölisklassi marksistliku partei loomisel oluliseks eelduseks. Esimene katse luua niisugust parteid tehti 1898. aastal.

Peterburi ja mitme teise võitlusliidu, samuti ka demokraatlike organisatsioonide esindajad tulid Minskis kongressiks kokku. Kongress kuulutas välja Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei asutamise ja avaldas manifesti, mille põhiseisukohtadega nõustus ka V. I. Lenin. Kuid I kongress ei töötanud välja partei programmi ja põhi-

kirja. Kongressil valitud VSDTP Keskkomitee areteeriti varsti. Kohapeal tegutsevatel sotsiaaldemokraatlikel organisatsioonidel puudus endiselt ühine joon ja ühine juhtimine.

Kasvav revolutsiooniline liikumine aga nõudis tungivalt kõigi sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide ühendamist parteiks. V. I. Lenin mõtles palju ja hoolikalt selle üle, kuidas seda teha. Selle plaani aluseks, mille ta esitas, oli ülevenemaalise poliitilise ajalehe asutamise idee; see ajaleht pidi ühte liitma revolutsioonilised rühmad marksismi põhimõtete alusel, hoolega ette valmistama partei II kongressi, välja töötama partei programmi ja põhikirja.

Pärast asumiseloleku aja lõppemist sõitis V. I. Lenin välismaale ja hakkas oma mõtet teoks tegema. 11. detsembril 1900 ilmus ajalehe «Iskra» esimene number. Selle väljalaskmisel osutasid V. I. Leninile suurt abi saksa töölised. Esimene ülevenemaaline poliitiline ajaleht hakkas etendama silmapaistvat osa Venemaal marksistliku võitluspartei loomisel.

Uut tüüpi partei loomine

Leninlik «Iskra» töötas välja partei programmi ja põhikirja projekti, valmistas ette partei II kongressi kokkukutsumise.

Kongress alustas tööd 1903. aasta juulis Belgia pealinnas Brüsselis, seejärel sõitsid kongressist osavõtjad politsei jälitamise pärast Londonisse, Inglismaa pealinna. Kongressi peamine ülesanne seisis selles, et luua marksistlik partei neil põhimõtetel, mis ajaleht «Iskra» oli välja töötanud.

Kongressi töö kestis 23 päeva. Ja kogu selle aja käisid ägedad vaidlused partei programmi, põhikirja ja poliitika üle. V. I. Lenini poolehoidjad toetasid ja kaitsesid «Iskra» joont. Kongressil vastuvõetud leninlik partei programm määras kindlaks tööliklassi ülesanded kodanlik-demokraatliku revolutsiooni perioodil — isevalitsuse kukutamine ja demokraatliku vabariigi kehtestamine, samuti ka sotsialistliku revolutsiooni perioodil — proletariaadi diktatuuri kehtestamine. Ägedas võitluses oportunistidega saavutasid V. I. Lenin ja tema poolehoidjad, et programmi võeti väga oluline tees — proletariaadi diktatuuri kohta. VSDTP oli tol ajal ainus partei maailmas, kelle programm esitas selle revolutsioonilise nõudmise.

Programm määras kindlaks partei kui Venemaa tööliklassi avangardi osa, kui klassieesmärkide saavutamise

eest peetava võitluse juhi osa. Venemaa töölisklassist rääkis programm kui kõigi töötajate demokraatliku võitluse ja vabadusvõitluse hegemonist, juhust. Venemaa töölisklassi peaeesmärgina seati üles nõudmine teostada alguses miinimumprogramm demokraatlikus revolutsioonis — likvideerida tsarism ja asendada see demokraatliku vabariigiga, seejärel aga viia läbi sotsialistlik revolutsioon, kukutada kapitalism, kehtestada proletariaadi diktatuur (maksimumprogramm). Sel teel saavutab proletariaat kindla liidu talurahvaga ja rõhutatud rahvustega, kes võitlevad vabaduse eest. Partei peab Venemaa revolutsiooni maailma revolutsiooni osaks ja iseennast maailma töölisliikumise osaks.

V. I. Lenin ja tema poolehoidjad taotlesid kongressil töölisklassi monoliitse, rangelt distsiplineeritud revolutsioonilise võitluspartei loomist. Partei ühtsuseks on vaja, rõhutas V. I. Lenin, kindlaid parteielu norme. Ta oli arvamisel, et partei iga liige peab kuuluma ühte selle organisatsiooni, kinni pidama raudsest distsipliinist, mis on ühtviisi kohustuslik juhtijatele kui ka lihtliikmetele.

V. I. Lenini vastased kaitsesid teistsuguseid põhimõtteid: nad võitlesid vormitu, sisuliselt mitte proletarset, vaid väikekodanliku partei loomise eest, niisuguse partei loomise eest, mis avaks ukseid igähele, kes töölisliikumisele kaasa tunneb. Nad ei pidanud kohustuslikuks nõudmist, et partei liige kuuluks ühte selle organisatsiooni.

Need lahkarvamused viisid II kongressi delegaatide lõhenemisele. Juhtivate organite valimisel said V. I. Lenin ja tema poolehoidjad kongressil enamuse. Neid hakati nimetama bolševikeks*, oportuniste aga, kes jäid hääletamisel vähemusse, — menševikeks**.

«Bolševism,» kirjutas V. I. Lenin, «kui poliitilise mõtte vool ja kui poliitiline partei on olemas 1903. aastast.»¹ Nii loodi uut tüüpi partei, kes võttis endale nimeks Venemaa Sotsiaaldemokraatlik Töölispartei (VSDTP).

Sellel faktil, et Venemaal tekkis uut tüüpi partei, sotsiaalse revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri partei, kes oli leppimatu igasuguse oportunismi suhtes, oli väga suur rahvusvaheline tähtsus, see sai pöördepunktiks kõigi maailma maade proletariaadi revolutsioonilises võitluses.

* Sõnast «большинство» — enamus. — Tõlk.

** Sõnast «меньшинство» — vähemus. — Tõlk.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 8.

Partei
revolutsioonilise
liikumise
eesotsas

«Maru! Varsti puhkeb maru!» Need sõnad A. M. Gorki kuulsast tööst «Laul tormilinnust» nagu sümboliseerisid peatselt puhkevat Vene revolutsiooni.

Selle alguseks sai 1905. aasta 9. (22.) jaanuar — verine pühapäev. Sel päeval tulistasid sõjaväed tsaari käsul Peterburi tööliste rahulikku rongkäiku; töölised palusid anda rahvale vabadus, teha kõik seaduse ees võrdseks, kehtestada kaheksatunnine tööpäev, anda maa talupoegadele. Üle tuhande inimese tapeti ja üle kahe tuhande sai haavata. Kogupaugud, mis kõmasid Peterburis, panid lainetama kogu Venemaa. Ainuüksi 1905. aasta jaanuaris streikis meie maal rohkem töölisi kui kogu revolutsioonile eelnenud kümne aasta jooksul.

Mille eest võitlesid töölised? Milliseid nõudmisi esitasid ülestõusnud talurahva hulgad? Teha lõpp tsarismile, hävitada mõisnike maavaldus, anda kodanikuvabadused, kehtestada kaheksatunnine tööpäev, tagada rõhutud rahvuste üheõiguslus ja enesemääramisõigus.

Oma ülesannetelt oli see kodanlik-demokraatlik revolutsioon. Ta oli kutsutud teostama neid nõudmisi, mis olid kavandatud VSDTP miinimumprogrammis. Kodanlikud revolutsioonid olid selleks ajaks toimunud reas lääneriikides. Kuid Vene revolutsioon erines neist, ja kõigepealt selle poolest, et ta toimus sootuks uutes ajaloolistes tingimustes. Vene revolutsioon oli esimene rahvarevolutsioon, mis puhkes imperialismi ajastul, kui klassijõudude paigutus poliitilisel areenil oli põhjalikult muutunud. Kodanlus muutus nüüd kontrrevolutsiooniliseks klassiks. Ta laskus sobingusse isevalitsusega. Ainus klass, kes võis rahva nimel välja astuda ja teda enda järel viia, oli Venemaa proletariaat. Tsarismi kukutamine ja feodalismi jäänuste hävitamine vastasid tema klassihuvidele. Ainult neil tingimustel võis proletariaat üle minna revolutsiooni uuele etapile — maksimumprogrammi teostamisele: kapitalistide kukutamisele ja proletariaadi diktatuuri kehtestamisele.

Bolševike partei oli ainus, kes teostas järjekindlalt revolutsioonilist joont. Vastupidi bolševike selgelt revolutsioonilisele joonele, mille määras kindlaks VSDTP III kongress 1905. aastal, eitasid menševikud Vene revolutsiooni igasugust omapära. Nad ei uskunud tööliklassi ja talurahva liidu võimalikkusse. Revolutsiooni võis nende

arvates juhtida ainult kodanlus. Järgnevad revolutsioonilised sündmused näitasid, et niisugune hinnang, et niisugune suhtumine revolutsiooni on ekslik.

Revolutsiooni kõige olulisem probleem oli agraarküsimus. Talurahvas astus välja tööliklassi liitlasena. Ta oli koos proletariaadiga revolutsiooni liikumapanevaks jõuks.

Proletariaadi hegemoonia määras ära rahva revolutsioonilise võitluse vormid ja meetodid. Revolutsioonilise väljaastumise domineerivaks vormiks oli massiline streik — puhtproletaarne võitlusvahend.

Massilised poliitilised streigid toimusid juba revolutsiooni algul Peterburis, Riias, Moskvas, Bakuus, Ivanovo-Voznessenskis. Proletariaadi järel tõusid talurahva hulgad. Nad purustasid härraste mõisaid, tapsid vihatud mõisnikke ja jagasid omavahel mõisamaid. Revolutsioon kandus sõjaväkke ja sõjalaevastikku. 1905. aasta juunis puhkes ülestõus soomuslaeval «Potjomkin». Selle järel astusid välja madrused Sevastopolis ja Baltikumis. V. I. Lenin toonitas, et esimene Vene revolutsioon oli oma ülesannetelt kodanlik-demokraatlik, oma võitlusvahenditelt ja -meetoditelt aga proletaarne.

Revolutsioon näitas tööliklassi ammendamatuid loovaid jõude. Selle kujukaks tunnistuseks oli tööliste saadikute nõukogude loomine. Nõukogud moodustati Ivanovo-Voznessenskis, Peterburis, Moskvas ja teistes linnades. V. I. Lenin pidas nõukogusid proletariaadi tulevase revolutsioonilise võimu prototüübiks.

Revolutsioon kasvas ja laienes. Oktoobris kuulutasid töölisel ülevenemaalise poliitilise streigi. Streigi ajal jäid kogu riigis tühjaks vabrikute ja tehaste tsehhid, seisid raudteed, ei töötanud elektrijaamad ja telegraaf. Surmani ehmunud tsaar oli sunnitud välja andma manifesti, milles lubas anda rahvale vabaduse. Nagu järgnevad sündmused näitasid, oli manifest valitsusele vajalik rahva petmiseks, aja võitmiseks ja kontrrevolutsiooniliste jõudude ülekaalu loomiseks. Ülevenemaaline streik, ütles V. I. Lenin, andis tunnistust teatud tasakaalust: tsarism ei suutnud rahvahulkadega hakkama saada, kuid ka revolutsioonilisel rahval ei olnud veel jõudu, et tsarismi kukutada ja revolutsioonis võita.

Poliitiline streik, nagu bolševikud ette nägid, sai eelastmeks üldisele relvastatud ülestõusule. Esimesena tuli

1905. aasta detsembris barrikaadidele Moskva proletariaat. Relvastatud ülestõusud toimusid Krasnojarskis, Sormovos, Donbassi mõnes linnas ja töölisasulas ning teistes meie maa piirkondades.

1905. aasta detsembri relvastatud ülestõus oli revolutsiooni kulminatsioonipunkt. Pärast seda kui tsaarivalitsusel õnnestus see maha suruda, hakkas revolutsioon vaibuma. Bolševike juhtimisel taganes töölisklass aegamisi ja organiseeritult, pidades visasid kaitselahinguid.

Kuigi revolutsioon sai lüüa, on tema ajalooline tähtsus määratu suur. Ta pani liikuma kõik Venemaa ühiskonnaklassid, näitas, et Lenini õpetus proletariaadi hegemoniast ning Lenini idee töölisklassi ja talurahva liidust on elujõulised. Tööliste ja talupoegade põhihulgad veendusid lõplikult, et tsarism on rahva verivaenlane, kodanlus aga tegutseb koos tsaariga. Revolutsioon näitas, et tsaari ja mõisnikke suudab töölisklass kukutada ainult liidus talurahvaga.

Esimene Vene revolutsioon andis rahvahulkadele väga palju poliitilisi ja organisatsioonilisi kogemusi. V. I. Lenin kirjutas hiljem, et «ilma 1905. aasta «peaproovita» oleks 1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni võit olnud võimatu».¹

Esimesel Vene revolutsioonil oli ka suur rahvusvaheline tähtsus. Idamaadel — Türgis, Pärsias, Hiinas — vee-
renud rõhutud hulkade võimas revolutsiooniliste väljaastumiste laine oli Venemaa revolutsiooniliste sündmuste otsene tagajärg.

Pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist kattus Venemaa võllastega, kõikjal märatsesid sõjaväljakohtud ja karistussalgad. Tsaarivõimud otsisid taga V. I. Leninit. 1907. aasta detsembris oli Vladimir Iljitš sunnitud välismaale sõitma.

Ent bolševikud-leninlased uskusid kindlalt rahva jõusse. Nad kõnelesid rahvahulkadele sellest, et revolutsioonilaine vaibumine ja reaktsiooni võimutsemine ei saa kaua kesta, et ees on uus revolutsioon ja et selleks on tarvis ette valmistada. Menševikud aga kutsusid avalikult üles revolutsioonist loobuma, VSDTP illegaalseid organisatsioone valgustuslike organisatsioonidega asendama, see tähendab sisuliselt parteid likvideerima. Sellepärast hakatigi neid nimetama likvidaatoreteks.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 11.

VI ülevenemaaline parteikonverents, mis toimus 1912. aasta jaanuaris Prahast, kihutas menševikud parteist välja. Elu näitas, et bolševikel eesotsas V. I. Leniniga oli õigus. Ei möödunud kuigi palju aega pärast revolutsiooni lüüasaamist, kui Venemaal hakkasid 1910. aastast peale uue jõuga arenema revolutsioonilised sündmused. Eriti tormiline revolutsiooniline tõus algas 1912. aastal, pärast tööliste tulistamist Leena kullakaevandustes. Vastuseks tsarismi kuriteole toimusid meie maal poliitilised streigid, millest võttis osa vähemalt 300 000 töolist.

Tähtsaks sündmuseks revolutsioonilise proletariaadi elus oli bolševistliku päevalehe «Pravda» asutamine; selle esimene number ilmus 5. mail 1912.

Järgnevat 1913. ja 1914. aastat iseloomustas streigivõitluse edasine kasv. Üksnes 1914. aasta mais streikis peaaegu pool miljonit inimest.

1914. aasta augustis algas imperialistlik maailmasõda. Proletariaadi ette kerkisid uued, veel keerukamad ülesanded.

**Tööraha
revolutsiooniline
võitlus Esimese
maailmasõja ajal** Sõja päästsid valla Saksa imperialistid, kes juba ammu haudusid maailma ümberjagamise plaane ja tahtsid enda kätte haarata Inglismaa ja teiste riikide asumaid. Saksamaa seisis maade bloki eesotsas, kuhu peale tema kuulusid Austria-Ungari ja Türgi. Saksamaa ja tema liitlaste vastu astusid välja niinimetatud Antandi riigid — Inglismaa, Prantsusmaa ja Venemaa. Sõja käigus liitusid Antandiga Itaalia ja Ameerika Ühendriigid.

See sõda oli ebaõiglane röövsõda. Iga sõdiva maa kodanlus püüdis oma konkurente nõrgestada, maailma uut ümberjagamist saavutada ja endale uusi asumaid haarata. Imperialistid nägid sõjas ka revolutsioonilise liikumise vastu võitlemise abinõu. Nad lootsid ühtlasi anda löögi proletariaadi rahvusvahelisele solidaarsusele.

Sõda kestis üle nelja aasta — 1914. aastast 1918. aastani. Võitlusväljadel tapeti peaaegu 10 miljonit inimest, kaks korda rohkem sai haavata ja tehti sandiks. Sõjast võttis osa 34 riiki umbes 1,5 miljardi inimesega ehk 67 protsenti tolleaegsest maakera rahvastikust. Üksnes kõigi sõdivate riikide otsesed sõjakulud võrdusid umbes ühe kolmandikuga kogu maailma rikkusest.

Kodanlikud valitsused maskeerisid igati oma tõelisi

sõjaeesmärke. Nad püüdsid sisendada rahvahulkadele, nagu võitleksid antud maa väed «isamaa eest». Iga valitsus tõendas, et just tema peab kaitsesõda.

Sel raskel ajal jäi bolševike partei lõpuni ustavaks tööliste rahvusvahelisele solidaarsusele. Partei paljastas väsimatult sõja imperialistlikku iseloomu ja kutsus soldateid relvi kodanluse ja mõisnike vastu pöörama, imperialistlikku sõda kodusõjaks muutma, see tähendab revolutsiooni läbi viima.

«Revolutsiooniline klass,» kirjutas V. I. Lenin, «peab reaktsioonilises sõjas paratamatult soovima oma valitsusele lüüasaamist, peab paratamatult nägema seost tema sõjaliste ebaõnnestumiste ja tema kukutamise kergemaks muutumise vahel.»¹

Revolutsiooni vaenlased moonutasid kuritahtlikult bolševike poolt esitatud imperialistlike valitsuste lüüasaamise loosungi mõtet. Nad püüdsid asja nii kujutada, nagu tahaksid bolševikud avada rinnet Saksa imperialistidele. Kuid rahvahulgad nägid läbi nende väidete valelikkuse ja uskusid kindlalt bolševikke, kes ütlesid, et tõeline patriotism on mõeldamatu ilma proletaarse internatsionalismita, et kõigi maade töölistel on ühine vaenlane — kodanlus, kapitalistid ja mõisnikud.

Sõda ja sellest põhjustatud laos lasusid kogu raskusega töörahva õlgadel. Maal ei jätkunud tööjõudu, peaaegu kõik tööloomad olid konfiskeeritud. Linnades seisid kaupluste ja leivapoodide ees pikad järjekorrad. Tsaari, mõisnike ja kodanluse arvestustest hoolimata muutus sõda lõppkokkuvõttes uue revolutsiooni võimsaks kiirendajaks. Käärimine haaras nii rinde kui ka tagala, tungis rahvuslikele ääremadele. Linnades toimusid tööliste meeleavaldused niisuguste loosungite all nagu: «Maha sõda!», «Leiba!», «Maha isevalitsus!». Rahvahulkades kujunes kindel veendumus, et sõjale ja laosele saab lõpu teha ainult tsaariisevalitsuse kukutamisega. Meie maal küpses uus revolutsioon.

**Veebruari-
revolutsiooni
võit**

Nagu 1905. aastal, nii algas ka uus revolutsioon Petrogradis. 1917. aasta veebruaris alustasid pealinna töölised bolševike üleskutsel üldstreiki. Töölishulgad täitsid linna tänavaid ja väljakuid. Pealinna garnisoni soldatid

¹ V. I. Lenin, Teosed, 21. kd., lk. 283.

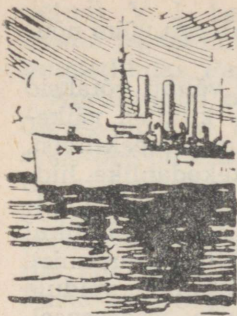
tulid ülestõusnute poole üle. See oli revolutsiooni otsustav edusamm. Relvad olid ülestõusnute käes, kuigi valitsus tegi veel meeleehtlikke katseid revolutsiooni mahasurumiseks. 27. veebruaril (12. märtsil) 1917 kukutati tsarism. V. I. Lenin kirjutas, et vere ja poriga määratud Romanovite monarhia vanke lendas uperkuuti.

Marksism-leninism õpetab, et iga revolutsiooni peaküsimuseks on võimuküsimus. Veebruarirevolutsioon lahendas selle küsimuse äärmiselt vastuoluliselt. Meie maal tekkis kaksikvõim — olukord, mida pole esinenud üheski teises revolutsioonis. Ühelt poolt tekkis revolutsioonilis-demokraatlik töölisklassi ja talurahva diktatuur. Selle organiteks said nõukogud, mis olid loodud töörahva enda algatusel. Nõukogude kõrval tekkis Ajutine Valitsus kui kodanluse diktatuuri organ.

Milles peituvad niisuguse olukorra põhjused? Mistõttu oli võimalik niisugune kahe diktatuuri läbipõimumine? Asi on selles, et tormilised revolutsioonilised sündmused tõmbasid poliitilisse ellu määratu suured rahvahulgad, kes ei olnud poliitikas vilunud. Need sündmused tõstsid pinnale väikekodanlikud parteid, kellel revolutsiooni esimesel etapil õnnestus töötavaid hulki endaga kaasa viia. Nende parteide liidrid istusid nõukogude juhtivates organites. Nad laskusid kodanlusega otsesesse sobingusse. Rahvahulkade poliitiline ebaküpsus oli ka selle põhjuseks, et bolševikud, töörahva huvide tõelised kaitsjad, jäid nõukogudes vähemusse.

Ent sellega pole kaksikvõimu põhjused veel ammen-datud. Suure tähtsusega oli see fakt, et proletariaat oli sõja-aastate jooksul tublisti nõrgenenud. Kõige klassiteadlikumad töölised olid kaevikutesse paisatud. Vabrikutesse ja tehastesse oli tulnud proletaarses katlas veel mitte põhjalikult muutunud talupoegade mass. Nõrgenenud oli ka bolševike partei. Paljud tema juhid vaevlesid vanglates ja asumisel. V. I. Lenin oli sunnitud peaaegu 10 aastat välismaal viibima. Kodanlus ja tema parteid aga oskasid samal ajal kasutada sõjaolukorda selleks, et oma majanduslikke ja poliitilisi positsioone tugevdada.

Kõigi nende asjaolude tõttu suutiski kodanlus ajutiselt võimu haarata. Kujunes kaksikvõim.

Pärast tsarismi kukutamist viisid pulbitsevad kevadised veed Venemaa endaga kaasa. Kõik poliitilised parteid hakkasid vabamalt tegutsema. Ka bolševike partei tuli põrandalt välja. Vabrikutes ja tehastes, soldatite kasarmutes peeti rahvarikkaid miitinguid. Mitmesuguste parteide kõnemehed astusid üksteise järel üles.

Kõige teravam oli revolutsiooni edasise saatuse küsimus. Kas ta jääb peatuma? Või läheb edasi? Menševikud väitsid: kui revolutsioon on kord kodanlik, siis tähendab, võimule jääb kodanlus.

Mitte vähem oluline polnud ka küsimus, kuidas peab proletariaat suhtuma Ajutisse Valitsusse ja maailmasõtta. Esseeride ja menševike mõjul usaldas suur osa rahvast siis veel Ajutist Valitsust. Mõni mõtles, et kui tsarism on kukutatud, siis on muutunud ka sõja iseloom, sõda on muutunud revolutsiooniliseks sõjaks, kaitsesõjaks. See oli ekslik arvamine.

Missugune oli bolševike partei seisukoht? Kuidas hindasid olukorda bolševikud?

**Sotsialistlikule
revolutsioonile
ülemineku
leninlik plaan**

Tsarismi kukutamine ja revolutsiooni võit leidsid aset tol ajal, kui V. I. Lenin viibis emigratsioonis. 1917. aasta märtsis avas ta bolševikele saadetud kirjades teise Vene revolutsiooni iseärasused ja määras selle lähemad perspektiivid. Momendi iseärasuseks, mida elas läbi meie maa tol ajal, pidas V. I. Lenin seda, et on tingimata tarvis üle minna revolutsiooni esimeselt etapilt, mis andis võimu kodanlusele, teisele etapile, mis toob võidu proletariaadile ja kehvtalurahvale.

Pärast 10 aastat kestnud pagendust pöördus V. I. Lenin 3.(16.) aprillil 1917 tagasi Venemaale. Järgmisel päeval esines ta Petrogradi bolševike koosolekul teesidega «Proletariaadi ülesandeist praeguses revolutsioonis». Need olid kuulsad Aprilliteesid. Neis töötas V. I. Lenin välja partei poliitilise programmi, mis vastas revolutsiooni uuele etapile.

Aprilliteesides kuulutati välja loosung «Kogu võim nõukogudele!».

Mispärast soovitas V. I. Lenin, et kogu võimu võtaksid enda kätte need nõukogud, kus enamus kuulus väikekodanlike parteide esindajatele? Ta lähtus perspektiivist, et bolševike partei hakkab võitlema väikekodanlike liidrite kokkuleppepoliitika paljastamise eest, nõukogude bolševiseerimise eest. See võitlus oleks võimaldanud rahulikult saavutada valitsuse koosseisu ja poliitika muutmist.

Kurss sotsialistliku revolutsiooni rahulikule võidule baseerus meie maal kujunenud tingimuste iseärasusel. Jõud oli rahva poolel, relvad olid rahva käes. Kodanluses polnud võimalik rahva kallal vägivalda kasutada. «Venemaal on see revolutsioon erandjuhtumina võimalik rahuliku revolutsioonina,»¹ ütles tookord V. I. Lenin.

Kuid tuleb mees pidada, et rahulik tee ei ole osaliste reformide tee, vaid revolutsiooniline tee. V. I. Lenin pidas silmas proletariaadi ja talurahva revolutsioonilis-demokraatliku diktatuuri ümberkasvamist proletariaadi sotsialistlikuks diktatuuriks, Venemaa kogu ühiskondliku ja poliitilise korra põhjalikke ümberkujundusi.

Küsimusele, kuidas suhtub proletariaat kodanlikusse võimusse, vastasid Aprilliteesid: «Mitte mingit toetust Ajutisele Valitsusele, kõigi tema lubaduste täieliku valelikkuse selgitamine.»²

Juba Veebruarirevolutsiooni eel avaldas Vladimir Iljitš mõtet, et tulevikus muutuvad tööliste saadikute nõukogud proletariaadi diktatuuri riigivormiks. Aprilliteesid kuulutasid, et ühiskonna poliitilise organisatsiooni uueks vormiks saab tööliste, sulaste ja talupoegade saadikute nõukogude vabariik üle kogu maa, alt kuni üles.

Aprilliteesides kavandas V. I. Lenin partei majandusliku programmi: mõisamaade konfiskeerimine ja kogu maa natsionaliseerimine (üleminek riigi omanduseks), kõigi pankade ühendamine üheks rahvuspangaks ja selle allutamine nõukogude kontrollile, töölist kontrolli sisseadmine ühiskondliku tootmise ja produktide jaotamise üle. Need olid programmi peamised nõudmised.

Teeside lõpul esitas V. I. Lenin ülesande — kutsuda viivitamatult kokku partei kongress ja muuta tema programmi (tsarism oli kukutatud, miinimumprogramm täi-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 9.

² V. I. Lenin, Teosed, 24. kd., lk. 4.

detud). V. I. Lenin avaldas samuti arvamust, et tuleb muuta partei nimetust. Ta soovitas nimetada partei Kommunistlikuks Parteiks.

Aprilliteesid olid Petrogradis toimunud bolševike VII ülevenemaalise konverentsi (aprillikonverentsi) töö aluseks. See oli esimene legaalne bolševike konverents. Partei ajaloos etendas see konverents kongressi osa. Pärast konverentsi hakkas partei tegema määratu suurt tööd, võites revolutsiooni poole tööliste, talupoegade ja soldatite laialdased hulgad. Mitmekülgset tööd tehti sõjaväes. Partei pühendas palju tähelepanu töötavate naiste hulgas tehtavale tööle. Petrogradi ja Moskva suurtes tehastes, seejärel aga ka teistes linnades hakati formeerima Puna-kaardi salku.

1917. aasta aprillis tulid rahvahulgad esmakordselt pärast Veebruarirevolutsiooni tänavale protesteerima Ajutise Valitsuse poliitika vastu, kes oli teatanud, et ta jätkab sõda. Kodanlik diktatuur lõi kõikuma. Kuid talle ruttasid appi esseerid ja menševikud. Nende esindajad kuulusid kodanlikku valitsusse ja hakkasid teostama sedasama kontrrevolutsioonilist poliitikat. Nad toetasid pealetungi, mille Ajutine Valitsus organiseeris rindel 1917. aasta juunis. Kontrrevolutsioon arvestas, et kui pealetung on edukas, siis tugevnevad Ajutise Valitsuse positsioonid. Kui see aga läbi kukub, siis kodanlus, esseerid ja menševikud süüdistavad bolševikke sõjaväe laostamises ja saavad ettekäände bolševike partei tagakiusamiseks.

Teade pealetungi läbikukkumisest rindel kutsus esile töörahva rahulolematuse uue puhangu kogu maal. Rahva kannatus katkes. 3. ja 4. juulil toimusid Petrogradis, Moskvas ja teistes linnades võimsad tööliste ja revolutsiooniliste soldatite meeleavaldused. Vaatamata sellele, et meeleavaldus Petrogradis oli rahuliku iseloomuga, võttis Ajutine Valitsus kasutusele relvad. Teda toetasid esseeride partei ja menševike partei ninamehed. Algasid massilised bolševike jälitamisid, anti käsk V. I. Lenini areteerimiseks, suleti «Pravda» ja teised bolševistlikud ajalehed. Kõik see tähendas, et enam ei ole tingimusi revolutsiooni rahulikuks arenemiseks. Kaksikvõim oli lõppenud. Kogu võim oli läinud kodanluse kätte. Nõukogud, mida juhtisid menševikud ja esseerid, olid kaotanud oma iseseisva tähenduse. Nad muutusid kodanliku Ajutise Valitsuse ripatsiteks.

Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni võit ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine Järsult muutunud tingimused nõudsid parteilt uue taktika väljatöötamist. 1917. aasta juuli lõpul toimus VSDT(b)P VI kongress. V. I. Lenin, kes oli sunnitud end varjama, juhtis kongressi tööd pööranda alt. Partei VI kongress võttis kursi sotsialistlikule revolutsioonile, relvastatud ülestõusu organiseerimisele kodanliku Ajutise Valitsuse vastu.

Kongress võttis ajutiselt maha loosungi «Kogu võim nõukogudele!». See ei tähendanud muidugi üldse nõukogude kui uut tüüpi riigivõimu eitamist. Partei pidas silmas nõukogusid, mida juhtisid esseerid ja menševikud, kes olid üle läinud kontrrevolutsiooni leeri. Oma otsustes rõhutas kongress samuti tähtsust, mis on tööliklassi ja kehvtalurahva liidul kui sotsialistliku revolutsiooni võidu põhitingimusel. Suurt osa etendas partei majanduslik programm, mille kongress vastu võttis.

Kongressi ülesandel pöördus partei Keskkomitee kõigi Venemaa tööliste, soldatite ja talupoegade poole manifestiga, milles kutsus rahvast üles ette valmistama jõude otsustavaks lahinguks kodanlusega.

Olukord Venemaal muutus järjest keerulisemaks. Tööstuskeskustes ja töölisasulates ei jätkunud leiba ja muid toiduaineid. Rindel andsid tsaarikindralid vaenlasele ära linna, mis asusid revolutsioonilise Petrogradi ümbruses. Edaspidi kavatsesid nad lasta Saksa väed pealinna ja lähematada revolutsiooni.

Ameerika, Prantsuse ja Inglise imperialistide salajasel toetusel organiseeriti kontrrevolutsiooniline vandenõu, mille etteotsa pandi kõrgem ülemjuhataja kindral Kornilov. Ajutine Valitsus, samuti ka esseeride ja menševike nimehed ei liigutanud sõrmegi. Ainult bolševike partei oli suuteline rahvahulki innustama ja neid kontrrevolutsioonilise mässu purustamiseks organiseerima.

Kornilovi mässu likvideerimine aitas rahvahulkadel lõplikult veenduda kodanluse ja niinimetatud «sotsialistide» reetlikkuses, aitas neil kogemuste varal mõista, et õigus on bolševikel. Üle kogu maa algas nõukogude bolševiseerimine — töörahvas kutsus esseeridest ja menševikest saadikud tagasi ja saatis nende asemele bolševikud. Bolševikud said enamuse Petrogradi Nõukogus ja Moskva Nõukogus. Selles olukorras seadis partei uuesti üles loosungi «Kogu võim nõukogudele!». Kuid nüüd oli selle sisu

muutunud. See polnud enam revolutsiooni rahuliku arenemise loosung, vaid Ajutise Valitsuse, kodanluse vastu sihitud relvastatud ülestõusu loosung. Rahvahulgad olid valmis, relv käes, võitlusse astuma ja kapitalistide võimu kukutama.

1917. aasta septembri keskpaiku kirjutas V. I. Lenin, ise põranda all olles, oma kuulsad kirjad partei Keskkomiteele. Neis toonitas ta, et bolševikud võivad võtta ja peavad võtma võimu. 7. oktoobril pöördus V. I. Lenin illegaalselt Petrogradi tagasi. 10. oktoobril 1917 peeti bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung. Seal tegi V. I. Lenin ettepaneku alustada lähematel päevadel relvastatud ülestõusu. Lenini ettepaneku vastu astusid välja Kamenev ja Zinovjev. Keskkomitee lükkas nende argumentid tagasi ja võttis vastu leninliku resolutsiooni, milles öeldi, et relvastatud ülestõus on täiesti küps.

See resolutsioon muutus kõigi Venemaa bolševistlike organisatsioonide võitlusprogrammiks. Partei Keskkomitee juhtnööri alusel loodi Petrogradi Nõukogu juurde ülestõusu staap — Sõja-revolutsioonikomitee.

16. oktoobril toimus V. I. Lenini juhtimisel partei Keskkomitee laiendatud istung. Istung kinnitas ülestõusu otsuse. Ent ka sellel istungil astusid Kamenev ja Zinovjev V. I. Lenini vastu välja. Nad jätkasid oma lõhestustegevust. 18. oktoobril avaldasid need revolutsiooni reetjad poolmenševistlikus ajalehes «Novaja Žizn» teadaande, et nad pole nõus bolševikega relvastatud ülestõusu küsimuses. See oli lausa reetmine — Keskkomitee salajase otsuse avaldamine. «Raske aeg. Ränk ülesanne. Ränk reetmine,»¹ kirjutas tol korral V. I. Lenin, kutsudes töölisklassi üles veelgi tihedamalt koondama oma ridu partei ümber.

Alatult käitus partei ja töölisklassi suhtes ka Trotski. Ta nõudis ülestõusu edasilükkamist kuni II nõukogude kongressi avamiseni, mis tegelikult oleks tähendanud ülestõusu nurjaajamist. Esseerid ja menševikud oleksid iga hetk võinud kongressi edasi lükata, andes niiviisi Ajutisele Valitsusele võimaluse revolutsiooni purustamiseks jõude koondada.

Kodanlik Ajutine Valitsus, keda reeturid olid hoiatanud, püüdis ülestõusu ära hoida ja astus ise esimesena

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 191.

välja. Junkrud hõivasid mitmed olulised objektid Petrogradis. Kuid miski ei suutnud enam rahvahulkade revolutsioonilist hoogu peatada. Bolševikud panid liikuma revolutsiooni peajõud: töölised, revolutsioonilised soldatid ja madrused. Need hakkasid vallutama valitsushooneid, sildu ja vaksaleid. Junkrud panid peaaegu igal pool relvad ilma vastupanuta maha. Punakaartlased avasid vanglate väravad ja vabastasid bolševikud, kes olid juulisündmuste ajal areteeritud. Ülestõusnud rahva poole tuli üle Balti laevastik. Kodanlik võim kaotas pea. Petrogradi sõjaväeringkonna ülem kandis paanikas ette oma ülemusele: «Vallutatakse plaanipäraselt asutusi, vaksaleid, vangimaju. Mingeid käske ei täideta...»

24. oktoobri ööl saabus Smolnõisse V. I. Lenin. Nagu märkis üks ülestõusu juhte, V. I. Lenin «oli Oktoobrirevolutsiooni kõigi relvastatud jõudude tõeline ülemjuhataja, tema juhtimisel töötas staap, millist pole kunagi olnud ühelgi väepealikul».

Ööl vastu 25. oktoobrit oli Ajutise Valitsuse saatus tegelikult otsustatud.

25. oktoobri hommikul avaldas Sõja-revolutsioonikomitee V. I. Lenini kirjutatud üleskutse, milles öeldi: «Ajutine Valitsus on kukutatud. Riigivõim on üle läinud Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu organi... kätte...»

See, mille eest võitles rahvas: demokraatliku rahu viivitamatu pakkumine, mõisnike maaomanduse kaotamine, tööliskontroll tootmise üle, Nõukogude valitsuse loomine, — see on kindlustatud.»¹

Kodanlik võim elas viimseid tunde. Ajutise Valitsuse käes oli ainult Talvepalee. Ööl vastu 26. oktoobrit võtsid ülestõusnud tormijooksuga ära ka selle kontrrevolutsiooni viimase varjupaiga. Rünnakusignaaliks oli «Aurora» kuulus kogupauk. Petrogradi järel võitis relvastatud ülestõus Moskvast ja teistes Venemaa linnades.

Sel ajal kui töölised, revolutsioonilised soldatid ja madrused jooksid tormi Talvepaleele, algas 25. oktoobril kell 22.45 ajalooline II ülevenemaaline nõukogude kongress.

See võttis vastu V. I. Lenini kirjutatud läkituse «Töölistele, soldatitele ja talupoegadele!», milles teatati, et kong-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 208.

ress võtab võimu enda kätte. Kuulutati välja, et kohtadel läheb võim tööliste, talupoegade ja soldatite nõukogude kätte.

Kongress võttis vastu rahudekreedi, mille V. I. Lenin oli välja töötanud. Revolutsiooniline Venemaa tegi kõigile sõdivatele rahvastele ja nende valitsustele ettepaneku alustada viivitamatult läbirääkimisi õiglase demokraatliku rahu üle. Dekreet mõistis hukka võõraste maade haaramise igasugusel kujul, millega seda ka ei maskeerita, ja kuulutas välja rahvaste täieliku üheõiguse sõltumata nende rassist, majandusliku ja kultuurilise arengu astmest. Dekreet väljendas partei ja Nõukogude vabariigi poliitikat rahvusvaheliste suhete alal, leninlikke ideid erineva sotsiaalse süsteemiga maade rahulikust koosseksiteerimisest.

Kongressi ajalooliseks dokumendiks oli maadekreet. Kaotati maaeraomandus, maa kuulutati kogu rahva varaks. Seega said Venemaa talupojad tasuta oma kasutusse üle 150 miljoni tiinu maad, mis konfiskeeriti mõisnikelt, kodanluselt, tsaarilt ja kirikult. Talupojad vabanesid iga-aastasest maamaksust, kustutati täielikult nende peaaegu 1,5 miljardi rubla suurune võlg mõisnikele, kula-kutele ja liigkasuvõtjatele.

Nõukogude kongress moodustas maailma esimese tööliste ja talupoegade valitsuse — Rahvakomissaride Nõukogu. Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks valiti V. I. Lenin.

**Uus ajastu
inimkonna
ajaloos**

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit oli marksismi-leninismi suurim triumf. See kummutas reaktsioonilised teooriad, mis väitsid, et rahvahulgad polevat võimelised ajalooliseks loovaks tegevuseks. Kogu maailm võis näha, et just töötavad hulgad, töölised ja talupojad, on tõelised ajaloo loojad.

Revolutsioon likvideeris esmakordselt ajaloos tootmisvahendite kodanlik-feodaalse omanduse ja muutis need ühiskondlikuks omanduseks; sellega tegi ta lõpu inimese ekspluateerimisele teise inimese poolt. Revolutsioon vabastas Venemaa rahvad rahvuslikust rõhumisest ja koondas nad proletaarse internatsionalismi lipu alla.

Revolutsiooni võidu otsustav tingimus seisis selles, et rahvahulki juhtis marksistlik-leninlik partei. Ta oskas ühendada proletariaadi võitluse sotsialismi eest, talurahva

võitluse mõisnike vastu, ülddemokraatliku rahuliikumise ja rahvusliku vabadusliikumise. Oktoobrirevolutsiooni võit tähendas põhjalikku pööret meie maa rahvusvahelises ja siseolukorras. Revolutsioon viis Venemaa välja imperialistlikust sõjast, päästis maa rahvuslikust katastroofist ning vabastas Venemaa rahvad väliskapitali orjastamise ohust.

«Meil on õigus olla uhked,» kirjutas V. I. Lenin, «ja pidada end õnnelikuks selle üle, et meie kukutasime esimestena maakera ühes nurgas tolle metsiku kiskja, kapitalismi, kes ujutas maa üle verega, viis inimkonna nälja ja metsistumiseni.»¹

Revolutsiooniline Venemaa rajas peatee, mida mööda sammuvad praegu ja ka tulevikus sotsialismi poole kõigi maade töötajad.

Inimkonna ajaloos algas uus ajastu — kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastu.

Esimesed sotsialismi poole viivad sammud Juba järgmisel päeval pärast revolutsiooni võitu tuli nõukogude võimul lahendada meie maa juhtimise väga keerukaid ülesandeid. Oli tarvis purustada vana võimuaparaat ja luua sotsialistliku riigi aparaat. Proletariaat pidi vallutama juhtivad positsioonid majanduses — pangad, suurtööstuse, raudteed jne. Edasilükkamatuks ülesandeks sai rahudekreedi praktiline ellurakendamine, imperialistlikust sõjast väljaastumine.

Nõukogude võim likvideeris suhteliselt hõlpsasti vana riigiaparaadi: kaotati endised ministeeriumid, hävitati politsei, kodanlik kohus jne. Samal ajal, «möödaminnes», nagu ütles V. I. Lenin, lahendati ka need ülesanded, mida oleks omal ajal pidanud lahendama kodanlik-demokraatlik revolutsioon, kuid jättis lahendamata. Kaotati elanikkonna jaotamine seisusteks, tühistati tiitlid ja aunimetused. Kõik muutusid nüüd Vene Nõukogude Vabariigi kodanikeks. Uus valitsus kaotas kohustusliku kirikliku abielu ja võttis vastu dekreeidi kodanliku abielu sõlmimise kohta, lahutas kooli kirikust.

Juba esimestel päevadel kaotas revolutsioon täielikult rahvusliku rõhumise süsteemi. Ajaloolises dokumendis — «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioonis», mis võeti vastu 2. novembril 1917, kuulutas nõukogude võim välja

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 461.

kõigi rahvaste üheõigusluse ja suveräänsuse, nende enesemääramisõiguse, kõigi rahvuslike kitsenduste kaotamise.

Suuri jõupingutusi nõudis uue riigiaparaadi loomine. Vanade ametkondade tšinovnikud asusid sabotaaži teele — hävitasid dokumente, keeldusid tööle ilmumast jne. Saboteerijate selja taga seisis kadettide partei, keda toetasid esseerid ja menševikud. Kontrrevolutsionäärid arvestasid, et nõukogude võim ei suuda keerukat riigiaparaati luua ega seda käiku lasta.

Kuid ka siin arvestasid kontrrevolutsionäärid valesti. «Meil on olemas «imevahend» selleks,» kirjutas V. I. Lenin, «et otsekohe, ühel hoobil *kümnekordistada* oma riigiaparaati, vahend, mida kunagi pole olnud ega saagi olla ühelgi kapitalistlikul riigil. See imevahend on töörahva kaasatõmbamine, kehvikute kaasatõmbamine igapäevasele tööle riigi valitsemisel.»¹

Sotsialistliku riigi loomisel etendas otsustavat osa tööliklass. Kõik rahvakomissariaadid loodi suurte ettevõtete tööliste, revolutsiooniliste madruste ja soldatite osavõtul. Kontrrevolutsiooni vastu võitlemiseks, Oktoobrirevolutsiooni võitude kindlustamiseks loodi Ülevenemaaline Era-
korraline Komisjon.

Üks nõukogude võimu pakilisemaid ülesandeid oli pangandussüsteemi tundmaõppimine. Pangad said kogu rahva omanduseks ja muutusid olulisteks proletariaadi diktatuuri majanduslikeks tööriistadeks. Nõukogude võim kehtestas väliskaubanduse monopoli. Ta tühistas lepingud ja laenud, mis tsaar ja Ajutine Valitsus olid sõlminud. Raudteed, laevandus, post ja telegraaf said kogu rahva omanduseks.

Igal pool seati sisse töölikkontroll. Töölikontroll oli suurepäraseks kooliks tuhandetele töölistele, kellest said hiljem sotsialistliku tööstuse esimesed komandörid.

Järk-järgult natsionaliseeriti tööstus. 1918. aasta suveks oli natsionaliseeritud üle 500 suurettevõtte.

Tänu töölikklassi määratu suurele energiale ja Kommunistliku Partei juhtimisele oli umbes pool aastat pärast revolutsiooni meie maal juba loodud sotsialistlik majandussektor, korraldatud rahvamajanduse juhtimine, moodustatud proletaarse riigi demokraatlik aparaat.

Nõukogude võim viis läbi esimesed ümberkorraldused,

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 88.

mis olid suunatud töörahva elu parandamisele. Tööliste ja talupoegade valitsus kehtestas kaheksatunnise tööpäeva täiskasvanuile ja kuuetunnise alaealistele. Seati sisse meestele ja naistele võrdse töötasu maksmise printsiip. Kehtestati esmakordselt palgaline puhkus ja tasuta arstiabi. Likvideeriti õppemaks. Kümned tuhanded töölisperekonnad kolisid niisketest keldritest, kus olid aastakümneid elanud nende isad ja isaisad, aadlike üksikelamuisse ja kodanlaste korteritesse.

Nõukogude võimu ümberkujundava tegevuse suurus saab veel arusaadavamaks, kui meenutame, et see sündis laose, nälja, jätkuva maailmasõja tingimustes. Tööliste ja talupoegade valitsuse esimeseks mureks oli imperialistlikust sõjast väljapääsemine.

Otsekohe pärast revolutsiooni võitu andis legendaarse ristleja «Aurora» raadiojaam edasi Rahvakomissaride Nõukogu läkituse sõdivate riikide rahvastele ja valitsustele. Nõukogude riik tegi neile ettepaneku sõlmida viivitamatult vaherahu ja alustada läbirääkimisi demokraatliku rahu üle. Antandi imperialistid ei vastanud üldse Nõukogude ettepanekutele. Saksamaa oli nõus läbirääkimistega.

Nõukogude ja Saksa delegatsioonid kohtusid Brest-Litovskis. Saksa imperialistid pakkusid Venemaale usumatult raskeid tingimusi. Nad nõudsid endale peaaegu kogu Baltikumi, osa Valgevenest ja Ukrainast. Partei ees oli küsimus: kas võtta vastu need röövellikud tingimused või jätkata sõda, mis oleks paratamatult hukutanud Nõukogude vabariigi. Rahuküsimuse ümber tekkis äge võitlus parteis. V. I. Lenin oli kindlalt rahuläbirääkimiste poolt. Nõukogude võimu säilitamiseks Venemaal oli tarvis rahu.

Rahu sõlmimise vastu astusid välja niinimetatud «pahempoolsed» kommunistid eesotsas Buhhariniga. Nad esitasid nõudmise alustada «revolutsioonilist» sõda Saksa imperialistide vastu. See oli ilmne avantüür. «Revolutsiooniline» sõda oleks võinud ainult hukutada Nõukogude vabariigi, sest vana armee lagunes ja oli võitlusvõimetu. Nõukogudemaa vajab rahulikku hingetõmbeaega uute relvastatud jõudude loomiseks.

Olukord muutus veelgi komplitseeritumaks seetõttu, et Trotski katkestas tahtlikult läbirääkimised Saksamaaga, rikkudes sellega reetlikult partei Keskkomitee direktiive. Saksa imperialistid alustasid pealetungi noore Nõukogude

vabariigi vastu. Vana armee ei suutnud vaenlase survele vastu panna ja lagunes. Maailma ainus tööliste ja talupoegade riik oli hukkumise äärel.

Sel kriitilisel hetkel pöördus Rahvakomissaride Nõukogu rahva poole üleskutsega: «Sotsialistlik isamaa on hädaohus.» Lenini käega kirjutatud dokument kutsus andma vastulöögi vaenlasele, kaitsma revolutsiooni saavutusi. Tuhanded tööliselastad astusid vabatahtlikult Punaarmee ridadesse. Pihkva, Narva ja Tallinna all andis Punaarmee 23. veebruaril 1918. aastal vastulöögi pealetungivatele saksa rööv vallutajatele. See päev sai Nõukogude armee ja Nõukogude laevastiku sünnipäevaks ning seda pühitseatakse iga aasta meie maal kui rahvapüha.

Saksa väejuhatuse oli sunnitud nõustuma rahuläbirääkimiste uuesti alustamisega. Kuid nüüd esitasid imperialistid veelgi röövellikumad tingimused. 1918. aasta 3. märtsil kirjutas Nõukogude delegatsioon ilma arutamata rahu- lepingule alla. Rahutingimuste arutamisest keeldumine rõhutas, et need tingimused võetakse vastu häda sunnil. Nii sõlmiti Bresti rahu.

Vaatamata lepingu kogu raskusele oli selle sõlmimine nõukogude võimu suureks edusammuks. Vabariik sai talle nii vajaliku rahuliku hingetõmbeaja. See võimaldas alustada sotsialistlikku ülesehitustööd, luua regulaarne Punaarmee. Suur oli ka Bresti rahu rahvusvaheline tähtsus: nõukogude võim näitas tegelikult kõigi maade töörahvale, kuidas revolutsioonilisel teel pääseda välja imperialistlikust sõjast.

**Välismaise
sõjalise inter-
ventsiooni ja
sisemise kontr-
revolutsiooni
purustamine**

Rahulik hingetõmbeaeg ei kestnud kaua. Imperialistid ei võinud leppida Nõukogude vabariigi olemasoluga. Nad alustasid relvastatud interventsiooni. Imperialismi ideoloogid maskeerivad igati interventsiooni põhjusi veel tänapäevalgi. Nõukogude Venemaale sissetungimist püüavad nad seletada kõige «paremate» kavatsustega. Tegelikult seadis kapitalistlike maade kodanlus endale täiesti kindla eesmärgi — hävitada sotsialistlik riik, anda kapitalistidele tagasi nõukogude võimu poolt natsionaliseeritud ettevõtted, jätkata Venemaa töörahva ekspluateerimist ja tema rahvuslike rikkuste riisumist.

1918. aastal tungisid Nõukogude vabariigi piiridesse Inglise, Prantsuse, Jaapani ja Ameerika Ühendriikide

väed. Imperialistide kätte sattusid Kaug-Ida, Siber, Põhi, Taga-Kaukaasia piirkonnad. Peale selle okupeerisid suure osa meie maa territooriumist Saksamaa ja tema liitlaste väed.

Okupeeritud piirkondades likvideerisid intervendid nõukogude võimu. Röövvallutajate poole läksid üle essee-rid ja menševikud. Koos valgekaartlastega organiseerisid nad kontrrevolutsioonilisi mässe, alustasid terrorit partei ja nõukogude võimu tegelaste vastu. 1918. aasta augustis tungiti kuritegelikult kallale Vladimir Iljitš Leninile.

Nõukogude võim oli sunnitud kogu meie maa elu vastavalt sõjaaja nõuetele ümber korraldama, sõjakommunismi poliitikale üle minema. Tööstuse alal tähendas sõjakommunismi poliitika mitte ainult suurte, vaid ka keskmiste ettevõtete natsionaliseerimist, põllumajanduse alal — toiduainete andmise kohustuse sisseseadmist. Algas kindlate hindadega kõigi vilja- ja muude toiduainete ülejääkide äravõtmine riigi vajadusteks. Toiduainete andmise kohustus moodustas tööliste ja talupoegade kujunenud sõjalis-poliitilise liidu aluse. Sel kohustusel oli klassiiseloorm: «Kehvtalupojalt — mitte midagi, keskmikult — mõõdukalt ja rikkalt — palju.»

Nõukogude riik viis rangelt ja järjekindlalt läbi põhimõtet «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma». Kõik töövõimelised kodanikud võeti arvele ning suunati sõjaväe- ja majandusorganite nõudmisel tööle.

Sõjakommunismi poliitika oli tingitud tungivast vajadusest: teisiti poleks olnud võimalik kõiki meie maa ressursse mobiliseerida vaenlase purustamiseks. See poliitika etendas otsustavat osa interventide üle saavutatud võidus.

1918. aasta sügis tõi suuri muudatusi Nõukogude Venemaa sise- ja rahvusvahelises olukorras. 1918. aasta oktoobris algas revolutsioon Austria-Ungaris, novembris — Saksamaal, mille tagajärjel lagunes Saksa keisririik. Pärast okupatsioonivägede lahkumist taastati nõukogude võim Ukrainas, Valgevenes ja teistes meie maa piirkondades. Nõukogude valitsus kuulutas Bresti lepingu tühistatuks.

Pärast Saksamaa lüüasaamist maailmasõjas tugevdasid Inglismaa, Prantsusmaa, Ameerika Ühendriikide ja Jaapani imperialistid interventsiooni Venemaal. Nad organiseerisid ja toetasid avalikult kõiki nõukogude võimu vastu sihitud väljaastumisi. 1919. aasta kevadel panid

intervendid oma pealootused admiral Koltšakile, kelle väed olid jõudnud Volgani. Idarinne muutus selleks ajaks Nõukogude vabariigi peamiseks rindeks. Määratu suurte jõupingutuste hinnaga löödi Koltšak puruks.

Nüüd panid intervendid pealootuse kindral Denikini valgekaartlaste armeele. Nõukogude Venemaa oli rinnete tulerõngas. Valgekaartlased vallutasid Lõuna-Venemaa, hõivasid Orjoli ja lähenesid Tuulale. Moskva oli otseses ohus. Meie maa lõunapiirkondadesse põgenenud vene kapitalistid lubasid miljon kuldrubla sellele valgekaartlaste polgule, kes tungib esimesena Moskvasse.

Partei mobiliseeris kõik jõud võitluseks Denikini vastu. Lenini juhtimisel töötas Keskkomitee välja ja võttis vastu Denikini vägede purustamise plaani. Punaarmee pealetung algas Voroneži all. 1920. aastaks oli kogu Ukraina ja Põhja-Kaukaasia vabastatud.

Saabus hingetõmbeaeg. Nõukogude inimesed pöördusid rahuaegse töö juurde tagasi. Kuid hingetõmbeaeg oli lühike. 1920. aasta kevadel alustasid uut Nõukogude-vastast sõjakäiku läänes Poola kodanluse ja mõisnike väed, lõunas valgekaardikindral Wrangeli väed. Ent ka need sõjakäigud lõppesid valgekaartlaste lüüasaamisega. 1920. aasta oktoobris tegi Poola ettepaneku alustada rahuläbirääkimisi. Sama aasta novembris purustas kangelaslik Punaarmee Wrangeli ja vabastas Krimmi. 1922. aastaks kihutati intervendid välja Kaug-Ida piirkondadest.

Sel raskel ajal andis noorele Nõukogude vabariigile suurt abi rahvusvaheline proletariaat. Kapitalistlike maade töölised said aru, et üritus, mille eest võitlevad nende vennad Venemaal, on kogu maailma töörahva üritus. Välismaal algas massiline liikumine loosungi all «Käed eemale Venemaast!». Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste maade töölised korraldasid protestistreike interventsiioni vastu. Sadamatöölised keeldusid laadimast relvi laevadele, mis saadeti meie kallastele.

Välisinterventide ja vene valgekaartlaste sõda Nõukogude vabariigi vastu lõppes nende kaotusega. Venemaa töötajad suutsid kaitsta sotsialistliku isamaa vabadust ja sõltumatust.

Pärast seda kui interventide ja sise-
mise kontrrevolutsiooni ühinenud
jõud olid lõplikult purustatud, jõudis
Nõukogudemaa oma ajaloolises are-
nemises uude ajajärku. Algas kaua-
oodatud rahuliku ülesehitustöö pe-
riod. Otsekohe pärast Suure Sotsia-
listliku Oktoobrirevolutsiooni võitu
võttis partei kursi sotsialismi ehitam-
misele.

Juba 1918. aasta märtsis võttis partei VII kongress
vastu otsuse partei uue programmi — sotsialistliku ühis-
konna ülesehitamise programmi ettevalmistamise kohta.
Varsti pärast kongressi avaldati V. I. Lenini töö «Nõuko-
gude võimu järjekordsed ülesanded». Selles kavandati
sotsialistliku ühiskonna aluste loomise plaan. Bolševike
partei võitis Venemaa rikastelt vaestele, kirjutas V. I. Le-
nin. Bolševike partei peab nüüd Venemaad valitsema,
tegema temast sotsialistliku maa.

1919. aasta märtsis võttis VK(b)P VIII kongress vastu
partei teise programmi.

**Kurss
sotsialismi
ehitamisele.
Parteide teine
programm**

Teine programm määras kindlaks üles-
anded, mis kerkisid partei ja rahva ette
uuel ajaloolisel epohhil — kapitalismilt
sotsialismile ülemineku perioodil. Majan-
duspoliitika alal seadis partei esiplaanile

meie maa tootlike jõudude igakülgse arendamise ja kõigi
tootmisvahendite lõpliku muutmise ühiskondlikuks oman-
duseks. Programm rõhutas, et on tarvis kõik rahvama-
jandusharud uue tehnikaga varustada, arendada teadust ja
tehnikat, plaanipõhimõtteid nõukogude majanduses. Peeti
silmas vanade kodanlike spetsialistide kaasatõmbamist
sotsialistlikku ülesehitustöösse, samuti ka uute spetsialis-
tide ettevalmistamist tööliste ja talupoegade hulgast.

Rööbiti sovhooside edasiarendamise ja talupoegade indi-
viduaalmajapidamiste abistamisega tagati maal igakülgne
toetus kollektiivsetele majapidamistele — maa ühishari-
mise ühistutele, samuti ka teistele põllumajanduslikele
koondistele, mis olid tekkinud pärast Oktoobrirevolut-
siooni talupoegade algatusel. Neis sotsialismi võrsetes

maal nägi partei teed kollektiivse sotsialistliku põllupidamise loomiseks.

Rahvussuhete alal teostas partei rahvuste lähendamise, nende majandusliku ja poliitilise võrdsuse ning kultuurilise õitsengu saavutamise poliitikat.

Sotsialistliku ühiskonna ehitamise seostas Kommunistlik Partei rahvahulkade poliitilise ja tööalase aktiivsuse kõige laialdasema arendamisega. Programmis rõhutati, et sotsialismi võiduks on vajalik teadlik töödistsipliin, tööviljakuse tõstmine, rahvahulkade loova initsiatiivi ja omalgatuse arendamine.

Programm kavandas ka peamised ülesanded riikliku ülesehitustöö, rahvahariduse ja kultuuri alal, töötajate ainelise olukorra parandamise, töökaitse, elamuehituse jne. alal. Selles formuleeriti Nõukogude riigi rahumeelse välispoliitika alused ja ülesanded meie maa kaitsevõime tugevdamisel.

Uus majandus- poliitika

Nõukogudemaa alustas üleminekut rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle äärmiselt suure laose olukorras.

Kodusõja ja interventsiooni tagajärjel oli Venemaa tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise taseme poolest kümneid aastaid tagasi paisatud. Suurtööstuse toodang oli 7-kordselt vähenenud. 1920. aastal toodeti Venemaal malmi vähem, kui seda sulatati ühe aastaga XVIII sajandil. Meie maal ei jätkunud leiba. Teravilja tootmine oli 1913. aastaga võrreldes vähenenud üle kahe korra. Enamik tehaseid seisis, ainult tuul undas nende tühjades poollagunenud tsehhides. Rongid peaaegu ei liikunud, sest üle poole kõigist veduritest ja üks neljandik vagunitest olid kõlbmatuks muutunud. Linnades olid tänavad valgustamata, trammid seisis. Inimestel puudus kõige hädavajalikum — toiduained, jalanõud, riided, seep. Kõikjal möllas tüüfus. Töölised lahkusid massiliselt tööstuskustest ja asusid nälja eest pääsu otsides elama maale. Algas ohtlik proletariaadi killustumise protsess, mis võis tõsiselt nõrgendada nõukogude ühiskonna klassialust.

Millest tuleb alata sotsialistlikku ülesehitustööd, mis suunas seda arendada? See oli küsimus, mille õigest lahendamisest olenes meie maa edasine revolutsiooniline uuendamine. Veel ei olnud vaikinud suurtükid Kodusõja rinnetel, kui V. I. Lenin tegi ettepaneku luua Venemaa Elektrifitseerimise Riiklik Komisjon. Komisjon valmistas

ette kuulsa GOELRO plaani, mille nõukogude kongress 1920. aasta detsembris kinnitas. See plaan oli esimene rahvamajanduse teadusliku planeerimise katse. Plaan nägi ette ehitada 10—15 aasta jooksul 30 suurt elektrijaama üldvõimsusega poolteist miljonit kilovatti; see ületas 1,5-kordselt kogu vana Venemaa ajaloo jooksul ehitatud elektrijaamade võimsuse.

Leninlik plaan nägi ette sotsialistlikule rahvamajandusele eesrindliku tehnilise baasi rajamise. Elektrifitseerimise tulemusena pidi lähema kümne aasta jooksul malmi toodang kahekordistuma, terasetoodang suurenema 1,5 korda, oli kavatsus elektrifitseerida 3500 kilomeetrit raudteid, luua terve rida uusi tööstusharusid. V. I. Lenin pidas GOELRO plaani väga tähtsaks, nimetas seda partei teiseks programmiks.

Kui partei asus rahvamajandust taastama, pörkas ta tõsistele raskustele. Talupojad hakkasid avalikult väljendama rahulolematust sõjakommunismi poliitikaga ja nõudsid tungivalt toiduainete andmise kohustuse kaotamist. Nüüd, kus sõda oli lõppenud, tahtsid talupojad oma majapidamise ülejääke turul vabalt müüa ja saadud raha eest vajalikke kaupu osta. Toiduainete andmise kohustuse säilitamine ohustas kogu rahvamajanduse taastamise üritust. Oli tarvis äratada talupoegade materiaalset huvi, et nad laiendaksid oma majapidamist, suurendaksid vilja, liha, piima, villa, lina ja muude põllumajandussaaduste tootmist.

V. I. Lenin uuris väga tähelepanelikult talupoegade meeleolu. Ta vestles sageli talupoegade saadikutega, kes tulid tema juurde kõigist maanurkadest, tutvus talupoegade kirjadega. Kokkuvõttes tuli ta järeldusele, et Kodu-sõja ajal eksisteerinud tööliste ja talupoegade sõjalis-poliitilist liitu tuleb täiendada linna ja maa tiheda majandusliku koostööga.

1921. aasta märtsis toimus partei X kongress. See kuulutas välja ülemineku uuele (sõjakommunismiga võrreldes) majanduspoliitikale — nepile. Toiduainete andmise kohustus asendati toitlusmaksuga. Talupojad võisid toiduaineid, mis pärast toitlusmaksu tasumist järele jäid, vabalt ära müüa. Erakapital sai ligipääsu jae- ja hulgikaubandusele. Lubati avada väikseid eraettevõtteid. Osa riiklikke vabrikuid anti rendile.

Uuel majanduspoliitikal oli maailmaajalooline tähtsus.

Suure ettenägelikkusega märkis V. I. Lenin, et see Kommunistliku Partei poliitika saab tulevikus eeskujuks teistele maadele, kes sotsialismi poole sammuvad. Uut majanduspoliitikat ellu rakendades omandas meie partei, kes juhtis määratu suure maa üleminekut kapitalismilt sotsialismile, väga väärtuslikke teoreetilisi ja praktilisi kogemusi.

Üleminekuperioodi ajalooline paratamatus tuleneb sotsialismi iseärasustest. Kui kapitalism tekib juba feodaalse korra tingimustes, siis sotsialismi kui ühiskondlike suhete süsteemi ei ole olemas ega saagi olla kapitalistlikus ühiskonnas. Sotsialistlik sektor tekib alles pärast proletariaadi diktatuuri kehtestamist, kui suurtööstus, pangad, raudteed saavad ühiskondlikuks omanduseks.

Sotsialistlik sektor ei ole ainus sektor üleminekuperioodil. Ühiskondlikuks omanduseks saanud tehaste ja vabrikute kõrval on olemas miljonid töötavatele talupoegadele kuuluvad väikemajandid. Linnades elab väga palju käsitöölisi, väikeettevõtjaid jne. Kas proletariaadi diktatuur võib talitada nendega niisamuti, nagu ta talitab pankurite ja suurkapitalistidega? Muidugi mitte. Üks üleminekuperioodi ülesandeid seisabki just selles, et seda paljumiljonilist väikeperemeeste massi ümber kasvatada, neid sotsialismi eelistes veenda. Kuni on olemas väikeeraomaniikud, eksisteerib ka teine üleminekuaja majandussektor — väikekaubatootmise sektor.

Sotsialismi ülesehitamine on suhteliselt pikaajaline protsess, millega käib kaasas äge võitlus areneva uue ühiskonna ja vana, väljasureva ühiskonna vahel. Üleminekuperioodil eksisteerib, kuigi suurte kitsendustega, erakapital kaubanduses, kesk- ja väiketööstuses. Maal on veel alles kulaklikud, sageli suured majandid. Teiste sõnadega, majanduses on olemas kapitalistlik sektor.

Mitme sektori olemasolu likvideerimine on üleminekuperioodi peaülesanne. See lahendatakse ägedas võitluses. Üleminekuperioodil, ütles V. I. Lenin, otsustab ajalugu küsimuse «kes keda»: kas sotsialism võidab kapitalismi või kapitalistlikud elemendid saavad võitu sotsialismist? Võidab sotsialism.

Nüüd, ajaloo kogemuste valguses, on täiesti selge, et uus majanduspoliitika tagas sotsialismi võidu meie maal.

Oluliseks etapiks nõukogude ühiskonna arenemises oli 1922. aastal ühtse liiduriigi — NSV Liidu moodustamine.

Nõukogude vabariikide riikliku ühenduse põhiprintsiibid ja -vormid töötas välja V. I. Lenin. Ta lähtus sellest, et tuleb luua võrdõiguslike nõukogude rahvaste vabatahtlik liit. 30. detsembril 1922 toimus I NSV Liidu nõukogude kongress, kus kõigi vabariikide täieõiguslikud esindajad vormistasid ühtse liiduriigi asutamise.

**NSV Liidus
sotsialismi
ülesehitamise
leninlik plaan**

V. I. Lenin pidas 1922. aasta novembris Moskva Nõukogu pleenumil kõne, mille ta lõpetas sõnadega: «Nepi Venemaast saab sotsialistlik Venemaa.» See oli V. I. Lenini viimane avalik esinemine.

1922. aasta detsembrist 1923. aasta märtsini, juba raskelt haigena, dikteeris Vladimir Iljitš oma viimased artiklid ja kirjad: «Lehekülgi päevikust», «Kooperatsioonist», «Pigem vähem, aga paremini», «Kiri kongressile», «Rahvuste küsimus ehk «autonumiseerimisest»» ja teised. Neis töodes tehakse kokkuvõtteid nõukogude võimu esimese viie aasta kohta ja kavandatakse NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise programm. Need olid Iljitši nõuanded kodumaale. 21. jaanuaril 1924 suri V. I. Lenin.

Missugused on selle programmi pealülid, mis V. I. Lenin kavandas?

Esmajoones meie maa sotsialistlik industrialiseerimine: luua masinaline suurtööstus ja selle alusel sotsialismi materiaal-tehniline baas.

Ainult siis, kui luuakse sotsialistlik tööstus, võib tagada meie maa majandusliku iseseisvuse ja tugevdada riigi kaitsevõimet, varustada maad traktorite, kombainide, autodega ja tõestada talupoegadele kollektiivse mehhaniseeritud suurmajapidamise eeliseid üksikmajapidamisega võrreldes, lahendada miljonite talupoegade sotsialismi teele kaasatõmbamise probleem. Sotsialistlik industrialiseerimine toob kaasa proletariaadi diktatuuri ja selle aluse — töölisklassi ja talurahva liidu edasise tugevnemise. Industrialiseerimine lahendab tähtsad sotsiaalsed probleemid: aitab kaasa töölisklassi arvulisele kasvule, tema kultuurilise ja tehnilise taseme tõusule, tema juhtiva osa suurenemisele ühiskonnas. Industrialiseerimine on tööviljakuse tõusu ja töötajate ainelise olukorra paranemise vältimatu tingimus.

V. I. Lenin oli huvitatud sellest, kuidas nõukogude talurahvast sotsialismi teele juhtida, tema tulevikust. Seejärel pidas ta teiseks oluliseks ülesandeks põllumajan-

duse sotsialistlikku ümberkorraldamist. Artiklis «Koopeeratsioonist» viis V. I. Lenin lõpule juba varem alustatud kooperatiivplaani väljatöötamise. Selle ülesande lahendamisel oli peamine seada järk-järgult maal sisse kollektivismi printsiibid, koopereerida talumajandid algul toodangu turustamise alal, hiljem ka tootmise alal.

Sotsialismi ülesehitamise leninliku programmi oluliseks osaks on kultuurirevolutsiooni teostamine.

Kavandades sotsialismi ülesehitamise plaani, rõhutas V. I. Lenin, et kapitalistliku ümbruskonna tingimustes on uue ühiskonna edukas rajamine mõeldamatu ilma aktiivse rahuvõitlusest.

V. I. Lenin hoolitses eriti tähelepanelikult Kommunistliku Partei eest, partei ridade ühtsuse tugevdamise eest, partei ja rahvahulkade sidemete kindlustamise eest. Ta nõudis proletariaadi diktatuuri, töölisklassi ja talurahvaliidu igakülgset tugevdamist, riigiparaadi pidevat täiustamist, halastamatut võitlust bürokratismi vastu, töotajate laialdast kaasatõmbamist riigi valitsemisele.

Mõeldes nõukogude ühiskonna edasiarendamise ja tugevdamise teede üle, võttis V. I. Lenin arvesse meie maa seda olulist iseärasust, et sotsialistlik ühiskond tuleb üles ehitada maailma kõige paljurahvuselisemas riigis. Oktoobrirevolutsioon hävitas rahvusliku rõhumise, kõik rahvused ja rahvad said võrdsed õigused. Kuid tegelik ebavõrdsus nende vahel jäi alles. Ühed olid oma majanduslikus ja kultuurilises arenemises kaugemale jõudnud, teised olid feodaalsete ja isegi sugukondlike suhete astmele jäänud, kellel polnud peaaegu üldse tööstust, kes elasid rändrahvastena jne. Rahvuste vahel säilisid veel vastastikuse umbusu ja vaenu elemendid. Rahvuste kogu elu põhjalik ümberkorraldamine, nende tegeliku ebavõrdsuse likvideerimine on võimalik ainult nende tiheda koostöö ja vennaliku vastastikuse abistamise alusel. Rahvaste sõprus ja proletaarne internatsionalism, õpetas V. I. Lenin, on sotsialismi eduka ülesehitamise väga olulised tingimused.

Niisugused olid meie maal sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani peasuunad.

1925. aastal, kui rahvamajanduse taastamine oli põhiliselt lõpule viidud, kerkis partei ette küsimus, missugust teed mööda peab meie maa edasi sotsialismi poole liikuma. Kas NSV Liit, kui ta jääb ainsaks sotsialistlikuks

maaks ja teda ümbritsevad vaenulikud imperialistid, suudab oma jõududega üles ehitada täieliku sotsialistliku ühiskonna? Selle küsimuse ümber puhkes äge võitlus parteis.

Leninlike ideedega varustatuna lähtus partei sellest, et NSV Liidul on olemas kõik vajalikud sisetingimused täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks.

Metsikut rünnakut leninlike ideede vastu alustasid trotskistid ja zinovjevslased; nad väitsid, et seni, kuni pole võitnud maailmarevolutsioon, on sotsialismi ülesehitamine NSV Liidus läbikukkumisele määratud. Partei purustas need antileninlikud seisukohad.

Ennenägematult lühikese ajaga — umbes 10 aastaga — rakendas nõukogude rahvas ellu Lenini kavatsused. Võib öelda, et plaani elluviimisel oli kaks peamist etappi. Esimene — aastad 1926—1932, kui ehitati üles sotsialistliku majanduse vundament; teine — aastad 1933—1936, kui tagati sotsialismi võit NSV Liidus.

Sotsialistliku majanduse vundamendi ehitamine NSV Liidus	Vastavalt Lenini plaanile alustas partei sotsialismi ehitamist meie maa industrialiseerimisest. 1925. aasta lõpul peeti partei XIV kongress. Peajoonena võttis kongress vastu sotsialistliku industrialiseerimise läbiviimise. Nõukogude rahvas liikus ajaloo senitundmatuid teid mööda, rajades esimesena maailmas tee uue ühiskonna ülesehitamiseks.
---	--

Selleks ajaks oli suurtel kapitalistlikel maadel juba olemas kogemusi industrialiseerimise alal. Tootmise organiseerimise, teaduse ja tehnika saavutuste rakendamise seisukohalt oli neil kogemustel muidugi tähtsust ka NSV Liidule. Kuid sotsialistlik industrialiseerimine erines oma eesmärkide, iseloomu ja materiaalsete allikate poolest põhilikult kapitalistlikust industrialiseerimisest.

Kapitalistlikud riigid alustasid oma tööstuse arendamist kergetööstusest, kus kasum akumuleerub kiiremini. NSV Liit võis alustada oma industrialiseerimist ainult rasketööstusest. See on kahtlemata raskem, kuid võrratult kiirem tee — see võimaldas lühima ajaga tööstuslikult arenenud kapitalistlikele maadele järele jõuda.

Kapitalistlike maade tööstuslik võimsus loodi töörahva laostumise ja asumaade halastamatu ekspluateerimise teel, sõdades kokkuriisunud varaga. Olulist osa etendasid ka välislaenud.

On täiesti selge, et Nõukogude riik ei läinud seda teed mööda, ta võis arvestada ainult omaenda vahendeid.

Industrialiseerimise aluseks, tema lähtepunktiks oli tööstus, mis oli loodud juba vanal Venemaal. Rahva varaks saanud ettevõtted andsid kasumit, mis läks industrialiseerimise vajadusteks. Suurt tulu andis väliskaubandus. Revolutsioon lõpetas protsentide maksmise neilt võlgadelt, mis tsaar ja Ajutine Valitsus olid omal ajal saanud välismaalt. See säästis meie maale sajad miljonid kuld- rublad. Nõukogude tingimustes, kus maa oli saanud kogu rahva omanduseks ja talupojad oli vabastatud rendi- ja muudest maksudest mõisnikele, hakkasid talurahva hulgad abistama tööliklassi meie maa industrialiseerimisel.

Industrialiseerimisele materiaalsete tingimuste loomisel etendas suurt osa võitlus majandamisoskuse eest. Partei kutsus üles säästlikkusele, rangele kokkuhoiule vahendite kasutamisel, tõstma tööviljakust ja alandama toodangu omahinda. Kokkuhoiurežiimist sai edaspidi üks sotsialistliku majandamise põhiprintsiipe.

Sõna otseses mõttes iga kopikat, iga kilogrammi leiba tuli kokku hoida. Nõukogude riik oli sunnitud piirama kapitaalmahutusi põllumajandusse. Puudusid vajalikud vahendid elamuehituse laialdaseks arendamiseks. Uue ühiskonna ülesehitamise nimel oli meie rahvas nõus ka oma materiaalseid vajadusi tõsiselt piirama.

Meie maa meenutas hiiglasuurt ehitusplatsi. Rajati uusi vabrikuid ja tehaseid, käis olemasolevate ettevõtete rekonstrueerimine. Uraalis ja Siberis loodi kiiresti võimas söe- ja metallurgiabaas: ehitati musta metallurgia gigantid — Magnitogorski kombinat ja Kuznetski kombinat.

Juba esimesed nõukogude tööstuse edusammud kõnelesid partei poliitika elujõulisusest. Juba 1928. aastal moodustas sotsialistliku sektori osa nõukogude tööstuses 82 protsenti. Eriti kiiresti kasvas suurtööstus. Selle toodang ületas juba 52 protsenti sõjaeelse taseme.

Partei võttis vastu otsuse hakata rahvamajanduse arendamist planeerima pikema aja peale — viie aasta peale. 1928. aastal töötati välja esimene viie aasta plaan. Plaani ülesanne seisis selles, et tagada sotsialistliku majanduse vundamendi loomine ja tõrjuda kapitalistlikud elemendid täielikult välja kõigilt rahvamajandusaladelt.

Viie aasta plaan kutsus töötajates esile ennenägematu tööalase ja poliitilise aktiivsuse tõusu. Esiridades sammus

töölisklass. Töölistel lasus sotsialistliku industrialiseerimise ülesannete lahendamise pearaskus. Nad olid väga paljude loovate algatuste ja esmajoones laialdase sotsialistliku võistluse initsiaatorid. Töölisklassi algatusel sündis võitlusloosung «Viisaastak nelja aastaga!».

Määratu suure panuse sotsialismi ülesehitamisse andis nõukogude noorsugu. Üksnes 1929. aastal astus rohkem kui 1,5 miljonit noort patriooti ÜLKNÜ Keskkomitee üleskutsel löökbrigaadidesse ja suundus ehitama Stalin-gradi traktoritehast, Gorki autotehast, Donbassi kaevandusi, elektrijaamu jne.

1927. aasta detsembris toimus partei XV kongress. Kongress võttis kursi maal põllumajandusliku tootmise koopereerimise igakülgsele arendamisele. Viie aasta plaan nägi ette, et igasuguste koopereerimise vormidega tuleb hõlmata 85 protsenti talumajanditest. Nähti ette, et juba viisaastaku lõpuks annavad sotsialistlikud majandid — kolhoosid ja sovhoosid — 48 protsenti kogu põllumajanduse kaubatoodangust.

Põllumajanduse kollektiviseerimisliikumist alustasid külakehvikud. Nõukogude riik toetas neid ja aitas esimesi kolhoose igati: andis neile raha võlgu, krediiti, muretses traktoreid ja muid põllutöömehi. Tähtsaks sammuks oli masina-traktori- ja masinate loomine; need etendasid maal sotsialismi tugipunktide osa.

Talupojad veendusid aegamisi kolhooside eelistes. Murang maarahva meeleludes toimus 1929. aasta sügisel: kolhoosi hakkasid kehvikute järel astuma ka keskmikud. Algas põllumajanduse üldine kollektiviseerimine. Seda oli võimalik läbi viia alles siis, kui oli likvideeritud viimne ekspluataatorlik klass — kulaklus.

Põllumajanduse ümberkorraldamine on sotsialistliku ülesehitustöö raskeim ülesanne. Seda lahendades ei saanud partei mitte mingisugustele varasematele kogemustele toetuda. Üldise kollektiviseerimise läbiviimisel tehti alguses ka tõsiseid vigu, mis seisis kollektiviseerimise tempo kunstlikus kiirendamises, leninliku vabatahtlikkuse põhimõtte rikkumises, kommuunidest vaimustusse sattumises jne. Partei parandas need vead õigeaegselt. Alles kollektiviseerimise käigus, kollektiviseerimise esimeste kogemuste alusel kujunes välja ka sotsialistliku majapidamise kõige otstarbekohasem vorm: põllumajanduslik artell. Artellis ühistatakse ainult põhilised tootmis-

vahendid, tulud jaotatakse aga töö järgi. Kõrvuti ühiskondliku majapidamisega artellis eksisteerib teatud piires ka isiklik majapidamine. See on saaduste tootmise ja artelli liikmete tulude täiendavaks allikaks.

Küla sotsialistlik ümberkujundamine toimus terava klassivõitluse olukorras. Kulakud mõrvasid kolhoosiaktiviste, arendasid vihast Nõukogude-vastast agitatsiooni, süütasid ühiskondlikke hooneid, hävitasid külve, tapsid loomi jne.

Nõukogude võim ei saanud leppida kulakute vaenuliku tegevusega. Ta viis läbi ranget ja järjekindlat joont selle meie maa kõige arvukama ekspluataatorliku klassi likvideerimiseks. Kuigi kulakud suhtusid nõukogude võimu esimestest aastatest peale tema üritustesse vaenulikult, ei saanud ta otsekohe kulaklikke majandeid likvideerida. Asi on selles, et nad andsid teatud aja rohkem kaubavilja kui kolhoosid ja sovhoosid. Poleks õige teha siit järeldust, nagu oleksid kulakud toitnud meie maad. Tegelikult andsid töötavad talupojad — kehvikud ja keskmikud — ka siis 74 protsenti kaubatoodangust, kulaklikele majanditele aga langes umbes 20 protsenti.

Vastavalt kolhooside ja sovhooside kasvule see vahekord muutus. Nii hakkasid kolhoosid ja sovhoosid juba 1929. aasta lõpuks andma riigile rohkem vilja kui kulaklikud majapidamised. Partei ja Nõukogude riik läksid kulakute piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt üle kulakute kui klassi likvideerimise poliitikale üldise kollektiviseerimise alusel. Üldise kollektiviseerimise piirkondades keelati maa rentimine ja palgatöö kasutamine. Samal ajal lubati konfiskeerida kulakutele kuuluvaid masinaid ja loomi. See vara arvati kolhooside jagamatutesse fondidesse. Selle poliitika teostamisel tuli parteil pidada visa võitlust seisukohtadega, mida esitasid parempoolsed kallaklased, kes astusid välja kulakute kaitseks ja seisid antileninliku joone eest, nagu võiks kulak rahulikult sotsialismi «sisse kasvada».

Kulakud saadeti tavaliselt välja neile spetsiaalselt määratud piirkondadesse, kus neile anti võimalus töötada ja ausateks tööinimesteks saada. Kas oleks võinud ilma nende abinõudeta läbi saada? Kulakud paljastasid esimesena relvad, astudes välja põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise vastu. Tuleb arvesse võtta ka seda, et NSV Liidus, erinevalt mõnest teisest maast, olid kulakud

küllaltki tugevad nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Kulakutele panid oma lootused end põranda all varjavad kontrrevolutsionäärid, neile lootsid samuti välisimperialistid.

Olukord maailmas oli keeruline. Nõukogude rahvas ei võinud hetkekski unustada sõjaohtu. Imperialistid püüdsid iga hinna eest rahulikku sotsialistlikku ülesehitustööd nurja ajada, valmistasid ette jõude uueks interventsioonis ja kapitalistliku korra taastamiseks NSV Liidus. Neil aastail järgnes üks Nõukogude-vastane provokatsioon teisele. Imperialistid organiseerisid Nõukogude diplomaatide tapmisi, korraldasid politseirünnakuid NSV Liidu diplomaatilistele ja kaubanduslikele esindustele välismaal, kutsusid üles «ristisõjale» nõukogude rahva vastu. Interventsioonioht tugevnes eriti 1929. aasta lõpul, kui kapitalistlikus maailmas puhkes ennenägematu majanduskriis. Imperialistid püüdsid kriisist väljapääsu leida sõjas NSV Liidu vastu. Nad määrasid isegi kindlaks selle alguse tähtaja — 1930. aasta.

Kõik see nõudis Kommunistlikult Parteilt ja Nõukogude riigilt suuri jõupingutusi, mis olid suunatud riigi kaitsevõime tugevdamisele, Punaarmee ja sõjalaevastiku lahinguvalmiduse edasisele tõstmisele.

Ühtlasi jätkas NSV Liit aktiivset võitlust rahu säilitamise eest ja taotles asjalike suhete arendamist kõigi riikidega, olenemata nende ühiskondlikust ja poliitilisest korrast. Mitmete naaberriikidega sõlmiti neutraliteedilepingud.

Nõukogude Liit töötas välja tähtsad abinõud, mille elluviimine oleks võinud päästa inimkonna uuest verevalamisest. Meie maa tegi kapitalistlikele riikidele ettepaneku läbi viia täielik ja üldine desarmeerimine. Imperialistid, kes salamisi unistasid maailma esimese tööliste ja talupoegade riigi purustamisest, jäid kurdiks Nõukogude ettepanekute suhtes. Kuid nendele reageerisid soojalt paljude maade töölised: kolmeteistkümnes riigis võtsid rohkem kui 200 kõige erinevamat ühiskondlikku organisatsiooni sõna meie rahumeelse algatuse kasuks.

Maailmas kasvas ja laienes Nõukogude Liiduga solidaarsust taotlev liikumine. Kapitalistlike maade töölised korraldasid kommunistlike parteide üleskutsel meelevaldusi ja organiseerisid protestistreike oma valitsuste Nõukogude-vastase poliitika vastu.

Meie maad külastasid arvukad välisdelegatsioonid. Kodumaale tagasi pöördunud, jutustasid nad töölistele tõtt nõukogude rahva elust ja tööst. Üks meil käinud Ameerika tööliste delegatsioon kirjutas, et ta nägi Venemaal rahvast, «kes on vaba ja ehitab sotsialismi oma vabariigis... Õppige vene töölistelt, kuidas nad said hakkama raskete aegade!... Vene revolutsioon vabastas miljonid inimesed!»

Meie maad toetasid aktiivselt paljud väljapaistvad välismaa teadlased, kirjandus- ja kunstitegelased. Kõige ägedama Nõukogude-vastase kampaania ajal kõlas suure prantsuse kirjaniku Romain Rolland'i kirglik üleskutse: «NSV Liit jääb alati vajalikuks kantsiks Euroopa reaktsiooni vastu... Ärge lubage puutuda NSV Liitu.»

See kõik aitas nurja ajada imperialistide agressiivseid plaane ja oli Nõukogude välispoliitika suureks edusamuks.

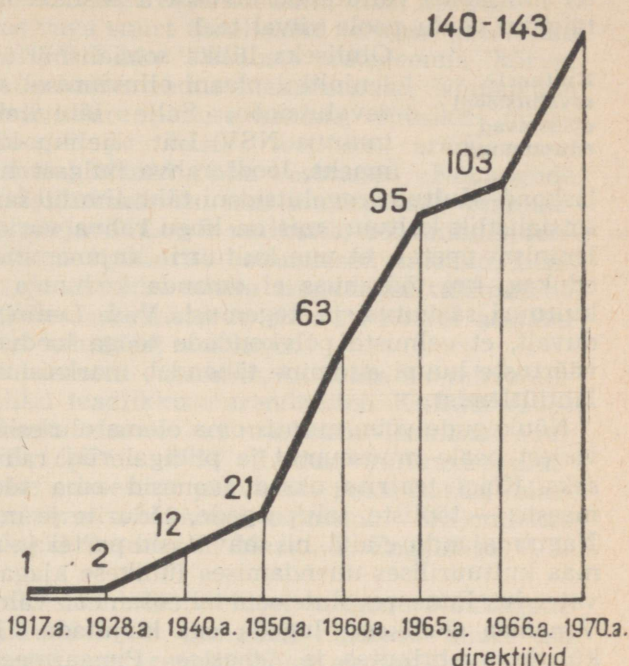
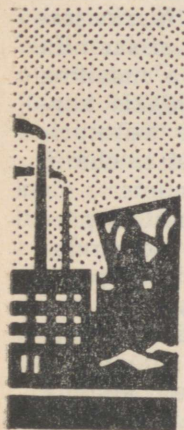
1932. aastal tegi nõukogude rahvas kokkuvõtteid esimese viie aasta plaani täitmisest. Rahva kangelasliku võitluse tulemused äratasid vaimustust. Viisaastaku jooksul oli muutunud meie maa ilme. Tööstustoodang moodustas nüüd 70 protsenti rahvamajanduse üldtoodangust, sel ajal kui tema osa 1928. aastal ei ületanud 48 protsenti. See aga tähendas, et viie aastaga oli Nõukogude Liit muutunud agrarmaast industriaalmaaks. Tööstustoodangu maht oli kasvanud 1928. aastaga võrreldes 2-kordseks ja 1913. aastaga võrreldes 3-kordseks. Olid tekkinud uued tööstusharud, mida vana Venemaa üldse ei tundnud: tööpingi-ehitus, traktoriehitus, lennukite ja autode tootmine, keemiatööstus. Iga-aastane tööstustoodangu juurdekasv võrdus keskmiselt 22 protsendiga.

Edukalt teostati põllumajanduse sotsialistlikku ümberkorraldamist. Peaaegu 15 miljonit üksikmajapidamist, mille külvipind moodustas üle 75 protsendi kogu talupoegade külvipinnast, olid ühinenud kolhoosideks. Põllumajandust oli tehnikaga varustatud. Kolhoosi- ja sovhoosipõldudel töötas üksnes traktoreid 5,5 korda rohkem kui 1928. aastal.

NSV Liidus oli üles ehitatud sotsialistliku ühiskonna kindel majanduslik vundament.

Sel alusel toimusid olulised sotsiaalsed muudatused, mis puudutasid sõna otseses mõttes kõiki nõukogude rahva elualasid.

NSV Liidu tööstustoodangu mahu kasv
(ühikuks on võetud 1917. aasta tase)

Sotsialismi suurimaks saavutuseks oli tööpuuduse täielik likvideerimine; tööpuudus on hirmsaim nuhtlus, mis jälitab vahetpidamata töörahvast kapitalistlikes maades. Viisaastaku jooksul kasvas tööliste arv NSV Liidus peaaegu 2-kordseks. Nii suurt kasvu ei tunne ühegi tööstuslikult arenenud kapitalistliku maa ajalugu. Inglismaal näiteks suurenes tööliste arv 40 aasta jooksul — 1891. aastast 1931. aastani — 1,2-kordseks.

Tööstuse progress tugevdas tootmise sotsialistlikku kontsentratsiooni ja koondas enamiku töölisi suuretevõtetesse.

Kasvas tööliklassi osa riigivalitsemises, suurenes tema erikaal juhtiva nõukogude ja majanduskaadri koosseisus.

Sotsialistliku majanduse vundamendi ülesehitamine

tähendas, et nõukogude rahvas on Kommunistliku Partei juhtimisel vallutanud otsustava positsiooni sotsialismi täieliku võidu poole viival teel.

**Kultuuri-
revolutsiooni
otsustavad
edusammud**

Oluliseks lüliks sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani elluviimisel sai kultuuri-revolutsioon. Selle läbiviimise käigus muutus NSV Liit täieliku kirjaoskusega maaks, loodi rahva hulgast tulnud haritlaskond. Kultuurirevolutsiooni tähtsaim ülesanne on luua sotsialistlik kultuur, mis on kogu rahva vara. Marksism-leninism õpetab, et uue kultuuri kujunemine ei saa olla edukas, kui töörahvas ei omanda kodumaa ja maailma kultuuri saavutusi ja kogemusi. V. I. Lenin rääkis korduvalt, et eelmiste põlvkondade tööga loodud kultuuri-väärtuste huupi eitamine tähendab marksismist täielikku lahtiütlemist.

Nõukogude võim muutis oma olemasolu esimestest päevadest peale muuseumid ja pildigaleriid rahva omanduseks. Kõigi teatrite uksed avanesid oma tõeliste pere-meeste — tööliste, talupoegade, sõdurite ja madruste ees. Nagu majanduse alal, nii saavutasid partei ja riik ka meie maa kultuurilises uuendamises lühikese ajaga silmapaistvat edu. Enne revolutsiooni ei osanud valdav enamik Venemaa elanikest lugeda ega kirjutada. Linnades ja külades, vabrikutes ja tehastes, Punaarmee väeosades loodi kirjaoskamatusse likvideerimise punktid, ja kümned miljonid täiskasvanud inimesed õppisid kirjatarkuse ära. Kesk- ja kõrgem kool korraldati täielikult ümber — kaotati õppemaks, õppetöö hakkas toimuma õpilaste emakeeles. Tööliste ja talupoegade lapsed hakkasid ülikoolides ja instituutides saama riiklikke stipendiume.

Ennenägematult kiires tempos arenes kooliharidus rahvuspiirkondades. Tadžikistanis näiteks kasvas keskkooli-õpilaste arv 30-ndate aastate lõpuks revolutsioonieelse ajaga võrreldes 660-kordseks. Paljud väikerahvad said esimest korda oma kirjakeele. 1930. aastast alates hakati meie maal järk-järgult sisse viima üldist kohustuslikku algharidust. Nõukogude kool tegi suuri edusamme teise viisaastaku jooksul: ehitati üle 20 000 koolimaja. Et avada nii palju koole, oleks tsaristlikul Venemaal kulunud 200 aastat.

Kasvas üles uus, nõukogude haritlaskond. Selle ridades oli 1937. aastal üle 9 miljoni inimese. Suure Isamaasõja

eel õppis NSV Liidu kõrgemates õppeasutustes rohkem üliõpilasi kui Euroopa 22 kapitalistlikul maal kokku.

Partei pööras väga suurt tähelepanu teaduse ja tehnika arendamisele. NSV Liidu Teaduste Akadeemia kõrval asutati liiduvabariikide teaduste akadeemiad. Nõukogude teadlased andsid suure panuse keemia, füüsika, matemaatika, bioloogia ja teiste teaduste arendamisse. 1933.—1936. aastal tõusid õhku esimesed Nõukogude raketid. NSV Liidus kasvas üles suurepärane lennukikonstruktorite plejaad. Loodi masinate, tööpinkide, turbiinide, vedurite ja traktorite kodumaised mudelid. Lennundusteaduse ja -tehnika eduka arendamise tulemusena jõudis Nõukogude lennukiehitus juba 30-ndatel aastatel ühele esimestest kohtadest maailmas.

Kultuurirevolutsiooni orgaaniliseks osaks on rahvahulkade sotsialistliku teadlikkuse arendamine. Kultuurirevolutsiooni ideeliseks aluseks on marksismi-leninismi suur revolutsiooniline õpetus. NSV Liidus kultuurirevolutsiooni teostamise esimestest päevadest peale hakati laialdaselt propageerima marksismi-leninismi. Miljonilistes tiraažides hakkasid ilmuma K. Marxi, F. Engelsi ja V. I. Lenini tööd.

Kultuurirevolutsiooni läbiviimisel ja kogu Nõukogude kultuuri edasiarendamisel etendasid määratu suurt osa kirjandus ja kunst, mis arenesid kõige eesrindlikuma loominguilise meetodi — sotsialistliku realismi meetodi alusel.

Sotsialismi ehitamise aastatel saavutas kultuurirevolutsioon otsustavat edu. Kuid ta ei jõudnud lõpule. Kultuurirevolutsiooni lõpuleviimine on suhteliselt pikaajaline protsess, mis langeb ühte ühiskonna üleminekuga kommunismile.

**Sotsialismi võit
NSV Liidus**

Partei ja rahvas alustasid uusi suuri üritusi. Oli tarvis rahvamajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine lõpule viia ja sellega põhiliselt üles ehitada sotsialismi materiaal-tehniline baas. Ees seisis kapitalistlike elementide lõplik likvideerimine, nende põhjuste täielik hävitamine, mis sünnitavad ekspluataatorlikke klasse ja inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Need äärmiselt rasked ülesanded lahendas meie rahvas teisel viisaastakul (1933—1937).

Algaval viisaastakul oli tarvis mitte ainult üles ehitada 4500 uut tööstusettevõtet, see on 3 korda rohkem kui esimesel viisaastakul, vaid ka õppida täielikult kasutama

juba rajatud määratu suuri tootmisvõimsusi. Paljude tööliste kultuuriline ja tehniline tase jäi tol ajal veel maha ettevõtete tehnilise varustuse tasemest. Paljud tööstushiiqlased, mis olid ehitatud esimesel viisaastakul, ei tulnud tootmisplaanide täitmisega toime. Kodanlik ajakirjandus kahjurõõmutses: töölisklass võivat küll tehaseid üles ehitada, aga tööprotsessi ilma kapitalistideta organiseerida ta ei suutvat. Kogu maal käis tootmis-tehniline õppus. See toimus otse tsehhides, tööpinkide juures, kaevandustes. Miljonid töölised võtsid sellest raskest üritusest osa. Paljud neist õppisid edukalt kasutama uut tehnikat ja neist said tootmise organiseerijad.

Uuele astmele tõusis sotsialistlik võistlus. See kasvas ümber tootmise novaatorite võitluseks tehnika kasutamä õppimise eest; see on tuntud stahhaanovliku liikumise nime all (ühe selle algataja Aleksei Stahhanovi nime järgi). Eesrindlikud töölised purustasid julgelt vanu tehnilisi norme, saavutasid ennenägematu tööviljakuse tõusu. Stahhaanovlikus liikumises ilmnesid selgesti sotsialismi eelised kapitalismiga võrreldes. Töölisklassi uus algatus kõneles rahvahulkade loova aktiivsuse tormilisest tõusust, nende osatähtsuse kasvust sotsialismi ehitamisel. Oma artiklis «Uuest inimesest» kirjutas Maksim Gorki, et uus liikumine, mida alustas nõukogude töölisklass, on «massilise energia tulepurse... mis vabastab inimkonna mineviku ikkest».

Suured ülesanded lahendas partei maal, kus jõudis edukalt lõpule talurahva tootmisalane koopereerumine. Kuid kolhoosikord elas läbi ka tõsiseid organisatsioonilisi ja majanduslikke raskusi. Paljud neist olid seletatavad sellega, et talupoja psühholoogia mõjutamine sotsialismi suunas alles algas. Paljumiljoniline eilsete üksiktalupoegade mass, kes oli astunud sotsialismi teele, ei võinud ometi otsekohe vabaneda sajandite jooksul kujunenud harjumustest ja tavadest. Kolhoosides oli töödistsipliin nõrk, arvestus ja kontroll halvasti korraldatud. Mõnda artelli olid pugenud vaenulikud elemendid — endised kulakud ja nende sabarakud.

Partei abistas talurahvast tublisti. Masina-traktorijaa-made ja sovhooside juurde loodi poliitosakonnad. Partei saatis neisse tööle kogenud ja karastunud kommuniste. Partei saadikud tegid ära tohutu töö, kasvatades talurahvast teadliku töödistsipliini ja ühiskondlikusse varasse.

kokkuhoidliku suhtumise vaimus. Poliitosakonnad aitasid paljudel tootmise eesrindlastel sotsialistliku põllumajanduse vilunud juhtideks ja organisaatoriteks saada. Maal tugevnesid tunduvalt partei- ja komsomoliorganisatsioonid. Suurenes põllumajandusliku toodangu tootmine. Juba enne viisaastaku lõppu sai võimalikuks kaotada elanikkonna normeeritud varustamine.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik oskasid äärmiselt keerulises rahvusvahelises olukorras tagada nõukogude inimestele rahulikud töötingimused. Kuid sõjaohut muutus järjest käegakatsutavamaks. See kasvas eriti pärast seda, kui Saksamaal tulid võimule fašistid eesotsas Hitleriga. Ohtlik sõjakolle tekkis ka Kaug-Idas, kus täris-tasid relvi Jaapani imperialistid.

Nõukogude Liit kaitses väsimatult rahuüritust. Ta tegi kõigile rahuarmastavatele maadele ettepaneku ühineda agressioonile vastulöögi andmiseks, asuda Euroopas kollektiivse julgeoleku loomise teele. Nii oleks olnud võimalik ohjeldada fašistlikku kiskjat, kes ähvardas iga hetk ketist lahti kiskuda ja maailmasõda valla päästa. Kuid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsus astusid ainult sõnades välja fašistlike agressorite vastu, tegelikult aga aitasid nad oma poliitikaga Itaalia-Saksamaa fašistlikul blokil lämmatada vabariikliku Hispaania, Hitleril aga annekteerida Austria. Hiljem andsid nad Tšehhoslovakkia fašistidele lõhkikiskumiseks. Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa imperialistid finantseerisid heldelt Saksa sõjamasina taastamist. Nad hellitasid lootust, et Hitler paiskab oma sõjalise võimsuse ainult NSV Liidu pihta ja teeb kommunismile lõpu.

Sellises komplitseeritud, sõjaohutudest tulvil olukorras viis nõukogude rahvas edukalt lõpule teise viie aasta plaani täitmise.

Meie maal oli loodud sotsialismi materiaaltehniline baas. Selle aluse moodustasid esmajoones need 6000 uut tehast, vabrikut, elektriamaa, söe- ja maagikaevandust, mis meie rahvas oli ehitanud kahe viisaastaku jooksul. Need ettevõtted koos äsja rekonstrueeritud vanade tehaste ja vabrikutega andsid üle 80 protsendi kogu meie maa tööstustoodangust. Sotsialistlik suurtööstus hakkas andma üle 93 protsendi meie maal toodetavast tööstustoodangust. Kolhoosid ühendasid selleks ajaks 93 protsenti talunditest ja 99,1 protsenti kogu talupoegade maast.

Rööbiti külas toimuva sotsiaalse revolutsiooniga algas revolutsioon põllumajandustehnika valdkonnas. Teise viisaastaku jooksul said kolhoosid ja sovhoosid 500 000 traktorit ja 123 500 kombaini. Esimese viisaastakuga võrreldes kasvas masina-traktorijaamade arv peaaegu 2,5-kordseks.

See kõik tähendas, et uus ühiskond, mis oli NSV Liidus Oktoobrirevolutsiooniga sündinud, oli loonud vankumatu majandusliku baasi. Endine olukord, kus nõukogude majanduses oli mitu sektorit, oli minevikuks muutunud. 1937. aastal kuulus juba 98,7 protsenti kõigist meie maa tootmisfondidest kas sotsialistlikule riigile või kolhoosidele ja kooperatiividele.

Partei lahendas edukalt ka sotsialismi ehitamise peamise poliitilise ülesande: likvideeriti lõplikult kapitalistlikud elemendid ja seega kadusid põhjused, mis sünnitavad inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. NSV Liidus kujunes ennenägematult monoliitne ühiskond, mis koosneb sõbralikest töötavatest klassidest — töölistest ja talupoegadest. Tekkis uus, rahva hulgast pärit haritlaskond.

Põhiliselt oli üle saadud rahvuste tegelikust ebavõrdsusest, oli tugevnenud rahvaste vennalik sõprus.

Sotsialismi võit NSV Liidus tugevdas meie maa kaitsevõimet ja tagas tema täieliku majandusliku sõltumatus.

Põhjalikud muudatused, mis olid toimunud nõukogude ühiskonna klassistruktuuris, fikseeriti seadusandlikus korras Nõukogude konstitutsioonis, mis võeti vastu 1936. aastal erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil.

Sotsialistliku ühiskonna edukas ülesehitamine NSV Liidus kinnitas veenvalt Kommunistliku Partei peajoone suurt elujõudu ja õigsust.

Sotsialismi ehitamise leninliku plaani elluviimise tulemusena toimusid meie maal põhjalikud muudatused.

Missugused on need muudatused ja milles peitub nende mõte?

Esiteks, ehitati üles sotsialismi materiaal-tehniline baas, mille aluseks oli võimas sotsialistlik tööstus ja selle keskne haru — rasketööstus.

Teiseks, väikeste killustatud individuaaltalumajandite asemele, mis rajanesid tootmisvahendite eraomandusel, tekkisid mehhaniseeritud sotsialistlikud suurmajandid.

Kolmandaks, likvideeriti ekspluataatorlikud klassid ja põhjus, mis neid sünnitab, — tootmisvahendite eraomandus. NSV Liidus kujunes tööinimeste ühiskond, mis koos-

neb sõbralikest klassidest — töölistest ja talupoegadest. Nende klasside hulgast võrsusid põhiliselt ka uue, töötava nõukogude haritlaskonna esindajad.

Neljandaks, leninliku rahvuspoliitika alusel tekkisid NSV Liidus uued sotsialistlikud rahvused, tugevnes rahvaste sõprus, võeti kindlalt omaks sotsialistliku patriotismi ja proletaarse internatsionalismi ideoloogia.

Viiendaks, saavutati otsustavat edu kultuurirevolutsiooni läbiviimisel.

Nõukogude Liit muutus võimsaks industriaalriigiks, kus on mehhaniseeritud suurs põllumajandus, eesrindlik teadus ja kultuur. Ekspluataatorlike klasside likvideerimise tulemusena kujunes välja nõukogude rahva ideelis-poliitiline ühtsus.

Tehes kokkuvõtteid sellest kangelaslikust perioodist, kirjutas partei oma programmis: «Sotsialism, mille paratamatust olid teaduslikult ette kuulutanud Marx ja Engels, sotsialism, mille ülesehitamise plaani kavandas Lenin, muutus Nõukogude Liidus reaalseks tegelikkuseks.»

EHitanud üles sotsialismi, jõudis meie maa oma arenemises uude ajajärku — kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärku. Kuid nõukogude inimeste rahuliku loova töö katkestas sõda.

Nõukogude rahva silmapaistev kangelas-tegu Suures Isamaasõjas 22. juunil 1941 tungis hitlerlik Saksamaa sõnamurdlikult, sõda kuulutamata meie maale kallale. Nõukogude rahvas oli sunnitud haarama relvad. Hitler teatas juba esimesel sõjapäeval avalikult, et fašistid seavad oma ülesandeks hävitada sotsialistlik ühiskonnakord ja purustada Nõukogude paljurahvuseline riik. Hitlerlased ei varjanud ka seda, et nad kavatsevad võtta nõukogude rahvalt ära tema maa, tehased, vabrikud, taastada meie maal kapitalistide ja mõisnike omandus ja võim. Fašistide plaanid nägid ette nõukogude inimeste massilise Saksamaale sunnitööle saatmise, ülejäänud elanikkonna halastamatu hävitamise, tööstusseadmete, tooraine ja põllumajandussaaduste väljavedamise.

Seega oli otsustamisel Nõukogude Liidu olemasolu, maailma esimese sotsialismimaa suurte saavutuste saatuse, järelikult ka ülemaailmse kommunistliku liikumise saatuse, inimühiskonna arenemise edaspidiste teede küsimus.

See määras ka sõja iseloomu. Nõukogude rahvas nime-

tas oma võitluse saksa fašismi ja tema liitlaste vastu Suureks Isamaasõjaks.

Me võitlus püha, õiglane,
kee lainena sa nüüd.
Eks kostnud kogu rahvale
me sõjasarve hüüd...

öeldi ühes tolle aja populaarsemas laulus.

Nõukogude Liidu vabadussõda äratas kogu maailma töörahas suurt sümpaatiat meie maa vastu. Nõukogude rahva suhtes solidaarsust avaldavad miitingud ja demonstratsioonid toimusid kõigis maailmajagudes. Nende laine ulatus kaugesse Kuubasse. Havanna tänavale tuli peaaegu 40 000 töölist. Tugevnes Jugoslaavia, Kreeka, Tšehhoslovakkia, Poola, Hollandi, Norra ja Belgia rahvaste anti-fašistlik võitlus.

Juba ammu enne sõda nägid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus selgesti ohtu, mis rippus Nõukogude-maa kohal; seepärast pöörasid nad sotsialistliku ülesehitustöö igakülgse arendamise kõrval väga suurt tähelepanu riigi kaitsevõime tugevdamisele. Ennesõjaaegsete viisaastakute ajal jõudis NSV Liidu kaitsetööstus kasvutempolt teistest tööstusharudest kaugelt ette. Kolmanda viisaastaku kolme aasta jooksul oli kogu tööstuse iga-aastane toodangu juurdekasv keskmiselt 13 protsenti, kaitsetööstuse toodangu juurdekasv aga 39 protsenti. Ühtlasi tehti palju ära relvastatud jõudude tugevdamiseks ja täiustamiseks. Nii kasvas Nõukogude armee käsutuses olevate relvade hulk juba 1939. aastal 1930. aastaga võrreldes tankide osas 43-kordseks, lennukite osas 6,5-kordseks, suurtükkide osas peaaegu 7-kordseks, tankisuurtükkide ja väikesekaliibriliste tankitõrjesuurtükkide osas 70-kordseks.

Partei nägi ette, et sõjaline kokkupõrge kapitalistliku maailmaga on paratamatu. Seepärast tegi ta suurt tööd rahva sõjalis-patriootiliseks kasvatamiseks, ühiskonna moraalseks ja poliitiliseks konsolideerimiseks.

Nõukogude Liidul oli järelikult olemas kõik vajalik vaenlase purustamiseks. Ja fašistlikud jõugud said lõppkokkuvõttes hävitavalt lüüa. Kuid sõja esimene etapp möödus meile ebasoodsates ja vaenlasele soodsates tingimustes. Fašistlik Saksamaa valmistus kaua ja hoolega NSV Liidule kallaletungimiseks. Hitler koondas meie läänepiiri.

ridele määratu suured sõjalised jõud: 181 diviisi ja 18 brigadi, 3700 tanki ja ründesuurtükki, 4950 lennukit. Fašistliku Saksamaa ja tema liitlaste vägedesse kuulus 5 500 000 inimest. Need olid väed, kellel olid suured kogemused sõjapidamiseks Euroopas ja kes olid varustatud uusima lahingutehnikaga. Fašistlik Saksamaa korraldas ammu enne sõda ümber kogu oma majanduse vastavalt sõjaaja nõuetele ja allutas sõja huvidele vallutatud maade majanduse. Löögi ennenägematu võimsus ja ootamatus seadsid nõukogude rahva ja tema armee äärmiselt raskesse olukorda. Meil tuli sõja esimesel perioodil kaotuste ja ebaõnnestumiste kibe karikas tühjaks juua.

Kuid juba esimestel päevadel kohtasid fašistid meie maal Nõukogude sõdurite visa vastupanu. Meie kuulsad piirivalvurid panid viimse veretilgani vastu. Bresti kindluse ja Przemyśli kaitsjate kangelasteod, kapten Nikolai Gastello ja tema lahingusõprade, Viktor Talalihhini ja paljude teiste kangelaste, kodumaa ja rahva ustavate poegade kangelasteod on surematud.

Kasutades ajutisi eeliseid, tungis Saksa fašistlik armee meie maa eluliselt tähtsatesse keskustesse. Vaenlane valutas sõerikka Donbassi ja metallurgiatehased lõunas. Tema käes oli ajutiselt territoorium, kus enne sõda elas 40 protsenti NSV Liidu elanikkonnast, toodeti 68 protsenti malmi ja 58 protsenti terast, kaevandati 63 protsenti sütt.

Neis tingimustes oli tarvis rahva ja armee ennenägematut meelekindlust, partei hiiglasuurt organisatoorset ja suunavat tegevust, et vaenlase metsikule survele vastu panna, kogu meie maa majanduslikku ja ühiskondlikku elu vastavalt sõjaaja nõuetele ümber korraldada. Kogu vajaliku tegevuse juhtimiseks vaenlasele vastulöögi organiseerimisel moodustati Riiklik Kaitsekomitee eesotsas ÜK(b)P Keskkomitee peasekretäri J. V. Staliniga. Kommunistlik Partei, partei Keskkomitee ja Riiklik Kaitsekomitee tegid määratu suurt tööd, mobiliseerisid kõik rahva jõud fašistlikele röövvallutajatele vastulöögi andmiseks. Kõigepealt korraldati majandus ümber vastavalt sõjaaja nõuetele. Punaarmee võimsaks arsenaliks said NSV Liidu idapiirkonnad. Siin oli juba esimeste viisaastakute ajal loodud teine meie maa söe- ja metallurgia-baas. Siia oli ka neist piirkondadest, mida ähvardas fašistlik okupatsioon, üle toodud suur hulk tööstusettevõtteid. 1941. aasta suvel ja sügisel evakueeriti Uraali, Siberi ja

Kesk-Aasia rajoonidesse 1523 ettevõtet, see on rohkem, kui neid ehitati esimesel viisaastakul. Sealjuures olid 1360 suured tehased. Samal ajal hakati ehitama uusi tehaseid. Kolme sõja-aasta jooksul lasti käiku 2250 suurt tööstusettevõtet.

Surmaohu ees koondus nõukogude rahvas veelgi tihedamalt Kommunistliku Partei ümber, oli nõus kandma suuri ohvreid, et saavutada võit vaenlase üle. Hoolimata suurtest kaotustest rindel, kasvasid partei read sõja ajal pidevalt. Enne sõda oli parteis ligi 4 miljonit liiget ja liikmekandidaati, pärast sõda aga oli parteis juba üle 6 miljoni inimese.

Nõukogude inimeste eluseaduseks sai loosung «Kõik rinde heaks, kõik võidu heaks!». Juba esimestel sõjapäevadel, kui kümned tuhanded töölised läksid rindele, asusid nende tööpinkide taha emad, naised, õed. Tootmisse tulid tagasi pensionil olevad vana töölistakaardiväe esindajad. Tööliklass asus rinde töövalvesse. Noorte tööliste initsiatiivil algas liikumine, mille deviisiks oli: täidame ühe normi enda eest, teise normi aga rindele läinud seltsimehe eest.

Käsi käes töölikklassiga võitles võidu saavutamiseks kolhoositalurahvas. Sõda viis rindele miljonid kolhoosnikud, sovhooside ja masina-traktorijaamade töötajad. Tööde pearaskus põllumajanduses lasus naiste, alaealiste ja vanade õlgadel. Väga suurtele raskustele ja puudusele vaatamata täitis kolhoositalurahvas auga oma kohuse kodumaa ees.

Suure vaimustusega viidi kogu maal läbi korjandus rinde abistamiseks, tankikolonnide, lennukieskadrillide, suurtükipatareide ehitamiseks. Sajad tuhanded nõukogude inimesed andsid vabatahtlikult oma verd haavatute päästmiseks. Fašistlik armee kohtas järjest kindlamat Nõukogude vägede vastupanu. Kaks kuud kestsid ägedad lahingud Smolenski piirkonnas. Neis lahingutes silma paistnud laskurdiviisid said esimestena kaardiväediviiside kõrge nimetuse. Ligi paar kuud kaitsti Kiievit. 69 päeva kestis võitlus Odessa pärast. Tohutute kaotuste hinnaga tungisid fašistid Leningradini, blokeerisid kangelaslinna. Leningradlased kaitsesid end mehiselt 900 päeva. Neid ei suutnud murda nälga ega pidevad pommitamised.

Grandioosne lahing toimus Moskva all. Hitler nõudis oma kindralitelt, et Nõukogude pealinn võetaks ära üks-

kõik mis hinna eest. Siia paisati vaenlase valikväed. 1941. aasta detsembri algul läksid Nõukogude väed kolme rinde — Lääne-, Kalinini ja Edelarinde jõududega üle otsustavale vastupealetungile ja paiskasid vastase üle neljasaja kilomeetri tagasi läände. Hitleri välksõja plaan kukkus läbi. Fašistide purustamine Moskva all hajutas legendi Saksa fašistliku armee võitmatusest.

Tugevaid lööke vaenlase vägedele anti Tihvini ja Rostovi all. Kandes raskeid kaotusi, olid fašistlikud väed sunnitud kaitsesele üle minema.

Sõja esimestest päevadest peale hakkas Saksa fašistlike vägede tagalas arenema võimas partisaniliikumine. Üksnes sel ajal, kui käisid lahingud Moskva all, tegutsesid vaenlase tagalas kümned tuhanded partisanid. Neil päevil sooritasid oma surematud kangelasteod Zoja Kosmodemjanskaja, Aleksandr Tšekalin, Liza Tšaikina ja paljud teised.

Partisanivõitluse leek haaras varsti Valgevene, Ukraina, Leedu, Läti, Eesti ja Moldaavia. Nõukogude territooriumil, mille fašistid olid ajutiselt enda kätte haaranud, tegutses terve põrandaaluste parteiorganisatsioonide võrk. Nad tegid määratu suurt poliitilist tööd elanikkonna hulgas, andsid välja ajalehti ja lendlehti, milles jutustasid tõtt olukorrast rindel. Parteikomiteede juhtimisel tegutsesid põrndaalused komsomoliorganisatsioonid. Kuulsusrikkaid lehekülgi sõja kangelaslikku kroonikasse kirjutasid Krasnodoni, Kaunase, Ljudinovi (Kaluuga oblast) põrandaalused kommunistlikud noored ja paljud teised noored nõukogude patrioodid.

Nõukogude rahvas ja tema kangelaslik armee hakkasid kahevõitluses fašistlike jõukudega neile järjest võimsamaid lööke andma. Kuid vaenlane oli tugev. Tema sõjalist võimsust oleks olnud kergem purustada, kui selleks oleksid kaasa aidanud ka liitlaste armeed. Selle asemel viivitasid Ameerika Ühendriikide ja Inglise valitsus, kes olid lubanud Euroopas väed maale saata 1942. aastal, meelega teise rinde avamisega. Nõukogude rahvas kandis kogu võitluse raskust oma õlgadel.

1942. aasta sügisel algas suur Stalingradi lahing. Kuulsusrikka Volga linna kaitsjad näitasid üles ennenägematut meelekindlust, visadust ja vaprust. Nende loosungiks said sõnad: «Volga taga ei ole meie jaoks maad!» Ägedad lahingud käisid iga tänava, iga kvartali, iga maja pärast.

19. novembril 1942 alustasid Edela- ja Doni rinde väed Stalingradi piirkonnas pealetungi. Järgmisel päeval andis Stalingradi rinne võimsaid lööke vaenlasele. Nõukogude rinnete pealetung oli nii hoogne, et nad juba neljandal päeval ühinesid ja viisid sellega lõpule grandioosse operatsiooni — piirasid sisse 22 fašistide diviisi (üle 300 000 inimese) koos suure hulga lahingutehnikaga.

Volga kangelaslinna müüride juures saavutatud võiduga algas põhjalik murrang Suure Isamaasõja ja kogu Teise maailmasõja käigus.

Nõukogude väed arendasid võimsat pealetungi 1500 kilomeetri pikkusel rindel, mis ulatus Vladikavkazist Leningradini. Mitmes kohas liikus Nõukogude armee edasi 600—700 km. Algas vaenlase Nõukogude territooriumilt väljakihutamine, mida nii kaua oli oodatud. Tõsi küll, 1943. aasta suvel alustasid fašistid pealetungi Kurski piirkonnas. Kuid see oli nende viimane katse sõjalist initsiatiivi enda käes hoida. Pärast seda kui fašistide diviisid olid ära kurnatud ja suuri kaotusi kandnud, läksid Nõukogude väed ise üle otsustavale pealetungile.

Oli ilmne, et Nõukogude Liit suudab oma jõududega täielikult purustada Saksa fašistliku bloki ja vabastada Euroopa rahvad Hitleri türanniast. Sõja viimastel aastatel toodeti NSV Liidus tanke peaaegu 2 korda rohkem kui Saksamaal, 1,5 korda rohkem kui Ameerika Ühendriikides ja 6 korda rohkem kui Inglismaal; suurtükke 4 korda rohkem kui Saksamaal, 2,5 korda rohkem kui Ameerika Ühendriikides ja 6 korda rohkem kui Inglismaal.

See asjaolu häiris tõsiselt Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa juhtivaid tegelasi. Nad nägid, et teise rinde avamisega viivitamine võib viia selleni, et Nõukogude Liit purustab üksinda Saksamaa ja tema liitlased.

1944. aasta juulis saadeti Inglise-Ameerika väed maale Põhja-Prantsusmaal. Teise rinde avamine Euroopas ei võinud enam otsustavalt mõjutada sündmuste käiku. Nõukogude-Saksa rinne jäi endiselt Teise maailmasõja peamiseks ja otsustavaks rindeks. Siin pidasid fašistid ka pärast liitlasvägede maalesaatmist üle kahe kolmandiku oma vägedest.

1944. aasta lõpuks oli kogu Nõukogude territoorium vaenlase jõukudest puhastatud. Jätkates fašistide purustamist, ületas meie armee Nõukogude Liidu riigipiirid.

Nõukogude vägedel ei olnud teiste riikide territooriumi-

mil maud eesmärki kui ainult see, et lüüa lõplikult vaenlast ja aidata Euroopa orjastatud rahvail, sealhulgas ka Saksamaa enda töolistel ja talupoegadel, fašismi iket maha raputada.

Nõukogude armee võidud löid soodsad tingimused, mis võimaldasid mitme maa töörahval kukutada rahvavastased režiimid ja kehtestada rahvademokraatlik kord. Nii oli see Bulgaarias, Ungaris ja teistes Kagu-Euroopa maades.

Hitlerlik blokk lagunes. Fašistliku impeeriumi päevad olid loetud. 1. mail 1945 lehvis juba võidukas punalipp Berliini kohal. 8. mail kirjutas Saksamaa alla tingimusteta kapituleerumise aktile. Sõda Euroopas oli lõppenud. Kuid Teine maailmasõda kestis Aasias ja Vaiksel ookeanil edasi.

Ustavana liitlaskohustustele, astus Nõukogude Liit 1945. aasta augustis imperialistliku Jaapani relvastatud jõudude vastu välja.

NSV Liidu sõttaastumine oli suureks toetuseks Jaapanivastasele rahvuslikule vabadusvõitlusele, mida pidasid Hiina, Filipiinide, Birma, Malai, Indo-Hiina ja Indoneesia rahvad. Võimsa löögiga purustas Nõukogude armee Mongoolia Rahvavabariigi vägede ja Hiina rahvavabastusarmee kaasabil Jaapani imperialistide peamise löögijõu — peaaegu miljonilise Kvantungi armee — ning vabastas Hiina kirdeprovintsid, Korea, Lõuna-Sahhalini ja Kuriili saared.

Sel momendil, kui Jaapani peajõudude purustamine oli Nõukogude vägede tegevusega juba ette otsustatud, panid Ameerika relvastatud jõud toime mõttetut, mitte millegagi õigustatud julmusakti Jaapani elanike suhtes. Ameerika lennuvägi heitis Hirošima ja Nagasaki linnale aatompommi. Selle tagajärjel tapeti ja vigastati peaaegu veerand miljonit inimest.

Jaapani relvastatud jõudude purustamisega lõppes Teine maailmasõda. Nõukogude Liit täitis auga oma vabastusmissiooni.

Nõukogude rahva võidu allikad	Kus peitub selle jõu allikas, mis aitas Nõukogude Liidul fašismi koletislikule sõjamasinale vastu panna ja selle purustada?
--------------------------------------	---

	Kus on see elustav läte, millest nõukogude inimesed ammutasid oma tahtejõu, visaduse, piiritu mehisuse ja kangelaslikkuse?
--	--

See on nõukogude sotsialistlik kord. Nõukogude Liidu

ja fašistliku Saksamaa vahelises sõjas võitlesid, seisid üksteise vastas kaks ühiskondlikku süsteemi, kaks ideoloogiat — sotsialistlik ja kapitalistlik. Nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra suured eelised koos tema võitmatu elujõuga, eesrindliku kommunistliku maailmavaate üleolek olid meie võidu põhjuseks. Suur Lenin ütles: «Ialgi ei võideta seda rahvast, kelle töölised ja talupojad on oma enamuses mõistnud, ära tundnud ja näinud, et nad kaitsevad omaenda võimu, nõukogude võimu — töörahva võimu, et nad kaitsevad seda üritust, mille võit kindlustab neile ja nende lastele võimaluse kasutada kõiki kultuuri hüvesid, kogu inimtöö loomingu.»¹

Sotsialistlikud ümberkujundused, mis olid NSV Liidus läbi viidud, sotsialistlik plaanimajandus võimaldasid parteil ja riigil tohutult raskes olukorras mobiliseerida määratu suured materiaalsed ressursid võidu saavutamiseks.

Rahva ja tema armee ammendamatuks jõuallikaks oli nõukogude patriotism, mis sünnitas massilist kangelaslikkust rindel ja tagalas.

Üheks oluliseks teguriks, mis aitas kaasa meie võidule Suures Isamaasõjas, oli paljurahvuselises Nõukogude riigis elavate rahvaste sõprus, nõukogude inimeste internatsionalism. Väljapaistvat osa sõjas etendas suur vene rahvas, kelle teeneid tunnustasid kõik NSV Liidu rahvad.

Meie võidu allikad peituvad Nõukogude relvastatud jõudude üleolekus fašistlikest armeedest. Nõukogude sõjamehed näitasid kogu maailmale oma väljapaistvaid lahingulisi, moraalseid ja poliitilisi omadusi, kõrget sõjakunsti.

Nõukogude rahva juhiks, organiseerijaks ja väepealikuks Suures Isamaasõjas oli Kommunistlik Partei. Tema juhtis fašistide purustamiseks peetavat võitlust rindel, oli juhtivaks jõuks meie maa majanduse ümberkorraldamisel, rinde ja tagala ühtsuse tugevdamisel, rahva kõigi jõudude mobiliseerimisel vaenlase purustamiseks.

Viinud võidukalt lõpule Suure Isamaasõja. Uued edusammud sotsialistliku ühiskonna arendamisel ja kindlustamisel alustas nõukogude rahvas taas uue ühiskonna ehitamist. Üleminek rahuolukorda toimus äärmiselt rasketes tingimustes. Nõukogude Liit kandis määratu suuri kaotusi sõjas. Miljonid sõdurid ei tulnud rindelt koju tagasi. Miljoneid nõukogude inimesi olid fašistlikud koletised pii-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 292.

nanud okupeeritud piirkondades, miljonid olid hukkunud fašistlikes surmalaagrites. Suur osa meie maast oli varemetes, paljude linnade ja külade kohale olid jäänud ainult tuhahunnikud. Üldine materiaalne kahju, mis röövvallutajad meie maale tekitasid, moodustas astronoomilise arvu — 2 triljonit 569 miljardit rubla. Sellest summast oleks jätkunud 1300 Magnitogorski metallurgiakombinaadi taolise tööstushiiglase ehitamiseks.

Meie maa ette kerkisid enneolematult keerulised ülesanded: ravida sõjahaavad, taastada rahvamajandus ja edendada kiiresti meie maa majandust, arendada suures mastaabis kultuuritööd.

Alustada tuli sellest, et viia meie maa üle rahuliku elu tingimustele. Ettevõtted, mis tootsid relvi ja laskemoona, hakkasid organiseerima rahuaja toodangu väljalaskmist. Järk-järgult viidi läbi armee demobiliseerimine.

1946. aasta märtsis võeti vastu esimene sõjajärgne viie aasta plaan. Selle peamine majanduslik ja poliitiline ülesanne seisis selles, et võimalikult lühikese ajaga taastada sõja läbi kannatada saanud piirkonnad, saavutada tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise sõjaeelne tase ja hiljem see tase tunduvalt ületada.

Kogu maal käis pingeline töö. Tuhast ja varemetest hakkasid kerkima linnad, tehased, vabrikud, tekkisid uuesti kolhoosid ja sovhoosid. Rahvamajanduse taastamine ja arendamine sai iga nõukogude inimese südameasjaks. Kasvas töölisklassi tööalane ja poliitiline aktiivsus. Töölisklassi eeskuju sünnitas massilist kangelaslikkust, kogu rahva töökangelastegusid. NSV Liidu rahvamajanduse taastamiseks kulus kõigest mõni aasta.

Nõukogude tööstus saavutas juba 1948. aastal enne-sõjaaegse taseme. Enne tähtaega — nelja aasta ja kolme kuuga — täideti viisaastaku ülesanded. Ülesanded terase, malmi, valtsmetalli, söe ja elektrienergia tootmise alal aga ületati tunduvalt.

Nõukogude teaduse ja tehnika väljapaistvaks saavutuseks oli aatomenergia tootmise saladuse kiire lahendamine. See kinnitas uuesti sotsialismi suurt elujõudu, tema tõepoolest ammendamatuid võimalusi. Nõukogude tööstuse sõjajärgse arenemise iseloomulikuks jooneks oli eesrindliku tehnoloogia ja vooluliinide rakendamine, väljalastavate toodete nomenklatuuri tunduv laiendamine jne.

Raskes olukorras oli sõjajärgsetel aastatel põllumajan-

dus. Partei ja Nõukogude valitsus, maatöötajad kulutasid palju jõudu selleks, et taastada vaenlase poolt laastatud külad, luua uuesti kolhoosid ja sovhoosid, varustada põllumajandus jälle tehnikaga, laiendada tunduvalt külvipinda, suurendada teravilja ja muude põllumajandussaaduste tootmist, arendada loomakasvatust. Lõpuks saavutati teatud edu. Kuid just põllumajandusliku tootmise alal püsisid ka kõige suuremad raskused. Üldine külvipind ei saavutanud sõjaeelset ulatust. Teravilja tootmine jäi tõsiselt maha. Kuigi loomade arv mõnevõrra suurenes, ei jõudnud see siiski sõjaelsele tasemele. Põllumajanduse mahajäämine takistas mõnede kerge- ja toiduainete tööstuse harude viie aasta plaani täitmist.

Pärast rahvamajanduse edukat taastamist, tema edasiarendamise käigus hakkas meie maa lahendama uusi suuri ülesandeid, mis seisid kõigepealt selles, et tagada sotsialistliku ühiskonnakorra ja Nõukogude riigi edasine iga-külgne tugevnemine, saada jagu põllumajanduse mahajäämusest, organiseerida tööstuse uus võimas tõus ja saavutada rahva materiaalse heaolu ja kultuuri edasine kasv.

Kommunistlik Partei pidas resoluutset võitlust kõige vastu, mis oleks võinud takistada nõukogude ühiskonna edasiliikumist. Ta esitas kõige tähtsama ülesandena nõudmise rangelt kinni pidada kollektiivse juhtimise leninlikest põhimõtetest, suurendada partei mõju kõigis riigi ja majanduse juhtimise lülides, veelgi tugevdada sidemeid rahvahulkadega. Partei ja riik võtsid tarvitusele olulised abinõud sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamiseks. Laiendati tunduvalt liiduvabariikide õigusi ja tehti lõpp asetleidnud leninliku rahvuspoliitika rikkumistele. Eriti hoolitsesid partei ja Nõukogude valitsus põllumajanduse eest. 1953. aasta septembris toimus NLKP Keskkomitee pleenum. Pleenum arutas põllumajanduses kujunenud olukorda, paljastas sotsialistliku põllumajanduse mahajäämuse põhjused ja kavandas teed nende kõrvaldamiseks. Parteiorganisatsioonid hakkasid tegema suurt organisatsioonilist ja massilist poliitilist tööd pleenumi otsuste realiseerimiseks.

Suurenes kolhooside materiaalne tehniline varustatus, laienes külvipind. 1955. aasta lõpuks läks otseselt tööle põllumajanduslikku tootmisse üle 120 000 agronoomi ja zootehniku. Masina-traktorijaamade koosseisu arvati pea-aegu 2 miljonit alalist töötajat. Partei üleskutsel suundus

üle 20 000 kommunisti vabatahtlikult kolhoosiesimeestena maale tööle. Aastail 1954—1955 said kolhoosid, sovhoosid ja masina-traktorijaamad 404 000 traktorit, 83 000 kombaini ja palju muid masinaid.

Suurt lisa külvipinnale andis uudis- ja jäätmaade ülesharimine Kasahstanis, Uraalis, Volgamaal ja Kaug-Idas.

Alustanud võitlust põllumajanduse arendamiseks, jätkas partei NSV Liidu tööstusliku võimsuse edasise suurenendamise joont. Meie maal algas laialdane uute metallurgiakombinaatide, suurte soojus- ja hüdroelektrijaamade ehitamine. 1954. aasta juuni lõpul andis voolu maailma esimene aatomielektrijaam.

Tähtsaks sündmuseks partei ja rahva elus oli NLKP XX kongress, mis peeti 1956. aasta veebruaris. Kongressi otsused ja materjalid andsid uue panuse marksismi-leninismi teooriasse, kavandasid NSV Liidu rahvamajanduse edasise arendamise programmi.

Partei lõi vajalikud tingimused rahva tööalase ja poliitilise aktiivsuse edasiseks tõstmiseks, sotsialistliku demokraatia arendamiseks, rahvahulkade kaasatõmbamiseks riigi juhtimisele. Suurt osa selles etendas Stalini kultuse parteiline kriitika.

«Hoolimata kogu halbusest, mida Stalini isiku kultus tõi parteile ja rahvale,» on öeldud NLKP Keskkomitee otsuses «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta», «ei suutnud see muuta ega muutnud meie ühiskondliku korra olemust. Mingisugune isikukultus ei suutnud muuta sotsialistliku riigi olemust, mille aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus, töölisklassi liit talurahvaga ja rahvaste sõprus, kuigi see kultus tekitas tõsist kahju sotsialistliku demokratismi arengule, miljonite loova initsiatiivi tõstmisele.»

Meie rahvas käis läbi tõeliselt kangelasliku tee võitluses sotsialistliku ühiskonna loomise eest. Esitame ainult mõned näited. 1958. aastal suurenes tööstuse kogutoodang 1913. aastaga võrreldes 36-kordseks, tootmisvahendite tootmine aga 83-kordseks. Maailma ajalugu pole iialgi näinud niisugust tootlike jõudude hoogsat kasvu. Eriti tormiliselt arenesid tööstuse masinaehitus- ja metallitöötlemisharud. 1913. aastaga võrreldes kasvas nende toodang 240-kordseks. Tänu leninlikule rahvuspoliitikale, mida teostas Kommunistlik Partei, saavutasid väljapaistvaid võite kõik nõukogude vabariigid. Piisab kui öelda, et suur-

tööstuse toodang kasvas Kesk-Aasia vabariikides 1913. aastaga võrreldes 50-kordseks, Taga-Kaukaasias 30-kordseks, Balti vabariikides (1940. aastaga võrreldes) 9,5-kordseks.

Majanduse arenemise kiire tempo oli võimalik teaduse ja tehnika saavutuste alusel. NSV Liidu suurepäraste edusammude tunnistajaks sai maailmas esimeste Maa tehiskaaslaste väljalaskmine.

Järk-järgult lahendas meie maa ka põllumajanduse tähtsamaid küsimusi. 1958. aastal varuti 2,6 miljonit puuda teravilja rohkem kui 1953. aastal. Varuti rohkem ka loomakasvatussaadusi.

Nõukogude ühiskonna klassistruktuuris toimusid mitmed edasised nihked. NSV Liidu töötajate hulgas suurenes tunduvalt tööliste erikaal. Tootmise automatiseerimise ja mehhaniseerimise tulemusena kasvas tööliklassi kultuuriline ja tehniline tase ning hakkas kujunema uut laadi nõukogude tööline. Tänapäeval läheneb nõukogude tööline oma töö iseloomult ja ettevalmistuse tasemelt insener-tehnilistele töötajatele.

Majanduse kasv võimaldas parteil ja Nõukogude riigil läbi viia suured üritused, mis on suunatud rahva materiaalse heaolu ja kultuuri edasisele tõstmisele. Tunduvalt on suurendatud töötajate pensionimäärasid, samuti ka madalapalgaliste tööliste ja teenistujate palka. Üle kogu maa areneb kolossaalne elamuehitus. Pärast sõda on linnades ja töölisasulates ehitatud ligi 900 miljonit ruutmeetrit elamuid. See ületab rohkem kui 2-kordselt meie maa linnade sõjaeelse elamufondi.

Nõukogude rahva edusammud võimaldasid parteil teha tähtsa järelduse, et sotsialism on NSV Liidus täielikult ja lõplikult võitnud.

Sotsialismi täielik ja lõplik võit Kommunistlik Partei, kui ta põhjendas sotsialismi ülesehitamise võimalikkust NSV Liidus, tegi vahet selle küsimuse kahe külje — sisemise ja välise külje vahel. Sotsialismi ehitamise leninliku plaani teostamine NSV Liidus näitas tegelikult, et meie maal olid kõik vajalikud tingimused sotsialismi täielikuks võiduks. Sotsialistlik ühiskond oli NSV Liidus põhiliselt üles ehitatud juba 1936. aastal. Aga niikaua, kui NSV Liit oli ainus sotsialistlik maa maailmas, kuni teda ümbritses tugevate, vaenulike kapitalistlike riikide tihe rõngas, ei olnud mingit tagatist selleks,

et kodanlik maailm ei püüa väevõimuga meil taastada kodanlikku korda. Järelikult ei saanud meie maal saavutatud sotsialismi võitu lõplikuks pidada.

Sootuks teistsugune olukord kujunes pärast Teist maailmasõda. Jõudude vahekord maailma areenil muutus põhjalikult sotsialismi kasuks. Võidukate revolutsioonide tulemusena asus rida Euroopa ja Aasia maid sotsialistliku arenemise teele. Sotsialism muutus maailmasüsteemiks. Samal ajal võitsid paljud endised asumaad endale kätte riikliku iseseisvuse. On märkimisväärne, et rahvusvaheline imperialism ei suutnud takistada sotsialismi kasvamist ega koloniaalsüsteemi lagunemist; koloniaalsüsteemi alused osutusid õõnestatuks, ta ise aga tunduvalt nõrgestatuks. Nüüd pole juba enam ka kapitalistlikku ümbrust ennast, on olemas kaks maailmasüsteemi — sotsialistlik ja kapitalistlik maailmasüsteem.

See põhjalikult muutunud olukord võimaldab teisiti asetada sotsialismi lõpliku võidu küsimuse NSV Liidus.

Tänapäeva tingimustes on sotsialism NSV Liidus võitnud mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult. See on ajalooliselt vääramatu, sündinud fakt.

Oleks muidugi suur viga arvata, et imperialism on muutunud, «heaks» saanud, et sotsialistlikud maad on kindlustatud maailma reaktsiooni kallaletungimiskatsete vastu. Kuid missuguseid katseid imperialistid ka kapitalistliku korra taastamiseks ette ei võtaks, jõudude vahekord maailmas on praegu niisugune, et sotsialistlik süsteem suudab igasuguse vaenuliku kallaletungi tagasi lüüa.

Küsimusi kordamiseks

1. Kuidas loodi Venemaal uut tüüpi partei ja milles seisab VSDTP II kongressi ajalooline tähtsus?

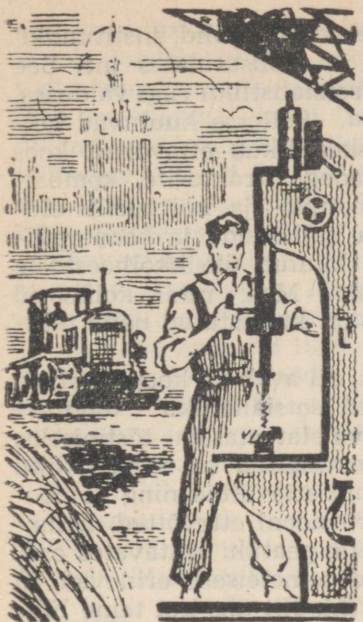
2. Mispärast avas Oktoobrirevolutsiooni võit uue ajastu kogu inimkonna ajaloos?

3. Milles seisab NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise leninlik plaan ja kuidas seda teostati?

4. Milles avaldus Kommunistliku Partei juhtiv osa võitluses Oktoobrirevolutsiooni võidu ja NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise eest?

5. Milles peituvad need allikad, mis aitasid nõukogude rahval saavutada võidu Suures Isamaasõjas?

6. Mispärast on sotsialism käesoleval ajal võitnud meie maal mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult?

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK ÜHISKOND ON KOMMUNISMI ESIMENE FAAS

1. Nõukogude ühiskonna majanduslik alus

Iga ühiskond baseerub teatud kindlal, üksnes temale omasel majanduslikul alusel. NSV Liidu ma-

janduslikuks aluseks on sotsialistlik rahvamajandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus. See alus tekkis ja kindlustus meie maal kapitalistliku majandussüsteemi likvideerimise, tootmisriistade ning -vahendite eraomanduse kaotamise ja inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamise tulemusena. Ta kasvab ja tugevneb vastavalt meie edusammudele kommunistlikus ülesehitustöös.

**Sotsialistlik
omandus**

Ühiskonna kogu rikkus kuulub meie rahvale ja on seetõttu rahvalik, ühiskondlik ning sotsialistlik. Sellest tuleneb ka omanduse nimetus — ühiskondlik, sotsialistlik omandus. Olles oma olemuselt ühetüübiline, s. o. sotsialistlik, eksisteerib omandus meil kahes vormis, kahel viisil. Mis-sugused on need vormid ja missugused põhijooned neid iseloomustavad?

Riiklik omand. Selle moodustavad maa ja maapõuevarad, metsad, veed, riiklikud ettevõtted — vabrikud, tehased, ehitused, sovhoosid, transport; sidevahendid, pangad, kommunaal-elukondlikud ja kultuuriasutused —

haiglad ja polikliinikud, puhkekodud, koolid, instituudid; põhiline elamufond linnades ja töölisasulates jne. See kõik on üldrahvalik vara ja on sotsialistliku riigi valduses.

Kooperatiiv-kolhooslik omand. Sellesse kuuluvad kolhooside ja kooperatiivide ühiskondlikud ettevõtted koos nende töö- ja produktiivloomadega, traktorite, kombainide ja muude masinatega, tootmis- ja kultuurilis-elukondlike hoonetega, samuti ka kolhooside ja kooperatiivide toodang. Kõik see rikkus kuulub üksikkolhoosidele ja kooperatiivorganisatsioonidele. Maa, mida kolhoosid kasutavad, kuulub riigile, kuid on kinnistatud neile tähtajata kasutamiseks.

Samuti nagu riiklik omandus, nii avab ka kooperatiivne omandus laialdased võimalused sotsialistliku tootmise pidevaks kasvamiseks ja töörahva elatustaseme tõstmiseks.

Omanduse kahest vormist on tingitud ka sotsialistliku majanduse kaks liiki — riiklikud ettevõtted ning kolhoosid, tööndus- ja tarbimiskooperatsiooni ettevõtted. Erinevustest nende vahel on juttu selle peatüki vastavates osades. Kuigi need omandivormid teineteisest erinevad, ei ole nende vahel põhilisi erinevusi. Nii üks kui teine lülitab välja inimese ekspluateerimise inimese poolt.

Peale kaht liiki sotsialistliku omanduse on NSV Liidus olemas isiklik omand. Isikliku omandi õigus on kõigil ühiskonnaliikmetel. Kodanike isikliku omandi moodustavad nende tööst saadud tulud ja säästud, isikliku tarbimise ning mugavuse ja koduse majapidamise esemed. Nõukogude inimeste isikliku omandi allikaks saab olla ainult töö.

Isiklikul omandil ei ole midagi ühist eraomandiga. Kodanluse kuritahtlikule väljamõeldisele, et kommunism hävitavat igasuguse omandi, vastulööki andes kirjutasid Marx ja Engels «Kommunistliku partei manifestis», selles teadusliku kommunismi programmdokumendis: «Kommunism ei võta kelleltki võimalust omastada ühiskondlikke saadusi, ta võtab ainult ära võimaluse selle omastamise abil orjastada võõrast tööd.»¹

Isiklik omand sotsialismi tingimustes ongi «ühiskondlike saaduste omastamine» sotsialistliku ühiskonna töötajate isiklikuks tarbimiseks.

Juhtiv osa rahvamajanduses kuulub riiklikule omandu-

¹ K. Marx ja F. Engels, Kommunistliku partei manifest, lk. 49.

sele kui küpsemale sotsialistliku omanduse vormile. Tema arvele langeb rohkem kui 90 protsenti Nõukogude Liidu tootmisfondidest, ta võimaldab organiseerida rahvamajanduse arendamist plaani järgi, on (kooperatiiv-kolhoosliku omanduse kõrval) üks tähtsamaid sotsialistliku ühiskonna võimsuse allikaid. Meie riik kasutab üldrahvalikku omandust kooperatiiv-kolhoosliku omanduse arendamiseks ja tugevdamiseks.

Nõukogude sotsialistliku korra majanduslik alus kasvab ja tugevneb pidevalt. Meie majanduse arenemistempo on kiire. Aasta-aastalt suureneb tööstustoodangu absoluutne juurdekasv. Aastatel 1959—1965 kasvasid põhilised rahvamajanduse tootmisfondid 1,9-kordselt, sealhulgas tööstuses kahekordselt. See tähendab, et seitsme aasta jooksul oleks nagu tekkinud veel üks tööstusriik NSV Liidu 1958. aasta tootmisvõimalustega.

NLKP XXIII kongress kinnitas NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaani direktiivid aastateks 1966—1970. Nende ellurakendamine tugevdab veelgi nõukogude sotsialistliku korra majanduslikku alust.

Sotsialism ja töö

Inimene töötab iidsest ajast peale. F. Engelsi kujuka väljenduse järgi lõi töö inimese. Töö on esimene põhitingimus inimese elus, ühiskonnale vajalike materiaalsete ja kultuurihüvede looja. Sellest hoolimata on töö paljude aastatuhandete vältel olnud, kapitalistlikus maailmas aga on veel praegugi inimesele raskeks koormaks, vastumeelseks kohustuseks. Meenutagem, kuidas kirjeldab A. M. Gorki jutustuses «Kakskümmend kuus ja üks» pagarite rasket, kurnavat tööd vanal Venemaal:

«Me tõusime kell viis hommikul, jõudmata välja magada, ning juba kell kuus istusime tuimadena ja ükskõiksetena laua taha kringleid vorpima, — taina olid töökaaslased meie jaoks valmis teinud, kui me veel magasime. Ja päev läbi, varahommikust kella kümneni õhtul, istusid ühed meist laua taga, käsitsi rullides sitket tainast ja õõtsutades keha, et mitte kangeks jääda, teised aga segasid sellal jahu veega... Jahutolmus, poris, mille olime õuelt jalgadega sisse kandnud, lämmatavas ja lehkavas leitsakus rullisime päevast päeva tainast ja tegime kringleid, niisutades neid oma higiga. Me vihkasime oma tööd nii väga, et ei söönud iialgi seda, mis meie endi käte alt oli tulnud...»

Vihata nii väga oma kätetööd, mitte kasutada oma töö vilja! See on mõeldav üksnes niisuguse korra tingimustes, kus mittetöötajad, ekspluataatorid omastavad töö tulemused.

Sotsialism vabastas töö ekspluateerimisest, tõstis ausse tööinimese. «Esmakordselt pärast sajandeid kestnud tööd võõraste kasuks, sunniviisilist tööd ekspluateerijate kasuks,» kirjutas V. I. Lenin, «avaneb võimalus *töötada enda jaoks*, kusjuures see töö tugineb kõigile uusima tehnika ja kultuuri saavutustele.»¹

Sotsialismi tingimustes saab inimene kuulsaks ja tõeliselt suureks tööga. Sotsialistlik ühiskond austab ja ülistab seda, kes töötab ausalt ja siiralt. Pole tähtis, mida inimene teeb: kas sulatab terast, juhhib rongi, harib põldu, konstrueerib masinaid, puhastab tänavaid või vallutab kosmost. Riik ergutab ausameelset tööd, autasustab kõige väljapaistvamaid töötajaid ordenite ja medalitega.

Kapitalism mõõdab inimese seisundit ühiskonnas teise mõõdupuuga. «Jõud ja kuulsus kuuletavad rikkust» — niisugune on vana, kapitalistliku maailma moraal. Mida rohkem sa oled higi välja pressinud, mida rohkem kokku kraapinud — seda kõhukam on su kukkur, seda kuulsam ja tuntum sa oled, seda auväärsem on su seisund riigis.

Sotsialistlik ühiskond oma olemuselt ei talu muidusööjaid, päevavargaid, inimesi, kes hoiduvad tööst kõrvale. Sotsialism ja töö on lahutamatud. «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» — niisugune on sotsialismi vääramatu reegel.

Ka töö on korraldatud printsipiaalselt teistsugusel alusel kui kapitalismi tingimustes. Kapitalistlikus maailmas püsib töö majanduslikul sunnil, sotsialistliku ühiskonna tingimustes valitseb teadlik töödistsipliin.

Nagu teistele ühiskonna materiaalse elu aladele, nii kannab sotsialism plaanilised alused ka töösse: riiklikud organid planeerivad nõukogude inimeste tööga hõivatus, määravad kindlaks töö mahu ja vastavad proportsioonid üksikute rahvamajandusharude vahel.

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole ega saagi olla kohta tööpuudusel. Siin hoolitseb riik tööinimese eest: parandab tema töötingimusi, mehhaniseerib tööd, aitab tõsta kvalifi-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 374.

katsiooni, suurendab tööinimese heaolu. Ja mis eriti tähtis — sotsialism nagu hoolikas peremees hindab ühiskondlikult kasulikku tööd, hoolitseb tema rohkenemise eest.

Tööviljakus Töö on igasuguse ühiskonna, sealhulgas muidugi ka sotsialistliku ühiskonna progressi kõige tähtsam eeldus. Üksnes tööga on võimalik ehitada uue ühiskonna materiaa- tehnilist baasi, tagada kõigi vahendite loomist, mis on vajalikud rahva materiaalsete tarvete ja tema vaimsete nõuete rahuldamiseks. Sellepärast on meie ühiskond huvitatud iga töötaja töö efektiivsuse süstemaatilisest tõusust. Töö ühiskondliku viljakuse kasvus nägi V. I. Lenin otsustavat tingimust sotsialismi võiduks kapitalismi üle. Ta selgitas, et kõrge tööviljakus saavutatakse eelkõige teaduse ja tehnika saavutuste pidevalt rahvamajandusse juurutamisega, tootmise mehhaniseerimise ja elektrifitseerimisega, töö ja töötasu õige korraldamisega, sotsialistliku töösse suhtumisega.

Sotsialistlikul ühiskonnal on olemas kõik vajalik selleks, et töö tehniline varustatus lakkamatult kasvaks, et tööliste ja kolhoosnike töö muutuks kergemaks, viljakamaks. Rasketööstuse, eriti aga masinaehitustööstuse areng, hiiglaslike elektrivõimsuste eksploatatsiooni andmine, teaduse tormiline progress — kõik see üheskoos võimaldab sotsialistlikku rahvamajandust varustada kõige täiuslikumate masinate ja mehhanismidega, vabastada inimest väheviljakast käsitsitööst. Heaks näiteks selle kohta on meie maa. Tehniline progress, tootmise mehhaniseerimine ja automatiseerimine võimaldasid tõsta tööviljakust tööstuses viimase viie aasta vältel 25 protsenti.

Üheks tähtsaks tööviljakuse kasvu stiimuliks on sotsialistlik võistlus.

Kodanlikud sotsialismi kritiseerijad väidavad veel praegu, et sotsialism ei jätvat kohta võistlusele, isiklike võimete ja isikliku initsiatiivi avaldamisele, et niisugune initsiatiiv olevat võimalik üksnes kapitalismi tingimustes. Tegelikult aga just kapitalism surub alla ja aheldab inimese initsiatiivi, ei tekita soovi töötada paremini, viljakamalt. Milleks on näiteks töölisel tarvis mõelda töö paremale korraldamisele kapitalistlikus ettevõttes? Kasu saab sellest ju käputäis eksploateerijaid. Teine lugu on sotsialismi tingimustes, kus kõik, mis saavutatakse, toodetakse, kuulub töölistele endile, läheb kogu rahva hüvanguks. Sellest tuleneb loov, initsiaatorlik, huvipakkuv töö,

võistluse lai ulatus. Iseloomulik on selles mõttes kommunistliku töö liikumine — see sündis rahva enda keskel, sellest võtavad osa miljonid töötajad linnas ja maal.

Võib tekkida küsimus: võimalused tehniliseks progressiks, järelikult tööviljakuse kasvuks on ju olemas ka kapitalistlikus ühiskonnas? Tõsi, on. Kuid kapitalism saab temale omaste vastuolude tõttu neid üksnes osaliselt kasutada. Kui masina rakendamine toob kapitalistile vähem kasu kui käsitsitöö, siis loobub ta tehnikast. Tehniline progress, tootmise mehhaniseerimine ja automatiseerimine kapitalistlikes maades tugevdavad ekspluateerimist, tekitavad tööpuudust. See aga kokkuvõttes annab hoobi tööviljakusele.

Tööviljakus ei ole NSV Liidus eesmärgiks omaette. Selle tõstmisest on huvitatud nii ühiskond kui ka iga töötaja. Mida paremini ja viljakamalt töötab igaüks meist, seda rohkem kasu toob ta ühiskonnale. Ja seda rohkem annab ühiskond igale töötajale tema töö eest. Lakkamatu organisatoorne ja kasvatuslik töö, mida teevad Kommunistlik Partei ja meie riik, annab suurepäraseid tulemusi. Kujukaks näiteks on niisugused andmed: tööviljakuse kasvu arvel esimesel viisaastakul sai meie maa 51 protsenti tööstustoodangu juurdekasvust, järgnevatel aastatel tõusis see protsent pidevalt ja ulatus 1965. aastal 75 protsendini. See tähendab, et kolm neljandikku toodangu juurdekasvust on saadud tänu tööviljakuse tõusule.

Töö tasustamine Kuni sotsialistlik ühiskond pole veel jõudnud kommunismi, kehtib töö järgi tasustamise printsiip, arvestades töö hulka ja kvaliteeti. Muidugi on see õige printsiip — kui palju oled teinud, nii palju ka saad. Ent ühel töötajal on suur perekond, teisel aga väiksem. Ja kui nad saavad võrdset palka, siis on esimese perekond vähem kindlustatud kui teise oma. Tähendab, töö järgi tasu maksmise sotsialistlik printsiip ei lülita välja majanduslikku ebavõrdsust ühiskonnaliikmete vahel? Jah, ei lülita.

Aga kas ei saaks niisugusel juhul sellest loobuda ja kohe üle minna materiaalsete hüvede tasuta jagamisele, sõltumata sellest, kui palju ja kuidas keegi töötab? Ei, ei saa. Ja eelkõige sellepärast, et tootlike jõudude arenemistase pole veel küllaldane selleks, et oleks võimalik luua materiaalsete väärtuste küllus ning jagada neid vajaduste järgi.

Pealegi pole töötajate teadlikkus veel niisugusel tasemel, nagu ta edaspidi kommunismi tingimustes on. Ja edasi, ühiskonnaliikmetel, töötajatel on sotsialismiajastul mitmesugune kvalifikatsioon, mitmesugused kogemused ja järelikult töötavad nad erinevalt: ühed teevad keerukamat tööd, teiste töö on lihtsam — ei nõua spetsiaalseid teadmisi, suurt oskust, pikaajalist vilumust. Võtame näiteks kogenud kvalifitseeritud inseneri ja algaja tööliste, kes alles äsja on tehasesse tulnud. Kujutlegem, et nad saaksid oma töö eest ühesugust tasu. Kui kõike on võrdselt, milleks siis end täiendada, õppida, paremini töötada, rohkem toota? Pole raske mõista, et see paratamatult viiks kvalifitseeritud töö osatähtsuse vähendamisele, viiks selleni, et tootmine hakkaks paigal tammuma ja isegi tagurpidi minema.

Sotsialistlikus ühiskonnas kontrollib riik töö ja tarbimise määra. Ta töötab välja ning kehtestab niisuguse töötasusüsteemi, mis tekitab töötajas huvi töö tulemuste vastu, ergutab teda kvalifikatsiooni tõstma, rohkem ja viljakamalt töötama. See aga on kasulik nii ühiskonnale, kes hakkab igalt oma liikmelt rohkem saama, kui ka töötajale endale, kes hakkab oma töö eest rohkem tasu saama. Töö hulga ja kvaliteedi järgi jaotamise sotsialistlik printsiip ongi just niisugune. Ta eksisteerib seni, kuni sotsialistlik ühiskond pole veel astunud oma arengu kõrgemasse faasi — kommunismi, mil luuakse materiaalse ja vaimsete hüvede küllus ja ühiskond hakkab tasuta rahuldama inimeste nõudeid, kulutatud töö hulgast ja kvaliteedist sõltumata.

Partei ja valitsus parandavad ning täiendavad pidevalt töötasusüsteemi ja vormi. Väga suur tähtsus on NLKP Keskkomitee 1965. aasta septembripleenumi otsustel. Pleenum töötas välja rea abinõusid, mille rakendamine, nagu näitavad kogemused, võimaldab tõsta tööliste ja teenistujate materiaalsel huvi oma ettevõtte tegevuse majanduslike tulemuste vastu. Niisugused näitajad, nagu realiseeritud (müüdud) toodangu maht, tulukuse tase, tootmise rentaablus, on praegu peamised punktid, millest lähtutakse, et kindlaks määrata ettevõtte võimalusi oma töötajate palga tõstmiseks. Tähtsamaks teguriks, mis otseselt ja vahetult mõjub ettevõtte tegevuse majanduslikele tulemustele, on toodangu kvaliteet. Mida tulukamalt ettevõtte töötab, seda rohkem on tal võimalusi suurendada oma

töötajate palka, parandada nende elamu- ja kultuurilis-elukondlikke tingimusi, suurendada töötasu. Palga osatähtsus tõuseb edaspidi veelgi. Tähtis on, et palga süstemaatiline tõstmine ühtiks õigesti nende töötajate eelistatult ergutamise, kes annavad suurema panuse materiaalse tootmise arendamisse ja täiustamisse.

Töölise ja teenistujate töö tasustamise põhiliseks vormiks on palk. Kolhoosnike tööd arvestati ja tasustati (hiljuti veel kõikjal) pisut teisiti — normipäevade järgi. Normipäev oli kolhoosniku poolt tehtud töö hulga ja kvaliteedi arvestamisel mõõduks. Kui kolhoosnik töötas rohkem ja paremini, sai ta rohkem normipäevi, seega rohkemprodukte ja raha. Praegu läheb järjest suurem hulk põllumajanduslikke artelle rahapalgale üle.

On toimunud veel üks tähtis muudatus. Nagu märkis NLKP XXIII kongress, viis kehtiv kolhoositulude jaotamise praktika sageli selleni, et kolhoosnike töö tasustamises tekkisid kõikumised ja pidev teenistus tehtud tööde eest ei olnud garanteeritud (näiteks ikalduse, loodusõnnetuste puhul). Määrusega «Kolhoosnike materiaalse huvi tõstmisest ühiskondliku tootmise arendamisel» soovitas NSV Liidu valitsus kolhoosidel töö garanteeritud tasustamisele üle minna. Nagu kogemused näitavad, aitab garanteeritud töötasu kaasa ühiskondliku rikkuse edasisele kasvule kolhoosides.

Ent kui tähtsad materiaalsed stiimulid ka on, siiski ainuüksi nemad ei õhuta nõukogude inimesi paremini töötama, ühiskonnale rohkem andma. Töölisi ja kolhoosnikuid innustavad nende kasvavas tööentusiasmis ka teistsugused, moraalsed ja ideelised jõud: kõrge poliitiline teadlikkus, tulihingeline nõukogude patriotism, soov näha oma kodumaad tugevana ja õitsvana. Sotsialism on kutsunud ellu rahvahulkade ennenägematu tööenergia.

Teiste sõnadega — moraalsed ehk vaimsed stiimulid pole midagi muud kui selle väljendus, et rahvas mõistab oma töö ühiskondlikku tähtsust ja otsustavat osa ühiskonna arengus. Moraalsete stiimulite allikad kätkevad inimeste vahel tööprotsessis kujunevate ühiskondlike suhete uues iseloomus.

Meil on välja kujunenud mitmesugused hea töö moraalse stimuleerimise vormid. Nõukogude ühiskond hindab kõrgelt sotsialistliku tootmise eesrindlasi. Töö

eest on kehtestatud sotsialistliku töö kangelase kõrge aunimetus, rajatud spetsiaalne Tööpunalipu orden, medalid «Töövapruse eest» ja «Eeskujuliku töö eest». Paljude miljonite nõukogude töötajate tublit tööd on ära märgitud selle aunimetusega ja nende aumärkidega.

Materiaalsete ja moraalsete stiimulite vahel on sügav vastastikune seos. Koos on nad võimsaks teguriks sotsialistliku tootmise arendamisel ja efektiivsuse tõstmisel, tema võimaluste kõige täiuslikumal kasutamisel.

Sotsialistliku ühiskonna rahvatulu

Ühiskonna rikkus, tema liikmete töö tulemused avalduvad lõppkokkuvõttes rahvatulus. Mis on rahvatulu, kuidas ta moodustub ja kuidas teda jaotatakse?

Et selgemini kujutleda rahvatulu moodustumise mehhanismi, esitame niisuguse lihtsa arvestuse: oletame, et aasta jooksul on kogu maal toodetud sütt, terast, naftat, masinaid, vilja, liha, jalatseid, rõivaid ja muid materiaalseid väärtusi 400 miljardi rubla eest. See on ühiskonna koguprodukt, mille mahtu ei arvestata ainult rahas, vaid ka natuuras. See produkt aga ei tulnud iseenesest, ei tekkinud äkitselt mittemillestki. Selle tootmiseks kulutas ühiskond teatud tootmisvahendeid: toorainet, materjale, kütust, masinaid, instrumente, tootmishooneid, seemet ja palju muud. Oletame, et kõigi materiaalsete tootmiskulutuste maht oli 240 miljardit rubla (neid arvestatakse samuti nagu koguproduktigi ühtlasi ka natuuras). Koguproduktist, antud juhul 400 miljardist rublast, maha arvates materiaalsed tootmiskulutused — 240 miljardit rubla, saame rahvatulu, mis võrdub 160 miljardi rublaga. Järelikult kujutab rahvatulu uuelts loodud koguprodukti väärtust.

Meie nõukogude ühiskonnas on, nagu igas teiseski ühiskonnas, veel olemas mittetootmisalased harud ehk, nagu Marx neid nimetab, mittemateriaalse tootmise sfäär. Need on nimelt haridus, tervishoid, kultuur, riigi valitsemise aparaat. Siin ei toodeta materiaalseid väärtusi. Ent igaühele on selge, et ühiskond ei saa läbi ilma nendes harudes tegutsevate töötajate tööta. Nende töö on vajalik materiaalse tootmise arenguks, mitmekülgsete ühiskondlike ja isiklike vajaduste rahuldamiseks, ning on samuti ühiskondlikult kasulik töö.

Nõukogude võimu aastatel on rahvatulu, arvestades ühe elaniku kohta, suurenenud rohkem kui 18-kordseks. Viie-

mase viie aastaga suurenes see 33 protsenti ja moodustas 1965. aastal 190 miljardit rubla.

Meie riik ja meie rahvas muutuvad edaspidi veelgi rikkamaks. Rahvatulu kasvu maht ja tempo sõltuvad otseselt ja vahetult töoviljakusest ja sellest, kuidas kasutatakse materiaalseid kulutusi tootmises. Mida viljakamalt nõukogude inimesed töötavad, mida heaperemehelikumalt ja kokkuvõtteks nad kulutavad toorainet, materjale, kütust ja muid tootmisvahendeid, seda suurem on rahvatulu.

Kuhu läheb rahvatulu ja kuidas seda jaotatakse?

Kas rahvatulu kasutatakse töötajate huvides, ühiskonna kõigi liikmete heaolu ja igakülgse arenemise huvides või läheb ta väikese käputäie ekspluataatorite taskusse, see sõltub ühiskondlikust korrast. Sotsialistlikus ühiskonnas kuulub kogu rahvatulu töötajatele ja mitte kellelegi teisele.

Nõukogude sotsialistlikul ühiskonnal ei ole ega saagi olla teisi huviseid peale töötajate huvide. Hoolitsemine nende heaolu eest on Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi kõrgeimaks seaduseks. Majanduse edukas arendamine ja rahvatulu kasv sotsialismi tingimustes moodustavad kindla majandusliku aluse rahva heaolu tõstmiseks. Kolm neljandikku rahvatulust Nõukogude Liidus kasutatakse töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. 1965. aastal kasutati nendeks eesmärkideks 141 miljardit rubla.

Kuhu aga läheb ülejäänud osa rahvatulust? Sellest luuakse akumulatsioonifond. Riik kasutab seda uute vabrikute, tehaste, elamute, teatrite ehitamiseks, tervishoiu- ja haridusolude parandamiseks, meie maa kaitsevõime tugevdamiseks. Teiste sõnadega öeldes: selleks et edasi arendada tööstuslikku ja põllumajanduslikku tootmist, rahvamajanduse ja kultuuri teisi harusid, tugevdada ja täiustada Nõukogude relvastatud jõudusid.

Kapitalistlikus maailmas omastavad rohkem kui poole rahvatulust ekspluataatorlikud klassid, kes moodustavad tühise osa elanikkonnast. Tohutuid summasid kulutab kodanlus luksusele ja pillamisele. Ameerika miljardäri Pierre Dupont'i ühtainust mõisat «Longwood» hinnatakse 15 miljonile dollarile. Ameerika autokuninga Dodge'i lesel oli tühiasi osta ja kinkida oma tütrele 800 000-dollarine pärlikee.

Need on ainult kaks näidet, mis eredalt iseloomustavad rahvatulu jaotamist kapitalistlikes maades. Neid aga võib esitada sadasid ja kõik nad tõendavad üht: kodanlikus ühiskonnas omastavad kapitalistid lõviosa rahvatulust, mis on loodud töötajate kätega.

2. Leninlikud rahvamajanduse juhtimise printsiibid

Ühiskondlik tootmine, olgu ta kapitalistlik või sotsialistlik, ei saa funktsioneerida ja areneda ilma teatud kindla juhtimissüsteemita. Missugune see süsteem on, missugustel põhimõtetel teda ehitatakse ja missuguseid eesmärgi ta silmas peab, see sõltub tootmisvahendite omanduse vormist, ühiskondlikust ja riiklikust korrast. Nõukogude sotsialistlik majandus areneb plaani järgi, teaduslikul alusel. Plaani põhimõtted, täpne, teaduslik suhtumine majandusprobleemide lahendamisse on partei majanduspoliitika aluseks, riiklike ja majandusorganisatsioonide, sotsialistlike ettevõtete praktilise tegevuse aluseks.

Demokraatlik tsentralism

Sotsialistliku tootmise juhtimise süsteem erineb kardinaalselt kapitalistliku tootmise juhtimisest. Sotsialism oma tootmisvahendite ühiskondliku omandusega võimaldab korraldada juhtimist tõeliselt teaduslikel alustel, majandusliku arengu objektiivsete seaduste tunnetamise ja majandusliku ülesehitustöö praktikas õigesti rakendamise teel. Sotsialistlik rahvamajandus kindlustab ühiskondliku tootmise plaanipärast juhtimist kogu maa ulatuses. Kapitalismi tingimustes, kus tootmisvahendid on eraomand, valitseb ühiskondlikus tootmises stiihia, anarhia. Seal pole võimalik kogu majandust plaanipäraselt juhtida, kuigi kapitalistid saavutasid üksikutes majandusharudes, üksikutes ettevõtetes kõrge organiseerituse.

Kuidas aga konkreetset juhitakse meie rahvamajandust, missugune printsiip on põhiline, mis määrab kind-

laks majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimise organite organisatsioonilise ehituse? Selleks printsiibiks on demokraatlik tsentralism. Selle töötas välja V. I. Lenin. «Meie ülesandeks on praegu,» kirjutas V. I. Lenin 1918. aastal, «viia ellu just demokraatlik tsentralism majanduse alal...»¹

Rahvamajanduse tsentraliseeritud juhtimine tähendab, et juhitakse tsentrumist: NSV Liidu Ülemnõukogu ja tema Presiidiumi, Ministrite Nõukogu, ministeeriumide ja Ministrite Nõukogu komiteede ning Riikliku Plaanikomitee poolt. Analoogilise printsiibi järgi on rajatud majanduse juhtimine rahvusvabariikides, oblastites ja kraides. Riiklikku ettevõtet juhib direktor, kelle määrab kohale riik ja kes on ainujuhtija.

Suhted riikliku ja majandusliku mehhanismi lülide vahel rajatakse omakorda madalamalseisvate organisatsioonide kõrgematele allumise printsiibil.

Loomulikult võib tekkida küsimus: kas ei ahenda niisugune tsentralisatsioon üksikute ettevõtete õigusi, ei ahelda tootmiskollektiivide loomingulist initsiatiivi ja ei tõrju laialdasi töötajate hulki maa majanduslikust elust aktiivsest osavõtmisest kõrvale? Endastmõistetavalt mitte. V. I. Lenin rõhutas, et tõeliselt demokraatlik tsentralism eeldab võimalust kohaliku algatuse, kohaliku initsiatiivi, ühise eesmärgi poole viivate erisuguste teede, meetodite ja abinõude täielikuks ja takistamatuks arenemiseks.

Meil võivad tootmiskoondised ja -ettevõtted paljusid tähtsaid majandusküsimusi iseseisvalt lahendada. Nende initsiatiivi, nõuandeid ja ettepanekuid majandusliku tegevuse parandamiseks toetatakse ja ergutatakse igati.

Iga nõukogude inimene teab omaenda kogemuste põhjal, kui võrd mitmekesisistes vormides avaldub rahva osavõtt majanduslikust ülesehitustööst. Meie maal arutavad töötajad oma koosolekutel, tootmisnõupidamistel, konverentsidel riikliku ja majandusliku ülesehitustöö elulisi küsimusi: töötavad ühiselt välja tootmisplaanid, võtavad osa tootmisteggevuse kokkuvõtete arutamisest, töötavad välja sotsialistliku võistluse kohustused, kontrollivad, kuidas neid täidetakse jne. Ettevõtetes tegutsevad arvukad töötajate endi organisatsioonid: majandusliku analüüsi

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 183.

bürood, ratsionaliseerijate brigaadid, ühiskondlikud konstrueerimisbürood ja muud.

Miljonid inimesed võtavad nii või teisiti osa tootmise juhtimisest. Juba üksnes ettevõtete alaliselt tegutsevatest tootmisnõupidamistest võtab igal aastal osa 30—40 miljonit inimest. Aastatel 1959—1965 peeti rohkem kui 3,5 miljonit istungit. Need nõupidamised võtsid vastu ja soovitasid tootmisse juurutada rohkem kui 12 miljonit mitmesugust ettepanekut, millest üle 9 miljoni realiseeriti.

Või jälle kõige tähtsamate majanduslik-poliitiliste plaanide üldrahvalikud arutelud. Eks tõenda need rahvamajanduse juhtimise laialdast demokraatiat sotsialismi tingimustes?! Rahvamajanduse arendamise viie aasta (1966—1970) plaani direktiivide projekti arutati pikemat aega koosolekutel ja ajakirjanduses; esitati palju ettepanekuid, mida NLKP XXIII kongress direktiivide kinnitamisel arvestas.

Aga rahvakontroll! Miljonid inimesed kontrollivad organisatsioonide süsteemi — rahvakontrolli komiteede, partei-algorganisatsioonide, ametiühingute, komsomoli, igasuguste aktiivgruppide ja -postide kaudu ettevõtete, ametkondade, ehituste, kolhooside ja sovhooside tööd, selgitavad välja ebamajanduslikkuse juhud ning mitmesugused häired üksikutes tootmislüülides, riikliku ja majandusaparaadi töös ning aitavad neid kõrvaldada.

Isegi raevukad sotsialismi vastased on sunnitud tunnistama nõukogude inimeste sügavat huvi majandusliku ülesehitamise edusammude, ühiskondliku tootmise kõrvalkaldumatu arenemise vastu. Väljapaistev Ameerika Ühendriikide tööstur ja riigitegelane A. Harriman kirjutab oma raamatus sõidust Nõukogude Liitu, et teda hämmastas nõukogude tööliste huvi ühiskondliku ürituse vastu ja uhkus nende isikliku panuse üle üldrahvaliku eesmärgi saavutamisel.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik kannavad pidevalt hoolt, et majanduse juhtimise süsteem, vormid ja meetodid täiustuksid, paraneksid ning täielikult vastaksid nõukogude sotsialistliku majanduse edasise arenemise huvidele. Viimasel ajal on välja töötatud ja ellurakendamisel tähtsad abinõud paremaks majandamiseks, tootmise arukamaks planeerimiseks, ettevõtete õiguste ja majandusliku iseseisvuse laiendamiseks. Meie majanduse täius-

tamisel tehtava töö eesmärgiks on lühidalt öeldes ühiskondliku tootmise efektiivsuse igakülgne tõstmine, sotsialistliku korra riiklike võimaluste ja eeliste maksimaalne kasutamine.

Tähtsaid muudatusi tööstuse juhtimise süsteemi tõi NLKP Keskkomitee 1965. aasta septembripleenum. Tööstuse juhtimise territoriaalne printsiip — majanduspiirkondade rahvamajanduse nõukogude kaudu juhtimine — asendati pleenumi otsusel tööstusharude järgi ministereeriumide kaudu juhtimisega. Tööstusalased ministereeriumid juhivad praegu vastavaid tootmisharusid. Nad vastutavad täielikult nende tootmisharude arendamise eest — planeerivad tootmist, juhivad teaduslikke asutusi, määravad kindlaks tehnika suunad, lahendavad varustamise ja finantseerimisega seotud küsimusi, töö- ja palgakorraldust.

Rohkem õigusi ja majanduslikku iseseisvust on antud tööstusettevõtetele. On kinnitatud riikliku sotsialistliku tööstusettevõtte põhimäärus. Niisiis, demokraatliku tsentralismi printsiip areneb ja täieneb.

**Sotsialistlik
ettevõtte on
rahvamajanduse
põhilüli**

Materiaalseid väärtusi toodetakse vahetult ettevõttes. Ettevõtte on rahvamajanduse põhilüli. Siin ühtivad ühiskonna ja kollektiivi, kollektiivi ja üksikisiku huvid. Siit tulenebki nende vastastikune huvi selle vastu, et ettevõtte töötaks paremini ja efektiivsemalt. Kui lastakse välja rohkem toodangut, siis saab riik rohkem, töötajate teenistus suureneb ja nad saavad rohkem muid materiaalseid hüvesid.

Alles hiljuti eksisteeris veel liigne tsentralisatsioon, mis ahendas tööstusettevõtete õigusi, piiras nende majanduslikku initsiatiivi. Nüüd kaotatakse niisugune ebanormaalne olukord. Ettevõtetele antakse suurem majanduslik iseseisvus, ulatuslikult laiendatakse nende õigusi. Milles see konkreetselt avaldub?

Eelkõige selles, et tunduvalt laiendatakse ettevõtte õigusi oma majandusliku tegevuse planeerimisel. Kõrgemalseisvad riiklikud organid määravad ettevõtetele kindlaks üksnes põhilised näitajad — realiseeritava toodangu mahu, üldise palgafondi, kasumi üldsumma ja mõningad muud. Niisugused tähtsad plaaninäitajad aga, nagu tööviljakus, omahind, töötajate arv, kehtestavad ettevõtted ise.

Endisest rohkem on ettevõttel õigusi ka kapitaalehituse

ja tootmistehnika ning -tehnoloogia täiustamise valdkonnas, toodangu turustamise küsimustes.

Lühidalt öeldes, ettevõtte kollektiiv võib iseseisvalt uut viisi lahendada paljusid majandusliku tegevuse küsimusi, mida ta varem ei saanud teha, sest liigne tsentralisatsioon ja eestkoste aheldasid ettevõtte initsiatiivi. Tehasel või vabrikul on nüüd rohkem võimalusi paremini töötada, rohkem toota, ja mis veelgi tähtsam, äratada töölises materiaalsel huvi oma töö tulemuste ja tehase või vabriku majanduslike edusammude vastu.

Ettevõttele antakse rohkem õigusi ja võimalusi ka töötajate materiaalseks ergutamiseks. Varem kehtinud korra järgi oli ettevõttel vähem võimalusi materiaalseid stiimuleid rakendada — tal polnud allikaid täiendavaks tasustamiseks. Nüüd kujuneb niisuguseks allikaks kasum: kasumi määr sõltub otseselt ja vahetult ettevõttest endast, tema majandusliku tegevuse efektiivsusest. Ettevõtetes rajatakse spetsiaalne materiaalse ergutamise fond, millesse eraldatakse osa kasumist. Samasse fondi lülitatakse ka preemiasummad, mida töötajatele makstakse palgafondist. Teiste sõnadega, kui ettevõtte arukamalt majandab, siis saab ta suuremat kasumit, järelikult aga kasvab ka ergutamisfond, preemia suureneb.

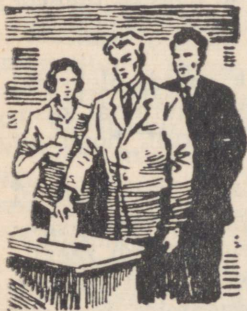
Kavandatud ja ellurakendamisel on samuti teisedki ahinõud, mis aitavad kaasa ettevõtete kollektiivide majandusliku initsiatiivi kasvule. Ent kui on rohkem õigusi, on ka vastutus suurem. Mõõtnatult kasvavad nõuded planeerimise ja kõige selle suhtes, mis on seotud plaaninäitajate täitmisega.

Missugused õigused ettevõttel iganes kasutada oleksidki ja kui võrd iseseisev ta ka on, sellest ei ole suuremat kasu, kui tema kollektiiv ei õpi arukalt, säästlikult, hoolikalt majandama.

Uus põhimäärus näeb ette, et kogu ettevõtte, samuti aga tema tsehhide, jaoskondade, osakondade ja teiste sisetiste lülide tootmis- ja majandustegevus toimub reeglilikohaselt sisemise isemajandamise alusel. Sellest tuleneb isemajandamise kui sotsialistliku majandamise meetodi üha kasvav tähtsus. Kuna isemajandamise aluseks on isetasuvuse printsiip ja sissetulekute prevaleerimine väljaminekute üle, pole raske mõista, kui tähtis on hoolikalt majandada, tehnikat paremini kasutada, toodete kvaliteeti tõsta, tööviljakust suurendada ja toodangu omahinda alan-

dada. Muidu võib juhtuda, et rahalisi vahendeid, mida ettevõtte saab toodangu müügist, ei piisa kõigi kulutuste katmiseks, mida nõuavad tooraine, kütus, materjalid, tööliste ja teenistujate palk. Ettevõtte ei saa kasumit, ja siis ei saa ka mingist materiaalsest ergutamisest juttugi olla. Täieliku isemajandamise laialdane rakendamine on niisiis üks tähtsaid tingimusi nõukogude majanduse edukaks arenemiseks.

Teist tüüpi sotsialistlikuks ettevõtteks on kolhoos. Samuti nagu tööstuslikus tootmises, toimuvad ka kolhoositootmises viimasel ajal tähtsad protsessid. Kolhoosid on muutunud majanduslikult võimsaiks, kõrge mehhaniseerimistasemega suurmajapidamisteks; tunduvalt on tugevnenud nende vastastikused sidemed ja suhted riiklike organitega; kolhoositootmises töötajate poliitiline ja kultuuriline tase on tõusnud, kolhoosidemokraatia on laienenud. See võimaldab, nagu märkis partei XXIII kongress, moodustada valitavaid kolhoosi- ja kooperatiiviorganeid rajoonides, oblastites, kraides, vabariikides ja keskuses. Selline juhtimise demokratiseerimine võimaldab kooperatiivmajandite eeliseid täielikumalt kasutada, viib kolhoosidevaheliste majanduslike ja tootmisalaste sidemete laiendamisele, lubab paremini kasutada ühismajapidamise looduslikke, materiaaal-tehnilisi ja tööalaseid ressursse.

3. Nõukogude ühiskonna poliitiline alus

Sotsialism, mis on kommunismi esimeseks faasiks, ehitati meie maal põhiliselt üles teise viisaastaku lõpuks. Nõukogude Liit kui sotsialistlik ühiskond kindlustus ja tugevnes Suure Isamaasõja aastatel ja sõjajärgsel arenemisperioodil. Eelmisest peatükist me juba teame,

missugused sügavad muutused toimusid meie maal sotsialismi võidu tulemusena. Need muutused puudutasid paljusid külgi ühiskonna elus: sotsiaalset struktuuri, tema majanduslikke ja poliitilisi aluseid.

Töötajate ühiskond

Missugused on nõukogude sotsialistliku ühiskonna iseloomulikud erinevused ja milles seisavad tema eelised kapitalistliku ühiskonnaga võrreldes?

Kõik tootmisvahendid meie ühiskonnas on ühiskondlikus omanduses, mis asendas eraomandi, kapitalistliku omandi. Omandusvormide muutumisega muutus põhjalikult ka ühiskonna klassistruktuur, teistsuguseks kujunesid ka tootmissuhted. Erinevalt kapitalistlikust ühiskonnast, mis koosneb vaenulikest klassidest — ekspluateerijatest ja ekspluateeritavatest —, on meie ühiskond töötajate — tööliste, talupoegade ja haritlaste ühiskond. Kui kapitalistlikus ühiskonnas valitsevad antagonism ja vaen, lakkamatud klassilahingud, siis sotsialistlikule ühiskonnale on iseloomulikud sõbraliku koostöö ja vastastikuse abistamise suhted. Meie ühiskonnas on olemas töötajate — tööliste ja talupoegade klass.

Töölisklass on peamiselt tegev sotsialistlikus tööstuses, rahvamajanduse kõige tähtsamal harul; töölisklassil on rikkalikud poliitilised kogemused, mida ta omandas revolutsioonilises liikumises ja sotsialistliku ülesehitustöö käigus; töölisklass rajas Kommunistliku Partei, mille osatähtsus ühiskonna arenemises pidevalt kasvab. Kõigest sellest on näha, et töölisklass on nõukogude ühiskonna kõige eesrindlikum jõud, juhtiv jõud teel kommunismile.

Talurahvas on tegev põllumajanduses. Sotsialistlikud ümberkujundused külas muutsid talurahva palge. Eraomanduslikud vaated on andnud koha kollektivistlikele, sotsialistlikele. Kolhoositalurahvas on praegu töötajate klass, kes on tegev kollektiivsetes suurmajapidamistes.

Töölised ja talupojad on koondunud tihedasse liitu, mis kasvab ja tugevneb.

Suure töötajate rühma sotsialistlikus ühiskonnas moodustab meie intelligents, kes on pärit töörahva hulgast. Käsikäes tööliste ja talupoegadega töötab ta ennastsalgavalt sotsialistliku ühiskonna hüvanguks.

Töölisi, talupoegi ja haritlasi, kõiki nõukogude inimesi liidab ühtsesse töötajate ühiskonda suur eesmärk — võitlus kommunismi eest.

Tööraha saadikute nõukogud on rahva võimu organid 1917. aastal võitnud sotsialistlik revolutsioon andis kogu võimu meie maal nõukogude näol töörahvale. «Pidage meeles,» pöördus V. I. Lenin töötajate poole, «et

teie ise valitsete nüüd riiki... Teie nõukogud on nüüdsest peale riigivõimu organid, täievolilised, otsustavad organid.»¹ Töörahma saadikute nõukogud moodustavadki NSV Liidu poliitilise aluse.

Mis on nõukogude funktsioonid, missugune on nende osatähtsus meie ühiskonna elus? Nõukogud teostavad riigivõimu kogu maa territooriumil — nii keskuses kui ka kohtadel. Nad liidavad, koondavad ühte ja organiseerivad kogu elanikkonna, kõik meie maa rahvused ja rahvusrühmad ühtseks riigiks — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks.

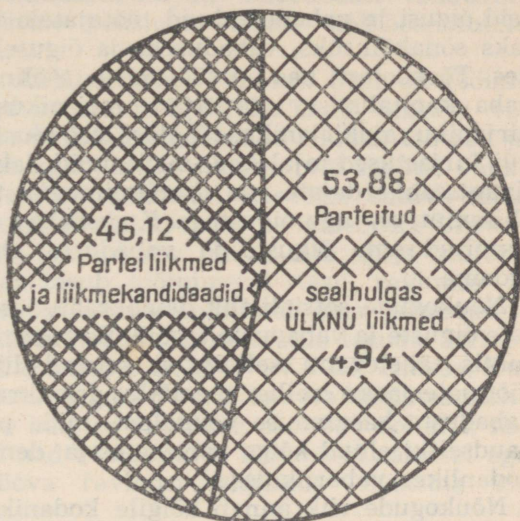
V. I. Lenin juhtis tähelepanu sellele, et nõukogude vabariik on proletariaadi diktatuuri riigivorm, et nõukogude näol on loodud uut, kõrgemat tüüpi riigiaparaat, mis juba oma olemuselt ja struktuurilt vastab proletariaadi diktatuuri ülesannetele.

Sellest, mis proletariaadi diktatuur on, oli juttu eelmises peatükis. Meenutame lühidalt, et proletariaadi diktatuuri peamiseks ülesandeks on revolutsiooni võitude kaitsmine ja kindlustamine kukutatud klasside vastupanu ületades; sotsialismi majanduse ja kultuuri rajamine; talurahva ja linnaväikekodanluse ümberkasvatamine ja sotsialismi teele viimine; kõikide töötajate kasvatamine sotsialismi vaimus; sotsialistliku kodumaa kaitse organiseerimine; oma vabaduse eest võitlevatele rahvastele toetuse organiseerimine; teiste maadega sõbralike suhete loomine ja tugevdamine; rahu kaitsmine rahvaste vahel.

Sotsialismi võiduga kadusid meie maal kukutatud klasside mahasurumise ja väikeomanike sotsialismi teele üleviimise funktsioonid. Üha suurema tähtsuse omandavad majanduslik-organisatoorsed ja kultuurilis-kasvatuslikud ülesanded.

Nõukogud, mida juhib Kommunistlik Partei, on tõeliselt rahvalikud võimuorganid. Rahvas valib nõukogud, rahva parimad esindajad peavad nõukogude istungeid, kogu oma töö teevad nõukogud rahvale toetudes ja rahva huvides. Rohkem kui kaks miljonit töölist, kolhoosnikut ja intelligentsi esindajat on nõukogude — NSV Liidu Ülemnõukogu, vabariiklike ja kohalike nõukogude saadikuteks. Peale selle on üle kahe miljoni töötaja mitmesugustes kohalike nõukogude alalistes komisjonides.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 271.

Piisab ainuüksi nende arvude nimetamisest, et saab selgeks: midagi ligilähedaseltki taolist ei ole ega saagi olla kodanlikus maailmas. Seal on võim ekspluataatorlike klasside käes, töörahva esindajaid ei lasta riigivalitsemise juurde. Kes peavad istungeid kaasaja kodanlikes parlamentides? Ameerika Ühendriikide praeguse Kongressi koosseisus on näiteks 305 advokaati, 147 ärimeest ning pankurit ja mitte ühtegi töolist. Samasugune olukord on paljude teiste kodanlike riikide esindusorganites.

Kas võib niisugustelt parlamentidelt oodata, et nad hoolitseksid rahva eest, tema hüvangu eest, hakkaksid kaitsma töötajate huvisid?

Sotsialism ja demokraatia Meie maal sündis ja kindlustus sotsialismi demokraatia — kõige eesrindlikum, kõige esinduslikum ja õiglasem. Sõna «demokraatia» tähendab rahvavõimu. Nõukogud, nagu me nüüd juba teame, kehastavad tõelist rahvavõimu ja on selles mõttes nõukogude sotsialistliku riigi demokraatia kõrgeimaks väljenduseks.

Milles ja missugustes konkreetsetes vormides väljendub

meie ühiskonna demokraatia? Nõukogude kodanike poliitilistes õigustes ja vabadustes.

Kodanlik demokraatia kuulutab suuresõnaliselt igasuguseid õigusi ja vabadusi, kuid töötajatele jäävad need tühjaks sõnakõlksuks, vabaduseks ja õiguseks paberil, sõnades. Tõepoolest, kas on töötaja — tööline ja talupoeg — vaba kapitalistist, ettevõtjast, mõisnikust? Ja millisest kirjaniku, ajakirjaniku, teadlase vabadusest võib kõnelda, kui kirjastused, ajalehed, instituudid, laboratooriumid on finantssahkerdajate ja kapitalimagnaatide eraomand? Niisamuti on lugu õigustega. Kodanlike maade töötajad on sunnitud oma õiguste ja vabaduste eest viisa võitlust pidama.

Nõukogude sotsialistlik demokraatia asetab rõhu töötajate õiguste ja vabaduste tegelikule tagamisele. V. I. Lenin juhtis tähelepanu sellele, et sotsialistlik riik tähendab töötajate jaoks «sellist tegelikku demokraatlike õiguste ja vabaduste kasutamise võimalust, mida pole kunagi ligikaudseltki olnud kõige paremates ja demokraatlikumates kodanlikes vabariikides».¹

Nõukogude riik annab kõigile kodanikele õiguse tööle. Praktiliselt tähendab see seda, et igale NSV Liidu kodanikule on garanteeritud õigus saada tööd, mille eest tasutakse vastavalt töö hulga ja kvaliteedile. Õigus tööle on nõukogude rahva üks suuremaid võite. Iidne küsimus, mis erutab miljoneid töötajaid kapitalistlikus maailmas, ei kohuta tööinimest meil. Alates 1930. aastast, mil suleti viimane tööbörs, ei tea ta, mida tähendab tööpuudus.

Kõrvuti õigusega tööle annab Nõukogude riik igale töötavale kodanikule õiguse puhkusele. Nii nagu teisigi õigusi, garanteeritakse ka seda õigust terve rea riiklike vahenditega; eelkõige sellega, et töölistele ja teenistujatele on kehtestatud seitsmetunnine tööpäev, raskete töötingimustega kutsealadel aga on tööpäev lühendatud kuue või isegi nelja tunnini; sellega, et töölistele ja teenistujatele antakse igal aastal puhkus palga säilitamisega; samuti sellega, et on rajatud laialdane sanatooriumide, puhkekodude, klubide, teatrite, raamatukogude, parkide ja staadionide võrk.

Vanaduses, samuti juhul, kui töötaja haigestub või kaotab töövõime, kindlustab riik teda aineliselt. Selleks on

¹ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 436.

riigil sotsiaalkindlustuse ja pensionide süsteem, tasuta arstiabi. Aasta-aastalt eraldab riik nendeks otstarveteks järjest rohkem summasid: hiljuti suurendati tunduvalt enamiku pensionäride pensione, hakati kolhoosnikutele pensioni maksma.

Teisiti on lugu kapitalistlikes maades. Seal on tööinimene üksnes ekspluateerimisobjektiks. Ta on vabriku või tehase peremehele vajalik seni, kuni ta suudab töötada ja kasumit tuua. Kui aga juhtub õnnetus või saabub vanadus, siis visatakse tööline lihtsalt ettevõtte värava taha. Kõige rikkamal kapitalistlikul maal — Ameerika Ühendriikides — langeb töötute arv harva alla nelja miljoni.

Raske koormana lasub tööinimesel tasu ravimise ja arstiabi eest. Haiguse korral tuleb tal oma teenistusest näpistada küllaltki suur summa, et arstile tasuda. Iseloomulik on fakt, mille esitas ajaleht «New York Times». Kui patsiendid viis aastat tagasi New Yorgi erahaiglates maksid kümnepäevase haiglas viibimise eest 560 dollarit, siis praegu maksavad nad 842 dollarit, lähematel aastatel aga läheb kümme päeva ravimist kliinikus maksma üle tuhande dollari.

Nõukogude riik annab kõigile kodanikele õiguse haridusele. Tööliste, kolhoosnikute ja haritlaste lastele on meil avatud mitmesuguste õppeasutuste uksed, nendele on kättesaadav iga liiki haridus, mida NSV Liit võimaldab tasuta. Kapitalistlikes maades on haridus tavaliselt tööinimesele raskesti kättesaadav või hoopiski saavutamatu. Miljonid lapsed ei õpi seal üldse.

Nõukogude sotsialistlikku ühiskonda iseloomustavad laialdased poliitilised vabadused, mida ta võimaldab oma kodanikele. Need on sõnavabadus, trükivabadus, koosolekute ja miitingute vabadus, tänavarongkäikude ja -meeleavalduste vabadus. Selleks aga, et neid oleks võimalik tegelikult ellu rakendada, loob riik vajalikud materiaalsed eeldused: annab töörahva ja tema organisatsioonide käsutusse vajalikud paberitagavarad, trükikojad, ühiskondlikud hooned, sidevahendid jne.

Mitte midagi selletaolist pole olemas paljudes kapitalistlikes maades. Ükskõik kuidas kodanlikud propagandistid, ühiskonna- ja poliitikategelased ka ei teeks sõnu «Lääne demokraatiast», «vabast maailmast» ja paljust muust, kapitalism ei lakka seetõttu olemast kapitalism, töörahval aga pole tõelist vabadust. Rahvatarkus ütleb:

«Ükskõik kui palju korrata sõna «suhkur», suu sellest magusamaks ei saa.»

Sotsialism muutis põhjalikult naise seisundit ühiskonnas: lõi vajalikud tingimused tema kultuuriliseks kasvuks ja igakülgseks arenemiseks, võrdsustas ta õiguste poolest mehega, andis talle võrdse õiguse tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele, haridusele jne.

Erinevat pilti pakub selles suhtes kodanlik maailm. Seal on naisel ühiskonnas teistsugune seisund — tema osavõtt majanduslikust, riiklikust, kultuurilisest ja ühiskondlik-poliitilisest elust on piiratud. «Naiste õigus saada head haridust, asutust juhtida või elukutset omandada on nagu moest läinud ehted — neil on oma väärtus, kuid nad vedelevad kasutamata laekas,» nii ütleb ameerika sotsioloog naiste õiguste kohta Ameerika Ühendriikides.

Mis puutub kodanike rahvuslikku võrdõiguslikkusse, siis kapitalistlikes maades kasutavad ühed rahvused eesõigusi, teiste rahvaste õigusi aga tallatakse toorelt jalge alla, jutlustatakse avalikult rassilist ja rahvuslikku vihkamist. Neegrite õigused on Ameerika Ühendriikides rangelt kitsendatud. Solvav silt «Ainult valgetele» pole sellel üleskiidetud demokraatiamaal sugugi haruldane. Tõeliseks rassismi kaitsealaks on Lõuna-Aafrika Vabariik.

NSV Liidus on rahvuslik võrdõiguslikkus garanteeritud. Nõukogude riik hoolitseb järjekindlalt kõigi rahvaste majandusliku, kultuurilise ja poliitilise arengu eest; karistab seadusega igasugust kodanike õiguste kitsendamist või neile eesõiguste andmist sõltuvalt nende rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, samuti ka igasugust rassilise või rahvusliku erandi tegemise jutlustamist.

Nõukogude ühiskonna kõige tähtsamate demokraatlike institutsioonide hulka kuulub riigi poolt tagatud isiku- ja korteripuutumatus ning kirjavahetuse saladus.

Andes Nõukogude kodanikele tõeliselt demokraatlikud õigused ja vabadused, paneb nõukogude ühiskond nendele ka suured kohustused. Õigused ja kohustused on omavahel tihedasti seotud, üksteisest vastamisi tingitud. Teisiti ei saagi olla ühiskonnas, kus ühe inimese heaolu sõltub kogu rahva hüvangust, põhiliste kohustuste täitmine kodanike poolt aga tagab sotsialistliku ühiskondliku ja riikliku korra arengu. Selles väljendubki ühiskonna ja üksikisiku huvide ühtsus.

Kuid mitte ainult selles ei seisne meie ühiskonna

kodanike õiguste ja kohustuste iseloomulik eripärasus. Jutt on sellest, et õigused ja kohustused on võrdsel määral maksvad kõigi nõukogude inimeste suhtes. Erinevalt ekspluataatorlikust ühiskonnast ei ole sotsialistlikus ühiskonnas ega saa olla niisugust olukorda, et ühed kodanikud kasutaksid eelistatud õigusi ja vabadusi, teised aga kannaksid oma õlul kohustuste kogu raskust.

Missugused on kohustused, mille täitmist ühiskond nõuab Nõukogude kodanikelt?

Üks tähtsamaid kohustusi seisneb selles, et tuleb ausalt töötada ühiskonna hüvanguks ja pidada distsipliini. Konstitutsioonis on öeldud: «Töö on NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks...» Põhimõttega «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» mõistab ühiskond hukka ebauusa, lohaka töö, kuulutab otsustavalt sõja tööpõlguritele, loodritele, inimestele, kes ei tööta, vaid elavad parasitlikult.

Nõukogude kodaniku tähtsaks kohuseks oma ühiskonna ees on hoida ja tugevdada sotsialistlikku omandit. See omand on kogu rahva vara ja seepärast püha ning puutumatu. Kes riisub rahva vara, see tahes-tahtmata nõrgendab objektiivselt riigi võimsust, tekitab riigile kahju.

NSV Liidu Konstitutsioon kuulutab isamaa kaitsmise iga NSV Liidu kodaniku pühaks kohuseks. Ja Nõukogude kodanikud kaitsevadki oma kodumaad relvastatud jõudude kogu võimsusega, kogu oma patriotismi jõuga.

Nõukogude ühiskonna elu tervikuna, samuti aga tema üksikkollektiivide ja kodanike elu reguleerivad teatud kindlad normid, reeglid. Riik nõuab, et neid norme ehk teiste sõnadega — sotsialistliku ühiselu reegleid — täidaksid ja austaksid kõik kodanikud.

Meie ühiskonna demokratism väljendub valimissüsteemis, valimiste iseloomus.

Nõukogud on, nagu me juba teame, tõelise rahhavõimu organid. See määratleb ka valimiste loomuse, nende demokraatliku olemuse. Nõukogude valimissüsteem näeb ette, et nõukogud valitakse meie maal üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

Mida tähendab üldine valimisõigus? Seda, et valimistest võtavad osa kõik kodanikud, kes on saanud 18 aastat vanaks. Seejuures ei piirata valimistest osavõtu õigust mitte mingil viisil ja mitte millegagi: ei varandusliku seisundiga, ei rassilise ega rahvusliku kuuluvusega, ei sooga

ega usutunnistusega, ei haridusliku ega paiksuse tsensussega, ei sotsiaalse päritoluga ega varasema tegevusega.

Milles seisneb ühetaolise valimisõiguse olemus? Selles, et igal kodanikul on üks hääl; naised kasutavad õigust valida ja olla valitud võrdselt meestega.

Kuidas mõista otsest valimisõigust? NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud, et «valimisi kõigisse tööraha saadikute nõukogudesse», alates küla ja linna tööraha saadikute nõukogudest ja lõpetades NSV Liidu Ülemnõukoguga, «teostavad valijad üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel». Teiste sõnadega, otsene valimisõigus tähendab, et meie maal võtab iga valija vahetult osa kõigi esindusorganite valimistest.

Mida tähendab salajane hääletamine? Siin on peetud silmas tahteavaldamise saladust: kelle poolt ja kuidas valija hääletas, see jääb kõigile teadmatuks, ta võib hääletada eraldi ruumis, kus peale tema ei tohi keegi viibida.

Niisiis, ükskõik missuguse külje valimistest me võtame — olgu see saadikukandidaatide ülesseadmise kord, valimisjaoskondade loomise printsiibid, valimiskomisjonide töö organiseerimine, hääletamise kord või valimistulemuste kindlakstegemise kord — igaüks neist tõestab: meie valimisi iseloomustavad rahvalikkus ja järjekindel demokratism.

Oma olemuselt hoopis teistsugused on valimised kapitalistlikes maades. V. I. Lenin kirjutas üleskiidetud kodanlikku demokratismi iseloomustades: «Kui vaadelda kapitalistliku demokraatia mehhanismi lähemalt, siis näeme kõikjal, niihästi valimisõiguse «väikestes», näiliselt väikestes üksikasjades (paiksuse tsensus, naiste väljajätmine jne.), esindusasutuste tehnikas ja koosolekuõiguse faktilistes kitsendustes (ühiskondlikud hooned pole «kerjustele»!) kui ka iga päev ilmuva ajakirjanduse puhtkapitalistlikus korralduses ja nii edasi ja nii edasi, näeme üht demokraatia piiramist teise peale. Need vaeste suhtes rakendatavad kitsendused, eranditegemised, tõkestused tunduvad väikestena, eriti selle silmis, kes ise pole kunagi häda tundnud ega rõhutatud klassidega nende igapäevases elus lähemalt kokku puutunud (säärased on aga üheksa kümnen dikku, kui mitte üheksakümmend üheksa sajandikku kodanlikke publitsiste ja poliitikuid), — kuid kõik need kitsendused ühtekokku kõrvaldavad kehvistu, tõrjuvad

ta välja poliitikast, ei lase tal aktiivselt osa võtta demokraatiast.»¹

Võtame näiteks Ameerika Ühendriigid. Hääleõiguse otseste piiramiste kõrval niinimetatud tsensuste — vanuse- ja varandusliku tsensuse näol, rassiliste ja teiste takistuste kõrval on siin välja töötatud, eksisteerib ja kehtib terve kurikavalate piiramiste, tõkestuste ja riugaste süsteem, mis tegelikult viib nullini paljude miljonite töötajate valimisõigused. Ameerika Ühendriikide seadusandlikud organid nõuavad, et valija oskaks lugeda ja õigesti tõlgendada konstitutsiooni paragrahve. Kalifornia osariigis peab valija oskama oma allkirja kirjutada, New Yorgi osariigis kirjalikult vastata talle esitatud küsimustele. Alabama osariigis saab valimissedeli üksnes see, kes oskab lugeda, kirjutada ja Ameerika Ühendriikide konstitutsiooni ükskõik missugust paragrahvi inglise keeles seletada. Analoogilist laadi nõudeid esitatakse valijatele ka paljudes teistes osariikides.

«Kõigist butafoorsetest privileegidest, mis on olemas kaasaegsel töötaval ameeriklasel,» kirjutas tuntud ameerika kirjanik Theodore Dreiser, «on kõige butafoorsem tema hääleõigus.»

Sotsialistliku ühiskonna sotsiaal-poliitiline ja ideeline ühtsus Paljude sajandite ja aastatuhandete vältel on inimühiskonnas ühed klassid teistega vastamisi seisnud. Nende vahel käis lakkamatu võitlus. Meenutagem «Kommunistliku partei manifesti» kuulsat vihjet sellele, et vaba ja ori, patriits ja plebei, mõisnik ja pärisori, kodanlane ja proletaarlane, see tähendab rõhuja ja rõhutav on pidanud omavahel lakkamatut, kord varjatud, kord avalikku võitlust. Seda võitlust põhjustasid vaenulikud klassihuvid. Kodanlikus ühiskonnas võib praegugi säärast pilti näha, sest ta on lõhestatud teineteisele vaenulikeks klassideks — ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon likvideeris ekspluaatorlikud klassid meie maal ja kõrvaldas seega pinna klassivastuoludeks nõukogude ühiskonnas. Sotsialistliku ülesehitustöö käigus lahkus lavalt viimane ekspluaatorite klass — kulakud. Ühiskond koosneb nüüd tööliste klassist ja talupoegade klassist, samuti ka intelligentsist.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 430.

Need on aga omavahel sõbralikud klassid; nad mõlemad on võimul, nende valduses on tööriistad ja -vahendid, nad võtavad aktiivselt osa meie maa kõigist ühiskondlik-poliitilise elu aladest.

Töölisi, talupoegi ja haritlasi ühendab kommunistlik ideoloogia ning huvid, vaadete ja eesmärgi ühtsus — sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ehitamine. Sotsialistliku ülesehitustöö käigus, võitluses meie maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise eest, kultuurirevolutsiooni läbiviimise eest kujunesid, kasvasid ja tugevnesid nende vahel sõbraliku, vennaliku koostöö suhted. Need sõprus- ja vendlussuhted moodustavadki sotsiaalpoliitilise ja ideelise ühtsuse aluse.

Nõukogude ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse kõrgeimaks väljenduseks on kogu rahva tihe koondumine Kommunistliku Partei ümber. Nõukogude inimesed näevad, et parteil pole teisi huvisid peale rahva huvid, ning toetavad palavalt kõiki tema algatusi ja tema poliitikat kui ainuõiget ja teaduslikult põhjendatud poliitikat. Kommunistide ja laiade töörahva hulkade monoliitsuseta poleks olnud võimalik revolutsiooni võit 1917. aasta oktoobris ja interventide purustamine Kodusõjas. Oleks olnud mõeldamatu meie maa industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine. Partei ja kogu rahva monoliitsuseta oleks meil jäänud saavutamata suur võit fašismi üle 1941.—1945. aasta Isamaasõjas, me poleks suutnud üles ehitada sotsialismi ja asuda kommunistliku ühiskonna ehitamisele. Ilma sellise ühtsuseta poleks olnud võimalik meie maa arvukate rahvuste ühendamise võimsasse vennalikkusse liitu. Teiste sõnadega, kui partei ja rahvas on üksmeelsed, kui nende püüdlused ja taotlused on koondatud ühtsesse tervikusse, siis ei kohuta mingid raskused ning nõukogude ühiskonnale on ka kõige keerulisemad ja kõige raskemad ülesanded jõukohased. Erilist osa selles nõukogude inimeste vennalikus ühenduses etendab tööliste ja talupoegade liit, milles juhtiv osa kuulub töölisklassile. See liit otsekui tsementeerib tööinimeste suurt sõprust.

Põlvest põlve antakse edasi niisugust tarka rahvapärismust. Hallipäine vanake kogus kord kõik oma pojad kokku, andis igaühele tavalise vitsarao ja ütles: «Proovige, lapsed, pooleks murda!» Pojad imestasid isa poolt antud ülesande kerguse üle ja mürdsid üksteise järel vitsaraod katki. Seejärel andis isa igaühele juba terve kimbu ja

ütles: «Proovige, lapsed, nüüd murda!» Kuidas noormehed ka ei püüdnud ja jõudu ei pingutanud, ükski neist ei suutnud vitsakimpu katki murda, isegi mitte painutada.

«Näete nüüd, lapsed, ja pidage meeles: kui tahate olla tugevad ja võitmatud, kui tahate, et vaenlased teist võitu ei saaks, mure ja häda ei murraks, siis olge üksmeelsed ja hoidke ühte. Igaüht teist üksikult on hõlbus murda, üheskoos aga võimatu. Ühtsuses ongi jõud,» õpetas vanake.

Meie nõukogude sotsialistlik ühiskond on ühtne. Kapitalismi maailma aga lõhestavad teravad klassivastuolud: hetkekski ei lakka seal töö ja kapitali vahel võitlus, mis ajuti puhkeb avalikeks relvastatud kokkupõrgeteks. Pidevalt põrkavad vastamisi ka kapitalistide endi, nende monopolide huvid. Kodanlikus maailmas valitseb oma moraal, inimene on seal inimese vastu hunt.

Silmanähtavatest faktidest hoolimata kinnitavad kodanlikud propagandistid visalt, et olevat saabunud rahu klasside vahel, ühiskond olevat harmooniline ning õnnelik jne. Ent igaühele on selge, et need on vaid osavad propagandistlikud riukad. Kas saab olla midagi ühist rõhujate ja rõhutavate vahel!

NSV Liidu rahvaste sõprus Tsaari-Venemaa oli rahvaste vangla, rahvusliku ikke ja poliitilise ebaõigluse kolle.

Nõukogude võim kuulutas juba «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioonis» välja Venemaa rahvaste enesemääramisõiguse kuni lahkulöömiseni, tühistas kõik ja igasugused rahvuslikud ja rahvuslik-religioossed eesõigused ning kitsendused, kuulutas välja vähemusrahvuste vaba arenemise.

Marksism-leninism õpetab, et likvideerides igasuguse rahvusliku ikke, loob sotsialism niisugused tingimused, milles erinevatest rahvustest töörahvahulgad vabatahtlikult püüdleval liidu, vendluse ja ühtsuse poole. V. I. Lenin kirjutas: «Sotsialism, organiseerides tootmist ilma klassirõhumiseta, kindlustades heaolu riigi kõigile liikmetele, annab sellega elanikkonna «sümpaatiale» täieliku voli ja just seetõttu kergendab ning hiiglasuurel määral kiirendab rahvuste lähenemist ja ühtesulamist.»¹

Sellest väga tähtsast leninismi teesist juhindudes saavutas Kommunistlik Partei väljapaistvaid tulemusi rahvusküsimuse lahendamisel. Meie maa kujutab endast rah-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., lk. 300.

vaste uute omavaheliste suhete eredat eeskuju, mis on rahvuste tõelise võrdõiguslikkuse näiteks.

NLKP Keskkomitee otsuses 4. jaanuarist 1967 «Ettevalmistustest Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevaks» on öeldud: «Vabad ja võrdõiguslikud vene, ukraina, valgevene, usbeki, kasahhi, gruusia, aserbaidžani, leedu, moldaavia, läti, kirgiisi, tadžiki, armeenia, turkmeeni ja eesti rahvas, kõik rahvused ja rahvusrühmad on ühinenud vääramatuks Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks, ehtasid ühisel jõul üles sotsialismi, jõudsid õitsengu teele ning on saavutanud majanduse ja kultuuri arendamises tohutut edu.»

Tõelise vendluse suhted meie rahvaste vahel tekkisid revolutsioonilise võitluse käigus ja tugevnesid ning kindlustusid veelgi rohkem sotsialistliku ülesehitustöö käigus. Eri rahvustest rahvaste vennaliku ühinemise poliitiliseks aluseks sai nõukogude võimu kehtestamine. Üksnes sotsialistliku korra tingimustes oli võimalik rahvaid klassi- ja rahvuslikust ikkest vabastada, igast rahvusest töötajatel oma tulevikku iseseisvalt määrata, rahvaste vahel usaldust taastada. Ent kuivõrd tähtsad poliitilised eeldused iganes ongi, nemad iseendast poleks veel rahvusküsimust lahendanud. Tõelise koostöö jaluleseadmiseks rahvaste vahel olid tingimata vajalikud vastavad majanduslikud eeldused, tugev majanduslik alus. Niisuguseks aluseks on sotsialistlik tootmisviis, tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Tootmisvahendite eraomand tekitab klassi- ja rahvuslikku iket, ekspluateerimist ja rahvastevahelist vaenu. Üksnes eraomandi likvideerimine kõrvaldas kõik takistused rahvustevahelise koostöö teelt.

Rahvatarkus ütleb: «Üheskoos pole raske, ükski aga löö või käega.» Eri rahvustest nõukogude inimesed elavad, võitlevad ja töötavad sõbralikult üheskoos. Nõukogude inimesele on saanud tavaliseks, igapäevaseks, endastmõistetavaks asjaks siiras ning austav suhtumine teisest rahvusest inimesesse, püüe teda aidata. See on kujukas tõend leninliku rahvuspoliitika elustavast jõust, rahvaste tugevnevast sõprusest.

Suure Isamaasõja ajal seati Nõukogude rahvaste sõprus karmi katsumuse ette. Saksa fašism lootis meie maal elavaid rahvaid lahutada, külvata nende vahele tüli ja vaenu.

Hitlerlased püüdsid elajaliku rassismi ideoloogiat meie Nõukogude rahvaste sõpruse ja vendluse ideoloogiale

vastu seada. Kõik teavad praegu väga hästi, mis sellest välja tuli. Surmaohu ees liitusid kõik NSV Liidu rahvused veelgi tugevamini ja löid vaenlase puruks.

Rahvaste sõprus on see elustav allikas, millest nõukogude inimesed endale jõudu ja innustust ammutavad oma rahumeelses töös. Kõigi vennasrahvaste majandus areneb kiires tempos. Seda näeb kas või järgmistest andmetest. Aastail 1961—1965 kasvas Vene NFSV tööstustoodang 45 protsenti, Ukrainas 53 protsenti, Valgevenes 64, Usbeki NSV-s ja Tadžiki NSV-s 54 protsenti, Kasahhi NSV-s 63 ja Kirgiisi NSV-s 67 protsenti. Suuri edusamme majanduslikus ülesehitustöös tegid ka teised vennasrahvad.

Tohutut mõju avaldab rahvaste sõprus ka meie maa kultuurilisele progressile. Kultuurilase ülesehitustöö kogemused NSV Liidus näitavad, et nii rahvuskultuurid üksikult võttes kui ka kultuur kogu riigis on arenenud vastamisi rikastudes. See on äärmiselt tagajärjekas protsess: ta ei vii rahvusliku spetsiifika kustumisele, vaid vastupidi, viib kõige selle väljaselgitamisele ja populariseerimisele, mis ühe või teise rahvuse kultuuris on parimat, ja omakorda kõigi rahvuslike kultuuride õitsengule.

Heaks näiteks on Ukraina NSV edusammud kultuurilise ülesehitustöö alal. Nõukogude võimu aastate vältel on Ukrainas välja antud 234 000 nimetust raamatuid tiraažiga 3 miljardit 157 miljonit eksemplari. 1967. aasta algul ilmus vabariigis 2608 ajalehte ja ajakirja, nendest 2200 ukraina keeles. Kõigi perioodiliste väljaannete ühekordne tiraaž moodustab rohkem kui 20 miljonit eksemplari. Enne revolutsiooni aga ei antud peaaegu üldse ukrainakeelseid raamatuid ja ajalehti välja.

Ukraina kirjanike, heliloojate ja kunstnike parimad teosed on loodud kogu paljurahvuselise nõukogude kultuuri mõju all.

Tohutut edu oma kultuurilises arengus on saavutanud ka kõik teised NSV Liidu rahvad.

Kogu Nõukogude riigi ajaloo vältel on partei väsimatult tugevdanud, sepistanud ja täiustanud vennalike vabariikide liitu, pidevalt arendanud rahvuslikke suhteid. Kommunistlik Partei on viimasel ajal kasutusele võtnud terve rea tähtsaid abinõusid majanduse vallas, millel on suur tähtsus ka rahvaste sõpruse tugevdamisel. Tsentraliseeritud plaanilise aluse ühendamine vabariikide ja

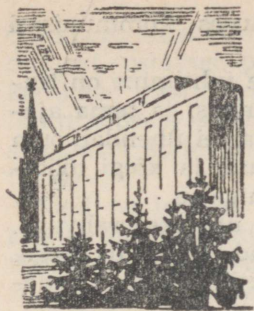
oblastite majandusliku initsiatiivi arendamisega võimaldab saavutada veelgi suuremat tõusu iga vabariigi rahvamajanduses ja samal ajal liidab ühte NSV Liidu rahvaste jõupingutused kommunismi ülesehitamisel.

Või võtame niisugused äärmiselt tähtsad majandusprobleemid, nagu tootlike jõudude paigutus, loodusvarade kasutamine ja tehniline progress. Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik lahendavad neid iga vabariigi spetsiifilisi huvisid arvestades. Ja mida paremini neid arvestatakse, seda suuremad on iga rahva majanduslikud saavutused, üldkokkuvõttes aga ka kogu paljurahvuselise Nõukogude riigi omad. NSV Liidu majanduse edusammud terveks mõjutavad omakorda otseselt ja vahetult ühe või teise vabariigi õitsengut.

Sel määral, mis me liigume kommunismi poole, tugevneb NSV Liidu rahvaste poliitiline monoliitsus. Sotsialismi võiduga ja järkjärgulisel üleminekul kommunismile muutuvad rahvused sotsiaalselt järjest ühetaolisemaks, klassierinevused neis kustuvad, vananenud elukondlikud vormid kaovad, saadakse võitu kapitalismi iganditest inimeste teadvuses. Järjest rohkem arenevad üldised, internatsionaalsed jooned sotsialistlike rahvuste vaimsel palgel ja ühes sellega parimad rahvuslikud traditsioonid, mis rikastuvad internatsionaalsete kogemuste varal.

Rahvuslikud tunded ja internatsionaalne teadvus on need kaks tähtsat tegurit, mis määravad kindlaks edasise progressi rahvuslikes suhetes. Meie ühiskonna praegusel arenemisjärgul arenevad ja tugevnevad nõukogude rahvaste rahvuslikud tunded järjest rohkem. See on loomulik ja seaduspärane protsess, mille on esile kutsunud tohutud edusammud NSV Liidu rahvaste materiaalse ja vaimse elu kõigil aladel. Rahvuslike tunnete kasv ei takista rahvaste lähenemist, vaid koguni tugevdab nende poliitilist ühtekoondumist, edendab tõelise vendluse ja ühtsuse tundeid. NSV Liidu rahvaste sõprus on igavene. Meie vaenlased on korduvalt püüdnud seda sõpruse kantsi vankuma panna küll relva jõul, küll oma kodanliku ideoloogia mürgi abil. Ent kõik nende lootused on tuulde lennanud. Nõukogude rahvaste sõprus aga saab kindlalt jõudu juurde, õitseb, tugevneb ja areneb.

4. Kommunistlik Partei on nõukogude sotsialistliku ühiskonna juhtiv jõud

Nõukogude sotsialistliku ühiskonna elu juhib leninlik kommunistide partei. Ta on töötajate organiseerija, kasvataja ja poliitiline juht.

Mis võimaldab parteil edukalt ühiskonda juhtida, tema arenemiskäiku suunata? See, et partei on relativastatud eesrindliku, revolutsioonilise,

marksistlik-leninliku teooriaga ning et temas kehastub kõrge organiseeritus. Ta paistab silma raudse, teadliku distsipliini poolest, tahte- ja tegevusühtsuse poolest. Partei teostab poliitikat, mis vastab töötajate elulistele huvidele, on nendega tihedalt seotud. Partei elu reguleeritakse leninlike juhtimismotiivide ja -printsipidega. Kõige selle tõttu on parteil rahva hulgas täielik usaldus ja piiritu autoriteet.

Partei on töölisklassi avangard, kogu rahva juhtiv jõud

Marksism-leninism õpetab ja elu kinnitab, et töölisklass ei saa edukalt pidada revolutsioonilist võitlust enda vabanemise eest, uue ühiskonnakorra võidu eest ilma tugeva, võitluses karastatud parteita, kel on rahvahulkade usaldus, kes oskab neid mõjutada ja endaga kaasa tõmmata. Et täita oma ajaloolist missiooni, selleks vajab töölisklass laiade rahvahulkade toetust. Tööraha hulgad omakorda vajavad oma vabastusvõitluses juhtimist töölisklassi ja tema eesmise väesalga — partei poolt. V. I. Lenin kirjutas: «Kasvatades töölisparteid kasvatab marksism proletariaadi eelväge, kes suudab võimu enda kätte võtta ja viia kogu rahva sotsialismile, suunata ja organiseerida uut korda, olla kogu töörahva ja kõigi ekspluateeritavate õpetajaks ja juhiks oma ühiskondliku elu korraldamisel ilma kodanluseta ja kodanluse vastu.»¹

Niisuguseks avangardiks on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei.

NLKP ühendab ja koordineerib kõigi ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide jõupingutusi, suunab need üht-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 377.

setele rööbastele üldrahvalikus võitluses kommunismist eest.

Tööraha organisatsioonide parteiline juhtimine on tingitud seisundist, mis parteil on ühiskonnas, ja tema ajaloolisest osast nõukogude rahva elus. Partei ühendab oma ridades kõige eesrindlikumaid töölisklassi ja kõigi töotajate esindajaid, on monoliitne organisatsioon.

Kommunistliku Partei jõud on tema ühtsuses rahvaga. Partei tugevdab väsimatult oma sidemeid rahvahulkadega, taotleb, et need päev-päevalt kujuneksid veelgi tihedamaks ja kindlamaks.

Rahvaga on parteil katkematu side *massiorganisatsioonide* — *nõukogude, ametiühingute, komsomoli, kooperatsiooni* ja muude tööraha vabatahtlike ühiskondlike ühenduste kaudu. Need organisatsioonid on selleks tähtsaks ülekandemehhanismiks, mille abil partei avaldab mõju elanikkonna mitmesugustele kihtidele ja rühmadele, koon-dab ühte, kasvatab ja organiseerib laialdasi rahvahulki.

Me juba teame, missugust tähtsat osa etendavad nõukogude ühiskonna elus nõukogud. Nad on nii riigivõimuorganid kui ka meie rahva kõige massilisemad ühiskondlikud organisatsioonid. Nõukogude kaudu võtavad miljonilised töotajate hulgad vahetult osa riigi valitsemisest ja ühiskondlikust elust. NLKP XXIII kongress, kriipsutades alla meie riigi edasise tugevdamise ja sotsialistliku demokraatia igakülgse arendamise vajalikkust, juhtis tähelepanu sellele, et nõukogude osatähtsuse tõstmine kommunistlikus ülesehitustöös on eriti oluline.

Ametiühingud on töotajate massiorganisatsioon. Ametiühinguid iseloomustades ütles V. I. Lenin, et «see ei ole riiklik organisatsioon, see ei ole sundimise organisatsioon, see on kasvatuslik organisatsioon, kaasatõmbamise, õpetamise organisatsioon, see on kool, juhtimise kool, majandamise kool, kommunismi kool».¹

Leninlik komsomol on nõukogude ühiskonna aktiivne, loov jõud. Komsomol on nõukogude noorsoo eesmine väesalk, partei ustav reserv. Kommunistliku Noorsooühingu tööst osa võttes teevad noormehed ja neid läbi hea poliitilise kasvatuses kooli, omandavad ideelise karastuse, õpivad kommunistlikke ideale praktiliselt ellu viima. Komsomoliorganisatsioonid kasvatavad noormeestes ja neidu-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 32. kd., lk. 2.

des kommunistlikku töössesuhtumist, kindlat ideelist veendumust, ustavust partei üritusele, armastust sotsialistliku kodumaa vastu, valmisolekut tema kaitsmiseks, vennalikku sõprust sotsialismimaade töörahva vastu, internatsionaalset solidaarsust kõigi ekspluateeritavate ja rõhututega.

Meil on loodud ja tegutsevad aktiivselt ka teised töötajate ühiskondlikud organisatsioonid: teaduslikud, teaduslik-tehnilised, teaduslik-hariduslikud ühingud, ratsionaliseerijate ja leiutajate organisatsioonid, kirjanduse, kunsti, ajakirjanduse alal töötajate liidud, kaitse-, spordi- ja kultuurhariduslikud ühingud.

Kommunistlik Partei on eluliselt huvitatud sellest, et kõik nõukogude ühiskonna töötajate massiorganisatsioonid täiustaksid ja avardaksid oma tegevust, et nad etendaksid üha suuremat osa ühiskonna elus, kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamisel.

NLKP programmis on öeldud, et partei peab ühiskondlike organisatsioonide kõige tähtsamaks ülesandeks igati arendada töövõistlust ja ergutada kommunistlikke töövorme, pidevalt tõsta töörahva aktiivsust kommunismi ehitamisel, hoolitseda rahvahulkade materiaalsete elutingimuste parandamise ja kasvavate vaimsete vajaduste rahuldamise eest. Partei peab vajalikuks laiendada ühiskondlike organisatsioonide osavõttu kultuuri-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusasutuste juhtimisest, laiendada nende tegevust avaliku korra tugevdamisel. Ja partei viib seda kurssi järjekindlalt ellu.

**Kõigi töörahva
organi-
satsioonide
juhtiv tuumik**

NLKP juhib nõukogude sotsialistlikku ühiskonda, suunab tema majanduslikku, poliitilist ja kultuurielu.

Rahva poliitilise juhina on NLKP kõigi tema organisatsioonide, nii ühiskondlike kui ka riiklike, juhtiv tuumik. V. I. Lenin kirjutas: «Ühtki tähtsat poliitilist ega organisatsioonilist küsimust ei otsusta ükski riigiasutus meie vabariigis ilma partei Keskkomitee juhtivate näpunäideteta.»¹ Kohalikud parteiorganid juhivad vabariikide, kraide, oblastite, linnade, rajoonide, külade riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide tööd partei kongresside ja Keskkomitee otsustest lähtudes.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk 29.

V. I. Lenin õpetas, et partei peab proletariaadi ühiskondlikke organisatsioone juhtima, suunama nende tegevust revolutsiooni teed mööda. Juhtides proletariaadi revolutsioonilisi massiorganisatsioone, astus partei otsustavalt välja menševistlike, oma olemuselt aga reaktsionistlike teooriate vastu, mis kuulutasid mittevaheseisemist nende organisatsioonide tegevusse, eriti ametiühingute «neutraalsust», võimalust organiseerida «nõukogusid ilma kommunistideta». Nende ja teiste seda laadi vaadete pooldajate eesmärgiks oli lahutada parteid töörahva massiorganisatsioonidest, allutada neid organisatsioone kodanluse mõjule. Tõrjudes need vaated resoluutselt tagasi kui ekslikud ja kahjulikud, astus partei massiorganisatsioonide etteotsa ning suunas nende jõupingutused ja nende organisatsioonide kaudu kogu töörahva jõupingutused võitlusele sotsialismi võidu eest.

Nähes, et Kommunistlik Partei töötajate huvisid kõige täielikumalt väljendab ja järjekindlalt kaitseb, tunnistas rahvas teadlikult ja vabatahtlikult partei oma juhtijaks, oma poliitiliseks juhiks.

See sai kinnituse meie riigi põhiseaduses — NSV Liidu Konstitutsioonis. Konstitutsiooni 126. paragrahvis on öeldud, et Kommunistlik Partei on töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.

Parteiline juhtimine ei tugine käskkirja jõule ega sunnimisele, vaid partei tohutule, vaieldamatule autoriteedile rahva hulgas. Parteil ja tema organitel ei ole mingeid administratiivseid õigusi teiste massiorganisatsioonide suhtes. Oma juhtimist, oma nõuandeid ja näpunäiteid ei sunni partei teistele organisatsioonidele peale, vaid need võetakse organisatsioonide ning samuti kogu rahva poolt vabatahtlikult vastu. Partei poliitika ja tema praktiline tegevus on ühiste huvide teenistuses, langevad ühte töötajate püüdlustega, vastavad rahva lootustele.

Partei soovitustes, tema otsustes ja näpunäidetes näevad nõukogude inimesed oma tahte väljendust, hoolitsust nende eest. Nendes leiavad nad vastused kaasaja aktuaalsetele küsimustele.

Parteiline juhtimine ei ahelda massiorganisatsioonide initsiatiivi, ei suru alla nende isetegevust, vaid on suunatud sellele, et igati aktiveerida nende tegevust, arendada nende initsiatiivi, aidata edukalt täita nende ees seisvaid

ülesandeid. NLKP põhikirjas on öeldud, et parteiorganisatsioonid ei asenda nõukogude, ametiühingu-, kooperaatiivseid ja muid töörahva ühiskondlikke organisatsioone, ei salli partei- ja muude organite funktsioonide segiajamist, asjatut parallelismi töös.

Parteilises juhtimises seisneb töörahva ühiskondlike organisatsioonide jõu allikas, nende eduka tegevuse pant.

Juhtides töötajate ühiskondlikke organisatsioone, lähtub partei marksistlik-leninlikust põhimõttest, et ajalooloojaks on rahvahulgas.

«Partei eksisteerib rahva jaoks, rahva teenimises näeb ta oma tegevuse mõtet,» on öeldud NLKP programmis. Selle juhtlause sügav elulisus on meie partei kogu olemasolu vältel kinnitust leidnud. Oma ajaloo kõikidel perioodidel — tsarismi vastu võitlemise ajajärgul, rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö ajal, Suure Isamaasõja karmidel aastatel on partei olnud koos rahvaga, elanud tema huvidele, on tuhandete nähtamatute niitide kaudu seotud rahvaga.

Partei kannab väsimatult hoolt selle eest, et tema side- med rahvaga laieneksid, järjest kindlamaks ja tugevamaks muutuksid.

Nõukogude rahvas usub kindlalt oma parteisse, järgib kõiges tema juhendeid, võtab tema otsuseid kui oma tegevuse võitlusprogrammi. Nõukogude inimesed jagavad täiel määral partei ideoloogiat ja poliitikat, ei säästa jõudu võitluses tema peajoone ning tema poolt väljatöötatud majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö plaanide ellurakendamise eest. Meie maa töötajad kiidavad üksmeelselt heaks partei praktilise tegevuse, osutavad talle piiritut usaldust, toetavad teda kõiges.

Meie ühiskonnas on välja kujunenud partei ja rahva tugev, vääramatu, monoliitne ühtsus.

Selles seisneb nõukogude sotsialistliku korra suur jõud ning võitmatus.

Küsimusi kordamiseks

1. Mis moodustab meie ühiskonna majandusliku aluse? Missugused omanduse vormid on olemas NSV Liidus?
2. Mis moodustab nõukogude ühiskonna poliitilise aluse?
3. Kuidas moodustub meie maa rahvatulu ja kuidas seda jaotatakse?

4. Mida tähendab demokraatlik tsentralism rahvamajanduse juhtimisel?

5. Missugused on Nõukogude kodanike põhiõigused ja -kohustused?

6. Milles seisab materiaalsete hüvede jaotamise sotsialistliku printsiibi olemus?

7. Mis määrab nõukogude ühiskonna sotsiaalse ning poliitilise ühtsuse ja milles see ühtsus väljendub?

8. Millega on seletatav ja milles seisneb partei juhtiv osa nõukogude ühiskonna elus?

SOTSIALISMILT KOMMUNISMILE

1. Kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine

Me juba teame, et sotsialism on kommunistliku ühiskonna esimene aste, esimene faas. Vaatame

nüüd, mida kujutab endast kommunism, mille poolest erineb tema teine, kõrgem faas meie kaasaegsest sotsialistlikust faasist ja missugused teed viivad sotsialismilt kommunismile.

Mis on kommunism

NLKP programmis on öeldud: «Kommunism on klassideta ühiskonnakord, kus kehtib ühtne tootmisvahendite üldrahvalik omandus ja kõigi ühiskonnaliikmete täielik sotsiaalne võrdsus, kus koos inimeste igakülgse arenemisega kasvavad pidevalt areneva teaduse ja tehnika baasil ka tootlikud jõud, kus kõik ühiskonna rikkuse allikad hakkavad voolama täie jõuga ja viiakse ellu üllas põhimõtte «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi». Kommunism on vabade ja teadlike tööinimeste hästiorganiseeritud ühiskond, kus seatakse sisse ühiskonna omavalitsus, kus töö ühiskonna heaks saab igaühele esimeseks eluvajaduseks, tunnetatud paratamatuseks, kus igaühe võimeid rakendatakse kõige suurema kasuga rahva heaks.»

Sotsialism ja kommunism on ühe ja sellesama kommu-

nistliku formatsiooni faasid. Neil on palju ühiseid jooni. Selleks on eelkõige ühesugune majanduslik alus — tootmisvahendite ühiskondlik omandus, mis teeb võimatuks inimese ekspluateerimise teise inimese poolt. Teiseks, sama tüüpi tootmissuhted — seltsimehelik koostöö ja vastastikune abistamine. Kolmandaks, majanduse ja kogu ühiskondliku elu arendamise ühesugune iseloom — plaanipärasus, teaduslikkus. Ja lõpuks üks ja seesama tootmise eesmärk: töörahva vajaduste rahuldamine.

Kuid nende vahel on ka väga olulisi erinevusi, mis ilmnevad eelkõige tootlike jõudude arenemistasemes. Kui sotsialismi tingimustes materiaalseid hüvesid jaotatakse töö järgi, siis kommunismi tingimustes saavutavad tootlikud jõud niisuguse võimsuse, et ühiskond võib materiaalseid hüvesid jaotada vajaduste järgi. Kommunismi tingimustes kujuneb kindlaks ühtne üldrahvalik omandus, kaovad klassid, ületatakse olulised erinevused linna ja maa vahel, füüsilise ja vaimse töö vahel — erinevused, mis säilivad sotsialistlikus ühiskonnas. Ühiskondlikud suhted muutuvad küpsemaks, tõuseb inimeste vaimne ning kultuuriline tase, kasvab nende teadlikkus.

Kuna mõlemal faasil on ühine majanduslik alus ja ühine tootmise eesmärk, siis ei nõua sotsialismilt kommunismile üleminek uut sotsiaalset revolutsiooni. See üleminek toimub järk-järgult. Kommunistlikku ühiskonda kulgeb tee sotsialismi ja tema printsiipide edasise tugevdamise ja täiustamise kaudu. Võib öelda, et kommunism on kõrgeltarenenud sotsialism. Selleks aga, et sotsialism jõuaks oma kõrgemasse faasi, kommunismi, on tarvis teatud kindlaid eeldusi. Meie ühiskonnas on niisugused eeldused olemas, need on nõukogude võim, sotsialistlik tootmisviis, sotsialismi arenenud materiaal-tehniline baas ja marksistlik-leninliku partei juhtimine, kes tugineb rahva loovale energiale.

Peamine majanduslik ülesanne

Sotsialistliku ühiskonna kommunismi ülekasvamise teed on määratletud partei programmiga, mille võttis vastu NLKP XXII kongress. Selles on sõnastatud kolm peaülesannet, mis tuleb lahendada: luua kommunismi materiaaltehniline baas, kujundada kommunistlikud ühiskondlikud suhted ning kasvatada harmooniliselt arenenud ja kõrgetasemelise teadlikkusega inimene.

Need ülesanded on omavahel tihedasti seotud ja väl-

jendavad kommunismi ülesehitamise ühtse protsessi erinevaid külgi. Kuid otsustavaks tingimuseks uuele ühiskonnale üleminekul on kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine, see tähendab tootlike jõudude loomine, mis suudavad tagada kommunistliku ühiskonna eksisteerimise ja arengu. See on partei ja nõukogude rahva peamine majanduslik ülesanne.

Nagu me juba teame, iseloomustab sotsialistliku ühiskonna materiaal-tehnilist baasi plaanipäraselt organiseeritud mehhaniseeritud suurtootmine, mis on rajatud tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele. Kommunismi materiaal-tehniline baas on kvaliteedilt uus aste nõukogude ühiskonna tootlike jõudude arengus.

Partei programmis on öeldud, et kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine tähendab:

meie maa täielikku elektrifitseerimist ja selle alusel kõigis rahvamajandusharudes tehnika, tehnoloogia ja ühiskondliku tootmise organiseerimise täiustamist; tootmisprotsesside kompleksset mehhaniseerimist ja nende järjest täielikumat automatiseerimist; keemia ulatuslikku rakendamist rahvamajanduses; uute, majanduslikult efektiivsete tootmis- ja energialiikide ja materjalide igakülgset arendamist; looduslike, materiaalsete ja tööjõuressursside igakülgset ja ratsionaalset kasutamist; teaduse orgaanilist ühendamist tootmisega ning teaduse ja tehnika progressi kiiret tempot; töötajate kõrget kultuurilist ja tehnilist taset; tunduvalt üleolekut kõige arenenumatest kapitalistlikest maadest tööviljakuse suhtes, mis on kommunistliku korra võidu tähtsaim tingimus.

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi ehitamise protsessis kujunevad sotsialistlikud ühiskondlikud suhted järk-järgult ümber kommunistlikeks suheteks, tekib klassideta ühiskond.

Endastmõistetavalt ei teki kommunismi majanduslik vundament tühjal kohal. Ta luuakse sotsialismi materiaalse baasi arendamise ja täiustamise käigus. Meie maal on olemas kõik vajalikud tingimused selleks, et see protsess kulgeks edukalt ja ühiskonna tootlikud jõud kiiresti kasvaksid. NSV Liidul on olemas ammendamatud looduslikud ressursid, võimas tööstus, meil on kvalifitseeritud kaader, kõrgeltarenenud teadus.

Sotsialistliku korra tohutu suuri eeliseid realiseerides arendab NSV Liit kiires tempos majandust. Võrreldes

sõjajärgse, 1940. aastaga toodeti 1966. aastal: terast 5,3 korda rohkem, naftat üle 8,5 korra, elektrienergiat üle 11,3 korra, tsementi 14 korda, traktoreid peaaegu 12 korda, autosid 4,6 korda, metallilõikamispinke üle 3 korra, gaasi 42 korda rohkem.

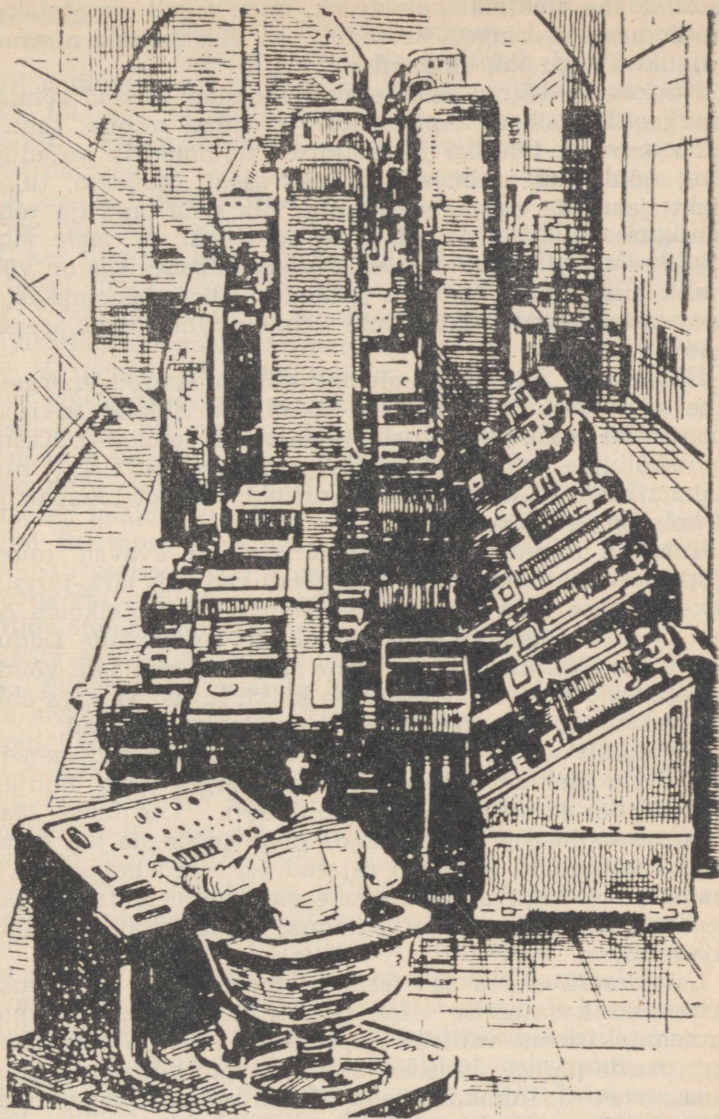
Need arvud näitavad, et meie ühiskond on saavutanud niisuguse teaduslik-tehnilise ja majandusliku küpsuse, mis võimaldab lahendada kõiki keerukaid rahvamajanduse ülesandeid.

Kommunistliku majanduse rajamise peatelg Juba rohkem kui sada aastat tagasi ütles Karl Marx: «Möödunud sajandil kogu maailma pahupidi pööranud tema kõrguse auru valitsemine on lõppenud; tema asemele asub mõõtnatult revolutsioonilisem jõud — elektrisäde...» Elektrienergia määratu suurt osa kriipsutas alla V. I. Lenin. «*Kommunism*,» ütles suur juht, «see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine.» NLKP programmis on öeldud, et elektrifitseerimine on kommunistliku ühiskonna majanduse rajamise peateljeks.

Millega seletada, et elektrifitseerimisele omistatakse niisugust hiiglasuurt tähtsust?

Elektrienergia on rida väärtuslikke omadusi. Teda saab suurtesse kaugustesse edasi anda, hõlpsasti muuta iga liiki energiaks — soojusenergiaks, mehaaniliseks või keemiliseks energiaks, suure efektiivsusega kasutada tootmises, teaduslikel uurimistel ja igapäevases elus.

Kaasaegne tootmine ja igapäevane elu, seda enam aga kommunistlik majandus ja kommunistlik elu-olu, on elektrienergia mõeldamatud. Et saada selget ettekujutust, kuivõrd tähtis on sõna otseses mõttes iga kilovatt-tund elektrienergiat, toome järgmised arvud. Üheainsa kilovatt-tunni abil võib kaevandada 50 kilogrammi sütt, kududa 10 meetrit riiet või küpsetada 88 kilogrammi leiba. Kaks tuhat kilovatt-tundi läheb vaja auto tootmiseks, üks miljon kilovatt-tundi 120 korteriga maja ehitamiseks. Elektrienergia paneb käima mehhanismid ja automaadid, mis teevad rasket füüsilist tööd, ületades selle tootlikkust mitmekordselt, kindlustab raalide töötamise, mis kergendavad vaimset tööd ja suurendavad järsult tema efektiivsust, loob tingimused põllumajandusliku tootmise industrialiseerimiseks, annab elu elektrisoojendus- ja elektrikülmutusaparaatidele, elektrilampidele, televiisoritele jne., jne. Võimsad elektrijaamad

ja laialdane elektriülekandevõrk, mida sageli nimetatakse majanduse vereringesüsteemiks, on ühiskonnale niisama vajalikud nagu õhk hingamiseks.

Nõukogude võimu aastatel on meie maal loodud võimas energeetikasüsteem. Aga selleks, et edasi minna, rahuldada areneva tehnika ja tootmise tehnoloogia vajadusi ning nõukogude inimeste igapäevaseid nõudeid, tuleb elektrijaamade ehitamist jätkata. Ja seda on vaja teha niisuguses ulatuses ja niisuguse tempoga, et *meie maa täielik elektrifitseerimine* teoks saaks. Üksnes siis on võimalik kindlustada tootlike jõudude sellist arenemistaset, mis vastaks kommunistlikule astmele ühiskonna arenemises.

Nõukogude Liidul on olemas tohutu suured energeetika ressursid. On avastatud äärmiselt rikkaid kivisöe, loodusliku gaasi, nafta, turba ja põlevkivi leiukohti. Kasutamiskõlblike hüdroressursside poolest on NSV Liit niisama rikas kui Ameerika Ühendriigid, Kanada, Jaapan ja Prantsusmaa kokku.

Teaduse saavutused viimastel aastatel avavad uued, tõepoolest ammendamatud energiaallikad, mis järk-järgult rakendatakse rahvamajanduse teenistusse. Eelkõige on see aatomienergia. 1954. aastal ehitati Nõukogude Liidus ja alustas tööd maailma esimene aatomienergiajaam võimsusega 5000 kilovatti. Praegu on käiku lastud ja alles ehitamisel tunduvalt võimsamad aatomienergiajaamad.

Tegelikult ammendamatu on päikese kiirte soojusenergia. Palju elektrit võib anda tuuleenergia (eriti Põhjas, kõrbealadel ja mägistes maakohtades). Uuritakse Maa sisemise soojuse ja meretõusude ning -mõõnade jõu kasutamise võimalust. Juba on rajatud esimesed helioenergiajaamad, mis koguvad päikeseenergiat, tuuleenergiajaamad, geotermilised (Maa sisemise soojuse varal töötavad) elektrienergiajaamad.

Laialdaselt uuritakse termotuumaaenergia rahulikuks otstarbeks kasutamise viise. Niipea kui inimene termotuumareaktsioone valitsema õpib, kaob mure energeetikaressursside pärast alatiseks, sest siis võib kütusena kasutada merevett. Inimkond saab võimaluse lahendada enneolematult keerukaid ja tähtsaid ülesandeid

Kommunismi tehnik

Tööstuses, ehituses, transpordis ja teistes majandusharudes toimuvad praegu tähelepanuväärsed muudatused. Need on niivõrd hämmastavad, et lubavad rääkida põhjalikust pöördest, tõelisest teaduslik-tehnilisest revolutsioonist. Tööpooldest, aatomienergeetika, sünteetilised materjalid, elektronmasinad, laialdane automaatika juurutamine — kõik see põhjustas pöörde tootmises.

See protsess toimub nii sotsialistlikes kui ka kapitalistlikes riikides. Kuid ühiskondlikud tulemused pole ühel ja teisel juhul kaugeltki ühesugused. Kapitalismimaades toob teaduslik-tehniline revolutsioon finantsmagnaatidele miljardilisi kasumeid, farmeritele aga laostumise, töölisele ja teenistujatele tööpuuduse. Masin on seal tööinimese võistleja ning vaenlane. Sotsialismimaades aga on masin ustav liitlane: iga leiutus, iga tehniline uuendus kergendab siin tööd, suurendab rahva heaolu.

Kommunismi majandust luues kasutavad nõukogude inimesed laialdaselt kaasaegse teaduslik-tehnilise revolutsiooni tulemusi, eelkõige automaatmasinaid. *Tootmise automatiseerimine on kommunistliku ühiskonna materiaaltehnilise baasi iseloomustav eripärasus.*

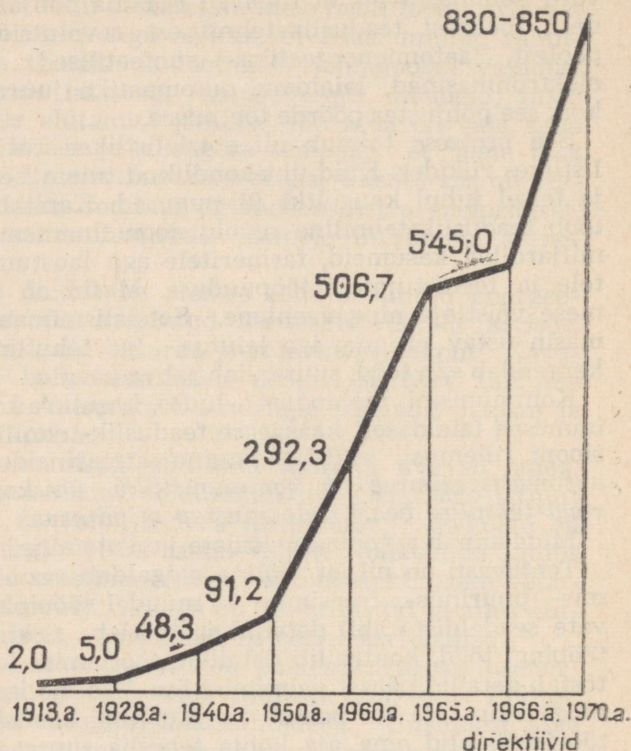
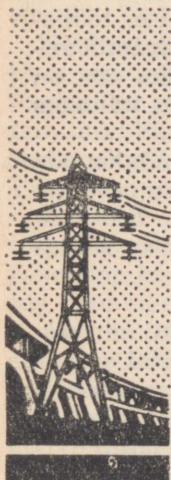
Mida annab automaatmasinate juurutamine?

Teatavasti on nii, et tööline paigaldab vana tüüpi treimis-, puurimis-, freesimis- ja muudel tööpinkidel vastavate seadeldiste abil detailid ja töötleb neid, reguleerib tööpingi tööd, kontrollib detailide töötlemise kvaliteeti ja tõstab detailid pärast valmimist ära. Tööline ise laseb tööpingi käima ja ise peatab ta. Muidugi, käsitsi juhitud tööpinged olid oma aja kohta tehnika suursaavutus. Ent juba poolautomaattööpingid, kus tööline üksnes valmistamisprotsessi alustab ja valmistootet tööpingilt maha võtab, võimaldasid järsult suurendada detailide töötlemise kiirust, tõsta väljalastava toodangu kvaliteeti. Praegu levivad automaatmasinad üha laialdasemalt.

Tootmisprotsess nõuab inimeselt ja masinalt kooskõlastatud tegutsemist. Masina töö kiirendamise, keerukamaks muutmise ja tema poolt teostatavate operatsioonide arvu suurendamise võimalused on peaaegu piiratud, inimorganismi võimed aga piiratud. Inimene ei suuda masinaga sammu pidada, jääb temast kiiruses ja täpsuses maha. Siin tulebki inimesele appi automaatika.

Tähendab see seda, et inimene justkui muutuks siin

Elektrienergia tootmine NSV Liidus
(miljardites kilovatt-tundides)

liigseks? Sugugi mitte. Inimesele jääb aktiivne algatus: ta töötab välja ülesanded programmeerivatele seadeldistele, jälgib ja kontrollib masinate tööd jne. Automatiseerimine loob suured võimalused töölise tootmisalase kvalifikatsiooni tõstmiseks, muudab põhjalikult ka töö iseloomu — viib füüsilise ja vaimse töö lähenemisele.

Nüüd on juba paljud meie rahvamajandusharud omandanud automaatmasinate ja -seadeldiste kasutamise kogemusi. Metallurgiatööstuses näiteks on suur hulk kõrg- ja martäänahjusid, samuti ka valtsimispinke varustatud automaatsete reguleerimis- ja kontrollimissüsteemidega.

Üha laialdasemalt kasutatakse automaattehnikat keemia-, nafta-, gaasi- ja söetööstuses. Peaaegu täiel määral on automatiseeritud hüdroelektrijaamade töö. Viimasel ajal on meil juba üksnes masinaehituses ja metallitöötlemisel igal aastal juurutatud üle 200 automaat- ja poolautomaatliini.

Nagu tuleviku prototüübid kerkivad automaattsehhid ja -tehased. Mõned aastad tagasi loodi automaattsehh Moskva laagritehases. Laagrid lastakse siin välja, ilma et inimkäsi oleks toodet puudutanud. Treimis- ja lihvimisoperatsioonid, karastamine, monteerimine, paberisse pakkimine, toote kvaliteedi kontrollimine, isegi koristamine — kõik tehakse automaatselt. Tööpingitöölisi on asendanud kõrge kvalifikatsiooniga korrastajad, kes kontrollivad mehhanismide tööd.

Tulevik kuulub niisugusele tootmistehnikale ja niisugusele töö organiseerimisele. Kuid et selleni jõuda, tuleb mahajäänud lõigud järele tõmmata, asendada veel säilinud käsitsitöö mehhaniseeritud tööga ja astuda järgmine samm — *tootmisprotsessid komplekselt mehhaniseerida.*

Teatavasti langeb põhiline osa käsitsitööst tootmise abi- ja kõrvallõikudele. Detailide transportimine, nende paigaldamine ja mahavõtmine, viimistlus- ja kontrolloperatsioonid tehakse sageli käsitsi. Nõrgalt on mehhaniseeritud remonditsehhid, laod ja muud abitöölõigud. Ikka veel kasutatakse käsitsitööd laialdaselt põllumajanduses. Väga tunduv on käsitsitöö osatähtsus esialgu veel ehitustegevuses, eriti seal, kus ühel või teisel põhjusel ei kasutata progressiivseid meetodeid hoonete monteerimiseks valmisdetailidest ja plokkidest. Transpordi osas tuleb veel palju ära teha peale- ja mahalaadimistööde mehhaniseerimiseks.

Käsitsitöö järkjärguline asendamine masinatööga, tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimise taseme pidev tõstmine on üks peamisi suundi kommunismi tootlike jõudude arendamisel, kommunismi materiaaaltehnilise baasi loomisel.

Uued materjalid Kasvav rahvamajandus tarvitab aasta-aastalt järjest rohkem iga liiki toorainet ja materjali. Isegi tavalist magevett läheb tootmise vajadusteks tarvis nii palju, et ta üha sagedamini muutub hinnaliseks tooraineaks.

Kaasaegne masinaehitus nõuab igal aastal üha uusi mil-

joneid tonne rauda ja terast, alumiiniumi ja vaske. Majade, tööstus- ja muude hoonete ehitamine monteeritavast raudbetoonist pole samuti võimalik rauamaagi kaevandamise ja metallide sulatamise järsu suurendamiseta.

Kuid paljudel juhtudel ei piisa vanadest, traditsioonilistest materjalidest. Tööpinke ja seadmeid, lennukeid ja autosid, televiisoreid ja külmutusseadmeid ei saa valmistada ilma uute materjalideta, mis kvaliteedilt tunduvalt ületavad raua ja terase. Järjest sagedamini asendavad neid alumiinium ja vask, titaan ja mangaan, nikkel, kroom ja teised metallid.

Sellest hoolimata ei rahulda ka need materjalid rahvamajanduse kõiki nõudeid. Tihedas koostöös tootmisega otsib ja leiab teadus teid uute, kunstlike tooraine- ja materjaliliikide loomiseks. Eriline koht nende hulgas on sünteetilistel sulamitel, plastmassidel ja keemilisel kiul. Nende materjalide tohtu suur väärtus seisneb selles, et sõltuvalt tootmise nõuetest võib neile anda kõige erinevamaid, varem valmis kavandatud omadusi.

Kunstlike materjalide füüsikaliste omaduste üle võib otsustada järgmiste näidete varal. Klaasplast, mis koosneb erilise sulamiga immutatud klaaskiust, ei jää tugevuselt terasest peaaegu sugugi maha, kuid on terasest kolm korda kergem ja korrosioonikindel.

Metallveetorude valmistamine nõuab keerukaid tehaseagregaate, kõrgemat kui 1000-kraadist temperatuuri, samuti võimsaid veokeid transportimisel. Võrreldamatult kergemaid polüetüleentorusid aga valmistatakse väikesel agregaadil kõigest 250-kraadise temperatuuri juures, pealegi ei roosteta need torud ja ei lõhke, kui vesi neis ära külmub; neid on rikete korral hõlpsam vahetada. Sünteetilise riide, naha ja karusnaha headest omadustest räägib kõige selgemat keelt väga suur, iga aastaga kasvav nõudmine nende järele.

Peale suurepärase füüsikaliste omaduste on kunstmaterjalidel veel üks tähtis väärtus: nad on tootmises ökonoomsed ja sellepärast odavad. Näiteks töökulu ühe tonni loodusliku villa saamiseks (arvestades lambakasvatajate tööd) moodustab 624 inimtööpäeva, ühe tonni sünteetilise villa saamiseks aga 280 inimtööpäeva, seega üle kahe korra vähem.

Sünteetilisi materjale annab keemiatööstus. See ongi põhjuseks, miks meie rahvamajandusplaanid näevad ette

väga kiire arenemistempo selle tööstusharu jaoks. Tähen-
dab see ehk seda, et vanad tööstusharud jäävad unarusse
ja hooletusse? Muidugi mõista mitte. Üksnes vanade ja
uute materjalide arukas kombineerimine loob tugeva
toorainebaasi tootmise hiiglaslikuks kasvuks, ilma milleta
ei saa rajada kommunistliku majanduse vundamenti.

Põllumajanduse Kommunismi materiaal-tehnilise baasi
edendamiseks ehitamise vajalikuks tingimuseks on iga-
 külgselt arenenud põllumajanduse loo-
mine. Tee selle juurde läheb põllumajanduslike protses-
side edasise mehhaniseerimise ja automatiseerimise, töö
ratsionaalse organiseerimise, tootmise täiustamise huvides
materiaalsete ja moraalsete stiimulite oskusliku ühenda-
mise kaudu. Ainult niiviisi saab rajada kõrgeltarenenud
põllumajanduse, mis suudab varustada elanikkonda toidu-
ainetega, tööstust aga toorainetega, ainult niiviisi saab
põllumajanduses tehtava töö muuta industriaalse töö eri-
liigiks. Kolhoosikord ja sovhoositootmine loovad selleks
kõige soodsamad tingimused.

Kahjuks ei rahuldanud põllumajanduse arengutempo
eelmistel aastatel täiel määral meie riigi vajadusi. Põhjusi
on siinjuures mitu. Esimeste viisaastakute vältel rajas
nõukogude rahvas võimsat tööstust, see tähendab lahenda-
das sotsialistliku ja kommunistliku ülesehituse majan-
duslikku võtmeprobleemi. On täiesti mõistetav, et riigil
polnud tol ajal täiel määral vahendeid põllumajanduse
intensiivseks arendamiseks. Raske hoobi meie maale, seal-
hulgas ka põllumajandusele, löid sõja-aastad. Kulus aega
ja rohkesti vahendeid, et taastada purustatud linnu ja
külasid, anda kolhoosidele ja sovhoosidele vajalikku teh-
nikat. Maaviljeluse ja loomakasvatuse arenemisele aval-
dasid mõju ka vead põllumajanduse juhtimises.

Praegu on Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus
välja töötanud efektiivse, teaduslikult põhjendatud pro-
grammi põllumajandusliku tootmise edendamiseks. Kol-
hoosidele ja sovhoosidele osutatakse suurt tehnilist ja fi-
nantsilist abi; tunduvalt on tõstetud põllumajandussaa-
duste kokkuostuhindu ja alandatud põllumajandusele
mineva tehnika, elektrienergia ja muu tööstustoodangu
hindu. Põllumajanduslikele ettevõtetele on antud suur
iseseisvus tootmisküsimuste lahendamisel; kolhoosides on
sisse seatud töö garanteeritud tasustamine ja igakuuline
avansseerimine.

Keskkomitee märtsipleenumi (1965. a.) ja maipleenumi (1966. a.) ning partei XXIII kongressi otsustes on kindlaks määratud mitte üksnes põllumajanduse arendamise lähemad ülesanded, vaid ka perspektiivid tema edasiseks edendamiseks.

Keskkomitee maipleenumil arutati maaparanduse põhi-probleeme, s. o. maade viljakuse tõstmise teid. Maaparandus on laialdane mõiste. Ta sisaldab põuaste maade niisutamist, liiga märgade maade kuivendamist, võitlust tuulest ja veest tingitud erosiooni vastu, laialdast teaduse ja muude põllumajanduse parandamiseks suunatud abinõude kasutamist. Lähemal aastakümnel kavatakse niisutatavate maade pindala suurendada 7—8 miljoni hektarini, kuivendatud maade pindala 15—16 miljoni hektarini. 1975. aastaks moodustab pindala, kus maaparandus on läbi viidud, 37—39 miljonit hektarit.

1966. põllumajandusaasta tulemused kinnitasid partei ja valitsuse poolt kolhoosi- ja sovhoositootmise huvides kasutatud abinõude efektiivsust. Mainitud aastal suurenes põllumajanduse kogutoodang 10 protsendi võrra. Kolhooside üldtulud kasvasid 1965. aastaga võrreldes 15 protsendi võrra, kolhoosnikute rahalised ja naturaaltulud 16 protsendi võrra. See kõik tõendab, et on võetud õige suund põllumajandussaaduste külluse loomiseks meie maal.

Teaduse sajand XX sajand on tormiliselt areneva teaduse sajand. Iialgi varem pole teadus etendanud nii tähelepanuväärset osa inimese ja inimkonna elus, samuti ühiskondlikus progressis kui meie päevil. Nüüdsel ajal ei saa teaduse saavutuste juurutamiseta läbi ükski ettevõtte, ükski majandusharu. Teadus on tulnud tseh-hidesse, kolhoosipõldudele ja -farmidesse. NLKP programmis on öeldud, et teaduse rakendamine saab ühiskonna tootlike jõudude võimsa kasvu otsustavaks teguriks.

Teadus tõstab tootmise taset, riigi majanduslikku võimsust, tagab töörahva heaolu ja kultuuri kasvu ning maa kaitsevõime tugevdamise. Sellepärast on sotsialistlikus ühiskonnas töörahvas väga huvitatud teaduse arenemisest, tema saavutuste kiirest realiseerimisest vabrikutes, tehastes, kolhoosipõldudel. See huvi loob teaduse ja tootmise kontaktile vankumatu aluse. Nii näiteks on võimsate hüdroturbiinide, bluumingute, ekskavaatorite ja paljude

teiste masinate loomine enamasti teadlaste ja praktikute ühendatud jõupingutuste tulemus.

Sotsialistlik plaanisüsteem võimaldab ühiskonnal teaduse saavutusi kõige efektiivsemalt kasutada. Kapitalismi ajal kuulub ju enamik teaduslikke asutusi üksikutele monopolidele, kapitalistidele. Teadlaste avastused rakendatakse üksnes antud monopoli teenistusse ja hoitakse ülejäänud maailma eest saladuses. Tähendab, ka võimalik efekt nende avastuste juurutamisest aheneb kunstlikult. Mis puutub sotsialistlikku ühiskonda, siis siin ei ole konkurentsivõitlust. Tähtis teaduslik avastus, leiutus juurutatakse ja teda kasutatakse plaanipäraselt kogu riigi ulatuses.

Teadus on väga tulus sfäär kapitali paigutamiseks. Kui plaaniliste arvestuste kohaselt aastatel 1966—1970 iga tootmisfondide (tööpingid, seadmed, hooned jne.) laiendamisse paigutatud rubla peab tooma 39 kopikat tulu, siis iga rubla, mis paigutatakse teadusesse ja tema saavutuste rakendamisse, annab 1 rubla 45 kopikat kasu. Tähendab, tulusam on kulutada vahendeid tehnika ja tehnoloogia täiustamisele, seejärel aga juurutada seda tehnikat ja tehnoloogiat tootmisse, kui lihtsalt suurendada vanade seadmete ja masinate väljalaset.

Teaduse kiire arenemine ja tema saavutuste rakendamine rahvamajanduses on oluline tegur edukaks liikumiseks kommunismi poole. Teadlaste abiga on meil loodud ja loomisel paljud ajakohased masinad, töötatakse välja uusi tehnoloogilisi protsesse, viiakse läbi tähtsaid, suure teadusliku ja praktilise väärtusega eksperimente. Näiteks juba ainuüksi metallide töötlemine kõrgrõhu abil, kasutades füüsika, keemia ja tehnikateaduste viimaseid saavutusi, võimaldab tõsta tööviljakust 10—15 korda ja rohkemgi.

Teadlased lisavad tohutu panuse arvutustehnika arengusse. Elektronmasinad lühendavad töömahukate arvutuste aega tunduvalt. Ühes Moskva tehases arvutab arvutusmasin iga tsehhi tootmisprogrammi kõigest 20—30 minutiga. Varem kulus selleks 15—25 päeva. Elektrontehnika rakendamine võimaldab tsehhide plaanipärasest tööst rangelt kinni pidada, kindlustab seadmete ja tööjõu ratsionaalsema kasutamise.

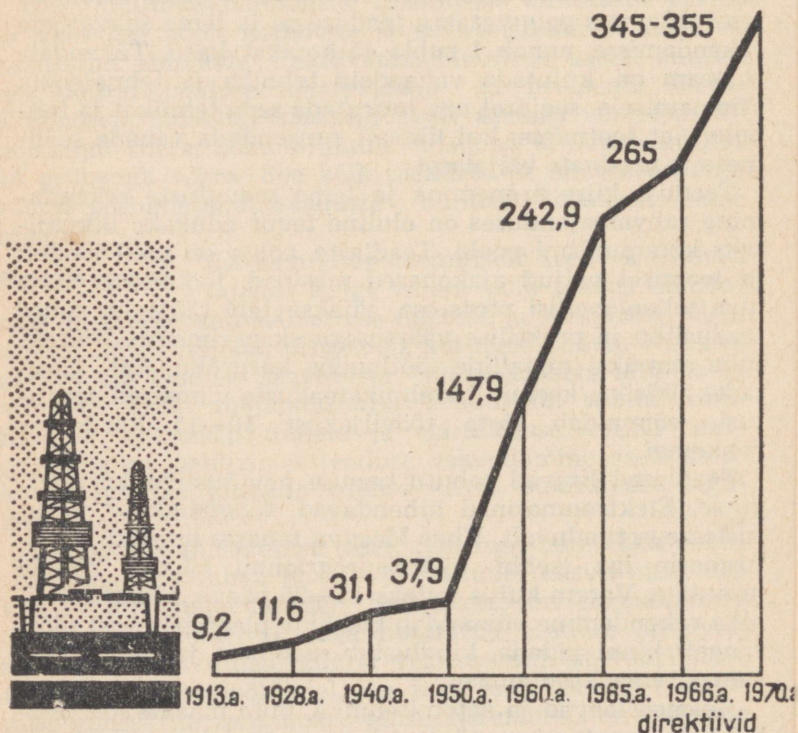
Kosmoselaevad ja aatomitehnika, uute maavarade leiukohtade avastamine, sünteetiliste materjalide, elektron-

aparaatide ja automaatmasinate loomine, püsivalt kõrgete saakide saamine — see kõik on matemaatika ja füüsika, keemia ja bioloogia, agronoomia ja geoloogia ning paljude teiste teaduste saavutuste tootmisse juurutamise tulemus.

NLKP programmis rõhutatakse, et teoreetiliste uurimuste edasine kasv on nõukogude teaduse peamisi ülesandeid. Matemaatika, füüsika, keemia, bioloogia kõrge arengutase on vajalik tingimus kõigi teiste teadusharude tõusuks ja efektiivsuseks.

Teoreetilised uurimused peavad meil aitama lahendada niisuguseid äärmiselt tähtsaid rahvamajanduslikke üles-

Naftatootmine NSV Liidus
(miljonites tonnides)

andeid, nagu maa energeetika- ja kütusebilansi uurimine, loodusvarade efektiivse kasutamise teede kindlaksmääramine, uute masinate, automaat- ja telemehaaniliste süsteemide valmistamise printsiipide väljatöötamine jne.

Niisama suur osatähtsus on filosoofia, poliitilise ökonomia, ajaloo, teadusliku kommunismi soovitude ja järelduste praktikasse rakendamisel. Ühiskonnateadused uurivad niisuguseid tähtsaid protsesse, nagu majandamise vormide ja meetodite arenemine, töö teaduslik organiseerimine, analüüsivad kommunistliku kasvatuse sisu ja meetodeid ning sotsialistliku demokraatia ja riikliku korra arenemist. On teada, missugust tähtsat osa etendasid nõukogude teadlased — majandusteadlased, filosoofid, sotsioloogid, juristid majandusreformi arutamisel ja ellurakendamisel. Laialdane mõttevahetus ajakirjanduses ja teaduslikel nõupidamistel osutas olulist abi nende abinõude väljatöötamiseks, mis määravad kindlaks uute planeerimismeetodite ja tootmise majandusliku stimuleerimise uute meetodite olemuse.

Meie ajal on eriti tähtis näha rahvamajanduse, teaduse ja kultuuri perspektiive, välja töötada maa õige majanduspoliitika pikemaks ajavahemikuks. Niisuguste perspektiivide kindlaksmääramisel aga kuulub otsustav sõna ühiskonnateadustele.

Kõik see tõendab, et loodus- ja ühiskonnateaduste saavutused ja avastused kiirendavad tunduvalt kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomise protsessi. Paljusid neist juba kasutatakse.

Teised, veelgi võimsamad progressi edasiviijad on valmis kommunismi teenistusse astuma.

Peamine tootlik jõud Ükskõik kui täiuslikud on masinad, mida kommunismi ajal tarvitusele võetakse, ilma inimeseta on neist siiski vähe kasu. Inimene on ühiskonna peamine tootlik jõud. Ta etendab määravat osa tootmise täiustamisel ja samal ajal muutub ise seoses ühiskonna arenemisega.

Juba nüüd, praeguse tehnika juures, ei piisa inimesele üksnes püüdlusest, visadusest ja usinusest. On tarvis teadmisi, oskusi ja kõrget kultuuri.

Teadmised ja kogemused võimaldavad täielikumalt ja paremini kasutada tehnikat, parandada tootmistehnoloogiat, suurendada toodangu väljalaset ja tõsta tema kvaliteeti. Üks ja sama masin annab osavates kätes tunduvalt

rohkem ja kõrgema kvaliteediga toodangut kui vähekogunud töötaja puhul. Haritud, juurdlev tootmistööline omandab kiiremini ja kindlamalt oskused uue tööpingi käsitlemiseks, uue toodangu väljalaskmiseks. Me juba rääkisime, et praegu tungivad teaduse saavutused tsehhidesse ja kolhoosifarmidesse. Selleks et neid saavutusi kasutada ja ühiskonna teenistusse rakendada, on samuti tarvis teadmisi ja kogemusi.

Seoses teaduse ja tehnika arenguga muudavad mõned elukutsed oma iseloomu, mõned kaovad, tekivad uued elukutsed. Ei saa võrrelda praegust kaevurit või seppa kahekümnendate aastate kaevuri või sepaga. Tootmisesse on tulnud tark ja keerukas tehnika. Tulevased masinad ja mehhanismid aga on veelgi keerukamad, nõuavad tõeliselt uusi teadmisi ja oskusi.

Pole seepärast imestada, et meie maal pööratakse väga suurt tähelepanu rahvaharidusele, kaadri väljaõppele ja tema kvalifikatsiooni tõstmisele. Miljonid töötajad õpivad instituutides, koolides, tehnikumides, kvalifikatsiooni tõstmise kursustel või lihtsalt oma töökaaslastelt tsehhis. Üksnes kõrgesti haritud ning hea üld- ja eriettevalmistusega inimesed suudavad juhtida kaasaegset tootmist, luua uusi keerulisi agregate ja neid täiustada. Juba praegu leidub selliseid töötajaid meie ettevõtetes küllaltki palju, iga aastaga nende arv aga kasvab veelgi.

NLKP programm püstitab ülesande likvideerida kvalifitseerimata töö; tootmise arenemine loobki reaalsed eeldused selle küsimuse lahendamiseks. Kommunistlikus ühiskonnas on igal töötajal, ükskõik mis alal ta tegutseb, laialdased teadmised, ta on relvastatud eesrindlike tootmiskogemustega.

**Tootmise
teaduslik
organiseerimine**

Võib omada täiuslikke masinaid, kolossaalseid toorainevarusid, võimekaid ja energilisi töötajaid — kuid siiski mitte ära kasutada kõiki võimalusi tööviljakuse kasvuks. Niiviisi juhtub, kui töö organiseerimine ei ole läbi mõeldud.

Sellepärast pööravad partei ja valitsus suurt tähelepanu sellele, kuidas teaduslikult organiseerida tööd ja tootmist tervikuna. Eelmisest peatükist me juba teame, missugune tõeliselt revolutsiooniline tähendus on praegu teostataval majandusreformil. See tõstab tootmise efektiivsust nii kogu maa ulatuses kui ka igas ettevõttes ja igal töökohal.

Milles väljendub tootmise teaduslik organiseerimine?

Eelkõige spetsialiseerimises ja koopereerimises.

Spetsialiseerimine on üksikute toodanguliikide välja- laske või üksikute tootmisoperatsioonide koondamine ühte ettevõttesse (näiteks autotehas, mis toodab eri margiga masinaid, või jalatsivabrik, mis valmistab eri liiki jalat- seid). On olemas ka veel kitsam spetsialiseerimine, näi- teks tehas, mis toodab ainult veoautosid, või vabrik, mis valmistab üksnes lastejalatseid. Tootmist võib spetsiali- seerida ka üksikute detailide väljalaskmiseks.

Spetsialiseerimine on majanduslikult väga tulus. Ta võimaldab valmistada toodangut suurtes partiides. Toot- miskulud on spetsialiseeritud ettevõtetes tavaliselt hulga madalamad kui niinimetatud universaalvabrikutes ja -tehasest.

Põllumajanduses dikteerivad spetsialiseerimise loodus- likud tingimused ja ajalooliselt kujunenud traditsioonid. Näiteks annab puuvilla, suhkrupeedi või viinamarja toot- mine kõige paremaid tulemusi teatud piirkondades, kus selleks on olemas vastavad pinnase- ja kliimatingimused ning kus on õmandatud rikkalikud kogemused nende toot- misel. Viimasel ajal suureneb kolhooside ja sovhooside arv, kes kasvatavad üht või kahte-kolme tähtsamat põllu- majanduskultuuri; sel juhul kasvab tööviljakus, alaneb toodangu omahind.

Kaasaegne tootmine nõuab täpset sidet ettevõtete vahel, kes teatud produkti valmistamisest üheskoos osa võtavad. Näiteks auto tootmiseks läheb tarvis lehtterast, mootoreid, elektriseadmeid, autokumme ja palju muid detaile. Kõike seda ühes ettevõttes toota on ebaotstarbekohane, puhuti aga täiesti võimatu. Seepärast saab autotehas üksikuid toodanguliike teistest ettevõtetest. Niisugust sidet ette- võtete vahel, kes võtavad osa keeruka produktsiooni toot- misest, nimetatakse *koopereerimiseks*.

Spetsialiseerimine ja koopereerimine võimaldavad meie maa ressursse ja üksikuid majanduspiirkondi ratsionaal- semalt kasutada, vähendavad tootmiskulusid, võimalda- vad paremini organiseerida tööd igas ettevõttes, kasutada kõrge tootlikkusega seadmeid, kõige progressiivsemaid tehnoloogilisi protsesse, juurutada vooltootmist, konveie- rit, automaatliine ja -tsehhe.

Spetsialiseerimine ja koopereerimine saavad kasu tuua

ettevõtete ratsionaalse paigutuse puhul. Meie maal, mille territoorium on tohutu, on tootlike jõudude õige paigutus eriti suure tähtsusega. Enne kui hakata ehitama, tuleb kõike kaaluda ja arvestada. Mõnel juhul on kasulik ehitada ettevõtte tooraineallikate lähedusse, teisel juhul turustamispaiga kõrvale.

Meie maa perspektiivplaanid näevad ette võimsate tööstuskeskuste loomise Siberis ja Kaug-Idas. Asi seisneb selles, et siin on avastatud suured söe ja raua, nafta ja gaasi leiukohad, mille baasil võivad töötada võimsad ettevõtted. Jõgede rikkalikud energiaressursid soodustavad samuti siia uute tööstuspiirkondade rajamist. Seda, mis praegu tuleb idasse vedada, valmistavad siberlased ja kaugidalased peatselt ise.

Teaduslik-tehniline progress, töötajate teadmiste ja kogemuste kasv, tootmise täiuslikum organiseerimine — kõik see kutsub esile tööviljakuse tõusu. See aga, nagu ütles V. I. Lenin, on kõige tähtsam, kõige peamine uue ühiskonnakorra võiduks.

Teel eesmärgile Kommunismi ehitamist võib kujukalt võrrelda mäkketõusuga. Plaanid, mida nõukogude rahvas ellu rakendab, on otsekui astmed selle tipu poole tõusmisel.

Esimeseks niisuguseks astmeks oli GOELRO plaan. Sõjaeelsete ning sõjajärgsete viie aasta plaanide ja seitsme aasta plaani täitmine lähendasid meid samm-sammult sellele tootatud eesmärgile. Praegu tõuseb meie maa veel astme võrra kõrgemale, täites rahvamajanduse arendamise viie aasta (1966—1970) plaani.

NLKP XXIII kongressi direktiivides on öeldud: «Viis-aastaku majanduslikku põhiülesannet näeb partei selles, et teaduse ja tehnika saavutuste igakülgse kasutamise, kogu ühiskondliku tootmise industriaalse arendamise, tema efektiivsuse suurendamise ja tööviljakuse tõstmise alusel garanteerida tööstuse edasine tunduv kasv ja põllumajanduse kõrge stabiilne arengutempo ning tänu sellele saavutada rahva elujärje oluline tõus, kõigi nõukogude inimeste materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste täielikum rahuldamine.»

Kongress rõhutas vajadust tunduvalt tõsta tootmise efektiivsust, see tähendab saavutada maksimaalne toodangu väljalase minimaalsete kulutustega. Viie aasta plaan nõuab seadmete paremat kasutamist, materjalikulu

vähendamist ja muude abinõude rakendamist tootmise efektiivsuse suurendamiseks.

Suurt tähelepanu on pööratud tööviljakuse tõusule. Viisaastaku jooksul kasvab tööviljakus tööstuses 33—35 protsenti, põllumajanduses 40—45 protsenti.

Aastatel 1966—1970 astutakse uus samm meie maa täielikuks elektrifitseerimiseks. Viiakse lõpule ühtse energeetikasüsteemi rajamine NSV Liidu Euroopa-osas. Hiljem liidetakse meie maa Euroopa-osa, Taga-Kaukaasia, Kesk-Aasia ja Siberi energiasüsteemid ühtseks energiasüsteemiks. See võimaldab organiseerida elektriijaamade korrapäraselt tööd ning häireteta varustada kõiki meie maa ettevõtteid ja asustatud punkte elektrienergiaga.

Elektrienergeetika kiire areng võimaldab tunduvalt tõsta elektri kasutamist tööstuses, põllumajanduses, transpordis, elukondlikus tarbimises. Elektrienergia üldine juurdekasv viie aasta jooksul moodustab 70 protsenti.

Eriti suurt tähelepanu pööratakse kolhooside ja sovhooside edasisele elektrifitseerimisele. 1970. aastal saavad põllumajanduslikud ettevõtted 30 protsenti rohkem elektrienergiat, kui 1940. aastal kogu riigis tarbiti.

Käesoleva viisaastaku iseloomulikuks jooneks on kapitalitehituse, samuti ka uute tootmisvõimsuste käikulaskmise erakorraliselt kiire tempo. Viie aasta jooksul alustab tegevust niisama palju uusi võimsusi, kui on rajatud nõukogude võimu olemasolu viiekümne aasta vältel.

Suuri kapitalmahutusi tehakse põllumajanduses. Kolhooside ja sovhooside põldudele tuleb 1 790 000 traktorit, 1 100 000 veoautot, 550 000 viljakoristamiskombaini ja palju muid masinaid. Eelmise viisaastakuga võrreldes kasvab mineraalväetiste tootmine kahekordseks. Viiakse ellu suur osa põuaste maade niisutamise ja soiste maade kuivendamise kümne aasta programmist. Kõik see võimaldab tõsta saagikust ja loomakasvatuse produktiivsust.

Lähematel aastatel kasvab oluliselt rahvatarbekaupade väljalase. Kergetööstuse ja toiduainete tööstuse toodangu kasvutempo läheneb rasketööstuse kasvutempole. Töötajate reaaltulu, arvestatuna ühe inimese kohta, tõuseb umbes 1,3 korda, sealjuures maal kiiremini kui linnas. Tööliste ja teenistujate palk tõuseb umbes 20 protsenti, kolhoosnike tulud 35—40 protsenti. Seeläbi toimub maa- ja linnaelanikkonna elatustaseme edasine lähenemine.

Viie aasta plaan näeb ette elamuehituse tohutu kasvu. Ainuüksi linnades ja töölisasulates ehitatakse 480 miljonit ruutmeetrit elamispinda. Ettevõtetes ja asutustes on töötajad üle läinud viiepäevasele töönädalale kahe puhkepäevaga.

Viie aasta plaani täitmine on suur samm kommunismi materiaalse-tehnilise baasi loomisel.

2. Kommunistlike ühiskondlike suhete kujunemine

Arenedes ja täienes kasvavad sotsialistlikud ühiskondlikud suhted kommunismi ehitamise protsessis järk-järgult üle kommunistlikeks suheteks. Nagu me juba teame, on ühiskondlikud suhted mitmekesised. Need on nii majanduslikud kui ka sotsiaalsed-poliitilised, nii rahvusli-

kud kui ka perekondlikud-elukondlikud ja muud suhted. Kõigi ühiskondlike suhete aluse moodustavad majanduslikud (tootmisalased) suhted.

Sotsialistlike tootmissuhete ülekasvamine kommunistlikeks tootmissuheteks Nii sotsialistlikud kui ka kommunistlikud tootmissuhted baseeruvad tootmisvahendite ühiskondlikul omandusel. Kuid sotsialismi ajal eksisteeriva kahe omandusvormi — üldrahaliku, riikliku ja grupilise, kooperatiiv-kolhoosliku omandusvormi asemele tuleb kommunismi ajal *ühtne kommunistlik omandus*.

Kommunismile liikumise protsessis täiustuvad mõlemad sotsialistliku omanduse vormid. Riikliku omandusvormi areng väljendub tootmise ulatuse kasvus ja kontsentreerumises, ühiskondliku tööjaotuse süvenemises.

Kommunismile üleminek nõuab tootmise laiendamist, uute vabrikute, tehaste ja muude ettevõtete ehitamist. Seejuures, nagu elu näitab, kasvavad ettevõtete suurenemisega tootmise ökonoomsus ja kasulikkus. Mida rohkem tehnikat ja tööjõudu kontsentreeritakse vabrikusse või tehasesse, seda rohkem võimalusi on töö ratsionaalseks

organiseerimiseks, kõrge tootlikkusega tehnika kasutamiseks. Muidugi ei saa ettevõtte võimsust lõpmatult suurendada, sel on oma piirid, mille määravad toorainega varustamine, olemasolevad tööjõuressursid antud piirkonnas ja mõned muud asjaolud.

Eespool me vaatlesime spetsialiseerimise ja koopereerimise osatähtsust tootlike jõudude arendamise vahendina. Need tootmise organiseerimise vormid kajastavad aga ühtlasi üldrahvalikus omanduses olevate ettevõtete vahel kujunenud suhete täiustumist.

Ettevõtetevaheliste suhete täiustamisele aitab suurel määral kaasa majandusreform tööstuses, mis teostati seoses NLKP Keskkomitee 1965. aasta septembripleenumi ja partei XXIII kongressi otsustega. Tootmisprotsessis nii ettevõtete kui ka inimeste vahel tekkivad sidemed paranevad. Ettevõtetele antud laialdasem majanduslik iseseisvus avaldab tunduvat mõju nendevahelistele suhetele: nad muutuvad mitmekülgsemaks ja ratsionaalsemaks. Tootmissuhete täiustamisele aitab kaasa ka töötajate materiaalse stimuleerimise uus süsteem, kuna see suurendab iga töötaja algatusvõimet ja aktiivsust, kasvatab vastutus- ja kollektiivsustunnet.

Samaaegselt areneb ka kooperatiiv-kolhooslik omandus: kasvavad jagamatud fondid, tugevnevad sidemed põllumajanduslike artellide vahel, kolhooside ja riigi vahel, laieneb ühiskondlik majandussfäär.

Kooperatiiv-kolhoosliku omanduse tõstmiseks üldrahvaliku omanduse tasemele on väga tähtis kolhooside jagamatute fondide kasv. Nendesse fondidesse kuuluvad põllutöömashinad, majapidamishooned, transpordivahendid, kolhoosielektrijaamad, abimajandid, tööloomad ja produktiivkari, rahasummad, mis on eraldatud ühismajapidamise arendamiseks.

Jagamatud fondid suurenevad pidevalt. 1958. aastal moodustasid nad 24,4 miljardit rubla, 1965. aastal aga 35 miljardit rubla. Iseloomulik on, et siinjuures kasvab ajakohase põllumajandustehnika — traktorite, kombainide, elektrimootorite, autode erikaal. See tähendab, et kolhoositootmine omandab järjest rohkem tööstusele omaseid jooni.

Kolhoosidevaheliste sidemete areng avaldub selles, et põllumajanduslikud artellid sageli ühendavad oma jõupingutused elektrijaamade, teede, hüdroehituste, põllu-

majandussaaduste töötlemise ettevõtete ehitamiseks ja ekspluateerimiseks.

Seoses küla elektrifitseerimise arenemisega ning tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimisega tugevnivad sidemed tööstuse ja põllumajanduse vahel. Koos riigiga arendavad kolhoosid maal laialdast ehitustegevust tootmise ja kultuurilis-elukondlikul alal.

Ühiskondlik majandussfäär laieneb pidevalt. Kõrgetasemelise kolhoositootmise juures, mis suudab täielikult rahuldada kolhoosnikute tarvidusi, kaotab praegu eksisteeriv kolhoosiperede abimajapidamine järk-järgult oma majandusliku tähenduse.

Niisiis toimub kommunistliku ülesehitustöö käigus kooperatiiv-kolhoosliku omanduse lähenemine riiklikule, üldrahvalikule omandusele. Teatud kindlal arenemisetapil sulavad need mõlemad omandused ühte, ühtseks kommunistlikuks omanduseks.

Endastmõistetavalt ei tähenda see, et kolhooslik omandusvorm on juba aegunud või põllumajandusliku tootmise arenemisele takistuseks muutunud. NLKP programmis on öeldud, et kolhoos on talurahvale kommunismi kooliks. Seepärast on kommunistlike tootmissuhete tekkimise teeks külas kolhoosikorra igakülgse tugevdamise ja arendamise tee.

Kommunistlikule jaotamisele Vastavalt tootlike jõudude kasvule ja materiaalse hüvede tootmise suurenemisele asendub sotsialistlik printsiip «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi» ajapikku kommunistliku printsiibiga «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi».

Et seda protsessi kiirendada, selleks on tarvis tegevusse panna kõik hoovad, mis aitavad kaasa tootmise kasvule ja tööviljakuse tõusule, sealhulgas ka niisugune hoob, nagu seda on materiaalse hüvede jaotamine sõltuvalt töö hulgast ja kvaliteedist.

Teatavasti on *töötasu* (palk riiklikes ettevõtetes, rahaline ja naturaaltasu kolhoosides) tööliste, teenistujate ning kolhoositalurahva põhiline tuluallikas. Tähendab kommunismile ülemineku perioodil on tarvis pidevalt täiustada töö järgi tasustamist, muuta see paindlikumaks ja iga inimese panust tootmise arendamisse täpsemini väljendavaks. V. I. Lenin kirjutab, et kuni kommunismi kõrgema faasi saabumiseni on vaja ranget kontrolli töö

määra ja tarbimise määra üle. Töö järgi tasustamine ongi vahendiks, mis võimaldab ühiskonnal seda kontrolli teostada.

Sotsialistlik töö järgi jaotamise printsiip aitab luua tarvilikke eeldusi üleminekuks kommunistlikule vajaduste järgi jaotamise printsiibile. Ta stimuleerib töövõime kasvu, ergutab töotajaid tõstma oma kultuurilist ja tehnilist taset, loob võimaluse töotajate tulude pidevaks kasvaks. Töö järgi jaotamine tekitab harjumuse võimete kohaselt töötada ja teadlikult töödistsipliini pidada.

Viimastel aastatel on partei ja valitsus rakendanud rea abinõusid palga tõstmiseks ja töotajate reaaltulude suurendamiseks. On kõrgendatud tööliste ja teenistujate minimaalpalga määra, samuti aga madalalt ja keskmiselt tasustatavate töotajate tariifimäärasid ja palku; maksud palgalt on tunduval osal töölistest ja teenistujatest ära jäetud või vähendatud; on alandatud paljude rahvatarbekaupade hindu. Kokkuvõttes on töörahva reaaltulud, arvestades elanikkonna iga liikme kohta, 1965. aastaga võrreldes rohkem kui 6 protsendi võrra suurenenud.

Sotsialismi ajal rahuldatakse inimeste vajadusi mitte ainult isiklike tulude, vaid ka *ühiskondlike fondide* arvel. Siia kuuluvad kulutused lasteaedade ja -sõimede, internaatkoolide, sanatooriumide ja puhkekodude ülalpidamiseks, väljaõppeks, meditsiiniliseks ja kultuurialaseks teenindamiseks, pensionide ja stipendiumide maksmiseks jne. Kui 1940. aastal väljamaksed ja soodustused, mis elanikkond sai ühiskondlikest fondidest, moodustasid 4,6 miljardit rubla, siis 1966. aastal kasvasid need 45 miljardi rublani. Ühiskondlike fondide tähtsuse üle meie maa töörahvale võib otsustada järgmiste andmete põhjal. 1966. aastal moodustas tööliste ja teenistujate keskmine kuupalk 99 rubla. Arvesse võttes aga väljamaksmisi ühiskondlikest fondidest, moodustas keskmine palk 133 rubla kuus.

Uus viie aasta plaan näeb ette töotajate heaolu edasise tõusu: kasvab tööliste ja teenistujate töötasu, suurenevad kolhoosnikute sissetulekud. Alandatakse hindu riiklikus ja kooperatiivkaubanduses, ühiskondlikud fondid suurenevad vähemalt 40 protsenti. Tootmise järkjärguline kasv võimaldab kommunismi kõrgemal staadiumil üle minna vajaduste järgi jaotamisele eranditult ühiskondlike fondide arvel.

Endastmõistetavalt saabub üleminek kommunistlikule jaotusprintsibile seda rutem, mida kiiremini areneb tootmine ja kasvab tööviljakus, mida suuremaks muutub nõukogude rahva tööalane aktiivsus.

**Sotsiaalsete
erinevuste
ületamine**

Kommunism on klassideta ühiskond, sotsialismi ajal aga on olemas tööliklass ja talupoegade klass, samuti niisugune ühiskonnakiht, nagu seda on intelligents. Kuidas ületada klassidevahelisi erinevusi? V. I. Lenin kirjutab, et klasside täielikuks kaotamiseks on tarvis likvideerida ekspluateerimine, seejärel kaotada ka erinevused linna ja maa vahel, samuti erinevused füüsilise ja vaimse töö vahel.

Linna ja maa lähendamise protsess on meie ajal juba käimas. See hõlmab meie ühiskonna materiaalse ja vaimse elu mitmesuguseid külgi. Olulised erinevused linna ja maa vahel seisnevad sotsialismi ajal teatavasti eelkõige selles, et linnas ja maal eksisteerivad omanduse erinevad liigid. Tööliste töö on seotud riikliku, üldrahvaliku omandusega, kolhoosnike töö aga kooperatiiv-kolhoosliku omandusega. Nendevaheliste erinevuste likvideerimiseks on tarvis kõigepealt asetada nad tootmisvahendite suhtes ühesugusesse olukorda. See protsess toimubki seoses omanduse kahe vormi arenemisega ja nende järkjärgulise lähenemisega.

Kuid erinevus linna ja maa vahel ei piirdu üksnes omandusvormidega. Teatavasti on tööstuslik tootmine paremini mehhaniseeritud kui põllumajanduslik tootmine, linnaelanikkonna kultuuriline tase on kõrgem kui maa-rahva oma, oluliselt erineb ka linna- ja maainimeste elukondlik teenindamine.

Nende erinevuste likvideerimine on samuti võimalik üksnes tootlike jõudude võimsa arenemise baasil. Põllumajandusliku töö tehnilise varustatuse kasv muudab ta ajapikku industriaalse töö eriliigiks. Tootmise tõus ja artellide tulude suurenemine võimaldavad artellidel tunduvalt rohkem vahendeid klubide, lasteaedade ja elumajade ehitamiseks eraldada. Kõik see kindlustab maa-töötajate kultuuri kiire tõusu ja elukondliku heakorras-tuse kasvu.

Olulised muutused toimuvad elanikkonna koosseisus ka kutsealade järgi. Maal suureneb järjest inseneride, tehnikute, mehhanisaatorite, agronoomide, zootehnikute, kooli-

õpetajate ja arstide arv. Sedamööda kuidas piirid linna ja maa vahel järjest kahanevad, kaovad ka erinevused töölisklassi ja talurahva vahel, omandab ühiskond järk-järgult klassideta, kommunistliku ühiskonna jooni.

Sotsialismi tingimustes on veel olemas oluline erinevus vaimse ja füüsilise töö tegijate vahel; tööliste ja talupoegade kultuuriline ja tehniline tase jääb üldkokkuvõttes maha intelligentsi kultuuri- ja tehniliste teadmiste tasemest. Selle erinevuse ületamiseks on vaja tõsta tööliste ja talupoegade kultuuriline ja tehniline tase haritlaste tasemele. See ülesanne lahendatakse kommunismi ehitamise käigus. Tehnika progress, uute keerukate ja kõrge tootlikkusega masinate kasutuselevõtmine, tootmisprotsesside automatiseerimine ja täielik elektrifitseerimine, aatomienergia kasutamine tootmises, keemia ja teiste teaduste saavutuste laialdane rakendamine rahvamajanduses — kõik see nõuab tootmise alal töötajatelt kõige mitmekesisemaid erialaseid tehnilisi oskusi ja head üldhariduslikku ettevalmistust, teaduste aluste tundmist.

Tähtsat osa etendab vaimse ja füüsilise töö vaheliste erinevuste likvideerimisel teatavasti rahvaharidussüsteem. Meie maal laieneb pidevalt kõrgemate ja kesk-eriõppeasutuste, üldhariduslike koolide, agronomiliste ja zootehniliste kursuste, mehhaniseerijate koolide võrk. Kokkuvõttes tõstab järjest rohkem töölisi ja talupoegi oma tootmisalast ja kultuurilist taset. See muudab aga nende töö suurel määral vaimseks, lähendab neid intellektuaalset tööd tegevatele inimestele.

Kommunistlikus ühiskonnas tekib kvalitatiivselt uus tööliik, milles harmooniliselt sulavad ühte igakülgsest arenenud inimese füüsilised ja vaimsed jõupingutused.

**Rahvuste-
vaheliste
suhete
arenemine**

Kommunistlik ülesehitustöö tähistab uut etappi ka rahvustevaheliste suhete arenmises meie maal. Milles see konkreetselt väljendub?

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine viib liiduvabariikide majanduse edasisele igakülgsele arenemisele: täieneb nendevaheline tööjaotus, arenevad olemasolevad majanduslikud sidemed ja sõlmatakse uusi. See on ka arusaadav: kommunistlik majandus on mõeldav majandusena, mis on rajatud kõige tihedamatele vastastikustele majanduslikele sidemetele liiduvabariikide vahel. Kommunismi poole liikumisel kasvab panus,

mille igaüks neist lisab meie maa tootlike jõudude arendamise ühisesse üritusse. Seega toimub sotsialistlike rahvuste edasine majanduslik lähenemine.

Rahvustevaheliste suhete täiustumisele aitavad kaasa paljud teised tegurid, näiteks uute tööstuskeskuste ehitamine, loodusvarade avastamine ja töötlemine, uudismaade ja kaugete paikkondade ülesharimine, kõigi transpordiliikide arendamine.

Meie maa rahvuste ja rahvusrühmade lähenemisele aitab aktiivselt kaasa partei poolt tehtav kultuuriline ja ideoloogiline töö. Meie silme all teostub vormilt rahvuslike, sisult sotsialistlike kultuuride õitseng, toimub laialdane vaimsete rikkuste vahetamine rahvaste vahel. Iga rahvuse saavutused teaduse, kirjanduse ja kunsti alal muutuvad kiiresti ühisvaraks. See rikastab rahvuste kultuure vastastikku, lähendab neid ja tugevdab nende ideelist ühtsust.

Kommunistliku ülesehitustöö edusammud, klassipiiride kadumine ja kommunistlike ühiskondlike suhete arendamine tugevdavad rahvuste sotsiaalselt homogeensust, arendavad veelgi nende kultuuri, moraali ja elu-olu ühiseid kommunistlikke jooni.

Rahvuste lähenemise protsess jõuab lõpule nende ühtesulamisega. Kuid rahvuste ühtesulamine, rahvuslike erinevuste ületamine on hoopis pikaldasem protsess kui klassidevaheliste erinevuste kadumine.

Sotsialistliku riikluse arenemine Kommunismi poole liikumisel muutub tõsiselt ka ühiskonna poliitiline organiseeritus. Arenevad ja täiustuvad sotsialistlik riik ja nõukogude demokraatia. See väljendub eelkõige selles, et kasvab nii töörahva saadikute nõukogude kui ka massiorganisatsioonide — ametiühingute, noorsoo-, kooperatiivsete ja teiste organisatsioonide osatähtsus. On käimas riigivalitsemise kommunistlikuks omavalitsuseks järkjärgulise ümberkujunemise protsess.

Sotsialistliku riikluse arenemine ja demokraatia täiustumine väljenduvad proletariaadi diktatuuri riigi ülekasvamises üldrahvalikuks riigiks. Seejuures ei muutu riigi sotsialistlik olemus, vaid see areneb ja täieneb.

Sisepoliitika valdkonnas täidab riik sotsialismi ajal majanduslik-organisatoorseid ja kultuurilis-kasvatustikke funktsioone: juhib kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomise, kommunistlike ühiskondlike suhete kujunemise

ja uue inimese kasvatamise protsessi. Ta kontrollib töö ja tarbimise määra, tagab rahva heaolu tõusu, kaitseb Nõukogude kodanike õigusi ja vabadusi, sotsialistlikku õiguskorda ja sotsialistlikku omandit.

Välispoliitika valdkonnas taotleb riik sotsialismisüsteemi maade ühtsust ja monoliitsust, toetab igati rahvuslikku vabadusliikumist, võitleb uue maailmasõja ärahoidmise eest. Üks tähtsamaid sotsialistliku riigi ülesandeid on meie maa kaitsevõime tugevdamine.

Teatavasti ei teki kommunism stiihiliselt, vaid kujutab endast rahva teadliku loomingu, tema kangelasliku töö ja ennastsalgava võitluse tulemust. Ent rahva loovaid jõupingutusi on vaja ühendada, organiseerida ja ühtse eesmärgi saavutamisele suunata.

Kommunistliku Partei poolt juhitud sotsialistlik riik ongi see jõud, mis organiseerib uue ühiskonna loomist. Tähendab, riik peab eksisteerima kuni kommunistliku ühiskonna täieliku ülesehitamiseni. Sellepärast hoolitseb partei väsimatult, et riik pidevalt tugevneks, et tema tegevuse demokraatlikud alused igati areneksid, et riigiorganite ja töörahva ühiskondlike organisatsioonide vaheline koostöö tiheneks.

Sealjuures ei tähenda sotsialistliku riigi tugevdamine ja arendamine sugugi, et riik peaks igavesti eksisteerima. Sedamööda kuidas klassierinevused kommunismi poole liikumise käigus kustuvad, kaotavad riigivalitsemisorganid järk-järgult oma poliitilise ja klassiiseloomu. Kommunismi ajal sulavad nad ühte ühiskondlike organisatsioonidega ja muutuvad ühiskondliku omavalitsuse organiteks. Ajalooline areng viib paratamatult riigi väljasuremisele. Kuid selleks on hädavajalikud nii sisetised tingimused — arenenud kommunistliku ühiskonna ülesehitamine, kui ka välised tingimused — sotsialismi võit ja kindlustumine rahvusvahelisel areenil.

3. Töötajate kommunistlik kasvatus

Tähtsamate ülesannete hulgas kommunismi ülesehitamisel on ka uue inimese — kommunistlike ideaalidega ja kõrgete moraalsete omadustega inimese kasvatamine.

Inimeste teadvus on võimas jõud, mis aktiivselt mõjutab kõiki ühiskondliku elu külgi. Mida kõrgem on ühiskonnaliikmete teadlikkus, seda suurem on nende loominguline aktiivsus, seda rohkem võimalusi on inimeste võimete, teadmiste ja kogemuste rakendamiseks, seda kiiremini liigutakse kommunismi poole.

Kommunistliku kasvatamise ülesanded

NLKP programmis rõhutatakse, et praegusel etapil on ideoloogilise töö peamiseks ülesandeks kasvatada kõigis töötajates kõrget ideelisust ja ustavust kommunismile.

See on mitmekülgne ülesanne. Ta sisaldab endas teadusliku maailmavaate kujundamise, bolševistliku ideelisuse kasvatamise, kommunistliku moraali normide võidulepääsemise, nõukogude patriotismi ja proletaarse internatsionalismi arendamise, inimeste teadvuses ja käitumises säilinud kapitalismi iganditest jagusaamise, kodanliku ideoloogia vastu võitlemise ülesannet.

Kommunistlik maailmavaade on uue ühiskonna inimese kõlbluse omamoodi vundament. Seda kujundada tähendab arendada inimeses niisugune vaadete süsteem looduse ja ühiskonna arenemise seaduste kohta, mis baseeruks rangelt teaduslikul alusel. Kommunistlik teadvus, õpetas V. I. Lenin, võib tekkida üksnes põhjalike teadusalaste teadmiste alusel.

Üldtuntud tõde on, et mitte igasugune maailmavaade pole teaduslik. Kodanluse vaateid näiteks määravad eranditult ainuüksi ekspluataatorite klassihuvid. Meie ajastu on kapitalismilt sotsialismile, kommunismile ülemineku ajastu. See protsess toimub juba paljudes paikades meie planeedil. Kuid kodanlikud ideoloogid moonutavad teadlikult ühiskonna arenemise seadusi, kaitsevad kõigest väest kapitalismi, tõendavad tema õigust igavesti eksistee-

rida. On selge, et niisugune maailmavaade, mis üldse ei arvesta reaalseid ühiskonna arenemise protsesse, ei saa olla teaduslik.

Samuti on teadusevastane ka religioosne maailmavaade. Religioon ei tugine teadmistele, vaid pimedale usule, ta ei tunnista võimalust elu maa peal paremaks muuta, vaid töötab paradiisi teises ilmas, soovitab kõiges loota «kõigekõrgema» peale.

Teaduslik, marksistlik-leninlik maailmavaade läheneb ühiskondlike nähtuste analüüsile teisiti. Ta lähtub teaduse andmetest looduse ning ühiskonna kohta ja tugineb oma järeldustes tõeliselt teaduslikele faktidele. Talle on vastuvõtmatu igasugune teaduse võltsimine ja maailmas toimuvate protsesside moonutatult seletamine, mis on nii iseloomulik kodanlikule maailmavaatele.

Me juba teame, et rahvahulga on peamine ajaloo liikumapanev jõud. Tähendab, töörahvas peab oma huvide eest võideldes lootma mitte jumalale ega ekspluateerijate «headusele», vaid endale, oma organiseeritusele, monoliitsusele, teadlikkusele. «Ei vabadust saa taevaväega, ei anna tsaar, ei hiiglane, vaid oma võimsa, julge käega me vägivalla võidame,» on öeldud meie partei hümnis «Internatsionaal». Ja tööpoolest, sotsialistlike maade töörahvas paiskas omaenda kätega minema ekspluateerijate ikke ja ehitab praegu oma tööga õnnelikku elu maa peal.

Kommunistlik maailmavaade aitab põhjalikult aru saada partei ja sotsialistliku riigi poliitikast. Tema aluste tundmine võimaldab nõukogude inimestel klassiseisukohadelt mõista mitmesuguste sündmuste põhjusi oma riigi sise- ja rahvusvahelises elus, teadlikumalt ja aktiivsemalt võidelda partei ja valitsuse otsuste täitmise eest.

Teadusliku maailmavaate levitamine kõigi kodanike hulgas ei ole mõeldav ilma võitluseta kodanliku ideoloogia vastu, mis püüab elustada eraomanduslikku psühholoogiat ja moraali, mineviku igandeid inimeste teadvuses ja käitumises, kasutab kõiki vahendeid ja võimalusi ebakindlate inimeste mõjutamiseks.

Kommunistlik kasvatus arendab nõukogude inimestes palavat armastust oma sotsialistliku isamaa vastu. Tõeline patrioot on see, kes ennastsalgava tööga tugevdab kodumaa majanduslikku võimsust ja kaitsevõimet, kes on valmis kaitsma oma maad vaenlaste vastu. Nõukogude inimeste palav patriotism avaldus Kodusõja ja Suure Isa-

maasõja võitlustandritel ning rahua ajal sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel. Praegu avaldub see grandioosses kommunistlikus ülesehitustöös.

Tõeline patrioot organiseerib aktiivset võitlust majanduse ja kultuuri tõusu eest, paljastab julgelt meie elus esinevaid puudusi. Kriitika on progressi tähtis relv sotsialismi ajal. Kommunistlik Partei kutsub pidevalt kritiseerima puudusi, möödalaskmisi ja lohakust töös, kuid kritiseerima nõnda, et kriitikast oleks kasu. Kriitikat ja enesekriitikat ei tule segi ajada kritikaanlusega, virisemisega ja nurisemisega ühtede või teiste puuduste üle. Virisemine, huupi kirumine, küüniline suhtumine meie tegelikkusesse on sotsialistlikule ühiskonnale võõrad nähtused. Kasvatustöö mõte seisneb selles, et tugevdada töötajates usku kommunismi üritusse, tõsta nende võitlusvaimu, nende tootmisalast ja poliitilist aktiivsust võitluses kommunistlike ideaalide saavutamise eest.

Kommunistliku maailmavaate tähtsaks küljeks on NSV Liidu rahvaste sõpruse ideoloogia. Nõukogude rahvad on vennalikud rahvad. Nad saavad väga hästi aru, et sotsialistlike rahvaste majanduslik, poliitiline ja vaimne ühtsus on Nõukogude Liidu võimsuse alus. Nimelt just see ühtsus võimaldas Nõukogude rahvastel saavutada väljapaistvat edu sotsialismi ehitamisel, vastu panna vaenlasele Suure Isamaasõja aastatel ja edukalt ehitada kommunismi.

Tööraha ustavus sotsialistlike maade sõprusühendusele muutub tema ideoloogia koostisosaks. Ühtlasi on sotsialismimaade rahvaste patriotism, nende sõpruse ja koostöö ideoloogia lahutamatu seotud töötajate rahvusvahelise solidaarsuse tundega.

Nõukogude inimeste kõrge ideeline veendumus, nende ustavus kommunismile ja oma sotsialistlikule kodumaale, nende internatsionaalne teadlikkus avalduvad praktilistes tegudes, võitluses kommunismi eest. Just praktiliste tegudega ühiskonna heaks mõõdetakse meie iga kodaniku sotsialistlikku teadlikkust. Need teod kehastuvad töös.

Valdav enamik nõukogude inimesi suhtub töösse sotsialistlikult, see tähendab, nagu kodaniku kohustusse, oma aukohusesse. Töölised, kolhoosnikud ja haritlased ei oska kujutleda elu ilma tööta ühiskonna kasuks, nad töötavad kõrge tootlikkusega, annavad oma jõu ja võimed ühiskonnale. Nõukogude ühiskonnale — tööraha ühiskonnale — on võõrad parasitism, tööst kõrvalehoidumine, distsipli-

neerimatus, lodevus. Ja ta võitleb igati nende nähtuste vastu. Kõige suurem tähtsus selles võitluses on põhimõtte «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» ellurakendamisel.

Ühtlasi on kommunistlik töössesuhtumine lahutamatu seotud organiseerituse ja distsipliini tugevdamisega, hoolitsusega sotsialistliku omandi säilitamise ja suurendamise eest.

Uue inimese kasvatamine eeldab kommunistliku moraali põhimõtete kinnitumist. Sotsialism hävitab individualistliku moraali aluse. Austus tööinimese vastu, hoolitsus inimeste eest, vastastikune abistamine, õiglus, ausus, siirus rahva ja kollektiivi ees, lihtsus, tagasihoidlikkus ja samal ajal kõrge teadlikkus ning enda väärikuse säilitamine, printsipiaalsus ja nõudlikkus enda ning teiste suhtes — need õilsad jooned tungivad üha järjekindlamalt ja ulatuslikumalt meie ellu, kinnitavad tõeliselt inimlikku, kollektivistlikku moraali. Ning seda talumatumaks muutuvad bürokratism, ükskõiksus inimeste vastu, ebaprintsipiaalsus, lipitsemine ja pugemine. Võitlus nende amoraalsete nähtuste vastu on kõigi Nõukogude kodanike eluline ülesanne. Tähtis osa selles võitluses kuulub ühiskondlikele organisatsioonidele ja eriti just tootmiskollektiividele.

Inimese igakülgne arenemine ei ole mõeldav ilma isiksuse vaimse rikkuse saavutamisetä. Marksistlik-leninliku mõiste järgi kuulub vaimsesse rikkusesse teaduslik maailmavaade, ideeline veendumus, hea haridus, kõrge kultuur. V. I. Lenin juhtis tähelepanu sellele, et kommunistiks võib saada ainult siis, kui rikastad oma mälu kõigi vaimsete varadega, mis inimkond on loonud.

Inimese igakülgseks ja harmooniliseks arenemiseks on kõlbelise puhtuse ja vaimse rikkuse kõrval vajalik samuti tema füüsiline täiustamine. Teatavasti kapitalism ei hoolitse tööinimeste tervise eest, vaid isegi laostab selle. Vaesus, toidupuudus, halvad korteritingimused, kallid arstiabi, pöörane töö intensiivistamine (kiirendamine), tootmisalane traumatism — kõik see takistab rahvahulka füüsilist arenemist, puhuti aga teeb selle täiesti võimatuks. Kujukalt näitavad seda ametlikud andmed, mille järgi kõige rikkamal kapitalistlikul maal — Ameerika Ühendriikides — pooled kutsealustest on tervislikel põhjustel sõjaväeteenistusse kõlbmatud.

Üksnes sotsialism ja kommunism loovad tingimused

töönimeste normaalseks füüsiliseks ja vaimseks arenemiseks. Seda saavutatakse eelkõige elutingimuste põhjaliku muutmisega, õigesti korraldatud tervishoiuga ja kogu elanikkonna hästi organiseeritud kehalise kasvatusesega. Iseloomulik on, et nõukogude võimu ajal on elanikkonna keskmine eluiga 32 aastalt tõusnud 70 aastale.

Kommunistliku kasvatused ja vahendid

Kodanlikud teadlased, propagandistid ja sotsioloogid väidavad, et inimese loomust pole võimalik muuta ja et uue inimese kasvatamine on lootusetu üritus. Marksistlik-leninlik teooria ja kommunistliku ülesehitustöö praktika kummutavad selle vaate, näitavad, et inimene muutub koos elutingimuste muutumisega.

Mitte inimese loomus, vaid sotsiaalsed ja majanduslikud tingimused määravad inimeste kõlbluse — seda tõendavad sotsialismi edusammud kasvatamisel. Nõukogude inimeste teadlikkuse kasvust kõnelevad uus töösse suhtumine, kollektivismi ja humanismi põhimõtete kinnitumine, võitlus mineviku iganditega ühiskonnaliikmete teadvuses ja käitumises. Meie maal on tekkinud uued kõlblised suhted inimeste vahel, on kasvatatud uus inimene. Kuid ülesanne seisneb selles, et muuta kogu ühiskond teadlikumaks, kinnitada kommunismiehitajate tegudes ja toimingutes kommunistliku moraali põhimõtteid.

Kõige tähtsam kommunistliku kasvatused vahend on tööst ja ühiskondlikust elust osavõtmine. Sotsialistliku majanduse arendamine, inimeste materiaalse heaolu tõstmine, nende kultuuri kasv loovad objektiivsed eeldused kommunistlikuks suhtumiseks töösse ja ühiskondlikku omandisse, loovad vajalikud tingimused kommunistliku teadlikkuse kinnitumiseks. V. I. Lenin on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et väljaspool teadlikku tööd ja ühiskondlikku tegevust ei ole ega saa olla kommunistlikku kasvatust. Teadmisi saab veendumusteks ja ideesid tegudeks muuta üksnes kommunistlikust ülesehitustööst otseselt osa võttes. Mida ulatuslikum on inimeste sihikindel, ühiskonnale kasulik praktiline tegevus, seda kiiremini muutub nende vaimne pale, seda põhjalikumalt omandatakse kommunistlikud ideed.

Kasvatuse mõte seisneb selles, et kommunistlike ideede teadusliku omandamise protsess seostuks tihedalt võitlusega kommunismi suurte eesmärkide eest, et inimesed saaksid aru: oma tööga loovad nad materiaalseid hüvesid

ja võitlevad samaaegselt ka kommunistlike ideaalide elluviimise eest. Tähtis on, et igapäevasele tööle vaadataks kui ühele maailma kommunistlikel alustel ümberkorraldamise protsessi vajalikule lülile.

Siit tuleneb tungiv nõue — töötajaid laialdasemalt kaasa tõmmata aktiivsele tootmisalasele ja ühiskondlikule tegevusele, ilma milleta ei saa kommunismi ehitada ja inimesi ümber kujundada. Seda ülesannet täidavad sotsialistlikus ühiskonnas kõik riiklikud, majanduslikud ja ühiskondlikud organisatsioonid. Raske on üle hinnata kasvatuslikku osa, mida meie ühiskonnas etendavad ametiühingud, komsomol, mitmesugused kultuuriorganisatsioonid. Nad tõmbavad töötajaid kaasa aktiivsesse võitlusse kommunismi eest, teevad nende keskel igakülgset ideelist kasvatustööd. Palju teevad selles suhtes ära töörahva saadikute nõukogud.

Üheks uue inimese kujundamise vahendiks on teadus-alaste teadmiste laialdane levitamine, eesrindliku teooria propageerimine, võitlus meile võõraste vaadete vastu. Sellesse suurde ja keerulisse töösse on sotsialistlikus ühiskonnas rakendatud kool, kõrgemad ja kesk-eriõppeasutused, kultuuriasutused, ajakirjandus, raadio, televisioon, sotsialistlik kunst, parteipropaganda, massiline poliitöö. Just nende kaudu levitatakse rahvahulkades teadmisi ja kultuuri, relvastatakse neid teadusliku maailmavaatega.

Marksism-leninism kui kommunistliku kasvatusel alus	Kommunismi ehitamine nõuab ajaloos seniolematult rohkeid teadmisi nii tootlike jõudude arendamiseks kui ka kogu ühiskondliku elu ümberkujundamiseks.
--	--

Need teadmised baseeruvad marksistlik-leninlikul õpetusel. Seepärast on marksism-leninism inimeste teadus-alaste teadmiste ja maailmavaate kujundamise aluseks.

Klassideta ühiskonna ehitamine on kõige põhjalikum inimeste elu ümberkujundamine, mis ajaloos iganes on toimunud. Sellest võtavad osa laiad rahvahulgad. Nad ei või tegutseda pimesi, ebateadlikult. Nimelt sõltub nende teadlikkusest uue ühiskonna ehitamise tempo. Ühiskonna arenemise seadustest arusaamise, teadliku ja asjatundliku tegutsemise oskuse annab inimestele marksistlik-leninlik õpetus.

Kommunismi ehitamine nõuab kõigi jõudude pingutamist, kogu rahva jõupingutuste kontsentreerimist. Ini-

mene, kes on oma elu pühendanud rahva teenimisele, võitlusele kommunismi eest, peab selgelt tunnetama oma töö ühiskondlikku tähtsust, kindlalt uskuma ühise ürituse õigsusesse, omama stabiilsust ja mehisust, oskama raskusi ületada ja võita. Seda kasvatabki marksism-leninism.

Marksistlik-leninlikul teorial on hindamatu väärtus. Ta varustab nõukogude inimesi teadmistega ja innustab neid. Marksism-leninism on elav, loov, mõjuv, ta on ära-proovitud relv maailma ümberkujundamisel, kommunistliku ühiskonna inimese kasvatamisel.

4. Rahu säilitamine ja kindlustamine

Kommunismi materiaal-tehnilise baasi edukas ehitamine meie maal, kommunistlike ühiskondlike suhete kujundamine, töotajate kommunistlik kasvatamine sõltuvad mitte ainult sisemistest, vaid ka välistest tingimustest. Mida soodsam on rahvusvaheline olukord, seda kiiremini me liigume töötatud eesmärgi poole.

Ja vastupidi, rahvusvahelise olukorra halvenemine, rahvusvahelise pinge ja sõjaohu suurenemine kutsuvad paratamatult esile raskusi ja komplikatsioone uue ühiskonna ehitamisel.

Sotsialistliku välispoliitika peamiseks eesmärgiks on kõige soodsamate rahvusvaheliste tingimuste loomine, mis tagavad rahva rahuliku loova töö. Selle välispoliitika alused rajas V. I. Lenin nõukogude võimu esimestel aastatel.

**Sõda —
kapitalismi
kaaslane**

Sisepoliitika ja sotsiaalne kord ükskõik missuguses riigis määravad kindlaks tema välispoliitika. Välispoliitika iseloom, see tähendab tema eesmärgid ja ülesanded, tema vahendid ja meetodid sõltuvad sellest, kes on antud riigis võimul, kelle valduses on vabrikud ja tehased, maa ja maapõuevarad ning kelle käes on riigivõim.

Kuni 25. oktoobrini 1917 tundis inimkonna ajalugu ainult üht tüüpi riiki — ekspluataatorlike klasside riiki,

ja ainult üht välispoliitikat — nendesamade ekspluataatorlike klasside poliitikat. Orjapidajad vanaaja riikides, feodaalid keskajal, seejärel kapitalistid, pankurid ja töösturid olid need, kes sajandite vältel kontrollimatult suunasid rahvusvaheliste asjade kulgu. Ka meie päevil käsutavad kapitalistid, pankurid ja töösturid välispoliitikat neis maades, mis on veel jäänud kapitalistlikeks. Misugune on nende maade välispoliitika?

Võtame peamise kapitalistliku riigi kaasajal — Ameerika Ühendriigid. Seal valitseb pidevalt käputäis miljonnäre ja miljardäre, kes esindavad 500 kõige suuremat kompaniid. Neile kompaniidele kuuluvad maa põhilised rikkused. Nende esindajad hoiavad enda käes riigivõimu, sealhulgas ka välispoliitika juhtimise organeid. Loomulikult on Ühendriikide välispoliitika niisugune poliitika, mis väljendab suurkapitali huvisid. Tema liikumapanevaks jõuks on monopolide püüd kindlustada kapitalistlikku korda omal maal ja kogu maailmas, laiendada sfääri, milles Ameerika kapital võib karistamatult ekspluateerida teisi rahvaid ja omastada nende rikkusi, s. o. orjastada teiste maade rahvaid.

Röövellikud eesmärgid nõuavad ka vastavaid vahendeid. Jõhker vahelesegamine teiste rahvaste asjadesse, jultunud surve, rõhumine ja šantaaž ning lõpuks sõda — need kuuluvad Ameerika Ühendriikide, samuti nagu üldse ekspluataatorlike riikide välispoliitika arsenalis. Šveitsi teadlane J. J. Bebel arvutas elektrontehnika abil välja, et inimkonna viie ja poole tuhande aastase ajaloo vältel (see aga oli, kui viimane pool sajandit maha arvata, ekspluataatorlike ühiskondade ajalugu) on toimunud ligi 14 500 sõda. Nende lõomas hukkus rohkem kui 3,6 miljardit inimest. Ainuüksi käesoleval, XX sajandil sünnitas kapitalism kaks koletut maailmasõda, mis tõid rahvastele loendamatu hädasid ja kannatusi.

Eriti pöörase rahunvastasena ja vallutussõdade pooldajana esineb imperialism meie päevil. Ta kardab rahu sellepärast, et ta väga hästi teab: võistluses sotsialismiga ei suuda ta võita, varem või hiljem pääseb sotsialism kõikjal võidule.

Kõige ohtlikumat ja avantüristlikumat poliitikat ajavad Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad. Juba Esimese maailmasõja ajal, nagu kirjutas V. I. Lenin, avasid Ameerika monopolistid «eriti traagilise lehekülje

verise imperialismi verises ajaloos». ¹ Meie päevil haarab militarism Ameerika Ühendriikides tervenisti kõiki riikliku ja ühiskondliku elu külgi. Piisab, kui öelda, et Ameerika Ühendriikide föderaalkulude igast neljast dollarist läheb kolm dollarit sõja ettevalmistamiseks.

Ameerika imperialism, kattes end vabaduse ja demokraatia võltslipuga, täidab tegelikult maailma sandarmi osa, toetades reaktsioonilisi diktaatorlikke režiime ja pehkinud monarhe, astudes välja demokraatlike, revolutsiooniliste ümberkujunduste vastu ning päästes valla agressiooni rahvaste vastu, kes võitlevad oma sõltumatuse eest.

Koletud on Ameerika Ühendriikide kuriteod Vietnamis. Ameerika sõjaväelise kildkonna ennekuulmatud hirmuteod Vietnami pinnal kutsuvad esile kõigi ausate inimeste raevu ja nõrdimuse. Ameerika prestiiž on kogu maailmas järsult langenud. Isegi mõned tema liitlased ei kiida Ameerika imperialistide barbaarset poliitikat heaks. Selle fakti põhjal võib selgesti näha tähtsaid muudatusi, mis on viimase 10—15 aasta jooksul maailmas toimunud.

Meenutagem 50-ndaid aastaid. Siis pidasid Ameerika Ühendriigid agressiivset sõda korea rahva vastu. Tol ajal õnnestus neil veel nagu teha, nagu esineksid nad kõigi lääneriikide nimel: Ameerika Ühendriikide agressiivsest tegevusest võtsid osa ka nende lähimad liitlased — Inglismaa, Prantsusmaa ja teised.

Ent nüüd? Kui Ameerika Ühendriikide valitsus nõudis oma liitlastelt osavõttu sõjast Kagu-Aasias, siis leidis ta vastukaja õigupoolest üksnes Taivanil hingitsevalt Jiang Jie-shilt ja Lõuna-Korea sõjaliselt diktaatorilt. Ainult Ameerika valitsevate ringkondade aktiivsel survega läks neil korda Filipiinide ja Austraalia sõdureid Vietnami saata.

Ameerika agressiivne poliitika on nüüd sattunud suurtesse raskustesse. Kuid ta kujutab ikkagi väga tõsist ohtu. Ameerika Ühendriikidel on veel liitlasi, kes täiel määral toetavad Washingtoni avantüristlikku kurssi ja on valmis isegi kaugemale minema. Eelkõige on niisugune Saksa Föderatiivne Vabariik, kes avalikult teostab agressiivset militaristlikku poliitikat. Säärase poliitika lätted on selgesti nähtavad. Kes juhib praegu Lääne-Saksamaa mono-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 44.

polistlikke kontserne? Needsamad tööstuskuningad, kes omal ajal upitasid võimule Hitleri ja andsid natsidele relvad kätte.

Ruhri magnaadid tahaksid meelsasti Teise maailmasõja tulemusi uuesti läbi vaadata. Bonni valitsus aga teenib ustavalt oma monopolistlikke peremehi. Sellepärast pasundabki ta Saksamaa taastamisest 1937. aasta piirides. See aga tähendaks Saksa Demokraatliku Vabariigi likvideermist ja Poola tükeldamist. Lääne-Saksa revanšistid kahmaksid meelsasti tüki ka sotsialistliku Tšehhoslovakkia territooriumist.

Bonni neofašistide pöörased plaanid ei täitu. See, mis on võitluses fašismi vastu rahvaste verega võidetud, ei kuulu revideerimisele. Kuid rahupooldajaid erutab fakt, et Ameerika Ühendriigid õhutavad Bonni valitsejate revanšistlikke taotlusi, ergutavad kogu Lääne-Saksamaal toimuvaid kärarikkaid kokkutulekuid ja revanšistlike nõudmistega miitinguid. Kõigi rahuarmastavate rahvaste tahte vastu soosib Ameerika imperialism Saksa Föderatiivse Vabariigi püüet aatomirelvale ligi pääseda.

Valmistades ette agressiivseid sõdu ja võõraste maade anastamist, püüavad Ameerika Ühendriikide, Saksa Föderatiivse Vabariigi ja teiste imperialistlike riikide valitsused oma rahvast aegsasti «töödelda» etendama kahuri-liha osa. Sel eesmärgil puhub kodanlik propaganda rahvahulkades lõkkele natsionalistlikke meeleolusid ja vaenu teiste rahvaste vastu. Üht rahvast teisele vastu seades külvab imperialismi välispoliitika tüli rahvuste keskele.

Muidugi mõista ei saa niisugune poliitika olla ei õiglane ega siiras. Ükski kapitalistlik valitsus ei saa riskida oma eesmäärke avalikult kuulutada. Ta maskeerib neid tuhandete võltside kinnitustega. Ta püüab esitada end kui «siirast võitlejat rahu, vabaduse ja demokraatia eest». Niisuguse valskuse, niisuguse silmakirjalikkuse näiteid on tuhandeid. Ja pole raske taibata, miks kapitalismi välispoliitika, samuti nagu kõigi ekspluataatorlike riigikordade välispoliitika on väga salajane. Rahvusvahelisi asju aetakse kapitalismimaades diplomaatiliste kabinetide vaikuses, rahvale ligipääsmatutes pankade, suurte kompaniide ja rahvusvaheliste kontsernide istungisaalides. Kapitalismi ideaal seisneb selles, et hoida töörahvast võimalikult kaugel diplomaatiast ja rahvusvahelistest asjadest. Ainus, mida kapitalism meelsasti rahvahulkadele

loovutab, on võimalus nurisematult sõtta minna ja viimse veretilgani võidelda rahvale võõraste huvide eest.

Selline on kaasaegse kapitalismi — imperialismi — olemus.

**NSV Liidu
poliitika on
rahupoliitika**

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon
tõi põhjalikke revolutsioonilisi muudatusi
ühiskonna ellu, sealhulgas ka välispolii-
tika valdkonda.

Meie maal on juba pool sajandit võimul rahvas — töölised, talupojad, nõukogude intelligents. Rahva esindajad, kes on valitud partei ja riigivõimu kõrgematesse organitesse, juhivad meie maa elu tervikuna, kaasa arvatud ka välispoliitikat. Sellepärast on arusaadav, et Nõukogude Liidu kogu poliitika, sealhulgas välispoliitika liikumapanevaks jõuks on alates 25. oktoobrist 1917 kuni tänaseni töörahva püüd ehitada kommunismi, kaotada alatiseks igasugune ekspluateerimine, igasugune ikestamine.

Püüded orjastada teisi rahvaid, ekspluateerida teisi maid, riisuda võõrast vara on meie riigile, töörahva riigile, äärmiselt võõrad. Juba nõukogude võimu olemasolu esimestel päevadel tühistas meie valitsus kõik salajased kokkulepped võõraste maade jaotamise kohta pärast maailmasõja lõppu, mis olid sõlmitud tsaarivalitsuse või kodanliku Ajutise Valitsuse poolt, ütles end lahti kõigist ebavõrdõiguslikest lepingutest naabermaadega idas ja läänes, andis kõigile tsaariimpeeriumi koosseisu kuulunud rahvastele õiguse oma saatust ise otsustada.

Samaaegselt kuulutas esimene tööliste ja talupoegade valitsus tervele maailmale, et uus Venemaa on agressiooni leppimatu vastane, anastussõdade vastane ja ühtlasi järjekindel rahvaste sõpruse pooldaja. «Liidus eesrindlike maade revolutsionääridega ja kõigi rõhutatud rahvastega kõigi imperialistide vastu — selline on proletariaadi välispoliitika,»¹ ütles meie riigi rajaja ning tema esimene välispoliitika juht Vladimir Iljitš Lenin.

Imperialistliku agressiooni vastu resoluutselt välja astudes ja kõigi rahvaste vahel rahu kaitstes ei ole Nõukogude Liit iialgi olnud üldse igasuguste sõdade vastane. Kodusõja-aastatel ja seejärel Suure Isamaasõja ajal näitas meie rahvas, et kui tema kodumaale kallale tungitakse, vastab ta niisugusele kallaletungile halastamatu

¹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 69.

sõjaga oma saavutuste kaitseks. Sõdasid sotsialismi kaitseks on meie partei ja meie rahvas alati käsitanud ja käsitab kui ülimalt õiglasi, mis vastavad rahu ja vabaduse üritusele, kogu progressiivse inimkonna huvidele.

Samuti väga õiglasteks on meie partei ja rahvas alati lugenud sõdu, mida rahvad peavad võõramaalastest ikestajate vastu, oma vabaduse ja sõltumatuse eest, rahva ülestõuse klassiikke või rahvusliku rõhumise vastu. «Sotsialistid...» kirjutas V. I Lenin, «peavad kõige otsustavamalt toetama kodanlik-demokraatlike rahvuslike vabadusliikumiste kõige revolutsioonilisemaid elemente neis maades ja abistama nende ülestõusu — parajal juhul aga ka nende revolutsioonilist sõda — neid rõhuvate imperialistlike suurriikide vastu.»¹ Nõukogude rahvas on alati olnud ustav sellele revolutsioonilisele printsiibile. Truudust sellele peab ta pühaks ka meie päevil. Selle ilmeks tõendiks on igakülgne abi, mida meie maa annab kangelaslikule vietnami rahvale tema võitluses vabaduse ja sõltumatuse eest.

Sõdadeks valmistudes püüavad imperialistid rahvaid üksteisest isoleerida, neid omavahel tülli ajada. Sotsialism seevastu, järjekindlalt rahu kaitstes, püüab rahvaid lähendada, neid isekeskis sõpradeks muuta, ühendada rahvaid võitlusse agressorite ja nende poliitika vastu, rahu, vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest. NSV Liidu välispoliitika on rahvaste sõpruse poliitika, kõigi rahvaste lähenemise poliitika. Natsionalism ja šovinism on sotsialistlikule korrale võõrad. Ja igaüks, kes astub šovinismist mürgitatud teele, rahvusliku sallimatuse või rassiviha propageerimise teele, see taganeb tegelikult sotsialismi põhialustest, eemaldub tööinimeste ühest kõige tähtsamast põhimõttest — proletaarse internatsionalismi printsiibist.

Niisiis, *sotsialistliku riigi välispoliitika on rahu ja rahvaste sõpruse poliitika, imperialismivastase võitluse ja kõigi maade ning rahvaste vabaduse eest peetava võitluse poliitika*. Muidugi mõista pole valitsusel, kes ajab niisugust poliitikat, tarvis oma kavatsusi rahvahulkade eest varjata. Üks esimesi meie maa välispoliitilisi akte pärast Oktoobrit seisnes kõigi salalepingute tühistamises, saladiplomaatia kui niisuguse kaotamises. Sellest saadik on

¹ V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., lk. 139.

Nõukogude välispoliitika niisugune poliitika, mis avalikult kõiki oma kavatsusi kuulutab ja nende teostamise eest võitleb.

Imperialistlike maade eksisteerimise tõttu tuleb muidugi ka meie riigil esialgu veel mõnda aega paljusid plaane ja kavatsusi salajas hoida. Seda tehakse selleks, et takistada meie klassivaenlastel tegutseda. Diplomaatiliselt saladust võib võrrelda sõjasaladusega, mis on seni vältimatu, kuni on olemas agressioonioht. Ent nõukogude diplomaatiline saladus puudutab ainult mõningaid üksikasju. Meie välispoliitika põhiolemus aga pole kellelegi saladuseks. Kogu nõukogude rahvas on alati kursis sellega, mida teevad Nõukogude diplomaadid rahvusvahelisel areenil.

Nõukogude välispoliitika on rahvalik poliitika mitte üksnes oma iseloomult ja oma eesmärkidelt, vaid ka selle poolest, et teda viib ellu meie rahvas ise, tema parimad esindajad.

Nõukogude rahvas veendus viie aastakümne kestel, et meie valitsuse poliitika teenib ustavalt meie ühiskonna huvisid. Rahva usaldus aitab Nõukogude diplomaatidel meie riigi seisukohti järjekindlalt ja vankumatult kaitsta.

Kuid mitte üksnes meie rahvas, vaid kogu maailma rahvad näevad Nõukogude riigi välispoliitikas rahuürituse ja kõigi maade ning rahvuste vabaduse ja sõltumatuse kindlat tuge. Ja nad osutavad meie välispoliitikale suurt abi võitluses agressiooni vastu, imperialismi ja tema poliitika vastu. Paljudes maades arendavad kommunistid, pahempoolsed sotsialistid ja demokraatliku avalikkuse esindajad laialdasi kampaaniaid rahu kaitseks, avaldavad survet oma valitsustele, kutsudes neid üles toetama Nõukogudemaa ettepanekuid, mis vastavad kõigi tööinimeste huvidele.

Tööraha ja kogu demokraatliku avalikkuse sümpaatia ning toetus on meie maa välispoliitika jõu ja rahvusvahelise autoriteedi tähtis allikas.

Meie välispoliitika peamine ülesanne Juba esimestel nõukogude võimu aastatel meie maa välispoliitika peamisi ülesandeid kindlaks määrates ütles V. I. Lenin:

«... sellest ajast peale, kui ühel maal on võitnud sotsialistlik valitsus, tuleb küsimusi otsustada... ainult juba alanud sotsialistliku revolutsiooni arendamiseks ja kindlustamiseks kõige soodsamate tingimuste

seisukohalt.»¹ Tänapäeval, mil meie rahvas ehitab kommunismi, kolmeteistkümne maa rahvad aga sotsialismi, näeb meie partei NSV Liidu välispoliitika peamist ülesannet rahulike tingimuste tagamises kommunistlikule ja sotsialistlikule ülesehitustööle ülemaailmse sotsialismisüsteemi maades ning uue maailmasõja vältimises.

Meie partei ja teiste sotsialistlike riikide vennasparteide poolt kavandatud loova töö plaanid on väga ülevad. Nende teostamine kindlustab kogu sotsialistliku sõprusühenduse maade kiire majandusliku, sotsiaalse ja poliitilise progressi. Ent selleks, et neid plaane saaks täita tähtajaks ja täielikult, on meile vajalik rahu. *Rahu on kommunismi ehitamise peamine välispoliitiline tingimus.* Just nimelt sellepärast püstitas ja püstitab meie välispoliitika endale eelkõige rahu kaitsmise ja uue maailmasõja vältimise ülesande. Selle eesmärgi saavutamine vastab meie rahva ja kõigi sotsialistlike riikide rahvaste kõrgematele rahvuslikele huvidele.

Samal ajal vastab sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks rahulike tingimuste tagamine kõigi rahvaste, kõigi kaasaegsete revolutsiooniliste jõudude huvidele. Miks see nii on?

Meie partei XXIII kongressil viibis 86 esindajat kommunistlikest, töolis-, revolutsioonilis-demokraatlikest ja pahempoolsetest sotsialistlikest parteidest kõigist maailmajagudest. Tervituskõnedes, mida nad tribüünilt esitasid, ja kongressi presiidiumile antud kirjalikes läkitustes rõhutati üksmeelselt, et edukas kommunistliku ühiskonna ehitamine on peamine abi, mida meie rahvas osutab rahvaste revolutsioonilisele võitlusele, on meie kodumaa põhiline panus sellesse võitlusesse. Sellega kinnitati veel kord, kuivõrd õiged on V. I. Lenini sõnad, kes esimestel aastatel pärast Oktoobrit ütles, et peamist mõju maailmarevolutsioonile hakkab meie maa avaldama oma majanduspoliitikaga.

Lenini vastased, niinimetatud «pahempoolsed kommunistid», vaidlesid talle vastu. Nende arvates pidi võitnud sotsialismi maa kõik oma jõupingutused rahvusvahelises valdkonnas koondama revolutsiooni «taganttõukamisele» teistes maades, revolutsiooni «ekspordiks» teistesse maadesse. Kuid V. I. Lenin purustas «pahempoolsed kommu-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 410.

nistid» täielikult. Ta tõendas, et revolutsioone ei saa väljastpoolt peale sundida: nad saavad ise küpseks sel määral, kuidas klassivastuolud ühel või teisel maal arenevad. «On muidugi olemas inimesi,» ütles V. I. Lenin, «kes arvavad, et revolutsioon võib ilmale tulla võõral maal tellimise peale, kokkuleppe alusel. Need inimesed on kas hullumeelsed või provokaatorid.»¹ Ta rõhutas, et mitte «revolutsiooni eksportimine», vaid reaalsed edusammud uue ühiskonna ehitamisel, mis kapitalismi igati ületab ja just sellega tema sotsiaalset alust õõnestab, see on sotsialismi peamine kanal maailma arengu revolutsioneerivaks mõjutamiseks, sotsialismi peamine relv kõigi rahvaste vabastusvõitluse abistamiseks.

Niiviisi ütles Lenin, ja elu on näidanud, et tal oli õigus. Kommunistliku ülesehitustöö edusammud ja sotsialismi-maade võimsuse kasv võimaldasid rajada kindla tõkke imperialistliku agressiooni teele. Just tänu neile edusammudele on muutunud ja muutub veelgi jõudude vahetõkord maailmas: imperialism kaotab iga aastaga järjest rohkem oma positsioone, sotsialism, rahu ja rahvaste vabadus aga võidavad üha uusi piire juurde. Nõukogude Liidul ja teistel sotsialismimaadel on võimalus osutada reaalselt ja ikka suurenevat abi mittesotsialistliku maailma rahvastele nende võitluses imperialismi vastu, oma eluliste õiguste ja huvide eest. Nõukogude rahva ja teiste sotsialistlike riikide rahvaste saavutused on kõigi maade töörahvale innustuse allikaks võitluses klassiikke ja rahvusliku rõhumise vastu. Meie edusammud näitavad, kui palju võib saavutada töölisklass, võttes võimu enda kätte, millised piiramatud võimalused isiksuse ja rahvuse iga-külgeks arenemiseks avab sotsialistlik kord.

Ülemaailmse sotsialismi positsioonide kaitsmine ja tugevdamine, kõige paremate rahvusvaheliste tingimuste loomine tema arenemiseks ja igakülgeks tugevnemiseks vastavad kõigi maade rahvaste huvidele. Kui see aga nii on, siis järelikult Nõukogude välispoliitika annab just sellega, et ta kõige soodsamaid tingimusi kommunismi ülesehitamiseks meie maal kindlustab ja uue maailma-sõja vältimise eest võitleb, tähtsa panuse rahvaste ülemaailmsele revolutsioonilisele võitlusele. Meie riigi välispoliitika, olles sõna parimas mõttes järjekindlalt rahvuslik

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 443.

poliitika, on samal ajal ka järjekindlalt internatsionalistlik. Selles on üks tema jõu ja mõju tähtsaid allikaid.

Maailmasõda saab vältida Maailma areenil on käimas terav, pingeline võitlus — maailma poliitika kahe vastandliku suuna võitlus. Üks suund on NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade rahuarmastav poliitika, teine on imperialismi agressiivne poliitika.

Meie ajal on maailm relvastusega üleküllastatud. Iga elaniku kohta maakeral tuleb rohkem kui 8 tonni lõhkeaineid. Ameerika Ühendriikide sõjalised kulutused 20 sõjajärgse aasta jooksul ületasid 48-kordselt sõjalised kulutused kahe aastakümne vältel enne Teist maailmasõda. Agressiivse sõjalise bloki NATO riigid kulutasid 1949. aastast kuni 1966. aasta alguseni sõjalisteks eesmärkideks tohtu summa — 1000 miljardit dollarit.

Nõukogude Liit ja vennalikud sotsialismimaad esitavad järjekindlalt desarmeerimisettepanekuid. Nende ettepanekute eesmärgiks on saavutada esialgu tuumarelva tootmise piiramine, seejärel aga täielik lõpetamine, üldine ja täielik desarmeerimine.

Lääne kapitalistlikud riigid aga ei arvesta rahvaste huvisid ja jätkavad relvastumise võidujooksu.

Surmatoova sõja ohtu võiks vähendada rahvusvaheline kokkulepe tuumarelva levitamise keelu kohta. Praegu on see relv olemas Ameerika Ühendriikidel, Inglismaal, Prantsusmaal, Nõukogude Liidul ja Hiina Rahvavabariigil. Teistel riikidel seda relva veel ei ole. Täiesti ilmne, et mida väiksem on seda relva omavate riikide arv, seda kergem on võidelda tema täieliku keelamise ja hävitamise eest. Seepärast taotlebki Nõukogude Liit järjekindlalt kokkuleppe sõlmimist tuumarelva levitamise keelu kohta.

Ent teed niisuguse kokkuleppe juurde tõkestab imperialistlik tuumarelva-võidujooksu poliitika, eriti aga Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsevate ringkondade püüd saada endale aatomirelv.

Viimastel aastatel on korduvalt tehtud ettepanekuid, et üks või teine piirkond meie planeedil kuulutataks tuumarelvavabaks tsooniks. Selliseid ettepanekuid on tehtud Kesk-Euroopa, Balkani poolsaare ja Aadria mere, Balti mere ja Skandinaavia ning Vaikse ookeani piirkonna kohta.

Seesugused kokkulepped aitaksid parandada rahvusvahelist olukorda. Nad hõlbustaksid ka desarmeerimis-

küsimuse lahendamist. Kuid Lääne imperialistlikud ringkonnad, eesotsas Ameerika Ühendriikidega, lükkavad tagasi sotsialistlike maade ettepanekud, mis on suunatud rahvusvahelise olukorra tervendamisele. Imperialism ei loobu katsetest muuta iga hinna eest sündmuste käiku enda kasuks. Agressiivsed aktsioonid järgnevad üksteisele maailma mitmesugustes piirkondades. Mõningad neist, eelkõige aga Ameerika Ühendriikide räpane sõda Vietnami, ohustavad tõsiselt rahuüritust. Euroopas kujutavad peamist ohtu rahule Saksa Föderatiivse Vabariigi militaristlikud ja revanšistlikud ringkonnad, kes on sobingus ameerika militaristliku kildkonnaga.

Inimesed küsivad ärevalt: kas uut maailmasõda saab vältida? Meie partei, kogu maailma kommunistid-leninlased vastavad kindlalt: jah, saab. Järelduse, et uut maailmasõda saab kaasaegsetes tingimustes vältida, tegi NLKP XX kongress. See järeldus leidis kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamistel 1957. ja 1960. aastal täielikku kinnitust ja heakskiitu.

Me ütleme: meie ajal eksisteerib reaalne võimalus uue maailmasõja vallapäästmist tõkestada. Ent võimalus pole veel tegelikkus. Ebaõige ja ohtlik on mõelda, et kui niisugune võimalus on olemas, siis võib nüüd käed rüpes istuda ja oodata, kuni maailmas hakkab valitsema igavene rahu. Uue maailmasõja vältimiseks on tingimata tarvis eelkõige pidevalt suurendada rahujõudude aktiivsust ja tugevdada nende monoliitsust, resoluutselt võidelda imperialistlike sõjasüütajate agressiivsete salasepitsuste vastu.

Partei ja nõukogude rahva deviisiks on V. I. Lenini sõnad selle kohta, et seni, kuni eksisteerivad imperialistlikud riigid, ei tohi me unustada sõjaohtu. Partei kutsub üles arvestama rahvusvahelise olukorra keerukust ja pingelisust, ilmutama väsimatut valvsust, olema teovalmis, täiustama oma relvastatud jõudusid.

Nõukogude armeel on praegu olemas kõik vajalik imperialistlike sõjaõhutamajate agressiivse tegevuse ohjeldamiseks. Ta on varustatud kõige uuema sõjatehnikaga: võimsate rakettidega, aatomikanderakettidega, juhitud ballistiliste rakettidega, kaugraketilennuväe võimsate tuumavahenditega, täiusliku soomustanki-, suurtüki- ja spetsiaalse tehnikaga. Lähemate aastate plaanides on ette nähtud kaitsetööstuse edasine arendamine, rakett-tuumarelvastuse ja iga liiki sõjatehnika täiustamine.

Nõukogude rahvas saab väga hästi aru, et Nõukogude armee pidev varustamine uusima relvastusega on otsustav tingimus rahu säilitamiseks ja isamaa kaitsmiseks. Nõukogude inimesed annavad oma ennastsalgava tööga väärtusliku panuse maa kaitsevõime arendamisse. Nad hindavad kõrgelt sõdurite, ohvitseride ja kindralite austavat ja rasket tööd, armastavad palavalt oma relvastatud jõudusid, on uhked nende lahingukuulsuse üle.

Nõukogude armee ja laevastik kaitsevad kindlalt kommunismiehitajate rahumeelset tööd, rahuüritust kogu maailmas.

Rahu säilitamise kõige tähtsamaks välispoliitiliseks eeltingimuseks on sotsialistliku maailmasüsteemi maade ühtsuse ja monoliitsuse tugevdamine. Viimaste aastate kogemused on näidanud, et neil juhtudel, kui sotsialistlikud maad ja nende kommunistlikud parteid ühtse rindena välja astuvad, taandub sõjaoht. Ja vastupidi, kui sotsialistlike maade monoliitsus nõrgeneb, tugevneb sõjaoht. On täiesti selge, et lahkkelidest ülemaailmses kommunistlikus liikumises ja sotsialistlikus süsteemis saavad kasu üksnes agressiivsed imperialismijõud. Sotsialistlike riikide ja kõigi vennasparteide ühtsus on eluline vajadus võitluses ühise vaenlase — imperialismi vastu, rahu, demokraatia ja sotsialismi võidu eest.

Teine tähtis eeltingimus on sotsialismimaade ning Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahuarmastavate riikide imperialismivastase liidu tugevdamine. Nendes maades elab rohkem kui 2 miljardit inimest, ja nende ühised väljaastumised suudavad imperialistlike provokaatorite plaane nurja ajada.

Ja lõpuks on eriti tähtis laiade rahvahulkade osavõtt võitlusest agressorite vastu, rahvusvahelise julgeoleku kindlustamise eest, kõigi rahuarmastavate jõudude kasvav aktiivsus.

Rahupooldajate liikumine, mis tekkis 1949. aasta kevaldel protesti märgiks aatomisõja ettevalmistamise vastu, hõlmab erinevate poliitiliste veendumustega, usutunnistuse ja vaadetega inimesi. Rahuvõitlejate kongressidel võib kohata väljapaistvaid kommunistliku liikumise tegelasi, kodanlike parteide juhte, katoliiklasi ja õigeusulisi, kõigist rassidest ja rahvustest inimesi. Neid ühendab üks püüe — vältida uut maailmasõda, takistada kõige selle hävitamist, mis inimeste töö ja vaimujõuga on loodud.

Rahupooldajate liikumine on demokraatlik liikumine. Ta ei püstita endale eesmärki kukutada kapitalism ja asendada see sotsialismiga. Kuid ta aitab imperialistide agressiivseid plaane luhta ajada ja on seega kaastegev võitluses ühiskondliku progressi eest.

Rahupooldajaid toetavad aktiivselt rahvusvahelised demokraatlikud organisatsioonid: Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon, Rahvusvaheline Demokraatlik Naiste Föderatsioon, Ülemaailmne Demokraatliku Noorsoo Föderatsioon ja teised demokraatlikud massiorganisatsioonid.

Eriti tähtsat osa etendab Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon. Töölisklass on kõige resoluutsem ja järjekindlam rahu eest ja imperialistliku agressiooni vastu võitleja. 1945. aasta oktoobris rajatud Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon ühendab kõige aktiivsemaid töölisklassi võitlusorganisatsioone. Ametiühingute VI ülemaailmsel kongressil 1965. aasta augustis Varssavis oli esindatud üle kahe kolmandiku kõigist ametiühingutesse kuuluvatest tööinimestest. See on määratu suur jõud sõjavastases võitluses.

Aktiivsete võitlejatena rahu eest ja imperialismi agressiivse poliitika vastu astuvad välja kommunistlikud parteid. Nad võitlevad kõigi maade töölisklassi ühtsuse eest, töölisliikumise kõigi voolude ühise tegutsemise eest võitluses uue sõja ohutajate vastu. «Mitte mingisugused erinevused poliitilistes, usulistes ja muudes küsimustes ei pea takistama töölisklassi kõigi jõudude koondamist sõjahuhu vastu,» öeldakse 1960. aastal Moskvas toimunud kommunistlike ja töölispartei esindajate nõupidamise avalduses. «On tulnud aeg sõjakatele jõududele vastu seada rahvusvahelise proletariaadi kõigi väesalkade ja organisatsioonide võimas tahe ja ühisaktsioonid, ühendada kõik tema jõud sõja ärahoidmise ja rahu säilitamise nimel!»

Nõukogude välis- Kaasaegses keerukas rahvusvahelises olu-
poliitika suunad korras omandab erilise tähtsuse meie riigi
välispoliitiline tegevus. NLKP XXIII kongress, hoolikalt analüüsinud olukorda maailmas, määras Nõukogude välispoliitika eesmärgid kindlaks järgmiselt:

koos teiste sotsialistlike maadega kindlustada soodsad rahvusvahelised tingimused sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks;

tugevdada sotsialistlike maade ühtsust ja monoliitsust, nende sõprust ja vendlust;

toetada rahvuslikku vabadusliikumist ja rajada iga-külgne koostöö noorte arenevate riikidega;

järjekindlalt kaitsta erineva ühiskondliku korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõtet, anda otsustav vastulöökk agressiivsetele imperialismijõududele, päästa inimkond uuest maailmasõjast.

Ühtlasi kavandas NLKP XXIII kongress Nõukogude riigi konkreetsed suunad võitluses rahu säilitamise ja kindlustamise eest. Meie partei leiab, et rahu kindlustamiseks ja sõjaohu vastu peetava võitluse tugevdamiseks on praegu eelkõige tarvis teha lõpp sõjale Vietnamis, lõpetada imperialismi, esmajoones Ameerika Ühendriikide imperialismi agressiivne tegevus kõigis meie maakera piirkondades. Edasi on rahu tugevdamiseks oluliselt tähtis saavutada julgeolek Euroopas, ajada nurja Lääne-Saksamaa revanšistidele tuumarelva andmise plaanid. Ja lõpuks, tohutu suur tähtsus on abinõudel, mis on suunatud relvastumise võidujooksu ja «külma sõja» lõpetamisele. Rahu meie maakeral sõltub suurel määral sellest, kuidas kujunevad suhted sotsialistlike ja kapitalistlike maade vahel. V. I. Lenin töötas välja Nõukogude välispoliitika tähtsa põhimõtte suhtlemiseks kapitalistlike riikidega — rahuliku kooseksisteerimise printsiibi.

Juba 1920. aasta juunis rõhutas Välisasjade Rahvakomissariaat vastuses Ülevenemaalisele Kesktäitevkomiteele: «Meie loosung on olnud ja jääb selleksamaks: rahulik kooseksisteerimine teiste valitsustega, ükskõik missugused nad ka on. Tegelikkus ise on viinud meid ja teisi riike vajadusele luua pidevad suhted tööliste ja talupoegade valitsuse ning kapitalistlike valitsuste vahel.»¹

Mida tähendab rahuliku kooseksisteerimise printsiip tegelikkuses? Loobumist sõjast kui riikidevaheliste vaidluseluste küsimuste lahendamise vahendist; vaidluseluste küsimuste lahendamist läbirääkimiste teel; riikide võrdõiguslikkust, teiste riikide siseasjadesse mittevahelesegamist; iga rahva õiguse tunnustamist iseseisvalt oma saatust otsustada; kõigi maade suveräänsuse ja territoriaalse tervikluse ranget austamist; majandusliku ja kultuurilise

¹ Документы внешней политики СССР, т. II, Госполитиздат 1958, стр. 639.

koostöö arendamist täieliku võrdsuse ja vastastikuse kasulikkuse alusel.

See on rahuliku kooseksisteerimise poliitika alus. Kuid rahulik kooseksisteerimine ei tähenda sugugi, nagu tuleks imperialiste «keelitada», paluda neid «paid olla». Ei, rahuliku kooseksisteerimise poliitika pole «keelitamise» poliitika, veel vähem imperialistide «vaigistamise» poliitika. Mitte anuda rahu imperialistlikelt suurriikidelt, vaid sundida see neile peale rahuarmastavate jõudude ühise aktiivse tegutsemisega — niisugune on rahuliku kooseksisteerimise leninliku poliitika mõte.

Imperialistid on alati olnud ja jäävad rahuliku kooseksisteerimise poliitika raevukateks vastasteks. Varem, paarkümmend aastat tagasi, ei tahtnud imperialism kuulda rahulikust kooseksisteerimisest. Kuid sotsialistlike maade rahvaste järjekindel resolootne võitlus, sotsialistliku ühenduse riikide võimsuse kasv, kes tegutsevad koos kõigi rahuarmastavate rahvastega, sundisid imperialismi sellelt positsioonilt taganema. Praegu pole mõnedel imperialistlikel poliitikutel midagi selle vastu, et rääkida rahulikust kooseksisteerimisest, mõningad nende hulgast isegi kuulutavad end rahupooldajateks. Kuid nõukogude inimesed suhtuvad neisse avaldustesse ettevaatusega. Nad on valmis üldise rahu kindlustamise eesmärgil koos töötama inimestega, kes uue sõja ohust siiralt aru saavad ja seda ohtu vältida püüavad. Nendega aga, kes end võltside sõnadega rahulikust kooseksisteerimisest maskeerivad ja sealjuures agressiivset poliitikat edasi ajavad, ei saa olla juttugi mingist koostööst.

Kuid vastandlike ühiskondlike süsteemidega riikide rahuliku kooseksisteerimise leninlik poliitika ei järgi üksnes ülddemokraatlikku rahu säilitamise eesmärki, vaid ka klassieesmärki, sotsialistlikku eesmärki — suure revolutsiooniürituse aktiivset edasiviimist. See poliitika ühendab laiad rahvahulga kommunistide ümber, paralüseerib sõjakad imperialismijõud, tõkestab kontrrevolutsiooni eksportimist ja reaktsiooni võitlust vabadusliikumiste vastu.

NLKP Keskkomitee 1966. aasta detsembripleenum, tehes kokkuvõtteid leninliku välispoliitilise joone elluviimisest, otsustas: «Imperialismi agressiivsete jõudude vastu võideldes ja erineva sotsiaalse korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise leninlikku kurssi järjekindlalt teostades on NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus pide-

valt kindlustanud meie maa rahvusvahelist positsiooni. Nõukogude Liit teeb palju ära üldise rahu ja rahvaste julgeoleku kaitseks ning töörahva võitluse heaks vabaduse, rahu ja sotsiaalse progressi eest.»

5. NLKP juhib kommunistlikku ülesehitustööd

Kommunismi ehitamist juhib Kommunistlik Partei — töölisklassi ja kogu nõukogude rahva läbiproovitud avangard. Partei kui töörahva juhi organisaatori ja kasvataja osa suureneb pidevalt. See objektiivne seaduspärasus tuleneb partei olemusest, kes on kutsutud rahvahulkade loomingu juhtima.

**Partei juhtiva
osa suurenemine**

Kommunistlikku ühiskonda ainuüksi kommunistide kätega rajada on võimatu. V. I. Lenin ütles, et kommunistid jõuavad

ainult siis eesmärgile, kui nad suudavad rahva, eesotsas töölisklassiga, endaga kaasa viia ning kui nad rahva jõupingutusi oskuslikult organiseerivad ja suunavad. See oskus omandab järjest suurema tähtsuse kommunistliku ülesehitustöö laienemisega.

Mis tingib partei tähtsuse ja vastutuse suurenemise kaasaegsel etapil?

Esiteks, kommunistliku ühiskonna ehitamisel nõukogude rahva ees seisvate ülesannete keerukus. Neid grandioosseid ülesandeid lahendavad töölisklass, kolhoositalurahvas ja nõukogude intelligents, ning edu sõltub siin inimeste teadlikust suhtumisest ühiskondlikku kohusesse. V. I. Lenin ütles: «Mida suurem on ajaloolise tegevuse hoog ja ulatus, seda suurem on sellest tegevusest osa võtvate inimeste arv, ja teisest küljest, mida sügavam on ümberkujundus, mida me tahame teostada, seda rohkem on vaja äratada tema vastu huvi ja temasse teadlikku suhtumist, veenda selle tarvilikkuses üha uusi miljoneid ja kümneid miljoneid.»¹ See asjaolu nõuab partei poliitilise

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 461.

ja organisatsioonilise juhtimise taseme edasist tõstmist, kaadri ettevalmistamise ja kasvatamise parandamist kõigil tööaladel.

Teiseks, rahvahulkade enneolematult laialdane loominguine aktiivsus. Majanduse juhtimisest ja mitmesugusest riiklikust ning ühiskondlik-poliitilisest tegevusest võtavad osa kõik töötajad. See üldine huvi ühiskondlike ürituste suhtes ja allikana pulbitsev initsiatiiv suurendavad ka nõudlikkust rahvahulkade parteilise juhtimise vastu, mis peab täielikult ja paremini ära kasutama rahva loominguilisi võimeid.

Kolmandaks, sotsialistliku demokraatia edasiarendamine. Meie maal aktiveerub järjest rohkem töörahva saadikute nõukogude, ametiühingute, komsomoli ja teiste massiorganisatsioonide tegevus, laienevad liiduvabariikide õigused. Seoses sellega omandab nende töö koordineerimine ja parteiorganite poolt osutatava abi tugevdamine äärmiselt suure tähtsuse.

Neljandaks, vajadus teooriat loovalt rakendada. Ühelgi teisel ühiskonnal ei ole niisugust vajadust teadusliku teooria järele kui sotsialistlikul ühiskonnal, kus toimub üleminek kommunismile. Et sammuda õiges suunas, välja töötada tarvilikke abinõusid ja neid ellu rakendada, selleks tuleb osata olukorras täielikult orienteeruda ja sündmuste käiku ette näha. Tänu revolutsioonilise teooria arendamisele ja õigele rakendamisele rajab partei teed praktikale, kindlustab rangelt teadusliku suhtumise nõukogude rahva majandus- ja kultuurielu juhtimisse.

Partei teeb kõik selleks, et paremini täita oma organiseerivat ja suunavat osa. Väsimatult täiendab ta juhtimisvorme ja -meetodeid, tugevdab oma mõju kõigile ühiskonnaelu külgedele. NLKP XXIII kongress märkis, et viimaste aastate jooksul on partei read veelgi tugevnenud, on kõvenenud partei side rahvahulkadega, tõusnud tema poliitiline ja organisatoorne osatähtsus ühiskonnas. Parteis on kindlalt juurdunud leninlikud parteielu põhimõtted.

Ajaloo kogemused tõendavad, et partei täidab oma osa organisaaatorina ja poliitilise juhina seda paremini, mida järjekindlamalt ta peab kinni parteielu leninlikest normidest ja põhimõtetest. Milles seisneb nende olemus?

Ühtekokku kujutavad nad reeglite summat, mis määra-

vad kindlaks partei organisatsioonilised vormid, tema sise-elu ja töömeetodid. Partei ümberkujundava tegevuse protsessis on need arenenud, rikastunud ja täiustunud vastavalt uuele ajaloolisele olukorrale.

V. I. Lenin õpetab, et partei saab oma osa edukalt täita siis, kui ta kujutab endast organiseeritud väesalka, mida liidab tahte- ja tegevusühtsus ning tugev distsipliin. Partei vankumatu organisatsiooniline ja ideeline ühtsus on kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eduka juhtimise kõige tähtsamaks tagatiseks.

NLKP organisatsioonilise struktuuri juhtivaks põhimõtteks on demokraatlik tsentralism. See tähendab kõigi partei juhtivate organite valitavust alt kuni üles; partei-organite perioodilist aruandmist oma parteiorganisatsioonidele ja kõrgematele organitele; ranget parteidistsipliini ja vähemuse allumist enamusele; kõrgemate organite otsuste tingimatut kohustuslikkust alamatele organitele.

«Tegevuse ühtsus, arutluste ja kriitika vabadus,» nii määratles V. I. Lenin parteisiseste suhete olemuse. Meie partei saavutas oma vankumatu ühtsuse ja teadliku monoliitsuse selle leninliku näpunäite järgi juhindudes. NLKP peab pühaks ja tugevdab oma ühtsust, distsipliini, tõstab kommunistide vastutust põhikirjas ettenähtud kohustuste täitmise eest. Igasugune fraktsioonilisus, distsiplineerimatus, vastuvõetud otsustele mitteallumine õõnestavad partei jõudu ja ei sobi seepärast kokku parteilisusega.

V. I. Lenin kutsus üles partei liikme nimetuse tähtsust tõstma. NLKP XXIII kongress võttis partei põhikirja sisse punkti, mis näeb ette, et partei eemaldab ka edaspidi oma ridadest isikud, kes rikuvad NLKP programmi või põhikirja ja oma käitumisega parteid kompromiteerivad.

Rahvahulkade loova aktiivsuse tõus ning õige, sügavalt läbimõeldud juhtimine saavutatakse tänu rangele leninlikust kollektiivsuse põhimõttest kinnipidamisele töös, otsuste ühisele arutamisele ja väljatöötamisele. Partei rakendab kollektiivsuse põhimõtet vankumatult ellu. Ta õpetab oma kaadrile oskust korraldada tööd sõbralikult ja kollektiivselt igas parteikomitees ja igas partei-algorganisatsioonis. Partei mõistab resoluutselt hukka need, kes lakkavad arvestamast parteiliste hulkade arvamust, asendavad nende tahte omaenda ainuisikuliste otsuste ja tegudega.

Arusaadavalt võib niisuguses keerulises ja raskes ürituses nagu kommunismi ehitamine ette tulla vigu ja eksitusi. Kui need esinevad, ei mätsi partei neid kinni, vaid paljastab neid iga kord julgelt, räägib neist avalikult rahvale, näitab kätte tee nende kõrvaldamiseks. See tugevdab veelgi töötajate usaldust partei vastu ja tõstab partei autoriteeti. Oma puuduste, nõrkuste ja vigade julge kriitika, oskus neid õigeaegselt avastada ja kõrvaldada on partei edusammude vältimatu eeltingimus.

Parteielu leninlike normide kinnitumisel etendas eriti suurt osa NLKP Keskkomitee 1964. aasta oktoobripleenum. Pleenum avaldas igakülgselt positiivset mõju partei, riigi ja kogu nõukogude ühiskonna tegevusele. NLKP Keskkomitee oktoobripleenum näitas kujukalt partei monoliitsust, tema poliitilist küpsust, oskust julgelt ja otsustavalt kõrvaldada kõik see, mis takistab edasiliikumist.

NLKP XXIII kongressi otsused laiendavad tunduvalt kollektiivse juhtimise aluseid. Arenevad edasi parteisisene demokraatia, kriitika ja enesekriitika. Luuakse suurel võimalusel partei, tema organisatsioonide ja juhtide sidemete tugevdamiseks rahvahulkadega.

Konkreetselt väljendub see järgnevas. Keskkomitee võib regulaarselt peetavate pleenumite kõrval kokku kutsuda partei üldkonverentse. Vajaduse korral arutatakse neil konverentsidel partei poliitika kõige tähtsamaid küsimusi. Parteikonverentside kokkukutsumise õiguse said samuti liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteed.

Et veelgi tugevdada kõigi partei juhtivate töötajate otsest suhtlemist rahvahulkadega, selleks soovitas kongress kõigil poliitbüroo liikmetel ja liikmekandidaatidel, NLKP Keskkomitee sekretäridel ja liikmetel, valitsuse liikmetel, ministritel, liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede, krai-, oblasti-, linna- ja rajoonikomiteede juhtivatel töötajatel regulaarselt esineda kommunistide ja parteitute töötajate ees.

Avara tegevusvälja on kollektiivse juhtimise arendamiseks saanud kohalikud ja algorganisatsioonid. Nende õigusi on laiendatud, mis võimaldab igapäevasesse töösse kaasa tõmmata suurt aktivistide ringi — parteibüroode liikmeid ja sekretäre, parteigruppide organisaatoreid.

NLKP kui juhtija osa kasvamine toob kaasa kommu-

nistide avangardse osatähtsuse tõusu. Sellepärast esitas XXIII kongress suuremaid nõudeid nii NLKP liikmetele kui ka parteisse astujatele. Parteiorganisatsioonid on nüüd kohustatud suhtuma parteisse vastuvõtmisesse suurema tähelepanuga, valima selleks kõige väärilisemaid tööliklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi esin-dajaid.

**Ühiskonna elu
teaduslik
juhtimine**

Partei osatähtsuse suurenemine kommu-nismi ülesehitamisel tähendab eelkõige ühiskonna teadusliku juhtimise taseme tõstmist. V. I. Lenin ütles, et partei tege-vuse kõiki külgi võib võrrelda ühe ja sama ahela lüli-dega. Meie maa poliitilise, majandusliku ja kultuurilise elu juhtimisel määrab partei kindlaks põhilüli, millest kinni haarates võib rakendada poliitilist joont tervikuna. Kaasaegsel etapil näiteks on niisuguseks põhilüliks majandusreform, mida partei ja riik teostavad. See ühen-dab endas majanduse juhtimise täiustamise, teadusliku planeerimise edasise parandamise ning materiaalse stimu-leerimise organiseerimise tihedas seoses töötajate moraalse ergutamisega. Sellepärast võimaldab majandusreform edukalt arendada majanduse, teaduse ja tehnika kõiki harusid, kiirendada nõukogude ühiskonna edasiliikumist kommunismile.

Partei hoolitseb pidevalt, et tema poolt teostatav kom-munistliku ülesehitustöö juhtimine kannaks tõeliselt tea-duslikku iseloomu. See on peamine tingimus sotsialistliku korra eeliste kõige täielikumaks ja õigemaks kasutami-seks. Partei mõtestab teoreetiliselt lahti protsessid, mis toimuvad nõukogude ühiskonnas ja rahvusvahelisel aree-nil. Reaalseid võimalusi arvestades töötab ta välja kogu rahva üldised tegevusplaanid, kavandab kommunist-liku ülesehitustöö peasuunad. Seejuures arvestab NLKP rahvahulkade kogemusi, kuulab hoolikalt rahva arva-must.

Poliitiliste ja majanduslike küsimuste lahendamisel toe-tub partei teaduse andmetele. Majandusliku ja kultuuri-lise ülesehitustöö küsimuste teadusliku lahendamise ere-daks tõendiks on NLKP XXIII kongressi direktiivid uue viie aasta plaani kohta. Viisaastaku ülesanded ei ole püsti-tatud meelevaldselt. Nad tulenevad uue ühiskonna üles-ehitamise praktika üldistustest, Nõukogudemaa objektiiv-sete vajaduste hoolikast analüüsist.

Partei organisatsiooniline ja ideoloogiline töö

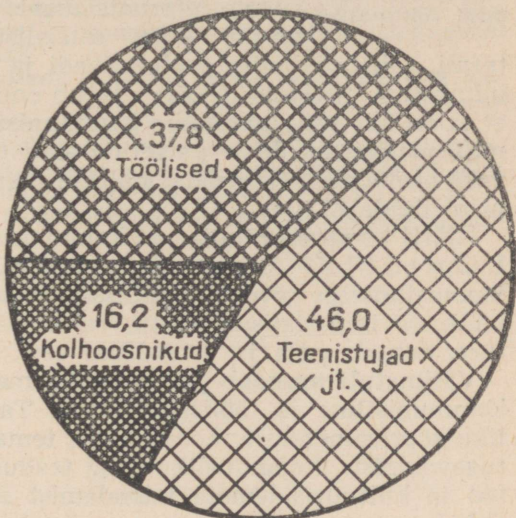
Selleks et edukalt ehitada kommunismi, ei piisa peajoonest õigest väljatöötamisest ja võitluseesmärkide täpsest kindlaksmääramisest igal etapil. Tähtis on organiseerida ja mobiliseerida töötajate miljonilised hulgad nende eesmärkide saavutamisele. Rahva jõupingutuste ühendamise kindlustab partei pidev organisatsiooniline ja poliitiline töö rahvahulkades. NLKP teeb seda oma alg- ja kohalike organisatsioonide ja nende komiteede kaudu.

Parteiorganisatsioonid on olemas peaaegu kõigis ettevõtetes ja ehitustel, sovhoosides, kolhoosides, asutustes ja õppeasutustes. Üldse on neid umbes kolmsada kolmkümmend tuhat. Paljudes neist on moodustatud tsehhioorganisatsioonid ja parteigrupid. Laialdane algorganisatsioonide võrk võimaldab Nõukogude Liidu Kommunistlikul Parteil mõjutada eranditult kõiki rahvamajandus- ja kultuuriharusid, riigivalitsemisorganeid ja ühiskondlikke organisatsioone.

Partei hoolitseb pidevalt oma algorganisatsioonide tugevdamise eest, suurendab nende osatähtsust. NLKP XXIII kongress rõhutas vajadust väsimatult tugevdada partei-algorganisatsioonide võitlusvõimet. Ta nõudis parteikomiteedelt, et nad kindlalt toetuksid algorganisatsioonidele, aitaksid neil korraldada parteisisest tööd ja arendada massilist poliitilist tegevust töötajate keskel.

NLKP organiseeriv osa ja mõju, mida ta rahvahulkadele avaldab, sõltuvad otseselt sellest, kuivõrd aktiivselt iga kommunist tegutseb, kui järjekindlalt ja energiliselt ta võitleb partei otsuste ja tema poliitika elluviimise eest. Sellepärast taotleb partei, et kõik kommunistid käituksid laitmatult tootmistöös, ühiskondlikus ja isiklikus elus. See tähendab, et tuleb täpselt täita NLKP programmi nõudeid, kinni pidada partei põhikirjast ja kommunistliku moraali printsiipidest. Teiste sõnadega, kommunisti kohus on oma eeskujuga innustada nõukogude inimesi, oma tegude najal rahvahulki kaasa tõmmata.

Partei organisatsiooniline töö toimub tihedas seoses tema ideoloogilise tööga. NLKP lähtub sellest, et kommunistliku ülesehitustöö edu sõltub paljuski kommunistide poolt töötajate hulgas tehtava kasvatustöö ulatusest ja tasemest. Sellest, kuivõrd haritud, kultuurne ja kommunistlikus vaimus kasvatatud on elanikkond, sõltuvad väga

suurel määral tootlike jõudude kasv, tootmistehnika ja tootmise organiseerimise progress, töötajate ühiskondliku aktiivsuse tõus, sotsialistliku demokraatia arenemine, igapäevase elu kommunistlik ümberkorraldamine.

Ega NLKP XXIII kongress asjata ei pööranud suurt tähelepanu ideoloogiaküsimustele. Ta analüüsis üksik-asjalikult olukorda kommunistliku kasvatuselise valdkonnas ja määras kindlaks partei ideoloogilise töö ülesanded. Kongress rõhutas, et ideoloogilise töö keskpunktis peab olema töötajate kasvatamine kõrge poliitilise teadlikkuse ja kommunistliku töösse suhtumise vaimus. Esmajärguliseks ülesandeks on rahva jõupingutuste mobiliseerimine aktiivsele võitlusele rahvamajanduse arendamise viie aasta plaani täitmise ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest meie maal.

NLKP on üle-
maailmse kom-
munistliku liik-
mise võitlussalk

Partei näeb kommunistlikus ülesehitus-
töös Nõukogude Liidus mitte ainult sise-
maist üritust, vaid ka nõukogude rahva
suurt internatsionaalset ülesannet, mis
vastab kogu sotsialistliku maailmasüs-
teemi, rahvusvahelise proletariaadi ja kogu progressiivse
inimkonna huvidele. NLKP lähtub oma tegevuses sellest,
et ta on üks rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliiku-
mise võitlussalk. Meie partei on alati olnud ja jääb usta-
vaks proletaarse internatsionalismi marksistlik-leninlikele
printsipidele.

XXIII kongress rõhutas, et kommunismi ehitamine NSV
Liidus on NLKP ja kogu nõukogude rahva põhiline panus
ülemaaailmsesse revolutsioonilisse protsessi, kõigi rahvaste
võitlusse imperialismi vastu, rahu, rahvusliku sõltuma-
tuse, demokraatia ja sotsialismi eest.

Väsimatult arendab ja tugevdab meie partei sidemeid
kommunistlike ja töölisparteidega. Ta taotleb sotsialist-
liku sõprusühenduse monoliitsust, tema võimsuse ja mõju
tugevdamist, majandusliku ning teaduslik-tehnilise koos-
töö ja kultuurisidemete laiendamist sotsialistlike maade
vahel.

Partei kasvatab kommuniste ja kogu nõukogude rahvast
solidaarsuse vaimus tööliklassiga, kõigi maade töörah-
vaga, tugevdab internatsionaalseid sõprussidemeid nen-
dega ja nende demokraatlike organisatsioonidega. Ta toe-
tab rahvaid, kes võitlevad oma rahvusliku sõltumatuse
ja sotsiaalse vabanemise eest.

NLKP tegutseb järjekindlalt rahvusvahelise kommu-
nistliku liikumise monoliitsuse ja kõigi vennasparteide
tegevusühtsuse suunas. Kogu oma rahvusvahelises tegev-
ses juhindub ta rangelt marksismi-leninismi printsipidest,
ülemaaailmse kommunistliku liikumise peajoonest, mis
töötati välja ühisel jõul vennasparteide nõupidamistel
1957. ja 1960. aastal.

Ühesõnaga, NLKP kogu juhtimistegevus vastab nii suu-
renevatele majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö
nõuetele meie maal kui ka ülemaaailmse proletariaadi
klassihuvidele.

1. Missugused on kommunistliku ühiskonna kahe faasi ühised jooned ja erinevused?

2. Mida tähendab kommunismi materiaal-tehnilise baasi ehitamine? Missugused on kommunistliku majanduse vundamendi rajamise põhilised teed?

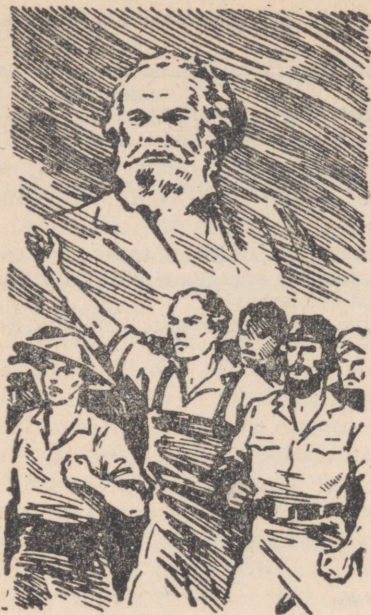
3. Missugused on klassi- ja muude sotsiaalsete erinevuste ületamise teed?

4. Mida tähendab kommunistlik kasvatus?

5. Milles seisneb Nõukogude riigi välispoliitilise tegevuse peaesmärk? Milles seisneb erineva sotsiaalse korraga riikide rahuliku kooseksisteerimise leninliku printsiibi olemus?

6. Millega seletada NLKP juhtiva osa suurenemist kommunistlikus ülesehitustöös?

SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEM

1. Sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine

Suur Sotsialistlik Oktoob-
rirevolutsioon, mis purus-
tas kapitalistliku orjuse
ahelad, viis selleni, et ka-

pitalism lakkas olemast kõikehõlmav maailmasüsteem. Ühel kuuendikul maakerast pääses võidule uus, sotsialistlik kord.

Venemaal saavutatud võit kodanluse üle ja Nõukogude Liidu edusammud näitasid kõigile rahvastele vabanemistee ning innustasid neid võitlusse kapitalismi vastu. Kuid selles võitluses edu saavutada ei õnnestunud töörahval pikka aega. Pärast Oktoobrirevolutsiooni kehtestati ainult Mongoolias 1924. aasta lõpuks rahvademokraatlik kord.

Imperialismi reaktsioonilised ringkonnad, kes ei tahtnud NSV Liidu olemasoluga leppida, püüdsid paljude aastate vältel oma kaotsiläinud positsioone tagasi võita ning haudusid nõukogude võimu lämmatamise plaane. Teise maailmasõja käigus lootsid imperialistid Nõukogude Liitu kui mitte hävitada, siis igal juhul tunduvalt nõrgestada. Nad püüdsid kasvavat töölis- ja demokraatlikku liikumist kapitalistlikes maades maha suruda. Millega need katsed lõppesid, on kõigile teada. Nõukogude riik ja tema liitlased löid puruks maailma reaktsiooni peajõud. Mitmes

kapitalistlikus riigis toimusid võidukad rahvademokraatlikud ja seejärel sotsialistlikud revolutsioonid.

Kuidas see sündis?

Sotsialistlike revolutsioonide võit Euroopa ja Aasia maades ning Kuubas	Kesk- ja Kagu-Euroopa maad sattusid Teise maailmasõja algul hitlerliku Saksa- maa kannale alla. Mitmes Aasia riigis pere- mehetsesid Jaapani imperialistid.
---	--

Saksa ja jaapani röövvallutajad püüdsid orjastatud maades hävitada igasugused demokraatia ja vabaduse jäänusedki ning sisse seada oma fašistliku korra. Kuid rahvad ei tahtnud rõhutute seisukorraga leppida. Fašismi ja Jaapani militarismi vastu astusid sõtta laiad töörahva hulgad eesotsas töölisklassiga, kommunistidega. See rahvuslik vabadusvõitlus tugevnes, kui Nõukogude armee kihutas saksa fašistlikud anastajad välja meie maalt ja hakkas vabastama teisi hitlerliku Saksamaa poolt okupeeritud riike.

Nõukogude Liidu võit Suures Isamaasõjas, hitlerlike röövvallutajate ja Jaapani imperialistide purustamine lõi soodsad tingimused rahvademokraatlikeks ja sotsialistlikeks revolutsioonideks. Poola, Bulgaaria, Tšehhoslovakkia, Albaania, Jugoslaavia, Ungari ja Rumeenia rahvad, olles Nõukogude armee abiga heitnud endalt fašistliku ikke, astusid välja oma maa kapitalistide ja mõisnike vastu. Töörahva võitlus kapitaliorjusest vabanemise eest liitus välismaiste orjastajate vastu sihitud üldrahvusliku liikumisega ühtseks võimsaks vooluks. Võimu enda kätte võtnud, natsionaliseeris töörahvas revolutsioonilisel teel tööstuse. Sellega anti otsustav hoop oma maa kodanlusele ja likvideeriti väliskapitali ülevõim. Natsionaliseeritud tööstus, mis muutus üldrahvalikuks omandiks, moodustas uue, rahvademokraatliku korra materiaaal-tehnilise baasi. Samal ajal hakati teostama agraarreforme. Maad said need, kes seda harivad. Mõisnike klass likvideeriti. Kapitalistide ja mõisnike purustamine ning põhjalikud sotsiaalsed ümberkujundused linnas ja maal viisid selleni, et aastail 1948—1949 võitsid Euroopa rahvademokraatiamaades sotsialistlikud revolutsioonid.

1949. aastal kuulutati Ida-Saksamaal välja Saksa Demokraatlik Vabariik, kes pärast demokraatlike ümberkujunduste läbiviimist astus samuti sotsialistlike riikide perre. Saksa fašismi ja Jaapani imperialismi purustamine ning uute sotsialistlike riikide tekkimine avas soodsad võima-

lused ka Hiina rahvarevolutsiooni lõpuleviimiseks. Hiina töörahas oli kommunistliku partei juhtimisel aastakümneid visalt võidelnud niihästi välismaise kui ka oma maa kodanluse ja mõisnike orjaikke alt vabanemise eest. 1949. aasta sügisel saabus Hiina revolutsiooni võit. Moodustati Hiina Rahvavabariik.

Põhjalikud demokraatlikud ümberkujundused viidi läbi Põhja-Koreas. Pärast seda kui Nõukogude armee oli Korea jaapani okupantidest vabastanud, võttis korea rahvas maa põhjaosas võimu enda kätte. 1948. aastal kuulutati välja Korea Rahvademokraatlik Vabariik. Seega kujunes juba 50-ndateks aastateks välja sotsialistlike riikide sõprusühendus — sotsialistlik maailmasüsteem.

Ka Vietnami vabastamist jaapani röövvallutajatest tähistas demokraatliku vabariigi loomine. Selle etteotsa astusid patriootlikud jõud, kes sõja-aastatel olid ennastsalgavalt jaapani okupantide vastu võidelnud. Üheksa aasta vältel pärast Teise maailmasõja lõppu tuli vietnami rahval relvaga kaitsta oma vabadust prantsuse kolonisaatorite kallalekippumiste vastu. 1954. aastal moodustati maa põhjaosas Vietnami Demokraatlik Vabariik.

1959. aastal astus kapitalistlikust maailmast välja revolutsiooniline Kuuba.

Sotsialistlike revolutsioonide võit paljudes Euroopa, Aasia ja Ladina-Ameerika maades on kõige suurem sündmus maailma ajaloos pärast 1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni. *Sotsialism jõudis välja ühe maa raamidest ja muutus ühiskondlik-majanduslikuks maailmasüsteemiks.*

Sotsialismi maailmasüsteem hõlmab tänapäeval 14 suveräänset riiki. Need on: Albaania Rahvavabariik, Bulgaaria Rahvavabariik, Hiina Rahvavabariik, Jugoslaavia Sotsialistlik Föderatiivne Vabariik, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, Kuuba Vabariik, Mongoolia Rahvavabariik, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, Poola Rahvavabariik, Rumeenia Sotsialistlik Vabariik, Saksa Demokraatlik Vabariik, Tšehhoslovakkia Sotsialistlik Vabariik, Ungari Rahvavabariik ja Vietnami Demokraatlik Vabariik.

Olles suveräänsed riigid, moodustavad sotsialismimaad ühtse sotsiaal-majandusliku süsteemi omavaheliste majanduslike, poliitiliste, kultuuriliste ja muude suhetega.

Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimise tagajärjel muutus jõudude vahekord rahvusvahelisel areenil sotsia-

lismi kasuks, kapitalismi kahjuks. Teise maailmasõja eel langes sotsialismi arvele 17 protsenti maakera territooriumist, umbes 9 protsenti rahvastikust ning 10 protsenti maailma tööstustoodangust. Käesoleval ajal võtab sotsialistlik süsteem enda alla 26 protsenti maakera pinnast ja seal elab üle kolmandiku inimkonnast (ligi 1,2 miljardit inimest), tema osa maailma tööstustoodangus on umbes 38 protsenti. Sotsialismimaadel on tohutuid võimalusi edasiseks kiireks majanduslikuks arenguks. Nende käsutuses on üle poole maailmas avastatud rauamaagivarudest, üle kolmveerandi mangaanimaagist, umbes 40 protsenti söest ja boksitiidest ning üle 40 protsendi metsaressurssidest. Sotsialismi maailmasüsteem kujutab endast võimsat jõudu, mis avaldab ajalooprotsessile üha otsustavamalt mõju. Sotsialismimaad on omandanud tohutult palju kogemusi põhjalike ühiskondlike ümberkujunduste valdkonnas. Need kogemused on õpetlikud ja maailmaajaloolise tähtsusega.

Sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused

Ehkki iga sotsialistlik riik on sotsialismi poole liikunud omal viisil, kujutab uuele ühiskonnakorrale üleminek, samuti nagu sotsialismi maailmasüsteemiks muutuminegi endast seaduspärase ajalooprotsessi resultaati. See protsess — *kapitalismilt sotsialismile üleminek* — moodustab kaasaegse epohhi peamise sisu.

Rahvad veenduvad üha enam, et kapitalistlik süsteem on raugastunud, et ta on kaotanud perspektiivid, et tal pole tulevikku. Kapitalistliku ja sotsialistliku tegelikkuse võrdlemise alusel jõuab töörahvas järeldusele, et inimkonna tõeline progress on seotud sotsialismiga.

Sotsialismi vaenlased on püüdnud tõestada, et marksistlik-leninlik õpetus sotsialismist ei ole sobiv tööstuslikult arenenud maadele. Kuid Tšehhoslovakkia ja Saksa Demokraatliku Vabariigi kogemustega on need väited ümber lükatud. Kodanlik propaganda on levitanud väljamõeldisi, nagu oleksid sotsialistlikud revolutsioonid võimalikud ainult seoses ülemaailmsete sõjaliste kokkupõrgetega. Näide Kuubast on kummutanud ka need väljamõeldised.

Seega on praktika näidanud, et meie ajal võib iga maa — olenemata majanduse arengutasemest, territooriumi suurusest ja rahvaarvust — asuda sotsialismiteele. On olemas mitmeid *üldisi seaduspärasusi*, mis on omased kõigile

sotsialistlikke ümberkujundusi teostavatele riikidele. Need üldised seaduspärasused on:

töötavate hulkade juhtimine töölisklassi poolt, kelle tuumaks on marksistlik-leninlik partei, proletaarse revolutsiooni teostamisel ühes või teises vormis ning proletariaadi diktatuuri kehtestamisel ühes või teises vormis;

töölisklassi liit talurahva põhimassiga ja teiste töötavate kihtidega;

kapitalistliku omanduse likvideerimine ja põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omanduse sisseseadmine;

põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine;

rahvamajanduse plaanipärane arendamine, selleks et üles ehitada sotsialism ja kommunism ning tõsta töörahva elatustaset;

sotsialistliku revolutsiooni läbiviimine ideoloogia ja kultuuri valdkonnas ning arvuka töölisklassile, kogu töörahvale ja sotsialismile ustava haritlaskonna loomine;

rahvusliku rõhumise likvideerimine ning rahvastevahelise üheõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse loomine;

sotsialismi saavutuste kaitsmine välis- ja sisevaenlaste kallalekippumiste vastu;

antud maa töölisklassi solidaarsus teiste maade töölisklassiga — proletaarne internatsionalism.

Võimu kättevõitmise ja sotsialismi ehitamisele ülemineku konkreetsed ajaloolised tingimused olid Nõukogude Liidul ja teistel maadel erinevad. Kuid revolutsiooni juhtivaks jõuks oli kõikjal töölisklass eesotsas marksistlik-leninliku parteiga. Tema liitlasteks olid talurahvas ja teised töötavad kihid. Kõigis maades kehtestati — ühel või teisel kujul — proletariaadi diktatuur. NSV Liidus ja teistes sotsialistlikes riikides sai majanduse arenemise aluseks põhiliste tootmisvahendite ühiskonnastamine. Paljud teised ümberkujundused olid oma iseloomult analoogilised nendega, mis omal ajal ellu viidi Nõukogude Liidus.

Sotsialismile
ülemineku
iseärasused

Samal ajal kinnitasid kogemused Lenini ennustust, et kõik rahvused jõuavad sotsialismi, «...kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või

teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse...»¹

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 57.

Elav, tõeline sotsialism osutus keerukamaks ja mitmekesisemaks, kui teda mõned aastakümned tagasi võis teoreetiliselt kujutada. Üksikute maade ajaloolise saatuse, majandusliku küpsuse ja rahvuslike traditsioonide erinevused tingisid sotsialistliku ülesehitustöö teede ja vormide omapära. Vaadelgem neist mõningaid lähemalt.

Teatavasti viidi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon meie maal läbi relvastatud ülestõusu teel. Tema võite tuli töörahval kaitsta ägedas võitluses sisemise ja rahvusvahelise reaktsiooni vastu. Kodusõda ja välismaine interventsioon kestsid Nõukogude Venemaal ligi viis aastat.

Sündmuste areng Euroopa rahvademokraatiamaades näitas, et sotsialistlik revolutsioon ei pruugi alati olla seotud relvastatud ülestõusu ja kodusõjaga. Siin toimus üleminek revolutsiooni demokraatlikult etapilt sotsialistlikule etapile suhteliselt rahulikult. Hiina, Kuuba ja Põhja-Vietnami rahval tuli võim kätte võita ning teostada demokraatlikud ümberkujundused relvastatud võitluse teel; kuid üleminek demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile kandis ka siin võrdlemisi rahulikku iseloomu. See fakt on uus veenev tõend, et sotsialistlik revolutsioon on oma olemuselt humanne.

Proletariaadile pole vägivald omaette eesmärk, vaid vahend, mille kasutamisele teda sunnivad ekspluataatorlikud klassid ise, kui nad sotsialistlike ümberkujunduste vastu välja astuvad. Mõnede maade kogemustest näeme, et reaktsioonilised jõud avaldavad revolutsioonile relvastatud vastupanu. Nii püüdis kontrrevolutsioon Poolas valla päästa kodusõda, Rumeenias septses ta relvastatud väljaastumist. Ungaris püüdis kodanlus taas võimule pääseda relvastatud putši abil. Kuid kõik need katsed kukusid läbi.

Nõukogude Liidus natsionaliseeriti tööstus, transport ja pangad kohe pärast Oktoobrirevolutsiooni. Rahvademokraatiamaades ühiskonnastati põhilised tootmisvahendid järk-järgult. Algul konfiskeeris riik endiste sõjaroimarite ja saksa fašistlike okupantidega koostöös olnud kapitalistide omandi ning alles siis natsionaliseeriti etappide kaupa ka teised suurettevõtted, transpordi- ja sidevahendid ning pangad. Mitmel maal kujunesid omapärased tingimused, kus riigil tuli osa omandit kapitalistidelt välja osta. Siin loodi riiklik-kapitalistlikud segaettevõtted.

Miks rahvademokraatlik võim valis mitmel maal nii-

suguse sotsialistlike ümberkujunduste tee? Kas ei oleks saanud otsekohe kogu kapitalistlikku omandit konfiskeerida ja rahvale üle anda? Mõnede Euroopa ja Aasia maade praktika näitas, et konkreetsetes tingimustes oli kasulik, otstarbekam end kapitalistidest «lahti osta», selleks et nende vahendeid, teadmisi ja tootmise organiseerimise vilumust rahva huvides, sotsialismi heaks ära kasutada. Saksa DV, Poola, Ungari, Jugoslaavia ja teiste maade kogemused näitavad, et mõnede majandusharude sotsialistlik ümberkujundamine ning teenindussfääri töö täiustamine nõuab pikaajalist ettevalmistust ja painduvaid vorme.

Nagu Nõukogude Liidus nii oli ka rahvademokraatiamaades sotsialistlike ümberkujunduste otsustavaks jõuks töölisklass, kes viis endaga kaasa töötava talurahva. Kuid siin olid ka omad iseärasused: aktiivsele osavõtule uue elu ehitamisest tõmmati kaasa mitmesugused mitteproletaarsed rahvakihid.

Kui Nõukogude Liidus suhtus esimestel nõukogude võimu aastatel suur osa vanast haritlaskonnast uuesse korrasse umbusklikult, sageli ka vaenulikult, siis rahvademokraatiamaades võttis haritlaskond, välja arvatud vähesed erandid, uue korra vastu heatahtlikult.

Sotsialismile ülemineku iseärasuseks nendes maades oli ka see, et poliitilisse ellu lülitusid linnaelanikkonna keskihid — käsitöölised, väikekaupmehed, väikeettevõtete omanikud jt. Nende elanikkonna gruppide põhihuvid langesisid lõppkokkuvõttes ühte kogu töörahva huvidega.

Mis puutub külakodanlusse — kulakutesse, siis selle likvideerimine polnud rahvademokraatiamaades seotud administratiivabinõude laialdase rakendamisega. Kulak tõrjuti välja eeskätt majanduslikult. Mitmel maal (Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias) anti põllumajanduse kooperaerimise teatud etapil kulaklike majapidamiste omanikele kooperatiivi astumise õigus. Endised kulakud said võimaluse töötada ja elada kollektiivis.

Linna- ja maakodanluse mitmesuguseid kihte poliitilisse ja majandusellu kaasa tõmmates lähtus rahvavõim põhimõttest, et kuigi nende kihtide esindajad esialgu ei võta omaks sotsialistlikke ideaaale, kuid kui nad töötavad ausalt ja uute suhete kujunemisele vastu ei tegutse, tuleb neisse siiski suhtuda nagu täieõiguslikesse ühiskonna liikmetesse.

Loomulikult ei tähendanud mitteproletaarsete klasside esindajate kaasatõmbamine sotsialistlikku ülesehitustöösse, nendega vastastikuse arusaamise otsimine klassivõitluse lõppemist või nõrgenemist. Klassivõitlus jätkus, kuid selle meetodid muutusid: sundimine asendus üha rohkem kasvatamisega, veenmisega eeskuju varal. Niisugune laialdaste klassiliitude poliitika, mida suunasid kommunistid, kandis head vilja.

On ka muid erinevusi. Meie maal seadis rahvas võimule ainult ühe partei — Kommunistliku Partei. Sotsialistliku revolutsiooni ja Kodusõja käigus võitlesid ainult bolševikud — Lenini partei — järjekindlalt sotsialismi ja rahu eest, töörahva tõelise õnne eest. Kõik ülejäänud poliitilised parteid sattusid kontrrevolutsiooni ja imperialistliku reaktsiooni leeri. Rahvahulgad pöörasid neile selja, ja nad lahkusid ühiskondlikult areenilt. Teistsuguseks kujunes olukord rahvademokraatiamaades. Mõnel maal on kommunistliku partei kõrval ka teisi parteisid, kes liidus kommunistidega võtavad aktiivselt osa sotsialismi ehitamisest.

Veel üks karakterne sotsialismile ülemineku iseärasus. Proletariaadi diktatuuri kehtestamine ja kindlustamine toimus enamikus Euroopa rahvademokraatiamaades sel teel, et kasutati ära mõningaid kodanliku demokraatia elemente, nagu parlament ja kodanlik-demokraatlikud seadused. Rahvavõim suutis nendes maades toime tulla, kasutamata selliseid erakorralisi poliitilisi abinõusid, nagu valimisõiguse äravõtmine endiste ekspluateerijate klasside esindajatelt.

Ja lõpuks, erinevalt Nõukogude Liidust, kus maa on natsionaliseeritud, viiakse rahvademokraatiamaades sotsialistlikke ümberkujundusi külades ellu maad natsionaliseerimata.

Sotsialismi ehitamise kogemused on sotsialistliku sõprusühenduse riikide ja kogu maailma töörahva ühisvara. Iga aastaga muutuvad need kogemused üha rikkalikumaks. Terviklik sotsialism, millest unistas V. I. Lenin, — see on kokkuvõetult kõigi maade kogemused, mis hõlmavad niihästi eri maade sotsialismile ülemineku peamisi seaduspärasusi kui ka iseärasusi.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on alati meeleldi jaganud ja jagab oma sõpradega ühiskonnaelu sotsialistlikel alustel ümberkorraldamise kogemusi. Samal ajal õpib meie partei sügava tähelepanu ja huviga tundma

vennasparteide ja -maade kogemusi ning püüab üle võtta kõike seda, mis vastab meie maa tingimustele ja teenib kommunismi huve.

**Maade ja
rahvaste
uus ajalooline
ühtekuuluvus**

Ajalugu teab paljusid rahvaste ja riikide ajutisi ja kestvaid ühendusi ning liite. Kuid mitte ühtegi sellist liitu ei saa iseloomult, jõult ja võimalustelt võrrelda sotsialistliku süsteemiga. Sotsialismi maailmasüsteem kujutab endast maade ja rahvaste täiesti uut ajaloolist ühtekuuluvust, mille sarnast inimkond ei ole veel tundnud.

Kapitalismi maailmasüsteem kujunes ja arenes ägedas riikidevahelises võitluses, mille käigus tugevad maad orjastasid ja ekspluateerisid nõrku. Sotsialistlik süsteem sündis ja tugevnes olukorras, kus Nõukogude Liit aktiivselt toetab noori sotsialistlikke riike, kus võrdõiguslikud suveräänsed maad töötavad tihedas seltsimehelikus koostöös.

Sotsialismi maailmasüsteem on sotsialismi ja kommunismi teed sammuvate ning inimkonna tulevikku kehas-tavate riikide ühendus, mitte aga lihtsalt sõprussuhetega seotud maade grupp.

Sotsialism tõi riikidevahelistesse suhetesse eesmärkide ja ideaalide ühtsuse. Tema võit tõi kaasa rahvademokraatiamaades ühetüübilise ühiskonna- ja riigikorra kehtestamise. Kõikjal kuulub võim töörahvale eesotsas tööliklassiga. Kõigis maades on oma iseloomult ühesugune majanduslik baas — tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlik omandus, mis teeb võimatuks ühe inimese ekspluateerimise teise inimese poolt. Kõikjal teenib sotsialistlik tootmine üht eesmärki — see on inimese õnn ja heaolu, rahva elatustaseme tõus. Sotsialismimaade rahvastel on ühine ideoloogia — marksism-leninism — ja ühine ajalooline eesmärk — kommunismi ülesehitamine.

Kõigi sotsialistlike maade huvidele vastab võitlus imperialismi vastu, rahu ja rahvusliku sõltumatuse eest, sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks soodsate rahvusvaheliste tingimuste tagamine ning kommunistliku ja töölisliikumise toetamine.

See kõik loob objektiivse aluse püsivateks sõprussuheteks. Kapitalistliku omanduse likvideerimine ja sotsialistlike ühiskonnasuhete võidulepääs kaotasid pinna, millel tekib rahvuslik vaen ja rõhumine, ning löid tingimused

rahvaste suure sotsialistliku liidu sünniks. Läks täide K. Marxi ennustus: «Selleks et rahvad võiksid tõesti ühineda, peavad neil olema ühised huvid. Selleks et huvid võiksid olla ühised, tuleb hävitada senised omandussuhted, sest olemasolevad omandussuhted tingivad ühtede rahvaste ekspluateerimist teiste poolt...»¹

Seega kujutab sotsialismi maailmasüsteem endast riikide ajaloolist ühtekuuluvust, mis rajaneb ühetüübilisel majanduslikul ja poliitilisel korral ning rahvaste põhi-huvide ja -eesmärkide ühtelangemisel. See süsteem on sotsialistliku solidaarsuse, proletaarse internatsionalismi sidemetega ühteseotud vabade ja sõltumatute riikide poliitiline ja majanduslik sõprusühendus.

Just ühiste huvide ja eesmärkide alusel areneb sotsialismimaade vennalik koostöö. Sellest on ühtviisi huvitatud niihästi väikesed kui ka suured riigid. See koostöö on iga maa rahvusliku suveräänsuse tugevnemise pant, aitab edukalt edasi liikuda, kergendab ajutiste raskuste ületamist ning soodustab sotsiaalse, majandusliku ja kultuurilise arengutaseme ühtlustumist.

Kui kapitalistlikus maailmas ühe maa kiirem areng süvendab riikidevahelisi vastuolusid, muudab intensiivsemaks konkurentsi, siis iga sotsialismimaa edusammud tähendavad kogu sotsialistliku süsteemi tõusu ja tugevnemist.

Erinevalt ülemaailmse kapitalismi majandusest, mille areng kulgeb läbi tõusude ja languste, kriiside ja vapustuste, *areneb ülemaailmse sotsialismi majandus stabiilselt ja kiiremas tempos.*

Kapitalistlike riikide hulgas rajanevad suhted tugevama õigusel, sest imperialism tallab jalge alla riikidevaheliste suhete ülddemokraatlikud põhimõtted, nagu üheõiguslikkus, riiklikust sõltumatusest ja territoriaalsest puutumatusest lugupidamine, üksteise siseasjadesse mittevahelesegamine. Sotsialistlikus sõprusühenduses seevastu saavad need põhimõtted täie arengu osaliseks. Veel rohkem, nad täienevad uute suhetega, vennaliku sõpruse ja vastastikuse abistamise suhetega. Need rajanevad proletarsel internatsionalismil, mis on saanud sotsialistlike riikide vaheliste suhete normiks.

Sotsialistlikus sõprusühenduses ei ole kellelgi mingi-

¹ К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч., т. 4, стр. 371.

suguseid erilisi õigusi ega privileege. Olgu riik milline tahes — kas suur või väike, peab ta arvestama niihästi enda kui ka teiste riikide ja sotsialistliku süsteemi kui terviku huve.

Sotsialismimaade vahel valitsevad laialdased majanduslikud sidemed ning tihe koostöö teaduse, tehnika ja kultuuri valdkonnas. Nad annavad üksteisele diplomaatilist ja sõjalist toetust. Kas tähendab see, et sotsialistlikus riikidevahelises koostöös ei teki ainsatki takistust? Muidugi mitte.

Sotsialistlikel riikidel on küllaltki palju erinevusi ja nad peavad ületama teatud raskusi. See on seotud sellega, et sotsialistlikku sõprusühendusse kuuluvatel maadel oli minevikus erinev majanduse tase, erinevad ajaloolised ja kultuurilised traditsioonid. Vastastikustes suhetes ette tulevatel raskustel pole alati objektiivset alust, vahel kutsuvad neid raskusi esile ka subjektiivsed põhjused, ühe või teise maa juhtkonna ebaõige tegevus. Raskusi sünnitab ka see, et imperialistlik reaktsioon püüab igati ohutada natsionalistlikke ja muid eelarvamusi, takistada sotsialismi ehitamist ja sotsialistlike riikide omavahelist lähenemist, kutsuda sotsialistlikus sõprusühenduses esile lahkkelisid, ajada neid omavahel tülli. Sellepärast ei välista ühtsus põhilises, peamises seda, et sotsialismimaadel võivad ühel või teisel momendil tekkida ja tekivad lahkarvamused üksikutes sisemise ja rahvusvahelise arengu probleemides.

Kuna uued sotsialistlikud suhted ei teki kohe valmis kujul, siis ei ole sotsialistlik süsteem antud etapil täielikult kaitstud natsionalismi ja natsionalistliku ideoloogia igandite vastu. Nagu näitab sündmuste areng Hiinas, on need igandid visad kaduma ja võivad sotsialistlikule sõprusühendusele tõsiselt kahju tuua.

Tähtis on see, et sotsialistlike riikide vahelistel vastuoludel ei ole antagonistlikku iseloomu ja et ühiste jõupingutustega saadakse nendest järk-järgult üle. Sotsialistlikus maailmasüsteemis ei ole sotsiaalselt pinnast selleks, et ajutine vaadete lahkumine ühe või teise probleemi suhtes kasvaks riikidevahelisteks põhimõttelisteks lahkkelideks. Vastupidi, parteide ja riikide õige, marksistlik-leninliku poliitika puhul on olemas võimalused tekkivate vastuolude lahendamiseks täieliku üheõiguslikkuse, vastastikuse kasusaamise ja seltsimeheliku vastastikuse abistamise alusel. Seepärast on nõutav kõigi vennasparteide

alatine hoolitsus tegevusühtsuse eest, selle eest, et iga sotsialismimaa huvid oleksid seostatud kogu sotsialistliku süsteemi huvidega.

Maailma sotsialistliku sõprusühenduse liikmed taotleavad suuremat tegevuse koordineerimist igas tähtsas ühiskonnaelu sfääris, et leida efektiivsemaid vorme ühist huvi pakkuvate küsimuste ühiseks lahendamiseks.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on eriti palju ära teinud selleks, et aidata kindlustada rahvavõimu sotsialistlikes maades, tagada nende ühtsust ning luua sotsialistlikus süsteemis sõpruse ja vastastikuse lugupidamise õhkkond. Kui teiste maade proletariaat sai pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu Venemaa noorele nõukogude võimule anda ainult moraalset ja poliitilist toetust, siis rahvademokraatiamaade töörahvas kasutas uut ühiskonda luues Nõukogude Liidu võimsat poliitilist, majanduslikku ja sõjalist toetust.

Oma internatsionaalset kohust täites abistab nõukogude rahvas pidevalt neid rahvaid, kes on asunud sotsialistlikule arenguteele. Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on palju ära teinud sotsialismi- maade ühteliitmiseks ja sotsialistliku maailmasüsteemi kindlustamiseks. Nii on sotsialistlikud riigid NLKP Keskkomitee algatusel hakanud tähtsamates vastastikust huvi pakkuvates küsimustes vastu võtma otsuseid pärast kollektiivseid konsultatsioone võrdõiguslikel alustel. See kõik soodustab sotsialismimaaade monoliitsuse tugevnemist.

Leninliku kursi elluviimine niihästi NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade sisepoliitikas kui ka sotsialistlike riikide vaheliste suhete praktikas aitab kaasa vennalike rahvaste sõprusühenduse edasisele arengule.

Sotsialismimaaade vahelistes suhetes võib täheldada kahte vastastikku toimivat joont. Ühest küljest püüavad need maad kindlustada oma riiklikku iseseisvust ja sõltumatust, arendada oma rahvamajandust ja kultuuri. Teisest küljest viib elu neid üha laialdasemale koostööle ja omavahelisele lähenemisele. Nende kahe protsessi harmooniline ühendamine, rahvuslike ja internatsionaalsete huvide tihe seos vastab niihästi üksikute maade kui ka kogu sotsialistliku sõprusühenduse huvidele.

«Sotsialismi eesmärgiks on,» kirjutab V. I. Lenin, «mitte ainult inimkonna väikesteks riikideks killustatuse ja iga-suguse rahvuste eraldatuse kaotamine, mitte ainult rah-

vuste lähendamine, vaid ka nende ühtesulatamine.»¹ Seda eesmärki, mille on tinginud kogu ajaloo arenemise käik, taotlevadki sotsialismimaade rahvad. Kuid nad ei jõua sellele eesmärgile otsekohe, vaid järk-järgult, sest rahvuste ja nende majanduse üksteisele lähenemine on pikaajaline protsess. Sotsialistlike riikide vahelised suhted arenevad seda kaugemat ajaloolist perspektiivi silmas pidades. Samal ajal luuakse neid suhteid iga sotsialismimaa igakülgse arendamise elulisest vajadusest lähtudes.

Sotsialistlike riikide vaheliste suhete sisu ja vormid arenevad ja muutuvad rahvusvahelisest olukorrast, nende sisemistest ja rahvusvahelistest ülesannetest olenevalt. Esimestel aastatel pärast rahvademokraatlike revolutsioonide võitu kerkisid esiplaanile sõjalis-poliitilised ülesanded: sotsialismimaade kaitse imperialistlike kallaletungide vastu ja uue ühiskonnakorra võrsete tugevdamine. Sellele vastavalt oli sotsialistlike riikide esialgseks ühinemismvormiks sõjalis-poliitiline liit.

Majanduslik	Sotsialismi positsioonide kindlustamine
koostöö ja	rahvademokraatiamaades ja vennasrah-
vastastikune	vaste vaheliste majanduslike sidemete
abistamine	areng viisid järk-järgult selleni, et nende

maade sõjalis-poliitiline liit täienes sotsiaalmajandusliku sõprusühenduse näol.

Sotsialismi ehitamisel tugineb iga maa eelkõige muidugi omaenda jõududele, kasutades rahva loovat energiat ja oma materiaalseid ressursse. Ilma selleta oleksid ühiskondlikud ümberkujundused võimatud. Kuid omaenda jõududele toetumine annab parimaid tulemusi siis, kui üks või teine maa ei ehita uut ühiskonda üksipäini, vaid kasutab seejuures niihästi sisemisi ressursse kui ka terve sotsialistliku süsteemi võimalusi ja eeliseid.

See poleks majanduslikult kasulik ega efektiivne, kui iga sotsialismimaa hakkaks looma kõiki tootmisalasid, kõiki tööstus- ja põllumajandusharusid, kasutamata seejuures teistest sotsialistlikest riikidest üksikute toodangu- ja tooraineliikide saamise võimalust.

Sotsialismi ja kommunismi ehitamise huvid nõuavad järjest tihedamat majanduslikku koostööd. See võimaldab igal sotsialismimaal paremini kasutada oma sisemisi res-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., lk. 134.

sursse ja kogu süsteemi abi ning sel viisil tunduvalt kiirendada loova töö tempot ja ulatust.

Iga sotsialismimaa edusammud ja kogu sotsialistliku süsteemi võimsuse kasv on omavahel tihedalt seotud. Mida laiemalt areneb sotsialistlike riikide vaheline poliitiline, majanduslik ja kultuuriline koostöö, seda rohkem võimalusi saab iga maa oma tööstuse, põllumajanduse ja kultuuri arendamiseks ning rahva heaolu parandamiseks. Teiselt poolt, mida kõrgemad on iga maa saavutused oma rahvuslikus arengus ja sotsialismi ehitamisel, seda laiem on igakülgse koostöö baas ja seda kindlam on kogu sotsialistlik süsteem.

Juba sotsialismimaade olemasolu esimestel aastatel võimaldas majanduslik koostöö neil kiiresti jagu saada rahvamajanduse arendamise raskustest, mis olid seotud sõjapurustustega ning nende ja kapitalistlike läänერიიკიდე vaheliste traditsiooniliste kaubandussuhete häirumisega.

Sotsialismimaade majandusliku koostöö vormid on mitmekesised. Nende hulka kuuluvad kaubandus, laenu, krediidid, teaduslik-tehniline koostöö, rahvamajandusplaanide koordineerimine, riikidevaheline tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine, suurte majandusobjektide ühine ehitamine, koostöö transpordi ja rahanduse alal.

Kuidas siis on majanduslik koostöö korraldatud? Kõigepealt rajaneb see *rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse* põhimõtetel. Selle põhivorm on *tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine* sotsialistliku sõprusühenduse raamides. Arvestades väljakujunenud tootmise spetsialisatsiooni, olemasolevaid tööjõu- ja tooraineressursse ning muid võimalusi, lepivad sotsialistlikud riigid omavahel kokku, millist toodangut ja millisel hulgal hakkab neist igaüks valmistama, et rahuldada niihästi oma kui ka teiste vennasmaade vajadusi. Riikidevaheline spetsialiseerimine võimaldab kontsentreerida ühelaadilise toodangu valmistamise ühte või mõnedesse sotsialismimaadesse, tõsta tehnika taset ja tootmise organiseerimist ning intensiivistada tootmise koopereerimist.

Selline tööjaotus tagab toodangu väljalaske suurenemise, omahinna alanemise, tööviljakuse tõusu ja toodete kvaliteedi paranemise. Ühtlasi saavutatakse kõigi sotsialismimaade majanduse arenemise ja rahva heaolu tõusu kiirem tempo. Majanduslikult vähemarenenud maad saa-

vad võimaluse rahvamajanduse kiiremaks industrialiseerimiseks ja oma mahajäämuse likvideerimiseks.

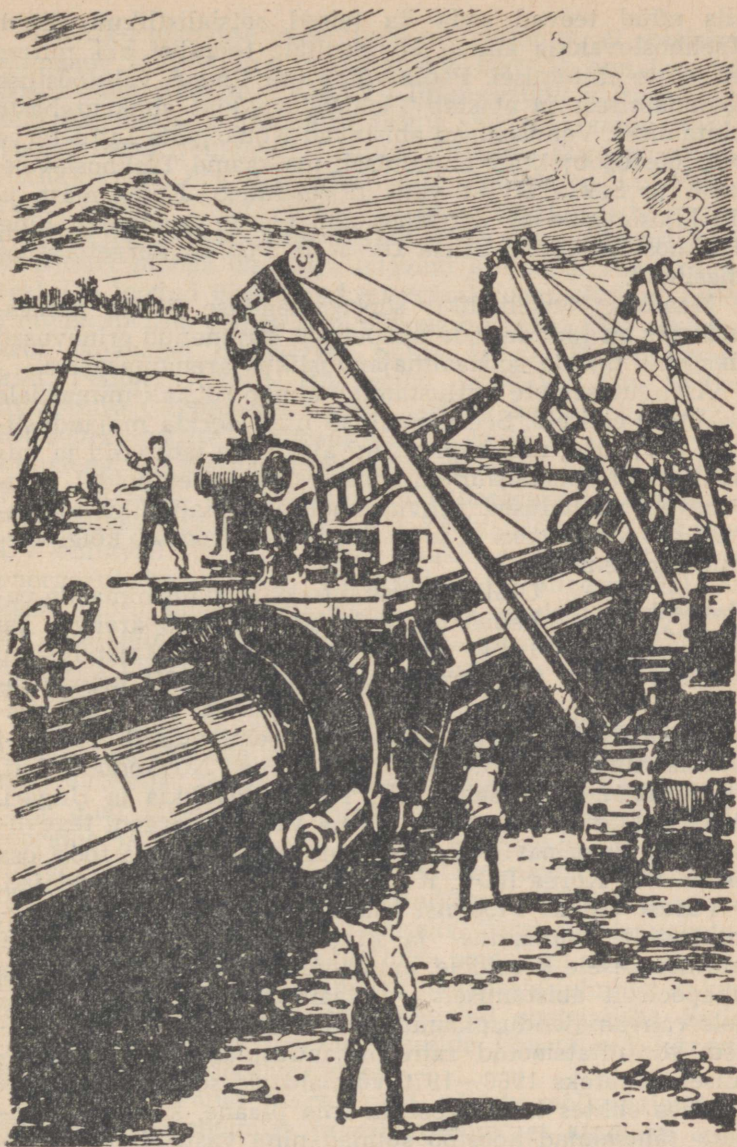
Riikidevaheline spetsialiseerimine ja koopereerimine ei tähenda seda, et üksikute maade majandus areneb ühekülgsest. Ühtede või teiste harude kiiremast kasvust hoolimata areneb rahvamajandus tervikuna komplekselt. Tavaliselt hõlmab ta kõige tähtsamaid tööstusharusid — kütuse-, energeetika-, masinaehitus-, keemia-, kerge- ja toiduainete tööstust — ning samuti paljude tootmisharudega põllumajandust. Riikidevahelise tootmise spetsialiseerimise ühendamine iga sotsialismimaa rahvamajanduse kompleksse arendamisega on üks tähtsamaid rahvuslike ressursside efektiivse ärakasutamise tingimusi.

Riikidevaheline spetsialiseerimine ja koopereerimine võimaldavad ühelt poolt vältida põhjendamatut parallelsmi tootmise arendamisel, teiselt poolt aga annavad võimaluse ehitada niisuguse suurusega ettevõtteid, mis suudavad rahuldada mitte ainult siseturu nõudmisi, vaid ka teiste sotsialismimaade vajadusi. Sotsialistlike riikide vahelise kokkuleppe alusel on näiteks laevaehitus koondatud Poolasse, NSV Liitu ja Bulgaariasse, kõrgahjude seadmeid toodetakse peamiselt NSV Liidus, Poolas ja Tšehhoslovakkias, naftaseadmeid Rumeenias, NSV Liidus ja Tšehhoslovakkias, tsemenditehaste seadmeid Saksa DV-s ja Tšehhoslovakkias, naha- ja jalatsitööstuse masinaid Tšehhoslovakkias jne.

Oma majandust arendades kasutab iga maa neid hüvesid ja eeliseid, mida talle pakub rahvusvaheline sotsialistlik tööjaotus.

Sotsialismimaad annavad üksteisele *tehnilist abi ettevõtete ehitamisel ja tootmise organiseerimisel*. Eriti suur on Nõukogude Liidu abi. Tema toetusel on sotsialismimaades ehitatud või ehitamisel ligi 1200 tööstusobjekti. Koostöös Nõukogude Liiduga on sotsialismimaades rajatud 22 metallurgiakombinaati, 44 värvilise metallurgia ettevõtet, 70 masina- ja metallitehast, 48 keemiatehast, 12 naftatöötlemise ettevõtet, 34 söekaevandust ja 84 elektri-jaama. Aastatel 1966—1970 antakse ekspluatatsiooni veel ligi 530 ettevõtet. Nende hulgas on suuri elektri-jaamu, maagirikastus- ja metallurgiakombinaate, naftatöötlemise ettevõtteid ning masinatehaseid.

Kui esimestel sõjajärgsetel aastatel andis peamiselt vaid Nõukogude Liit teistele vennasmaadele tehnilist abi,

siis nüüd teevad seda ka teised sotsialistlikud riigid. Tšehhoslovakkia annab Mongooliale tehnilist abi mitme ettevõtte ehitamisel. Poola võtab osa Ungari valutööstuse laiendamisest ja abistab Tšehhoslovakkia suhkrutehaste ehitamisel. Vennasmaad abistavad Nõukogude Liitu terve rea tööstusobjektide ehitamisel: me saame Tšehhoslovakiast ja Saksa DV-st valtsimisseadmeid, Rumeeniast ja Tšehhoslovakiast naftatöötlemistehaste seadmeid ning Tšehhoslovakiast, Saksa DV-st ja Poolast kergetööstuse masinaid.

Maailma sotsialistliku sõprusühenduse üheks peaesmärgiks on likvideerida ajalooliselt kujunenud erinevused üksikute maade sotsiaalmajanduslikus arengutasemes.

Arengutasemete ühtlustamine annab sotsialismimaadele tohutuid eeliseid. See võimaldab likvideerida majanduslikud barjäärid, mis kapitalismi ajal riike lahutasid ja mis säilivad ka sotsialismi ehitamise esimestel etappidel. Suurenevad võimalused rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse süvendamiseks ja sotsialismimaade koostöö kõigi vormide arenemiseks.

Vastastikuse
Majandusliku
Abistamise
Nõukogu

Oluliseks teetähiseks sotsialismimaade vahelise majandusliku koostöö arengus sai 1949. aastal Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu (VMAN) moodustamine. See organisatsioon rajas rahvusvahelise sotsialistliku majandussüsteemi alused. VMAN-i liikmesriigid on Bulgaaria, Mongoolia, Nõukogude Liit, Poola, Rumeenia, Saksa DV, Tšehhoslovakkia ja Ungari. 1964. aastast saadik võtab mitme VMAN-i organi tegevusest osa Jugoslaavia. Vaatlejatena võtavad tema tööst osa Hiina RV, Korea RDV, Kuuba ja Vietnami DV esindajad.

Pärast VMAN-i loomist hakkasid sotsialismimaad kahepoolsetelt kaubandus- ja krediidisuhetelt üle minema mitmepoolsele koostööle, kaubaülejääkide vahetamiselt ja ühepoolsetelt abistamiselt — plaanipärasele kaubavahetusele rahvamajandusplaanide koordineerimise alusel. Ühised konsultatsioonid rahvamajandusplaanide väljatöötamisel aastateks 1966—1970 võimaldasid sotsialismimaadel mitmes suhtes koordineerida oma plaane, kindlaks määrata tähtsaimad koostöö suunad ning vastastikuse masinate, seadmete, tooraine, materjalide ja kütuse hangete mahu. Nii kujuneb välja plaanipärase rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse süsteem.

VMAN-i tegevuse kogemused on näidanud, et sotsialismimaade kollektiivne majanduslik koostöö annab suuri positiivseid tulemusi. VMAN-i liikmesriigid ehitasid ühiselt maailma suurima naftajuhtme «Sõprus», mida mööda voolab nafta Nõukogude Liidust mitmesse Euroopa sotsialistlikku riiki. See võimaldas Saksa Demokraatlikul Vabariigil, Poolal, Tšehhoslovakkial ja Ungaril rajada endale moodsa naftakeemiatööstuse alused. Nafta transportimine torujuhet mööda on palju odavam kui selle vedu raudteel. On loodud ühendatud energiasüsteem «Rahu», mille rahvusvaheline dispetšeripunkt asub Prahas. See süsteem seob omavahel Bulgaariat, Saksa DV-d, Tšehhoslovakkia, Poolat, Ungarit, Rumeeniat ja NSV Liitu. Sellise ühinemise tulemusena saadav aastane kokkuhoid võrdub 600 000-kilovattise võimsusega elektrijaama ehitamise kuludega. On olemas esimesed kogemused hankivas tööstuses koostöö loomise ning tööstusobjektide ehitamise kollektiivse finantseerimise alal. Tšehhoslovakkia ja Saksa DV ehitavad ühiselt Tšehhoslovakkias suurt kütuse- ja energeetikakombinaati. Rumeenial ja Jugoslaavial on käsil suure hüdroelektrijaama ning navigatsioonikompleksi rajamine Doonaul Raudvärava juures. Selsamal jõel ehitavad hüdroelektrijaama ka Ungari ja Tšehhoslovakkia ning Bulgaaria ja Rumeenia.

Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu osatähtsus kasvab iga aastaga. VMAN-i organid teostavad riikidevahelist tootmise spetsialiseerimist ja koopereerimist ning lahendavad ühiselt kõige teravamaid riikide tooraine ja kütusega varustamise probleeme. Tema raamides tehakse suurt tööd sotsialismimaade teaduse ja tehnika saavutuste ning eesrindlike tootmiskogemuste tundmaõppimiseks ja üldistamiseks. Tänu sellele vahetatakse teaduse, tehnika ja tootmise saavutusi väga ulatuslikult. Sotsialismimaad annavad üksteisele tehnilist dokumentatsiooni ja vahetavad omavahel spetsialiste. Selle tulemusena saavad üksikute riikide kogemused kiiresti kõigi vennasmaade ühisvaraks.

VMAN-i organid korraldavad näiteks põllumajanduskultuuride katsetamist ja selektsiooni, et kindlaks teha kõige saagirikkamad sordid, ning annavad soovitusi nende kasutamiseks. Nad on välja töötanud masinate süsteemi põllu- ja metsamajanduse kompleksseks mehhaniseerimiseks.

VMAN organiseerib koostööd ka transpordi alal. Vedude parema korraldamise ja liikuvkoosseisu kõige efektiivsema kasutamise huvides on loodud ühine vagunipark, kuhu kuulub ligi 100 000 kaubavagunit. Sotsialismimaad osutavad üksteisele suurt abi ka teiste transpordiliikide arendamisel.

Tugevnevad sellised sotsialismimaade rahvusvahelised organisatsioonid nagu Majandusliku Koostöö Pank, «Intermetall» — koostööorganisatsioon mustade metallide alal — ja teised.

Tänapäeval on VMAN-i liikmesriigid saanud maailma võimsaks tööstuspiirkonnaks. Nende osa maailma tööstustoodangus ulatub juba 31 protsendini. Tööstusliku tootmise tasemelt iga elaniku kohta on VMAN-i maad «Ühisturu» maadele järele jõudnud, tööstusliku tootmise absoluutselt mahult aga ületavad nad tunduvalt seda kapitalistlike maade suurt majanduslikku liitu.

VMAN-i liikmesriigid töötasid ühiselt välja koostöö programmi — «Rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse põhiprintsiibid». Loomulikult tuleb rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse arendamiseks veel palju ära teha, kuid tema alused on juba rajatud. Sotsialismimaade koostöö on saanud kapitalismi ajal mahajäänud maade kiirendatud tööstusliku kasvu ja sotsiaalmajanduslike erinevuste ületamise tähtsaks tingimuseks.

Poliitiline ühtsus Rahvavõimu rohkem kui kahekümne aasta vältel on sotsialismimaadel, nende kommunistlikel ja töölisparteidel olnud tegemist paljude sisemiste ja rahvusvaheliste probleemidega. Kogemused on näidanud, et *sotsialismi ja kommunismi edukaks ehitamiseks vajavad kapitalistlikust süsteemist eraldunud maad kõige tihedamat poliitilist ja sõjalist liitu.*

Sotsialismimaad on omavahel koostöös selleks, et tagada kõige soodsamad sise- ja välistingimused sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks.

Üks sotsialismimaade poliitilise koostöö peaülesanne on rahu kindlustamine. Rahvusvahelisel areenil ühiseid aktioone ette võttes ajavad nad nürja imperialistlike riikide agressiivsed plaanid.

Mingi maa eraldumine sotsialistlikust sõprusühendusest tekitab kahju niihästi sellele maale endale kui ka tervele sotsialistlike riikide süsteemile ning samuti ülemaailmsele

revolutsioonilisele liikumisele. See kajastub hukatuslikult rahvuslikul majandusel, sest see jätab niisuguse maa ilma rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse kasudest ja eelistest, kutsub esile tootmise arengutempo aeglustumise ning võib kaasa tuua selle maa sõltuvuse kapitalistlikust maailmast ja sotsialismi saavutuste kaotamineku.

Peamine poliitiline ja ideoloogiline relv, mida rahvusvaheline reaktsioon ja sisemiste reaktsiooniliste jõudude jäänused sotsialismimaade ühtsuse vastu kasutavad, on natsionalism. Vaenulikud elemendid spekullevad rahvusliku väärikuse tunnetel, kultiveerivad rahvuslikku egoismi ja muid kodanlikke eelarvamusi.

Natsionalismi alahindamine on väga ohtlik, sest ta on visa hingega, tema kandjad on üpris leidlikud, ja kui nende vastu järjekindlalt ei võidelda, siis võivad nad sotsialismi ja kommunismi huvidele rasket kahju sünnitada. Kommunistid peavad oma kohuseks kasvatada töörahvast internatsionalismi ja sotsialistliku patriotismi vaimus, õpetada neid olema leppimatud igasuguste natsionalismi ja šovinismi avalduste suhtes. Astudes välja natsionalismi vastu, suhtuvad kommunistid samal ajal väga tähelepanelikult masside rahvuslike tunnetesse.

Sotsialismimaade kommunistlikud ja töölisparteid näevad oma patriootlikku ja internatsionaalset ülesannet sotsialistliku sõprusühenduse maade poliitilise ühtsuse kindlustamises. Sotsialistlike riikide liitumine ühtseks leeriks annab igale sotsialismimaale kindla garantii imperialistliku reaktsiooni kallaletungide vastu. Mida tugevam on sotsialistliku süsteemi ühtsus ja võimsus, seda rutem saabub sotsialismi ja kommunismi täielik võit kogu süsteemis.

Sotsialismimaad koordineerivad oma tegevust rahvusvahelisel areenil: nad vahetavad pidevalt kõige tähtsamat informatsiooni, kooskõlastavad oma välispoliitilisi aktioone ja toetavad üksteist aktiivselt rahvusvahelistes organisatsioonides. See kõik võimaldab vennasmaadel nurja ajada sõjaõhutamata mahhinatsioonid ning aktiivselt võidelda sotsialismi ja kommunismi ehitamiseks kõige soodsamate tingimuste tagamise eest.

Sotsialismimaade vahelise poliitilise koostöö tähtsaks vormiks on saanud kahe- ja mitmepoolsed läbirääkimised ning nõupidamised. Nendel läbirääkimistel arutatakse riikidevaheliste suhete tähtsaid küsimusi ning kaasaegse rahvusvahelise olukorra akuutseid probleeme. Tihedad

kontaktid ja arvamuste vahetamine võimaldavad välja töötada sotsialistliku sõprusühenduse poliitilise joone ja kõrvaldada arusaamatused üksikute maade vahelistes suhetes. Ei ole sellist üldist huvi pakkuvat suurt poliitilist probleemi, mida niihästi kahepoolsetel kui ka mitmepoolsetel kohtumistel ja nõupidamistel ühiselt ei arutataks.

Üha olulisemat osa etendab sotsialismimaade vahelistes suhetes parteilise, riikliku ja majandusliku tegevuse kogemuste vahetamine.

Selline vahetus, mis sisuliselt hõlmab kõiki elu külgi, võimaldab igal maal üle võtta ja rakendada kõike seda väärtuslikku ja kasulikku, mis teised rahvad sotsialistliku ülesehitustöö käigus on kogunud. Sealjuures ei kopeeri vennasmaad mehhaaniliselt üksteise kogemusi, vaid kasutavad neid oma spetsiifikat arvestades.

Suure ulatuse on võtnud kultuuriväärtuste vahetamine. Raamatute tõlkimine, keelte õppimine, teatrilavastuste, kunstinäituste, kinofilmide ja televisiooniprogrammide vahetamine lähendavad omavahel sotsialismimaade rahvaid ning aitavad neil paremini mõista üksteise rahvuslikke ja ajaloolisi iseärasusi.

Alaliseks on muutunud ametiühingute, kooperatiivide ja teiste ühiskondlike organisatsioonide esindajate ning mitmesuguste teadus- ja kultuurialade tegelaste kontaktid. Sellised kohtumised soodustavad teadusliku, kultuurialase ja ühiskondliku tegevuse arengut.

Sotsialismimaade tihe poliitiline, majanduslik ja kultuuriline koostöö ning nende rahvaste kasvatamine sotsialistliku patriotismi ja proletarse internatsionalismi vaimus aitavad kaasa uue ühiskonna inimese kõrgete moraalsete omaduste kujunemisele ning rajavad ülemaailmse sotsialistliku sõprusühenduse ühtse kultuuri alused.

Sotsialistlike riikide vaheliste suhete sõbralik iseloom ja vastastikused kohustused, mis nad endale vabatahtlikult on võtnud, leiavad kinnitust sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingutes ning muudes lepingutes ja kokkulepetes. Sotsialismimaade vahelised lepingud väljendavad ja kinnitavad uusi suhteid kõigis ühiskonnaelu valdkondades ning avavad võimalused rahvuste järjest suuremaks lähenemiseks.

Suurt osa sotsialistliku sõprusühenduse kaitsevõimsuse kindlustamisel ja Euroopa julgeoleku garanteerimisel etendab *Varssavi Lepingu Organisatsioon*. See loodi 1955.

aastal sotsialistlike riikide relvastatud võimsuse ühendamiseks imperialistliku reaktsiooni lakkamatute ähvarduste vastu. Varssavi lepingu kohaselt asuvad Saksa DV, Ungari ja Poola territooriumil ajutiselt Nõukogude väeosad, kes on nende riikide relvastatud jõududega vennalikus koostöös, rikkumata nende iseseisvust ja sõltumatust. Selle lepingu raamides toimuv sõjaväelise ettevalmistuse kogemuste vahetamine, ühised sõjaväemanöövrid ning relvastuse ja tehnika standardiseerimine suurendavad sotsialistlike armeede võitlusvõimet. Nõukogude Liidu raketi- ja tuumajõud kaitsevad kindlalt kõigi sotsialismimaade saavutusi.

Varssavi Lepingu Organisatsiooni kõrgeim juhtiv organ on Poliitiline Konsultatiivkomitee, millesse kuuluvad sotsialismimaade kommunistlike parteide keskkomiteede peasekretärid (esimesed sekretärid) ja valitsuste juhid (riigipead).

Oma tegevuses lähtub komitee sotsialistliku sõprusühenduse ühistest huvidest ning lepingu liikmesriikide sõltumatuse ja suveräänsuse põhimõtetest. Ta organiseerib konsultatsioone ühiseid huve puudutavates rahvusvahelistes küsimustes ning vaatab läbi ja lahendab kõige tähtsamaid probleeme, mis on ühenduses Varssavi lepingu liikmesriikide kaitsevõime kindlustamisega, ühendatud relvastatud jõudude organiseerimisega ning nende sõjalise ja poliitilise ettevalmistuse taseme tõstmisega.

Üks niisugune Poliitilise Konsultatiivkomitee nõupidamine leidis 1966. aasta juulis aset Bukarestis. Vennaliku sõpruse ja täieliku vastastikuse mõistmise õhkkonnas kulgenud nõupidamine võttis vastu kaks erakordselt tähtsat dokumenti — deklaratsiooni Euroopa rahu ja julgeoleku kindlustamise kohta ning avalduse seoses USA agressiooniga Vietnaxis. Deklaratsioonis on esitatud Euroopa julgeoleku eest võitlemise efektiivne programm. Sotsialismimaad näevad oma ülesannet selles, et arendada heanaaberlikke suhteid erineva ühiskonnakorraga riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõtete alusel ja astuda samme sõjalise pinevuse lõdvendamiseks. Deklaratsioon kutsub üles tegema võimatuks Saksa FV juurdepääs tuumarelvale mistahes kujul, tunnistama Euroopa riikide vahel realselt eksisteerivaid piire ning lähtuma kahe saksa riigi — Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi — olemasolu faktist.

Nõupidamisest osavõtjad mõistsid raevukalt hukka USA kuritegelikud aktsioonid ja teatasid oma täielikust toetus-
 sest vennalikule vietnami rahvale. Sotsialismimaade parteid, valitsused ja rahvad hoiatasid kõige resoluutsemalt USA valitsust, tuletades meelde vastutust, mille ta kogu inimkonna ees endale võtab, jätkates räpast sõda Vietnamis.

Sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise leping, mis Varssavis sõlmiti, on suveräänsete ja üheõiguslike sotsialistlike riikide kaitsepakt. Need riigid on kindlalt nõuks võtnud kõik imperialistlike sõjaõhutamajate plaanid nurja ajada. Sotsialismimaad on Põhja-Atlandi bloki liikmetele korduvalt teinud ettepaneku saata mõlemad organisatsioonid laiali ja luua nende asemele ühtne Euroopa julgeoleku süsteem. Kuid lääneriigid keelduvad oma sõjaliste blokkide likvideerimisest.

Kuna ei ole olemas Euroopa kollektiivse julgeoleku süsteemi, millest võtaksid osa nii Lääne- kui ka Ida-Euroopa riigid, siis jääb Varssavi leping peamiseks jõuks, mis hoiab tagasi neid, kes jultunult püüavad mängida Euroopa rahvaste saatusega. Varssavi lepingu maade kollektiivsed aktsioonid aitavad kindlustada Euroopa rahu ja julgeolekut ning tõkestavad imperialistlike jõudude agressiivseid taotlusi, kelle hulgas paistavad eriti silma Lääne-Saksa revanšistid, kes püüavad enda kätte saada aatomirelva ja revideerida praegusi riigipiire.

2. Sotsialismimaade areng

Sellest ajast, kui tekkis sotsialismi maailmasüsteem, pole just palju aastaid möödunud. Kuid selle aja jooksul on sotsialismimaades toimunud põhjalikud ühiskondlikud ümberkujundused.

Sotsialismimaade rahvaste suured võidud

Sotsialistliku maailmasüsteemi kujunemist ja kindlustumist tähistasid Nõu-

kogude Liidu ja teiste sotsialismimaade suured saavutu-

sed kõigis majandus- ja poliitilise elu valdkondades, teaduse ja kultuuri alal. Nõukogude Liit asus kommunismi ehitama. Enamikus rahvademokraatiamaades on möödunud aastate jooksul rajatud sotsialismi alused, mõnedes neist aga toimub laiahaardeline sotsialistliku ühiskonna ehitamine.

Pärast võimu kättevõitmist kerkib töölisklassi ja kogu töörahva ette palju probleeme. Kuid kõige suurem ja tähtsam nende hulgas on rahvamajanduse sotsialistlik ümberkujundamine ja arendamine.

Teadus ja praktika on tõestanud, et sotsialismi ülesehitamise ainus tee on põhiliste tootmisvahendite ühiskonnastamine ning plaanipärane tootlike jõudude arendamine ja rahva materiaalse heaolu parandamine ajakohase tööstuse ja intensiivse põllumajanduse baasil. Arenenud sotsialistliku ühiskonna materiaal-tehniliseks baasiks saab olla ainult kaasaegne intensiivne industriaalne tootmine, mis hõlmab niihästi tööstust kui ka põllumajandust ja samuti talle vastavat teenindussfääri. Sellepärast tuli niihästi industriaalmaadel (Tšehhoslovakkia, Saksa DV), industriaal-agraarmaadel (Poola, Ungari) kui ka agraarmaadel (nagu seda minevikus olid Hiina, Bulgaaria, Rumeenia ja Jugoslaavia) juba esimestest päevadest pärast revolutsiooni võitu asuda energiliselt ulatuslikule majanduslikule ülesehitustööle, kõigepealt tööstuse arendamisega.

Majanduse kiire kasv on saanud kõigi sotsialistlike riikide arenemise iseloomulikuks jooneks. Nüüd on paljud maad, mida varem peeti mahajäänud agraarmaadeks, muutunud eesrindlikeks, tööstuslikult arenenud riikideks, mis tänapäeva maailmas etendavad järjest suuremat osa. Sõjaseelse ajaga võrreldes on sotsialismimaade tööstusliku tootmise maht kasvanud umbes 10-kordseks. Enamikus sotsialismimaades viidi 1965. aastal lõpule kindlaks ajavahemikuks väljatöötatud majandusplaanide täitmine. Nõukogude Liit ja Saksa Demokraatlik Vabariik täitsid edukalt seitseaastaku ja Rumeenia kuusaastaku ülesanded. Viie aasta plaanid täideti Poolas, Tšehhoslovakkias, Bulgaarias, Ungaris, Vietnami DV-s, Mongoolias, Jugoslaavias ja Albaanias.

Majanduslike ümberkujunduste aluseks oli tähtsaimate tootmisvahendite ühiskonnastamine. Tööstuse natsionaliseerimine lõhkus ekspluataatorlike klasside positsioonid

ning andis hoobi väliskapitalile, mis oli ekspluateerinud rahva tööd ja tema rahvuslikke rikkusi. Kõigis Euroopa sotsialismimaades ühtekokku moodustab sotsialistlik sektor praegu natsionaalses tulus ligi 90 protsenti, tööstuses umbes 96 protsenti ja jaekaubanduses üle 90 protsendi.

Sotsialistlike ümberkujunduste tulemusena on muutunud ühiskonna klassikoosseis. Kapitalistide ja mõisnike klass on poliitiliselt areenilt kadunud; järele on jäänud sõbralikud klassid — tööliste ja talupoegade klass — ning töötav haritlaskond.

Sedamööda kuidas arenes sotsialistlik ülesehitustöö, toimus tööliklassi kiire arvuline kasv ja suurenes tema osatähtsus. Sõjaeelses Poolas oli veidi üle miljoni tööliste. Praegu on Poola tööliklassi ridades üle 4 miljoni inimese. Ungari tööliklass on kasvanud kahekordseks.

Sotsialistlike riikide tööliklass on kõige eesrindlikum ja organiseeritum tööraha väesalk. Tema kui kõige progressiivsemate tootmismeetodite kandja ning kommunistlike ideaalide järjekindel poolehoidja on sotsialismimaades vaieldamatult saanud juhtivaks ja suunavaks jõuks.

Töötav talurahvas on enamikus sotsialismimaades muutunud väiketootjate klassist sotsialistlike töötajate klassiks, kes on seotud põllumajandusliku suurtootmisega.

Oluliselt on muutunud ka endine linna väikekodanlus. Valdav osa endisi töökodade omanikke, käsitöölisi ja väikekaupmehi töötab nüüd töönduskooperatsioonis ja sotsialistlikes ettevõtetes.

Teiseks on saanud ka haritlaskonna pale. Progressiivse meelsusega vana haritlaskond on üle tulnud sotsialismi positsioonidele. On välja kujunenud ja üles kasvanud uus, rahvaharitlaskond. Tööliklassi ja talurahva ridadest on võrsunud palju silmapaistvaid õpetlasi, kultuuri- ja kunstitegelasi, väejuhte.

Sotsialistlik kord on võimaldanud lahendada ühe kõige keerulisema probleemi paljurahvuselistes riikides — rahvusküsimuse. Suured ja väikesed rahvused on sotsialismimaades jõudnud igakülgse õitsengu teele. See on tugevdanud rahvaste sõprust ja liitnud nad tihedalt ühte proletarse internatsionalismi lipu all.

Viimaste aastate kõige tähtsamaks tulemuseks on, et niihästi linnas kui ka maal on radikaalsed sotsiaalsed ümberkujundused põhiliselt lõpule viidud. Kurnajate klassid on kadunud — ei ole enam kodanlust ega mõis-

nikke. Talupojad kuuluvad nüüd põllumajanduslikesse tootmiskooperatiividesse. Sellega on jäädavalt likvideeritud ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt.

Tõsi, Jugoslaavias ja Poolas ei ole veel suur osa külast üle läinud sotsialistlikule teele. Hiinas on säilinud üsnagi arvukas kapitalistide klass, kes saab omandi eest kompensatsiooni. Lõpuleviiduks ei saa pidada ka endiste ekspluaatorlike elementide ümberkasvatamist.

Kuid see kõik ei muuda üldpilti. Sotsialism on sügavalt juurdunud majanduses ja elus-olus, kogu ühiskonna sotsiaalses ja poliitilises struktuuris ning rahvaste teadvuses. Ta on sotsialistliku süsteemi maades kindlalt ja jäädavalt võidule pääsenud.

Industrialiseerimise edusammud	Rahvademokraatiamaade sotsialistliku ülesehitustöö kogemused on taas kinnitanud, et industrialiseerimine jääb rahvamajanduses ettevõetavate sotsiaalsete ja tehniliste ümberkujunduste äraproovitud meetodiks. Enamik sotsialismimaid kasutas tööstuse kiirendatud arendamist kõikide ülejäänud majandusharude taseme tõstmise, kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamise ja töölisklassi riidade suurendamise peamise hoovana.
---------------------------------------	--

Sealjuures valis iga sotsialismimaa industrialiseerimise sellise vormi ja tempo, mis kõige paremini vastasid tema siseoludele, majandusele ning geograafilistele iseärasustele. Näiteks Mongoolia Rahvavabariik ja Kuuba Vabariik alustasid industrialiseerimist põllumajandust teenindavatest ja selle toodangut ümbertöötavatest tööstusharudest.

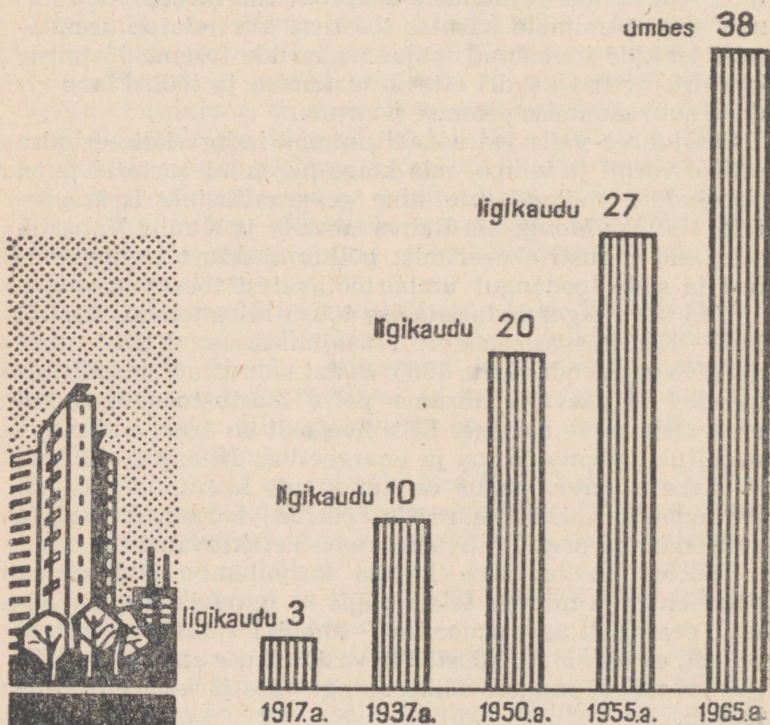
Uus kord tagas industriaalse tõusu kiire tempo. Aastail 1960—1965 kasvas sotsialismi maailmasüsteemi tööstustoodang 43 protsendi võrra. 1965. aastal valmistati sotsialismi maades 36 päevaga niisama palju tööstustoodangut kui enne sõda terve aastaga. Eriti hoogsalt on arenenud masinaehitus, keemiatööstus ja energeetika. Nende osatähtsus tööstuse kogutoodangus on tunduvalt kasvanud. See on parandanud sotsialismimaade tööstuse harustruktuuri ja suurendanud nende rahvamajanduse efektiivsust.

Tööstusliku tootmise kiirem kasvutempo Bulgaarias, Rumeenias ja mitmes teises riigis — minevikus mahajäänud, peamiselt agraarmaades — annab kujukalt tunnistust sellest, et vennaliku koostöö ja vastastikuse abistamise käigus eri maade majandusliku arengu tase järk-järgult ühtlustub.

Silmapaistvad muutused on aset leidnud rahvamajanduse struktuuris. VMAN-i liikmesriikides langeb nüüd ligi kolm neljandikku kogutoodangust tööstustoodete arvele, tööstuses endas aga moodustab pool kuni kolm neljandikku metalli, seadmeid ja masinaid tootvate harude toodang, s. o. niisugune toodang, millest oleneb tootmisvahendite kasv.

Väga tähtsaks peetakse niisuguste progressiivsete tööstusharude arendamist nagu keemiatööstus ja masinaehitus (elektroonika, elektrotehnika, aparaaditööstus, se pistamis-pressimis seadmed jne.). See võimaldab kiirendada tehnika progressi. Kiires tempos areneb rahvamajanduse elektrifitseerimine.

Sotsialismimaade osatähtsus maailma tööstustoodangus
(protsentides)

Kui minevikus jäi energeetika arengutempo sotsialistlikes riikides tööstuse arengutempost mõnevõrra maha, siis nüüd areneb elektrienergia tootmine kiiremini. Viimastel aastatel on käiku lastud terve rida uusi suuri elektri-jaamu.

Iseäranis tormiliselt areneb naftakeemiatööstus. Poolas on ekspluatatsiooni antud võimas Plocki naftatöötlemis- ja naftakeemiakombinaat. Mõne aasta pärast hakkab see kombinaat ümber töötama 8—9 miljonit tonni naftat aastas. Saksa DV on ehitanud vabariigi suurima naftatöötlemiskombinaadi Schwedti linnas. Naftakeemiakombinaadid on rajatud Tšehhoslovakkias ja Ungaris. Kümned uued nafta- ja keemiatööstuse objektid on ekspluatatsiooni antud Rumeenias.

Kuid hoolimata kõigist edusammudest, mida sotsialismimaad on teinud, oleks vale kujutada nende arengut ladusa ja ühtlase tõusuteena. Igal sotsialistlikul riigil on omad raskused. Ühtedes on need seotud omaaegse majandusliku mahajäämusega, teistes tooraine vähesusega, kolmandates üksikute tootmisharude ebaühtlase arenemisega. Nendest raskustest saadakse järk-järgult üle niihästi sisemiste jõupingutuste tulemusena kui ka tänu koostööle ja vastastikusele abistamisele sotsialistliku süsteemi raames.

Kõigi vennasmaade majanduse peasuunaks on hoolitsus ühiskondliku tootmise, kõigi majandusharude ja iga ettevõtte kõrge majandusliku efektiivsuse eest.

Sotsialistlikud ümberkujundused põllumajanduses Kui pool maja ehitada betoonplaatidest või tellistest, teine pool aga savist, siis selline maja kaua ei seisa. Ka uut ühiskonda ei saa ehitada niimoodi, et linnas oleks sotsialistlik suurtööstus, maal aga individuaalne väikekaubatootmine. Sotsialistlik ühiskond peab olema terviklik, ühtne. See tähendab, et tootmisvahendite ühiskonnastamisest tööstuses üksipäini ei piisa, tarvis on ka põllumajandus sotsialistlikel alustel ümber kujundada. Selline ümberkujundamine on sotsialismi ehitamise objektiivne vajadus. Rahvademokraatiamaade praktika on seda seaduspärasust taas kinnitanud.

Käesolevaks ajaks on põllumajanduse tootmisalane koopereerimine täielikult või põhiliselt lõpule viidud Bulgaarias, Ungaris, Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Rumeenias, Tšehhoslovakkias, Albaanias, Hiinas, Korea

Rahvademokraatlikus Vabariigis, Mongoolia Rahvavabariigis ja Vietnami Demokraatlikus Vabariigis. Edukalt kulgeb talurahva siire sotsialistlikule teele Kuubas. Poolas ja Jugoslaavias toimub põllumajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine aeglasemas tempos.

Me juba mainisime, et Euroopa rahvademokraatiamaades ning samuti Hiinas ja Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis maad täielikult ei natsionaliseeritud. Suur osa mõisnikelt, vaimulikelt ja sõjaroimaritelt äravõetud maast anti maatameestele ja vähese maaga talupoegadele nende omanduseks.

Väikemajapidamine ja maaeraomanduse ammused traditsioonid eksisteerisid teatavasti enamikus riikides. Seda asjaolu arvesse võtmata poleks olnud võimalik õigesti kindlaks määrata sotsialistlike ümberkujunduste tempot maal. Loovalt rakendades Lenini kooperatsiooniplaani ideid, valisid vennasparteid peamiseks meetodiks talurahva sujuva, järkjärgulise üleviimise sotsialistlikele rööbastele. Nad alustasid kooperatsiooni lihtsamatest vormidest (krediidi, tarbimise, varustamise ja turustamise alal), seejärel aga läksid üle kõrgemale vormile — tootmis-kooperatiividele. Koopereerimine toimus rangelt vabatahtlikul alusel, vastavalt sellele, kuidas talupoeg omaenda kogemuste varal veendus kollektiivmajapidamise eelistes.

Poola ja Jugoslaavia külas on tänase päevani ülekaalus talupoegade individuaalmajandid, mis tööviljakuse ja võimaluste poolest jäävad maha ühismajandeist. Sellest hoolimata on nende osa riigi majanduselus üsna tähelepanuväärne. Poolas on suur hulk eramajapidamisi ühinenud nn. põllumajandusringidesse. See on üks lihtsamaid põllumajandusliku kooperatsiooni vorme. See ei näe ette kogu maa ühendamist ning säilitab ringide liikmete iseseisvuse majandamisel, kuid ometi saavad ringidesse ühinenud talupojad ühisest masinate kasutamisest ja majandite agrotehnilisest teenindamisest tõsist kasu. Poola Ühinenud Töölispartei peab oma agraarpoliitika peasuunaks põllumajandusliku tootmise arendamise ühendamist sotsialistlike suhete elementide järkjärgulise kujundamisega maal. Soodustades eelkõige tootmiskooperatiivide ja riiklike majandite (riigimõisate) arengut, püüab riik Poolas ja Jugoslaavias abistada ka üksiktalupoegi. Samal ajal on individuaalmajanditele kehtestatud

mitmesugused piiramised, mis takistavad kapitalistlike suhete tekkimist talupoegade eraomanduse pinnal.

Sotsialismimaade kommunistlike ja töölisparteide majanduspoliitika taotleb põllumajanduse intensiivsuse tõusu, toodangu suurenemist ja omahinna alanemist. Suurenevad assigneeringud ja materiaal-tehniline abi külale. Kasvab põllumajandusliku töö mehhaniseerimine ning väetiste ja keemiliste taimekaitsevahendite kasutamine. Astutakse samme kooperatiivide ja riigimõisate organisatsiooniliseks ning majanduslikuks tugevdamiseks. Parandatakse põllumajanduse planeerimise ja juhtimise meetodeid.

Kõigi nende abinõude tulemusena muutub sotsialismimaade põllumajandus ajakohaseks, hästimehhaniseeritud majandusharuks, põllumajandustoodang aga suureneb pidevalt. VMAN-i liikmesriikides suurenes teravilja kogutoodang 115 miljonilt tonnilt 1950. aastal 189 miljoni tonnini 1964. aastal, veiste arv 82,7 miljonilt 116,9 miljonini ja sigade arv 51 miljonilt 96,4 miljonini.

Heaolu ja kultuuri tõus

Sotsialismi eesmärgiks on inimese iga-külgne areng ja täiustamine ning tema kasvavate vajaduste rahuldamine. Sotsialistliku süsteemi rohkem kui kahekümneaastane eksistents on näidanud, et sotsialismimaad lahendavad edukalt seda ülesannet, tagades tööraha materiaalse heaolu ja kultuuritaseme pideva tõusu. See saavutatakse eeskätt ühiskondliku tootmise ja natsionaalse tulu suurenemise arvel. 1950. aastaga võrreldes on natsionaalne tulu kasvanud Bulgaarias 3,9-kordseks, Jugoslaavias 2,8-kordseks, NSV Liidus 4,1-kordseks, Poolas 2,8-kordseks, Saksa DV-s 2,9-kordseks, Tšehhoslovakkias 2,3-kordseks ja Ungaris 2,4-kordseks.

Erinevalt kapitalistlikest riikidest, kus suurema osa natsionaalsest tulust omastavad ekspluataatorlikud klassid, kasutatakse sotsialismimaades kogu natsionaalne tulu tööraha huvides. See läheb sotsialistliku tootmise laiendamiseks, palga tõstmiseks, töötajate kultuuriliste ja elukondlike vajaduste paremaks rahuldamiseks, tervishoiuks, sotsiaalkindlustuseks ning hariduse, teaduse ja kultuuri arendamiseks.

Näiteks Ungaris suurenes tööliste ja teenistujate reaaltulu viisaastakul (1961—1965) 18 protsendi ning Rumeenias 35 protsendi võrra. Poolas kasvas tööliste ja teenistu-

jate keskmise palk 8 protsendi ning talupoegade reaal-
tulu 15 protsendi võrra.

Viimastel aastatel on sotsialismimaade töötajad hakanud paremini sööma, paremini riides käima, rohkem kultuuri- ja tarbekaupu ostma. Liha, piima, mune, rasva, köögi- ja puuvilja tarbitakse nüüd märksa rohkem kui enne. Iga aastaga suureneb nende perekondade arv, kus on raadio, televiisor, külmutuskapp ja pesupesemismasin.

Iga aasta saavad miljonid töötavad perekonnad uue korteri või avarama elamispinna. Ungaris ehitasid riik ja elamukooperatiivid viisaastakul (1961—1965) üle 280 000 korteri, Saksa DV-s üle 400 000 korteri ja Poolas üle 1 800 000 toa. Rumeenias ehitati kuue aastaga (1960—1965) riigi arvel 270 000 korterit ja elanike oma summa-
dega 530 000 maja.

Rahvavõimu aastail on sotsialismimaades loodud efektiivne riiklik tervishoiusüsteem. See hõlmab laialdast meditsiini-asutuste, sanatooriumide ja puhkekodude võrku. Arstide arvult 10 000 elaniku kohta on niisugused sotsialismimaad nagu Tšehhoslovakkia, Bulgaaria ja Ungari ees Inglismaast, Prantsusmaast, Itaaliast ja mitmest teisest kapitalistlikust riigist.

Põhjalike poliitiliste ja sotsiaalsete ümberkujunduste baasil algas sotsialismimaades sügav kultuurirevolutsioon, toimub rahvahulkade ümberkasvatamine marksismi-leninismi ideede alusel. Üha laiemalt levivad kommunistlik ideoloogia ja moraal, likvideeritakse kirjaoskamatus ja tõuseb rahvahulkade haridustase. Kirjandus, teatrikunst, muusika ja kujutav kunst on saanud kättesaadavaks töörahva paljumiljonilistele hulkadele.

Rahvahulkade igakülgse kultuurilise kasvu eelduseks on rahvahariduse areng. Sotsialismimaades viiakse ellu algkoolikohustuse, mitmes riigis aga ka keskkoolikohustuse seadust. Tasuta hariduse saamise võimalus on antud eranditult kõigile tööinimestele ja nende lastele. See võimalus garanteeritakse kõigi astmete õppeasutuste võrgu pideva laiendamisega ja kutsehariduse edendamisega. Näiteks revolutsiooniaelses Mongoolias ei olnud mitte ühtegi kõrgemat õppeasutust ega tehnikumi. Käesoleval ajal valmistatakse Mongoolia Rahvavabariigi 7 kõrgemas õppeasutuses ette 17 eriala spetsialiste. Saksa DV-s oli 1965. aastal 44 ülikooli ja muud kõrgemat õppeasutust, 1946. aastal aga oli neid ainult 6. Kuuba Vabariigis, kus

varem enamik lapsi haridust ei saanud, saavad nüüd kõik kooliealised lapsed alghariduse.

Koolides ja instituutides õppijate arvult, spetsialistide väljalaskelt ja teaduslike asutuste võrgult on paljud sotsialismimaad arenenud kapitalistlikest riikidest ette jõudnud.

Sotsialismimaades kasvab iga aastaga teatrite ja kinode, klubide ja muuseumide arv, laieneb raamatute kirjastamine, suurenevad ajalehtede ja ajakirjade tiraažid, areneb televisiooni- ja raadiovõrk.

Sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik kultuur areneb mineviku kultuuripärandit kriitiliselt ümber mõtestades, kõike seda progressiivset ja demokraatlikku, mis eelmised põlvkonnad on loonud, omaks võttes ning sotsialistlikku tegelikkust aktiivselt tajudes ja peegeldades.

Uus elulaad, uued suhted inimeste vahel, muutused nende ideelises ja moraalses palges täidavad kirjandus-, muusika- ja kujutava kunsti teoseid tõeliselt sotsialistliku sisuga ning rikastavad nende kunstilist vormi.

Ühiskonna poliitiline organisatsioon ja tootmise juhtimise vormid Rahvademokraatliku võimu võit mitmetes Euroopa ja Aasia maades ning Kuubas tähistas põhjalikku pööret nende maade saatuses ja ühiskonna struktuuris. Töölisklassi, talurahva, haritlaskonna ja linna väikekodanluse laiad kihid ühinesid selleks, et ellu viia suuri sotsiaalseid ja majanduslikke ümberkujundusi. Nende poolt loodud võim sai oma klassiiseloolest üheks proletariaadi diktatuuri vormiks.

Ühiskonna poliitilise organisatsiooni aluse sotsialistlikes riikides moodustavad rahva(rahvus)nõukogud ja -komiteed. Neile kuulub kogu võimutäius.

Kõrgeimateks riigivõimuorganiteks on rahvakogud (rahvuskogud). Nad on õigusvõimelised otsustama kõiki tähtsamaid riigielu küsimusi. Nad valitakse üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

Tšehhoslovakkias ja Jugoslaavias on konstitutsiooniga peale kõrgemate kollektiivsete riigiorganite sisse seatud ka rahvuskogu (veetše) ees aruandekohustusliku presidendi (riigipea) ametikoht.

Kohalikeks riigivõimuorganiteks on oblastite, ringkondade, rajoonide ja kogukondade rahva(rahvus)nõukogud ja -komiteed.

Suurt osa ühiskonna ühteliitmisel sotsialistlike ümberkujunduste elluviimiseks on etendanud rahva- (rahvus- ja isamaa-) rinnete tegevus, mida juhivad kommunistlikud ja töölisparteid. Nad kujutavad endast tööliklassi, talurahva ning linna ja maa mitteproletaarsete töötavate hulkade liidu erilist organisatsioonivormi. Need ühiskondlikud koondised etendavad tähtsat osa sotsialismi- maade poliitilises elus, eri klasside ja rahvakihtide ühteliitmisel, nendes huvide ühtsuse mõistmise kujundamisel ning nende mobiliseerimisel sotsialismi ehitamise ülesannete täitmisele.

Rahvarinde organite osavõtt riiklikust tegevusest, valimiskampaaniate organiseerimisest ja läbiviimisest ning haldusaparaadi töö ühiskondlikust kontrollimisest aitab kommunistlikel ja töölispartidel ulatuslikumalt arendada sotsialistlikku demokraatiat ning suurendada rahvahulkade poliitilist ja tööalast aktiivsust.

Rahvademokraatlikud riigid on oma iseloomult proletariaadi diktatuuri riigid. Nende põhifunktsioonid on majanduse organiseerimine, kasvatustöö ja sotsialismi ehitamiseks soodsate välistingimuste tagamine. Mahasurumise funktsioon jääb vastavalt nende maade edasiliikumisele sotsialismi teel järjest väiksemaks.

Riigielu arengu peasuund sotsialismimaades seisneb sotsialistliku demokraatia igakülgse süvendamises ja täiustamises, kodanike veelgi laialdasemas kaasatõmbamises riigivalitsemisse.

Suursündmuseks Tšehhoslovakkia, Rumeenia ja Jugoslaavia rahvaste elus kujunes nende riikide uute konstitutsioonide vastuvõtmine, nende kuulutamine sotsialistlikeks vabariikideks.

Rahvademokraatia edasiarenemist taotledes tõmbavad sotsialismimaad laiu kodanike hulki osa võtma riigiasjade vahetust otsustamisest ja suurendavad sotsialistlike parlamentide osatähtsust. Näiteks Bulgaarias tugevdas kõrgeim riigivõimuorgan — Rahvakogu — kommunistliku partei initsiatiivil oma seadusandlikku ja kontrollivat tegevust ning saavutas oma alaliste komisjonide aktiivsema tööle hakkamise. Poola Seim pikendas oma istungjärkude kestust ning suurendas alaliste komisjonide arvu; see võimaldab aktuaalseid probleeme sügavamalt ja põhjalikumalt käsitleda.

Rahvamajanduse juhtimine rajaneb sotsialismimaades

demokraatliku tsentralismi põhimõttel. Selle põhimõtte praktilise elluviimise tähtsaim element on ühtne riiklik plaan. Tootmise juhtimise konkreetsetel vormidel on sotsialismimaades omad iseärasused ja erinevused. Enamikus maades toimub juhtimine tsentraliseeritult tootmisharude viisi, vastavate ministeeriumide või teiste keskorganite kaudu. Selle kõrval on olemas ka muud majanduse juhtimise organid.

Näiteks Saksa DV-s on kogu riigi ulatuses saanud tööstuse juhtimise põhilüliks rahvaettevõtete koondised, mis on spetsialiseerunud ühelaadilise toodangu valmistamisele. Need isemajandavad tööstuslikud tootmiskoondised planeerivad ja suunavad neile alluvate ettevõtete arengut ning vastutavad toodangu väljalaske ja kvaliteedi eest. Tšehhoslovakkias on kaks suurte tööstuskoondiste tüüpi: kontsernid (ühendavad ettevõtteid, mis on seotud ühise tehnoloogilise protsessiga ja lasevad välja tooteid laias nomenklatuuris) ning trustid (ühendavad ühe tööstusharu ettevõtteid).

Viimastel aastatel on sotsialismimaade rahvamajanduse juhtimine seoses tootmismahu suurenemise ja tootmise struktuuris toimunud sügavate muutustega komplitseerunud. Mõõtnatult on tõusnud nõudmised toodangu kvaliteedi suhtes ning on püstitatud ülesanne tõsta see maailma parimate näidiste tasemele. See kõik on päevakorrale tõstnud küsimuse majanduse planeerimise ja juhtimise vormide ning meetodite ümberkorraldamisest sügava teadusliku analüüsi alusel, arvesse võttes kiiresti arenevat teaduslik-tehnilist revolutsiooni.

Paljudes maades teostatakse majandusreforme, mis hõlmavad laialdast tootmisalaste, majanduslike ja teaduslik-tehniliste abinõude kompleksi. Nende eesmärk on ühesugune: viia majandamise vormid ja meetodid kooskõlla sotsialistliku ja kommunistliku ülesehitustöö uue etapiga, uute, kasvanud ülesannetega. Seda ülesannet lahendades täiustavad sotsialismimaad planeerimist, taotleavad majanduse juhtimisel tsentralismi õiget ühendamist ettevõtete ja tööstuskoondiste majandusliku iseseisvusega ning püüavad täielikumalt ära kasutada isemajandamist ja materiaalseid tööstiimuleid.

Töötajad ja ühiskondlikud organisatsioonid juhivad tööstuslikku ja põllumajanduslikku tootmist niihästi riigiorganite kui ka partei- ja ametiühinguorganisatsioonide,

tootmisnõupidamiste, tehassenõukogude, töölisomavalitsuse konverentside jms. kaudu.

Tootmisnõupidamised valitakse ettevõtete kollektiivide poolt. Nad vaatavad läbi tootmistegevuse tähtsaimad küsimused: plaani täitmine, tehnoloogiliste protsesside ja töö organiseerimise täiustamine, toodangu omahinna alandamine ja kvaliteedi tõstmine, töökaitse ning ohutustehnika parandamine jne. Tootmisnõupidamistel tehtud ettepanekud peab administratsioon kindlaksmääratud tähtajaks läbi vaatama. Sel põhimõttel tegutsevad tootmisnõupidamised Bulgaarias, Rumeenias ja Tšehhoslovakkias. Saksa Demokraatlikus Vabariigis võtavad alalised tootmisnõupidamised ettevõtetes osa jooksvate ja perspektiivplaanide väljatöötamisest ning arutamisest, kuulavad ära ettevõtte administratsiooni aruanded tehtud tööst ja võtavad vastu ettevõtte töö parandamist taotlemaid otsuseid. Otsused võetakse vastu häälteenamusega ja on administratsioonile kohustuslikud.

Analoogiliselt tegutsevad käitisenõukogud Ungari riiklikes tööstus- ja põllumajandusettevõtetes. Käitisenõukogu annab soovitusi tootmisplaani ja töötasustamise vormide väljatöötamise kohta ning lahendab tööliste ja teenistujatele väljamaksmiseks määratud kasumiosa jaotamise printsiipide ning sotsiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks ettenähtud assigneeringute kasutamise küsimused.

Poola riiklikes ettevõtetes tegutseb töölisomavalitsus. Tema organiteks on töölisomavalitsuse konverents, töölisnõukogu ja presiidium ning tsehhide töölisnõukogud. Töölisnõukogu valib ettevõtte kollektiiv salajasel hääletamisel. Töölisomavalitsuse konverents organiseerib kollektiivi osavõttu ettevõtte juhtimisest ja kontrollib administratsiooni tegevust. Konverentsi võimupiirid on üsna laialdased, kuid ei riku ainujuhtimise põhimõtet.

Suuri kogemusi on töölisomavalitsuse organiseerimisel omandatud Jugoslaavias.

Praktika on näidanud, et tootmise riikliku juhtimise ühitamine töötajate osavõtuga juhtimisest mitmesugustes vormides kannab head vilja, võimaldades täielikumalt ära kasutada sotsialistliku majandussüsteemi olemuses peituvaid eeliseid.

3. Kommunistlikud ja töölisparteid on sotsialismimaade juhtiv jõud

Nõukogude Liidus on teatavasti ainult üks partei. NLKP on kõigil proletaarse revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö etappidel väljendanud mitte ainult töölisklassi huve, vaid ka kõigi tema ustavate liitlaste, kogu meie maa töörahva huve.

Mitmetes Euroopa maades arenes sotsialistlik revolutsioon teisiti: seal tekkisid rahvusliku vabadusvõitluse käigus laialdased fašismivastaste jõudude koondised. Nendesse koondistesse, mis kandsid rahva- (rahvus-, isamaa- või demokraatliku) rinde nime, kuulusid kommunistlikud, sotsiaaldemokraatlikud, väikekodanlikud ja talurahvaparteid ning mitmesugused ühiskondlikud organisatsioonid.

Poliitilised parteid sotsialismimaades

Kui kommunistid võtsid kursi sotsialistlikele ümberkujundustele, siis mitmed töötava talurahva, haritlaskonna ja linna väikekodanlike kihtide parteid toetasid neid, peamiselt suurkodanluse ja reaktsiooniliste jõududega seotud kodanlikud parteid aga astusid välja revolutsiooniliste saavutuste vastu, kompromiteerisid endid sellega ja nad likvideeriti.

Poliitilise võitluse käik näitas, et võidu oli saavutanud sotsialismi ehitamise kurss. See oligi põhjus, miks kommunistlikud ja sotsiaaldemokraatlikud parteid mitmes riigis ühinesid, moodustades töölisklassi ühtse partei, kes juhindub marksismist-leninismist.

Veendudes, et eesmärgid, mida on püstitanud kommunistid, vastavad ka nende huvidele, alustasid demokraatlikud parteid sotsialismi ehitamisel koostööd kommunistlike parteidega. Nad kiitsid oma programmides heaks sotsialistliku arengutee ja tunnustasid vabatahtlikult kommunistide juhtivat osa. Nüüd võtavad need parteid aktiivselt osa sotsialistlikust ülesehitustööst, tegutsedes põhiliselt talurahva, haritlaskonna ja mõnede linnaelanikkonna kihtide hulgas. Nendel on oma esindajad parlamentides ja kohalikes võimuorganites.

Võtame näiteks Poola Rahvavabariigi. Siin on peale Poola Ühinenud Töölispartei, kelle ridadesse kuuluvad kommunistid, Ühinenud Talurahvapartei ja Demokraatlik Partei.

Ühinenud Talurahvapartei — suuruselt teine partei Poolas — tegutseb maal, propageerides põllumajanduse järkjärgulist ja vabatahtlikku ümberkujundamist sotsialistlikel alustel. Seimis on tema esindajate käes üle neljandiku saadikukohtadest. Ühinenud Talurahvapartei tegelased kuuluvad Riiginõukogu ja Ministrite Nõukogu koosseisu.

Demokraatlik Partei tegutseb linnaharitlaskonna, teenistujate ja käsitöölise seas. Ka tema on esindatud keska ja kohalikes võimuorganites.

Saksa Demokraatlikus Vabariigis on viis parteid: Saksamaa Sotsialistlik Ühtsusparte; Demokraatlik Talurahvapartei (kaitseb põhiliselt talurahva huve); Saksamaa Kristlik-demokraatlik Liit (ühendab rahu ja progressi pooldavaid usklikke kristlasi); Saksamaa Liberaaldemokraatlik Partei (esindab haritlaskonna ja väikekaupmeeste progressiivseid ringkondi); Saksamaa Rahvuslik-demokraatlik Partei (ühendab käsitöölisi, väikekaupmehi ja oma minevikuga lõpparve teinud endisi Wehrmachi ohvitseri).

Kõigi Saksa DV poliitiliste parteide koostööloosung on: «Koos planeerida, koos töötada, koos valitseda.» Kõik viis parteid kuuluvad Demokraatliku Saksamaa Rahvusrindesse, kes võitleb sotsialismi ülesehitamise eest, kaitseb rahu, astub välja Lääne-Saksa imperialismi ja revanšismi vastu ning taotleb Saksamaa taasühendamist demokraatlikul alusel.

Tihe vennalik koostöö valitseb Bulgaaria Kommunistliku Partei ja talurahva partei — Bulgaaria Põllumeeste Rahvaliidu vahel. Viimane tunnustab kommunistliku partei juhtivat osa ja lahendab koos kommunistidega oma maa sotsialistliku ülesehitustöö põhiprobleeme. Liit toetas aktiivselt talumajapidamiste koopereerimist ja riigi industrialiseerimise kurssi. Nüüd, kus talurahva koopereerimine Bulgaarias on lõpule viidud, etendab Põllumeeste Rahvaliit endiselt tähtsat osa riigi poliitilises elus ja sotsialistlikus ülesehitustöös. Sellel parteil on Rahvakogus ligi 25 protsenti saadikukohti ja mitmed tema esindajad kuuluvad valitsusse. Kogu maal tegutsevad tema

kohalikud organisatsioonid, olles tihedas koostöös kommunistidega kõigil tähtsamatel elualadel.

Ungaris ja Rumeenias ühinesid töölisparteid üheks parteiks, väikekodanlikud ja talurahvaparteid aga on poliitiliselt areenilt praktiliselt lahkunud. Üks partei on Mongoolias, Kuubas ja Jugoslaavias.

Nii on erinevad ajaloolised tingimused viinud selleni, et ühtedes maades tegutseb üks partei, teistes aga mitu parteid. Niihästi ühel kui ka teisel juhul tagavad praegused poliitilised süsteemid edukalt sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise, sest selle ühiskonna juhtivaks ja tsementerivaks jõuks on kommunistlikud parteid.

**Kommunistlike
parteide
juhtiv osa**

Kõigi sotsialismimaades teostatavate ühiskondlike ümberkujunduste juhtivaks poliitiliseks jõuks on marksistlik-leninlikud parteid. Oma eesmärkide, poliitika ja sotsiaalse koosseisu poolest on need tööliklassi revolutsioonilised parteid, tema eelvägi. Oma poliitilises tegevuses juhitud nad marksismi-leninismi teooriast. Peaülesandeks peavad vennasparteid sotsialistliku ja seejärel kommunistliku ühiskonna ülesehitamist. Selle lipu all ühendavad kommunistid enda ümber tööliklassi, talurahva ja töötava haritlaskonna.

Juhtides sotsialistlikke ümberkujundusi majanduses ja kultuurielus, on kommunistlikud parteid võitnud endale töötavates hulkades kindla autoriteedi ja saanud rahva tunnustatud juhiks sotsialistlikus ülesehitustöös. Arvestades ühiskonnaelu objektiivseid seadusi ning tõusujoones kulgeva majandusliku ja poliitilise arengu vajadusi, töötavad nad välja poliitika, mis vastab rahvahulkade põhihuvidele.

Kommunistlikud parteid ühendavad oma ridades rahva eesrindlikud, kõige aktiivsemad poliitilised ja ühiskondlikud jõud. Oma tegevuses toetuvad nad eelkõige tööliklassile, kuid avaldavad määratu suurt mõju kõigile tööraha kihtidele.

Kõige eest, mis sotsialismimaade rahvad on ühiskonnaelu ümberkujundamisel saavutanud, on nad tänu võlgu kommunistlike parteide järjekindlale revolutsioonilisele tegevusele, kes on suutnud tööraha jõupingutusi ühendada ja organiseerida võitluseks sotsialismi eest.

Kommunistlikud parteid on sotsialismimaades olnud ja jäävad kõige tähtsamate riiklike ja ühiskondlike ürituste

initsiaatoriteks. Nad on majandusliku ülesehitustöö innustajad ja poliitilised organiseerijad ning etendavad tohutut osa sotsialistlike ühiskonnasuhete arendamisel ja uue inimese kasvatamisel. Üheks peamiseks ülesandeks peavad kommunistlikud parteid sotsialistliku demokraatia kindlustamist; nad taotlevad rahvahulkade järjest laiemat osavõttu riigi poliitilisest, majandus- ja kultuurielust.

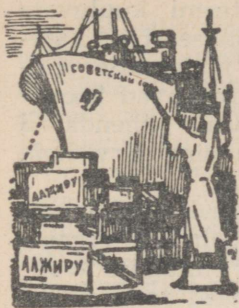
Vennasparteide osa sotsialistlikus ülesehitustöös muutub järjest tähtsamaks. Nende poliitika mitmesugustel elualadel saab üha sügavama teadusliku põhjenduse, arenevad ja täiustuvad partei elu demokraatlikud põhimõtted ning laienevad sidemed rahvahulkadega. Vennasparteide mõju kasvu soodustab suurel määral see, et viimastel aastatel on sotsialismimaades täpsemalt piiritletud partei- ja riigiorganite funktsioone ning kõrvaldatud parallelism nende töös. Kommunistlikud ja töölisparteid esinevad üha rohkem rahvahulkade poliitiliste juhtide ja organisaatoritena.

Sotsialismimaade kommunistlike parteide organisatsioonilise ülesehituse ja siseelu juhtprintsibiiks on demokraatlik tsentralism. Parteide kõrgeimaks organiks on kongressid, kongresside vaheajal aga parteide keskkomiteed, mille täidesaatevateks organiteks on poliitilised bürood (presiidiumid) ja sekretariaadid.

Sotsialismimaade kommunistlikud parteid kujutavad endast määratu suurt jõudu. See seisab selles, et kõigi tähtsamate poliitiliste, majanduslike ja ideoloogiliste probleemide lahendamisel tuginevad need parteid teadusele, rakendavad loovalt marksismi-leninismi teooriat ning tegutsevad koos laiade rahvahulkadega.

Sotsialismimaade kommunistlikud ja töölisparteid on nüüd muutunud suurteks massiparteideks. Bulgaaria Kommunistlikul Parteil on liikmeid üle 611 000, Poola Ühinenud Töölisparteil ligi 1 900 000, Rumeenia Kommunistlikul Parteil 1 600 000, Saksamaa Sotsialistlikul Ühtsusparteil 1 730 000, Tšehhoslovakkia Kommunistlikul Parteil 1 700 000 ja Ungari Sotsialistlikul Töölisparteil 585 000. Tänu sellele, et parteiorganisatsioonid on kõigis linnades ja külates, tööstusettevõtetes, enamikus riiklikes põllumajandusettevõtetes, põllumajanduskooperatiivides ja asutustes, võivad vennasparteid kõigil elualadel järjekindlalt ja energiliselt teostada sotsialismi ülesehitamise poliitikat.

4. Ajaloo arenemise otsustav tegur

Eeskuju võit-
matu jõud

Sotsialismi maailmasüsteem on ühiskondliku progressi peamine saavutus meie ajastul. Talle kuulub määrav osa inimkonna tõusujoones kulgevas arengus, rahu, demokraatia ja sotsialismi jõudude kindlustamisel. Tänapäeval ei ole maailmas niisugust kohta, kus ei ilmneks sotsialismimaade revolutsioneeriv mõju.

Kuidas siis sotsialistlikud riigid abistavad maailma revolutsioonilist liikumist? Nad ei abista teda teiste maadega sõdades, vaid eelkõige eeskujuga, oma edusammudega sotsialistliku ja kommunistliku ülesehitustöö rindel. Selles, millist tohutut edu on sotsialismimaade töörahvas saavutanud rahvamaajanduse arendamisel, kuidas ta valitseb riiki, kuidas siin jaotatakse ainelisi hüvesid ja hoolitsetakse inimese eest, näevad rahvad suurepäraselt eeskuju, näevad selles oma tulevikku, mille eest on vaja võidelda.

«Oma eeskuju jõuga,» öeldakse kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta nõupidamise avalduses, «revolutsioneerib sotsialismi maailmasüsteem kapitalistliku maailma tööinimeste teadvust, innustab neid võitlusse kapitalismi vastu ja kergendab tohutul määral selle võitluse tingimusi.»

Kui varem oli tööinimesel sotsialismi voorustest pigem teoreetiline kui praktiline ettekujutus, siis sotsialistlike riikide arenedes ja tugevnedes sai võimalikuks reaalselt, tegelikus elus näha, mida endast praktikas kujutavad need ideed, mille eest võitlevad kommunistid. Nüüd võivad rahvad sotsialistliku korra üle otsustada mitte ainult tema programmide ja loosungite järgi, vaid ka selle põhjal, milliseid hüvesid ta inimestele toob. Ja vaadelgu nad ükskõik millist ühiskonnaelu valdkonda — majandust, poliitikat või ideoloogiat —, kõikjal demonstreerib sotsialism oma suuri eeliseid kapitalismi ees.

Sotsialismi ja kapitalismi võrreldes teevad paljud noored rahvusriigid valiku mittekapitalistliku tee kasuks. Araabia Ühinenud Vabariik, Alžeeria, Mali, Birma ja mitmed teised maad teostavad poliitilisi ja majanduslikke

ümberkujundusi sotsialismi maailmasüsteemi kuuluvate maade kogemusi arvestades. Nad natsionaliseerivad kapitalistlikke suurettevõtteid, tugevdavad majanduse riiklikku sektorit, piiravad erasektorit ja arendavad kooperaatsiooni mitmesuguseid vorme. Need maad pühendavad suurt tähelepanu hariduse arendamisele ning tervishoiu ja sotsiaalkindlustuse organiseerimisele.

Kommunistlike parteide kogemustele tuginedes loovad noorte rahvusriikide eesrindlikud jõud poliitilisi organisatsioone, mis kujutavad endast uue elu ehitamise avanardi ja töörahva juhtijat. Sotsialismimaad toetavad ja laiendavad aktiivselt poliitilist, majanduslikku ja kultuurilist koostööd endalt koloniaalike heitnud rahvastega.

Oli aeg, mil kõik või peaaegu kõik väikesed riigid pidid imperialistlike suurriikide pilli järgi tantsima, nende sõjaliste liitude ja blokkidega ühinema. Imperialism dikteeris sellal nõrgematele jultunult oma tahet, orjastas terveid maid ja mandreid ning päästis peaaegu takistamatult valla sõdu. See aeg on jäädavalt möödas. Tõsi, imperialismi jõud takistavad veel tõsiselt võrdõiguslike suhete sisseseadmist riikide vahel ning ohustavad rahvaste sõltumatust, kuid neil muutub järjest raskemaks oma kursi hoidmine, nende tegevussfäär on ahenenud.

Erineva sotsiaalse korraga riikide rahulik kooseksisteerimine kujuneb sotsialismi maailmasüsteemi mõjul üha kindlamaks rahvusvahelise arengu vormiks. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade mõjutusel juurduvad rahvusvaheliste suhete praktikas võrdsuse, sõltumatuse, territoriaalse puutumatuse, vastastikuse lugupidamise ja vastastikku kasuliku koostöö põhimõtted. Paljud riigid võivad nüüd sotsialistlikule süsteemile tuginedes imperialistide survele vastu seista ja iseseisvat välispoliitikat ajada.

Sotsialismimaade rahuarmastav, imperialismivastane poliitika mobiliseerib rahu ja progressi jõude kogu maailmas, ühendab neid võitluseks imperialismi ja sõja vastu. See poliitika võidab endale ikka uusi ja uusi poolehoidjaid. Rahvad näevad, et just sotsialistlikest riikidest tulevad kõige progressiivsemad ülemaailmse kindla rahu loomise ideed. Just nemad on teinud tuumarelvade keelustamise, üldise ja täieliku desarmeerimise, võõrastel territooriumidel asuvate sõjaväebaaside likvideerimise jms. ettepanekud.

Sotsialistlik süsteem avaldab ülisuurt mõju rahvuslikule vabadusliikumisele. Tänu ülemaailmse sotsialismi tugevnemisele ja tema energilisele toetusele on paljud rahvad saanud reaalse võimaluse koloniaalikkest vabanemiseks ja rahvusliku iseseisvuse kättevõitmiseks.

Sotsialismimaade edusammude mõjul on kasvanud ja tugevnenud töolis- ja kommunistlik liikumine. Kommunistlike parteide juhtimisel uut elu ehitavate sotsialistliku sõprusühenduse rahvaste saavutused soodustavad kommunistide prestiiži tõusu kogu maailmas.

Kommunistide loosungid ja ideed muutuvad seega kogu maailma laiadele töötavatele hulkadele käegakatsutavaks, nähtavaks ja mõistetavaks. See kõik paneb sotsialismimaade kommunistlikele parteidele ja töörahvale suure vastutuse sotsialismi ja kommunismi ehitamise eest. Ei tohi arvestamata jätta ka seda, et iga loovas töös ette tulev viga, valearvestus ja ebaõnnestumine toob ülemaailmsele kommunistlikule liikumisele ja kogu maailma töörahva huvidele suurt kahju.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei näeb kommunismi ehitamises meie maal mitte üksnes sisemise iseloomuga ülesannet, vaid ka suurt internatsionaalset ülesannet. Selle täitmine vastab kogu sotsialismi maailmasüsteemi ja progressiivse inimkonna huvidele. Rajades tundmatuid teid kommunismile, kergendab ja kiirendab nõukogude rahvas teiste rahvaste liikumist selle eesmärgi poole. Kommunismi ehitamise käigus kontrollitakse praktikas elu uut moodi organiseerimise vorme, selguvad raskused ja nendest ülesaamise vahendid, valitakse välja parimad töömeetodid.

Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistliku sõprusühenduse maade huvid ja poliitika langevad ühte inimkonna valdava enamiku huvide ja püüdlustega. Sotsialistlik süsteem viib oma eeskuju jõuga inimkonda edasi, kommunistliku korra triumfile.

**Sotsialismi
majanduslik
võistlus
kapitalismiga** Tingimustes, kus sotsialistlik ja kapitalistlik süsteem eksisteerivad kõrvuti, muutub nendevahelise võitluse peamiseks areeniks majanduslik võistlus. Rahvad otsustavad ühiskondlike süsteemide vooruste üle eelkõige reaalsete tulemuste põhjal, mis need on saavutanud majanduse ja kultuuri alal, tööinimeste ainelise heaolu tõstmisel ning demokraatia arendamisel.

Sotsialismimaade külgetõmbejõud ja innustav eeskuju on seda suurem, mida kindlam on nende majanduse olukord, mida suuremad on nende edusammud tööviljakuse tõstmisel ja rahva elujärje parandamisel. Inimesed eelistavad seda korda, mis suudab neile garanteerida parema elu. Selles valdkonnas, s. o. materiaalse tootmise sfääris, läheneb sotsialism kindlalt otsustavale võidule kapitalismi üle.

Sotsialism hakkas kapitalismiga võistlema ebavõrdsetes tingimustes. Esiteks, sotsialismil ei olnud rahvamajanduse organiseerimise kogemusi, kapitalism aga oli kui süsteem arenenud ja täiustunud mitme sajandi vältel. Teiseks, sotsialism tuli esmakordselt ilmale majanduslikult vähearenenud maal, mida pealegi sõda oli väga palju nõrgestanud.

Esimese maailmasõja eel toodeti Venemaal iga elaniku kohta malmi ja terast 11 korda vähem ning elektrienergiat 17 korda vähem kui Ameerika Ühendriikides. Sellisest mahajäämusest hoolimata näitas Nõukogude Liit juba esimestel viisaastakutel, et tal on kapitalismiga võrreldes vaieldamatud eelised ja et ta võib sellest majanduslikult ette jõuda. Kui Ameerika Ühendriikidel, Saksamaal ja Inglismaal kulus 80—150 aastat, et oma tööstuslik tootmine umbes 30-kordseks suurendada, siis Nõukogude Liit tegi seda 30—40 aastaga, kaasa arvatud ka need kaks aastakümnet, mis kulusid sõjaks välismaiste anastajatega ja rahvamajanduse taastamiseks.

Kahe süsteemi arengu kokkuvõtted näitavad, et majanduse kasvutempolt ületavad sotsialismimaad kapitalistliku maailmasüsteemi tunduvalt. Kui võtta aluseks 1937. aasta, siis olid sotsialismimaad 1966. aastaks suurendanud tööstusliku tootmise umbes 10-kordseks, kapitalismimaad aga umbes 3,5-kordseks.

Muutunud on ka sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi toodangu maht ning nende osa maailmatoodangus. Kui 1937. aastal valmistasid sotsialismimaad ligikaudu 10 protsenti maailma tööstustoodangust, siis käesoleval ajal moodustab nende osa juba üle ühe kolmandiku. Sotsialismimaad annavad praegu ligi ühe kolmandiku terase, tsemendi, puuvillase riide, mineraalväetiste ja traktorite maailmatoodangust, üle poole söe-, teravilja- ja suhkrupeeditoodangust ning kaks viiendikku puuvillast ja piimast.

Sotsialismil on kapitalistliku korraga võrreldes vaieldamatud eelised. Sotsialistliku majanduse plaanipärane arendamine võimaldab teaduslikult kindlaks määrata tema arenguperspektiivid ja -suunad ning tehnika progressi teed, organiseerida tehnika ja tööjõuressursside efektiivset kasutamist rahvamajanduses ning spetsialiseerida ja koopereerida tootmist.

Töönimeste kasvavate aineliste ja vaimsete vajaduste rahuldamise eest hoolitsemine on sotsialistliku tootmise kõrgeim eesmärk, kommunistlike ja töölisparteide poliitika aluste alus. See innustab rahvahulki, suurendab nende loomingulist aktiivsust ning tugevdab tootmise täiustamise ja tööviljakuse tõstmise püüet.

Kapitalistlik majandus sünnitab oma stiihilise arenemise tagajärjel tootmise anarhiat ja konkurentsivõitlust, mis toovad kaasa määratu suuri tööjõu- ja materiaalsete ressursside kadusid. See avaldub kriisides, ettevõtete kroonilises alakoormatuses, tööpuuduses jne. Sotsialistlikul ühiskonnal, tänu oma majanduse plaanipärasele arendamisele, niisuguseid kadusid ei ole, ja ta saab oma jõude ning rikkusi ratsionaalsemalt kasutada.

Sotsialistliku sõprusühenduse maade majanduse kiire kasvutempo ja tähtsaimate tööstussaaduste tootmise suurendamine veenavad selles, et me lähemas tulevikus jõuame kapitalistlikust maailmasüsteemist ette tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise üldmahu poolest. Näiteks Tšehhoslovakkia on juba praegu tööstustoodangu väljalaskelt iga elaniku kohta ees niisugustest tööstuslikult hästiarenenud riikidest nagu Prantsusmaa, Itaalia, Rootsi ja Belgia, malmi- ja tsemenditoodangult aga on ta ette jõudnud Ameerika Ühendriikidest, Inglismaast ja Prantsusmaast.

Kõige üldistavam näitaja, milles peegelduvad ühiskonnakorra voorused, on tööviljakus. «Kapitalismi saab lõplikult võita ja ta võidetakse lõplikult sellega,» kirjutas V. I. Lenin, «et sotsialism loob uue, palju kõrgema tööviljakuse.»¹

Tööviljakuse taseme poolest tõusevad sotsialismimaad aasta-aastalt ikka kõrgemale ja kõrgemale. Näiteks 1963. aastal oli tööviljakus Nõukogude Liidu tööstuses umbes 13,2 korda kõrgem kui 1913. aastal, Ameerika Ühendriiki-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., lk. 394.

des aga oli see sama aja jooksul kasvanud vaid 3,4-kordseks, Inglismaal umbes 2-kordseks ja Prantsusmaal 3-kordseks.

Kahe süsteemi majandusliku võistluse sõlmpunktiks on rahva elatustase, aineliste hüvede jaotamine. Varjates seda, et kapitalistlikud riigid on suhteliselt kõrge arengutaseme suurel määral saavutanud orjastatud rahvaste ekspluateerimise, röövsõdade, mittevõrdõigusliku kaubanduse ja laenudelt liigkasuvõtmise arvel, püüab kodanlik propaganda asja kujutada nõnda, nagu looks kapitalism inimesele paremad elutingimused. Kuid faktid lükavad selle vale ümber ning näitavad aineliste hüvede jaotamise sotsialistliku põhimõtte vajeldamatuid eeliseid.

Ameerika Ühendriikides kuulub 60 protsenti rahvuslikust rikkusest 1 protsendile maa rahvastikust. Suhteliselt kõrge «keskmise» elatustaseme juures on USA elanikkonna suured grupid (töötud, madalapalgalised põllutöölised, töötavad neegrid) üsnagi viletsas olukorras.

Sotsialismimaades töörahva elatustase järjest tõuseb, ehkki ta on mitme näitaja poolest kõige arenenumatest kapitalistlikest riikidest veel maha jäänud. Mis puutub aga rahva elatustaseme niisugustesse tähtsatesse külgedesse nagu arstiabi, sotsiaalne teenindamine ning kultuuri ja hariduse arendamine, siis selles suhtes on sotsialismimaad kapitalistlikest riikidest ette jõudnud.

Seega on sotsialism kui sotsiaalne ja majanduslik süsteem ajaloolise arenemise käigus kujukalt demonstreerinud oma eeliseid kapitalismi suhtes.

**Arenevate
maade
abistamine**

Olles ustavad marksistlik-leninlikele proletaarse internatsionalismi põhimõtetele, on sotsialismimaad oma majandusliku ja sõjalise võimsuse ning poliitilise autoriteedi pannud rahu ja sotsiaalse progressi teenistusse. Imperialismi agressiivsete püüdluste tõkestamisega annavad nad rahvusliku ja sotsiaalse vabanemise eest võitlevatele rahvastele efektiivset abi ja toetust.

Sotsialismimaad on andnud ja annavad imperialismivastastest rahvuslikest vabadussõdadest osavõtjatele suurt moraalset, poliitilist ja materiaalist abi, sealhulgas ka relvade näol. Seda abi on saanud ja saavad Vietnami, Alžeeria, Araabia Ühinenud Vabariigi, Süüria ning teiste maade rahvad. Noored rahvusriigid näevad sotsialismi maa-

ilmasüsteemis oma ustavat ja kindlat kaitsjat imperialistlike kallalekippumiste vastu.

Poliitiline iseseisvus on kindel siis, kui ta tugineb heale majanduslikule baasile. Seda arvestades annab sotsialistlik sõprusühendus noortele rahvusriikidele suurt abi majanduslikus ülesehitustöös ja majandusliku sõltumatuse kättevõitmisel. Sotsialismimaad aitavad rahvastel luua ja arendada rahvuslikku majandust, vabaneda imperialistlike monopolide rõhumise alt ning jagu saada majanduslikust mahajäämusest. Sotsialismimaade majandusside-med arenevate riikidega muutuvad aasta-aastalt tugevaks. VMAN-i liikmesriigid osutavad majanduslikku ja tehnilist kaasabi 45 Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika arenevale maale rohkem kui 1550 tööstusettevõtte, ehituse, seadme ja muu objekti ehitamisel.

Imperialistlikud riigid rajasid oma suhted endiste asumaade ja poolasumaadega nõnda, et need majanduslikust mahajäämusest välja ei pääsenud. Sotsialismimaade suhtel on põhimõtteliselt teistsugune iseloom. Nad aitavad noortel sõltumatutel riikidel luua tööstust ja õpetada välja rahvuslikku kaadrit. Nad müüvad neile industrialiseerimiseks vajalikke seadmeid ja masinaid.

Umbes kaks kolmandikku sotsialistlike riikide poolt antavast majanduslikust abist läheb rahvusliku tööstuse arendamiseks. Näiteks Nõukogude Liidu abiga arenevates maades ehitatavate objektide hulgas on üle 20 musta ja värvilise metallurgia tehase ja tsehhi, 43 masina- ja metallitehast, ligi 30 elektrijaama, üle 60 kerge- ja toiduainete tööstuse ettevõtte jne. NSV Liidu abiga püstitatakse Araabia Ühinenud Vabariigis ülivõimsat hüdroenergeetika kompleksi Niiluse jõe. See võimaldab rahuldada noore vabariigi rahvamajanduse kasvavaid energiavajadusi, päästa maa laastavatest üleujutustest ja põudadest, laiendada külvipindu ühe kolmandiku võrra ning suurendada põllumajandustoodangut umbes 40 protsendi võrra. NSV Liidu abiga ehitatud juba tegutsevate ettevõtete hulka kuuluvad Indias Bhilai metallurgiatehas, naftatöötlemistehas ja kirurgiliste instrumentide tehas, Afganistanis hüdroelektriijaam, niisutuskanal ja automagistraal, Gineas lauavabrik ja külmutushoonega tapamaja, Nepaalis hüdroelektriijaam, suhkruvabrik, tubakavabrik jne. Tšehhoslovakkia abiga on Indias ehitatud

suur metallilõikepinkide tehas, energeetikaseadmete tehas, elektrijaamu ja suhkruvabrikuid.

Sotsialismimaad annavad noortele rahvusriikidele soodsatel tingimustel suuri laene ja krediite (enamasti pikaajalisi). Nii on Nõukogude Liit andnud Alžeeriale pikaajalise krediidi metallurgiatehase ehitamiseks. Suuri krediite on arenevatele maadele andnud ka Tšehhoslovakkia, Poola, Hiina Rahvavabariik ja Jugoslaavia. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade krediitide üldsumma moodustab üle 4,5 miljardi rubla. Sotsialistliku sõprusühenduse maad võtavad oma õppeasutustesse arenevate riikide noori mitmesuguste majandus- ja kultuurialade spetsialistide ettevalmistamiseks.

Imperialistlikud riigid ei saa enam kasutada kolonialekspluateerimise kõige jõhkramaid, avalikke vorme. Paljudel juhtudel on nad sunnitud loobuma abistamise poliitilistest tingimustest, alandama laenuprotsente, pikendama laenude kustutamise tähtaegu jne. Sellega annab sotsialistlik süsteem imperialistlikule neokolonialismi poliitikale ränga hoobi.

**Sotsialismimaade
kommunistlike
parteide ühtsuse
tähtsus**

Iga ühendus etendab seda tähtsat osa, mida suuremad jõud tema taga seisavad. Sotsialistlike riikide ühtsus ja monoliitsus on määratu suur reaalne jõud, rahu ja progressi vääramatu kants. Sotsialistliku süsteemi maades elab üle kolmandiku inimkonnast. Vennasmaadel on määratu suur majanduslik potentsiaal. See on tänapäeva revolutsiooniprotsessi peamine materiaalne jõud.

Sotsialismimaad viivad praktikas ellu ideid, mille lipu all võitlevad kogu maailma kommunistid. Nad loovad ühiskonda, mis on terve inimkonna tulevase korra musternäidis, ja rajavad uut tüüpi rahvusvaheliste suhete aluseid. Sellepärast on sotsialismimaade kommunistlike parteide ühtsus väga tähtis niihästi iga maa sisemiste, rahvuslike ülesannete lahendamise kui ka rahvusvahelisel arenil sotsialismi ja rahu positsioonide kindlustamise seisukohalt. Kapitalistlike ja arenevate maade kommunistide edusammud olenevad suurel määral sellest, millised on sotsialismimaade saavutused ja kui tihedasti nad on ühte liitunud. Keerulistes rahvusvahelistes tingimustes, mida iseloomustab imperialismi vastuolude teravnemine ja tema agressiivsete püüdluste aktiveer-

rumine, on sotsialismimaade monoliitsus kindel garantii, et imperialistliku reaktsiooni mistahes avantüürid läbi kukuvad.

Sotsialismimaade vennalike kommunistlike ja töölisparteide koostöö tsementeerib maailma sotsialistlikku sõprusühendust ning avaldab aktiivset mõju sotsialismimaade vaheliste suhete kõigile külgedele ja sündmuste arengule kogu maailmas.

Parteidevahelise koostöö alused, mis rajati juba tol ajal, kui praeguste sotsialismimaade rahvad võitlesid kodanlik-feodaalse korra vastu, arenesid Teise maailmasõja aastatel edasi. Kommunistlike parteide võimuletulekuga rikastus see koostöö kvalitatiivselt ning muutus veelgi tihedamaks. Selle peamiseks sisuks on ühise poliitika väljatöötamine, mis tagab rahvuslike ja internatsionaalsete huvide harmoonilise ühendamise, ning sotsialistliku ülesehitustöö kollektiivsete kogemuste vahetamine.

Parteidevahelist koostööd arendades lähtub NLKP sellest, et iga kommunistlik partei on täiesti iseseisev oma programmi, sise- ja välispoliitika väljatöötamisel. Elu õpetab, et mõne partei mistahes katse käsitada oma meetodeid ja võtteid sotsialismi ehitamisel ainuõigetena ning püüe oma vaateid teistele parteidele peale sundida kutsuvad esile arusaamatusi ja konflikte ning toovad lõppkokkuvõttes kaasa kommunistide ühtsuse nõrgenemise. Vennasparteide koostöö on võrdõiguslike, üksteise arvamusi ja kogemusi austada oskavate poliitiliste organisatsioonide tõeliselt marksistlik-leninlik koostöö.

Loomulikult on igal kommunistlikul parteil õigus kaitsta oma vaateid, oma arusaamist sündmustest, on õigus teisi parteisid kritiseerida. Kuid sellisel kriitikal peab olema sõbralik, korrektne, konstruktiivne iseloom.

Mis siis on sotsialismimaade kommunistlike parteide vennaliku koostöö baasiks, nende järjekindla sotsialistliku poliitika aluseks? Niisuguseks kõikumatuks aluseks ja kindlaks garantiiks on marksism-leninism ning proletarne internatsionalism. Sotsialistlikud riigid on saavutanud maailmaajaloolisi võite tänu sellele, et nad on vanumatult kinni pidanud marksistlik-leninlikust õpetusest, kasutanud ja rakendanud seda loovalt ning kindlustanud ühtsussidemeid sotsialistliku sõprusühenduse maade rahvastega.

Igasugune marksismist-leninismist taganemine ähvardab sotsialistlikule teele asunud rahvast tõsiste tagajärgedega. Kui sotsialistliku riigi juhtkond ignoreerib marksismi-leninismi poolt avastatud ja kogemustega kontrollitud sotsialistliku ülesehitustöö seaduspärasusi ning hülgab proletaarse internatsionalismi põhimõtted, siis satuvad sotsialistlikud saavutused selles riigis ohtu, rahvuslikele huvidele ja kogu sotsialistlikule süsteemile tekitatakse tohutut kahju. Just sellest kõneleb Hiinas kujunenud olukord ja Hiina praeguse juhtkonna poliitika.

Hiina töörahvas saavutas esimesel etapil pärast revolutsiooni oma elu ümberkorraldamisel sotsialismi põhimõtetel ning majanduse ja kultuuri arendamisel suurt edu. See edu niisugusel maal, mis oli äärmiselt vaene ja majanduslikult mahajäänud, sai võimalikuks tänu Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike riikide vennalikule abile, tänu Hiina tihedale koostööle terve sotsialistliku leeriga.

Kuid 50-ndate aastate lõpul hakkas Hiina Kommunistliku Partei juhtkond sise- ja välispoliitikas ellu viima oma erilist kurssi. Riigi ette seati avantüristlik eesmärk — teha «suur hüpe» ja lühikese ajaga üle minna kommunismile. Seejuures ignoreeriti täielikult Hiina rahvamajanduse reaalseid võimalusi ja marksistlik-leninlikku seisukohta, mille järgi kommunismile saab üle minna alles siis, kui sotsialism on üles ehitatud. «Suure hüppe» sooritamise katsed õnnestasid tõsiselt Hiina Rahvavabariigi majandust, tõid hiina rahvale raskeid kannatusi ja paiskasid riigi mitme aasta võrra tagasi.

Hiina Kommunistliku Partei juhtkond ei tahtnud kuulda võtta vennasparteide sõbralikke nõuandeid, kes hoiatasid teda väärsammu eest. Veel rohkemgi, Mao Ze-dongi grupp hakkas oma avantüristlikku joont ellu viima mitte ainult sise-, vaid ka välispoliitikas, mis oli vastuolus 1957. ja 1960. aasta rahvusvahelistel nõupidamistel väljatöötatud kommunistlike parteide kooskõlastatud kursiga.

Hiina juhid alustasid raevukat kampaaniat erineva ühiskonnakorraga riikide rahuliku kooseksisteerimise põhimõtte vastu, astusid välja tuumarelva keelustamise vastu, kuulutasid relvastatud võitluse sotsialistliku revolutsiooni ainsaks vormiks ning püüdsid teisi parteisid sellele teele tõugata. Hiina juhid hakkasid Nõukogude Liidu Kom-

munistlikku Parteid ja teisi vennasparteisisid laimama, süüdistades neid kapitalismi restaureerimises, revolutsiooni reetmises ja Ameerika imperialismi vastasest võitlusest loobumises. Varjates oma avantüristlikku väikekodanlikku poliitikat «pahempoolsete» fraasidega, astus Mao Ze-dongi grupp välja kommunistliku liikumise peajoone vastu ning asus sotsialistliku sõprusühenduse ühtsuse õõnestamise ja ülemaailmse kommunistliku liikumise lõhestamise teele.

NLKP tegi koos teiste vennasparteidega kõik mis võimalik, et veenda Hiina juhte marksismi-leninismi seisukohtadele tagasi pöörduma. Kuid Mao Ze-dong ja tema grupp keeldusid ülbelt igasugusest koostööst ja ühistest aktsioonidest absoluutse enamiku kommunistlike parteidega. Nad hülgasid proletaarse internatsionalismi põhimõtted ning asusid avalikult suurriikliku šovinismi seisukohtadele. Loobudes võitleva Vietnami koordineeritud abistamisest, paljastasid praegused Hiina juhid end väikekodanlike natsionalistidena.

HKP juhtkonna avantüristlik ja natsionalistlik poliitika diskrediteerib sotsialismi ning takistab sotsialismimaade ja teiste demokraatlike ja rahuarbastavate jõudude ühtse imperialismivastase rinde loomist. Säärane poliitika on kasulik ainult imperialismile, ülemaailmsele reaktsioonile.

Mao Ze-dongi grupi Nõukogude-vastane laimukampaaania, ohjeldamatud kallaletungid meie partei, NSV Liidus toimuva kommunistliku ülesehitustöö ja sotsialismimaade aadressil kutsusid Hiinas esile väikekodanliku, anarhilise stiihialaine. Hiina juhid püüavad oma poliitikat igati õigustada ning maksu mis maksab oma võimu riigis kindlustada. Toetudes sõjaväele ja ebaküpssele noorsoole — hungveipingidele ja tsaufanitele —, võitleb Mao Ze-dongi grupp «kultuurirevolutsiooni» lipu all kõigi nende vastu, kes ei ole nõus tema avantüristliku ja šovinistliku kursiga. Purustatakse kommunistlikku parteid, tema juhtivaid organeid ja kaadrit; ametiühingud ja kommunistlik noorsooühing on laiali saadetud. Riikliku ja ühiskondliku korralduse sotsialistlikke põhimõtteid häbitult jalge alla tallates püüavad praegused Hiina juhid asendada sotsialistlikku korda sõjalis-bürokraatliku diktatuuriga, paisutades Mao Ze-dongi kultuse ennekuulmatult suureks.

Hiina sündmuste õppetunnid kinnitavad veel kord veenvalt, kui ohtlik on partei juhtkonna libisemine natsionalismi seisukohtadele ning kui tähtis on rangelt järgida Lenini juhendeid partei juhtiva osa kohta, partei elu demokraatlikke norme ja sotsialistliku demokraatia põhimõtteid.

NLKP ja teised vennasparteid annavad resoluuitse vastulöögi Mao Ze-dongi ja tema grupi natsionalistlikule poliitikale ning teoreetilistele seisukohtadele, millel pole midagi ühist marksismi-leninismiga ega proletaarse internatsionalismiga. Samal ajal võitleb meie partei selle eest, et HKP pöörduks tagasi marksistlik-leninlikele seisukohtadele. Nõukogude rahvas on suurt hiina rahvast ja hiina kommuniste alati pidanud oma sõpradeks ja liitlasteks sotsialismi ja kommunismi eest ning imperialismi vastu peetavas võitluses.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei teostab aktiivset poliitikat, mille eesmärk on sotsialismimaade kõigi vennasparteid tihe koostöö. NLKP Keskkomitee aruandes partei XXIII kongressile on selle kohta öeldud:

«NLKP tunnistab ka tulevikus partei ja Nõukogude riigi välispoliitilise tegevuse üheks peasuunaks kõigi sotsialismimaade kommunistlike parteidega ideelis-poliitiliste sidemete arendamist ja tugevdamist marksismi-leninismi printsiipide alusel, NSV Liidu ja sotsialistlike riikide poliitiliste, majanduslike ja muude sidemete arendamist ja tugevdamist, igakülgset kaasaaitamist sotsialistliku sõprusühenduse monoliitsusele, tema võimsuse ja mõju tugevdamist. NLKP teeb omalt poolt kõik, mis temast oleneb, et sotsialistlik maailmasüsteem muutuks järjest võimsamaks ja sammuks võidult võidule.»

**Maailma
proletariaadi
toetus
sotsialistlikule
süsteemile**

Sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine Nõukogude Liidus ja sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine tähendasid seda, et oli teoks saanud rahvusvahelise proletariaadi ammune unistus töörahva töötatud maast.

Nüüd on ülemaailmsel kommunistlikul ja töölisliikumisel niisugune maa olemas. Sotsialismimaade rahvad ehitavad Euroopa ja Aasia hiiglaterritooriumidel ning samuti Kuubas majesteetlikku uue maailma hoonet. Sotsialistlik süsteem on innustav eeskuju inimkonna sellele osale, kes elab kapitalismi tingimustes, ning ühtlasi või-

mas materiaalne ja ideeline jõud, mis tohutult kergendab rahvaste võitlust rahu, demokraatia ja sotsialismi eest. Just sellepärast hoiab ja kaitseb rahvusvaheline töölisklass sotsialistlikku sõprusühendust, et ta näeb selles ülemaailmse revolutsioonilise liikumise peamist baasi.

Pole juhuslik, et agressioon, mille Ameerika imperialism ühe sotsialismimaa — Vietnami Demokraatliku Vabariigi vastu ette võttis, on kogu maailmas võimsa protestilaine esile kutsunud. Kapitalistlike riikide töölisklass organiseerib koos teiste demokraatlike töötavate kihtidega võimsaid poliitilisi meeleavaldusi vietnami rahva toetuseks, sadamatöölised ja meremehed keelduvad laadimast ja vedamast relvastust, mis on määratud võitluseks Vietnami vastu, Vietnami Demokraatlik Vabariik saab paljudest maadest majanduslikku ja sõjalist abi. On kujunemas töölisklassi ja teiste imperialismivastaste jõudude võimas rinne võitluseks USA agressiooni vastu.

Iseäranis hoolitseb rahvusvaheline proletariaat Kuuba eest, selle rahvavabariigi eest, kes esimesena heiskas sotsialismi lipu Ameerikas. «Käed eemale Kuubast,» ütlevad töölised, talupojad ja demokraatlikud haritlased vastuseks ameerika agressorite majanduslikule blokaadile ja sõjalistele provokatsioonidele Kuuba vastu. Seda loosungit toetavad Ladina-Ameerika, USA, Kanada ja Lääne-Euroopa demokraatlikud jõud ning Aasia ja Aafrika arenevate riikide rahvad.

Sotsialistliku sõprusühenduse eesliinil seisab Saksa Demokraatlik Vabariik — rahu eelpost Euroopas. Luues sotsialistliku ühiskonna alused, tõkestas Saksa DV töörahvas tee militarismile ja revanšismile ning rajas kindla vundamendi Saksamaa arengule demokraatia ja rahu teel. Maailma proletariaat peab väga kalliks Saksamaa esimest sotsialistlikku riiki, kes avas uue ajastu saksa rahva elus. Lääne-Saksa revanšistide ja nende ameerika soosijate katsed likvideerida saksa rahva sotsialistlikud saavutused kohtavad võimsat vastuseisu mitte ainult sotsialistlikelt riikidelt, vaid ka kogu maailma laiadelt demokraatlikelt jõududelt.

Nõnda areneb ja tugevneb sotsialismimaade ja maailma töölisklassi internatsionaalne ühtsus, mida toetavad kõik progressiivsed inimesed kogu maakeral.

1. Missugused on eri maade sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused ja iseärasused?
2. Mis iseloomustab sotsialistliku sõprusühenduse maade vahelisi suhteid?
3. Milles seisab Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu ja Varssavi Lepingu Organisatsiooni tähtsus?
4. Missugused on sotsialismimaade edusammud tööstuse, põllumajanduse ja kultuuri arendamisel?
5. Missugust osa etendavad sotsialismimaade kommunistlikud parteid?
6. Miks on sotsialismi maailmasüsteem muutumas kaasaja otsustavaks jõuks?
7. Milles seisab sotsialismimaade kommunistlike parteide ühtsuse tähtsus?

RAHVUSVAHELINE REVOLUTSIOONILINE VABADUSLIHKUMINE

1. Maailma kapitalismi kriis

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit ja sotsialistliku korra kehtestamine meie maal avasid uue ajastu, uue perioodi ajaloo arengus. Selle ajastu peamiseks sisuks on üleminek kapitalismilt sotsialismile kogu maailmas. Missugused on siis praeguse ajastu peajooned?

Kogu maailma kommunistlike ja töölisparteide esindajad, kes kogunesid 1960. aastal Moskvasse oma rahvusvahelisele nõupidamisele, analüüsisid igakülgset meie ajale iseloomulikke põhilisi protsesse. Nad tulid järgmistele järeldustele, mis on fikseeritud Moskva nõupidamise avalduses. «Meie ajastu...», öeldakse selles dokumendis, «on kahe vastandliku ühiskonnasüsteemi võitluse ajastu, sotsialistlike revolutsioonide ja rahvusliku vabastuse revolutsioonide ajastu, imperialismi kokkuvarisemise ja koloniaalsüsteemi likvideerimise ajastu, üha uute rahvaste sotsialismi teele asumise, kogu maailmas sotsialismi ja kommunismi võidulepääsu ajastu.»

Ühiskonna arenemise peamiseks suunaks meie ajal, tema tuumaks on sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi võitlus, nende võistlus. Sotsialism kui progressiivne kord suurendab ajaloo arenedes kindlalt oma jõudusid ning võidab endale üha uusi alasid. Kapitalism läheb vastu lan-

gusele; ta jääb ilma oma positsioonidest, tema võimustfäär aheneb pidevalt ja tema ajaloolised võimalused vähenevad. Esimese maailmasõja ja Oktoobrirevolutsiooni ajast algas kapitalismi *üldkriisi* ajajärk.

Kapitalismi üldkriis

Mida tähendab kapitalismi üldkriis? On olemas majanduskriisid, mis alatasa vappuvad kapitalistlike riikide majandust. On olemas poliitilised kriisid, kus klasside võitlus mõnes riigis jõuab «punase jooneni», millest üle toimub plahvatus... Kapitalismi üldkriis haarab niihästi tema majanduse kui ka poliitika ja ideoloogia. See ei ole ajutine haigus, mis võib mööduda. See on tänapäeva kapitalismi väga raske, pidevalt süvenev tõbi. Üldkriisi iseloomustab kõikide tema vastuolude niisugune äge teravnemine, kus kapital ei suuda enam säilitada oma võimu rahvaste üle; üksteise järel heidavad need endalt kapitali ikke ja asuvad avarale sotsialismi teele. Lühidalt öeldes: *kapitalismi üldkriis on kapitalistliku korra nõrgenemise ja hukkumise ning sotsialistliku korra võidu ajalooline periood.*

Kapitalismi üldkriis on läbinud kolm põhietappi. *Esimesel etapil* kaotas kapitalism oma kunagise jagamatu võimu maailmas. Kapitalistlike riikide kõrvale tekkis uus, sotsialistlik süsteem, mis kindlalt laieneb ning tugevneb.

Sotsialism, mis enne 1917. aastat oli ainult teooria, sai pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu miljonite inimeste praktiliseks ülesandeks. Ajaloo seisukohalt ennenägematult lühikese ajaga tõstis sotsialism meie maa põlisest mahajäämusest tänapäeva sotsiaalse, tööstusliku, teadusliku ja kultuurilise arengu kõrgustele. Selle tulemusel kasvas mitmekordselt sotsialismi ideede külgetõmbejõud. Maailma töölisklassi revolutsiooniline liikumine tõusis uuele astmele. Vabastanud endise tsaristliku Venemaa arvukad rahvad ja rahvused sajandeid kestnud rõhumisest, andis Suur Oktoobrirevolutsioon võimsa tõuke koloniaalrahvaste rahvuslikule vabadusvõitlusele. Praktiliselt algas just pärast 1917. aastat imperialismi koloniaalsüsteemi kriis.

Kapitalistlik süsteem sai väga tugeva hoobi; kõik kapitalismi sisemised vastuolud teravnesid järsult; tema languse ja roiskumise protsess kiirenes.

Mõistagi püüdis kapitalism kõigi vahenditega oma siselukorda kindlustada. Ta proovis järele kõik monopolide diktatuuri vormid, ka kõige avalikumad, terroristlikud

vormid (fašism Saksamaal ja Itaalias). Imperialism pidas halastamatuid koloniaalsõdu ning tahtis rahvaste vabadusliikumist tule ja mõõgaga maha suruda. Ent miski ei aidanud. Kapitalistliku korra sisemised objektiivsed vastuolud tegid oma hävitustööd edasi. Sõdadevahelistel aastatel tabasid kapitalismi uued äärmiselt tõsised poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed vapustused. Kõige rängemad neist olid tingitud ülemaailmsetest majanduskriisidest aastail 1929—1933 ja 1937—1938.

Kapitalismi üldkriisi *teine etapp* on seotud Teise maailmasõjaga ja selle tagajärgedega. Nõukogude Liidu ja Hitleri-vastase koalitsiooni maade võit ning fašismi lüüasaamine põhjustasid demokraatlike ja revolutsiooniliste jõudude tormilise kasvu kogu maailmas. Mitmete Euroopa ja Aasia maade rahvad heitsid endalt kapitalismi ikke ning astusid rahvademokraatia tee, sotsialismi tee. See tähendas, et kapitalismi võimufäär ahenes veelgi, sotsialism aga sai maailmasüsteemiks ja muutus väga tähtsaks rahvusvahelise elu teguriks.

Ühtaegu algas uus faas ka koloniaalsüsteemi lagunemises, algas tema langus. Väga suurt osa etendas rahvademokraatlike revolutsioonide võit Hiinas, Koreas ja Vietnaxis, mis hoogustas rahvaste võitlust teistes Aasia ja Aafrika maades. India, Indoneesia ja endise Prantsuse Indo-Hiina maad nõudsid iseseisvust. Ja kuidas kolonisaatorid ka vastu ei pannud, olid nad lõppude lõpuks sunnitud taanduma rahvusliku vabastuse revolutsioonide surve all.

Tõsised muudatused toimusid kapitalistlike riikide eneste elus. Kasvas töölisklassi ja tema kommunistliku avangardi mõju. Sõja- ja fašismivastase võitluse kogemustest õpetust saanud rahvahulgad jälgisid valvsalt reaktsiooni mahhinatsioonid ning olid valmis andma vastu lööki kõigile, kes oleksid katsunud uuesti tõsta fašismikirvest inimkonna pea kohale.

Kõigi nende muudatuste tõttu maailma areenil toimus oluline nihkumine jõudude vahekorras demokraatia ja sotsialismi kasuks. Selle tulemuseks aga oli kapitalistliku korra kõigi sisemiste vastuolude uus süvenemine, tema positsioonide edasine õõnestumine.

Imperialism — eelkõige kapitalismi tähtsaim riik, tema kants Ameerika Ühendriigid — tegi meeletult pingutusi, et muuta sündmuste kulgu, peatada maailma

sotsialismi tormilist arenemist ja suruda pihtide vahele progressiivsed jõud kapitalimaades.

Sel eesmärgil päästeti valla «külm sõda» ning loodi terve agressiivsete sõjaliste blokkide süsteem — Atlandi liit (NATO) Euroopas ja Põhja-Ameerikas, SEATO-blokk Kagu-Aasias jt. Imperialistlikud strateegid kuulutasid välja sotsialismi «tagasilöömise» poliitika. Ent möödusid aastad, kuid «tagasilöömisest» ei tulnud midagi välja. Sotsialismileer tugevnes, kõik jõupingutused teda laostada nurjusid. Ei andnud tulemusi ka laialdased kommunisti- ja tööliste vastased kampaaniad kapitalimaades. Klassivõitlus muutus järjest hoogsamaks. Ainuüksi esimese kümne sõjajärgse aasta jooksul oli streikijate arv Euroopas ja Ameerikas mitmeid kordi suurem kui kahe maailmasõja vahelise 20 aasta jooksul.

Kapitalismi üldkriisi kolmas etapp algas 50-ndate aastate keskpaiku. «Selle etapi iseärasuseks on see,» öeldakse kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta Moskva nõupidamise avalduses, «et ta on tekkinud mitte seoses maailmasõjaga, vaid olukorras, kus on käimas kahe süsteemi võistlus ja võitlus, kus jõudude vahekord muutub üha rohkem sotsialismi kasuks ja teravnevad järsult kõik imperialismi vastuolud, tingimustes, kus rahuarmastavate jõudude edukas võitlus rahuliku koosseksisteerimise teostamise ja tugevdamise eest pole lasknud imperialistidel agressiivsete aktidega rikkuda ülemaailmset rahu, kus laiad rahvahulgad järjest intensiivsemalt võitlevad demokraatia, rahvusliku vabanemise ja sotsialismi eest.»

Mis iseloomustab seda üldkriisi etappi? Esiteks iseloomustab seda uute maade edasine väljalangemine kapitalismi süsteemist, ülemaailmse sotsialismi tugevnemine ja tema võimsuse kindlustumine, sotsialismi edusammud võistluses kapitalismiga ja rahvaste kaldumine sotsialistliku arenemistee poole. Teiseks — rahvusliku vabadusvõitluse uus tõus, mis on viinud imperialismi koloniaalsüsteemi hukkumisele. Kolmandaks — kapitalismi sisetiste vastuolude edasine teravnemine.

Sotsialistlik süsteem, rahvusvaheline töölisklass, rahvuslik vabadusliikumine ja ühiskonna põhjaliku ümberkorraldamise eest võitlevad jõud — kõik need määravad praegu ära ajaloo üldise käigu. Sotsialism muutub järjest rohkem ühiskonna arengu otsustavaks jõuks.

**Kapitalistliku
majanduse eba-
kindlus, imperia-
lisi poliitilise
süsteemi kriis**

Kapitalismi üldkriisi kolmandal etapil toimunud nihked maailma arengus teevad paratamatuks kapitalistliku süsteemi edasisel languse ja nõrgenemise. Imperialism mõistab seda. Ta püüab leida abinõusid, et «uuendada», osaliselt lahendada või vähemalt leevendada kõige teravamaid ja talle kõige ohtlikumaid vastuolusid. Kodanlikud ajakirjanikud ja filosoofid on raisanud palju paberit, et tõestada, nagu oleks kapitalismi «uuenemine» juba teoks saanud. Kuid see on vale. Muidugi pole tänapäeva kapitalism paljude oma väliste avaldumisnähtuste poolest sarnane sajandi alguse kapitalismiga. Ometi on tema olemus jäänud muutumatuks: ta on ikkagi seesama ekspluataatorlik ja rahvastele võõras kord.

Tänapäeva kapitalismi erijooneks on kõigepealt kapitali hiiglaslikult suurenev kontsentreerumine ning rahvuslike rikkuste koondumine järjest kitsama ringkonna kätte. «60 perekonda» Ameerika Ühendriikides, 100 miljardäri Saksa Föderatiivses Vabariigis ja «200 perekonda» Prantsusmaal — need on nimetatud maade tegelikud peremehed. Tänapäeva monopolistlik kapital — see on käputäis üliekspluataatoreid, kes on endid vastu seadnud kogu rahvale, kes rõhuvad kogu rahvast.

Edasi. Tänapäeva kapitalism — see on riiklik-monopolistlik kapitalism. Mida see tähendab? See tähendab, et juhtivate imperialistlike riikide monopolistlik kapital on kokku kasvanud nende riigiaparaadiga. Monopolide jõud ja riigi jõud on ühendatud ühtseks mehhanismiks, mille juhtimise hoovad on kõige vägevamate kapitalimagnaatide käes.

Monopolid kasutavad riiki eeskätt omaenese rikastumise huvides. Riik annab neile soodsaid tellimusi ja kergendab nende maksukoormat (seda kõike muidugi töörahva arvel, keda maksupress rõhub üha suurema jõuga). Riik võtab oma ülalpidamisele ettevõtteid või tööstusharusid, mis hakkavad töötama kahjumiga ega ole erakapitalile enam tulusad või mis nõuavad ülisuuri kapitalimahutusi (näiteks raudteed, söekaevandused jne.), ning ekspluateerib neid monopolide huvides.

Ühtlasi püüab imperialism just riigimehhanismi abiga leevendada kapitalistlikku korda õonestavaid sügavaid vastuolusid. Täites monopolistide sotsiaalset tellimust

segab riik ennast järjest rohkem vahele majandusellu ja rakendab mitmesuguseid reguleerimisabinõusid, mis peavad jagu saama tootmisanarhiast, «ära hoidma» majanduskriise ning tagama majanduse enam-vähem ühtlase kasvu-tempo. Sotsialismi edusammud võistluses kapitalismiga sunnivad imperialismi pöörama järjest suuremat tähelepanu oma majanduse «tervislikule olukorrale».

Monopolistlik kapital püüab oma huvides ära kasutada ka teadus- ja tehnikaalast revolutsiooni, mis põhjustas olulisi muutusi tööstusliku tootmise struktuuris. Tekkisid uued tööstusharud, nagu elektroonika, aatomienergeetika, raketiehitus ja teised. See nõudis uusi hiiglaslikke kapitalimahutusi ja soodustas tootmise mõningat elavnemist.

Ent tuleb rõhutada, et kõik teaduslik-tehnilise mõtte saavutused suunab kapitalism eelkõige sõjalise tootmise vajadustele. Sõjalised assigneeringud kapitalimaades on võtnud ennenägematu ulatuse. Ja mitte vähe tähtis eesmärk, mida seejuures silmas peetakse, on püüe «piitsutada» majandust, sundida teda arenema kiiremini ja mis peaasi — ühtlasemalt.

Nagu näitavad kapitalistliku tegelikkuse igapäevased faktid, aitavad kõik need abinõud kapitalismi vähe. Kuigi tootmise kasvutempo kapitalimaades on sõjajärgsetel aastatel olnud endisest keskmiselt kõrgem, ei ole kapitalismi majandus tervikuna ometi muutunud stabiilsemaks.

Riiklik-monopolistlik kapitalism kiirendas tootmise ühiskonnastamist ning süvendas veelgi vastuolu tänapäeva tootlike jõudude ühiskondliku iseloomu ja erakapitalistlike tootmissuhete vahel. Pole juhuslik, et vaatamata iga liiki abinõudele majanduse reguleerimise alal on kapitalism sõjajärgsel perioodil läbi elanud juba kaks suurt kriisivapustust aastail 1948—1949 ja 1957—1958. Üksikud maad saavad kriisinähtusi tunda veel sagedamini. Nii on Ameerika Ühendriikide majandust viimase 15 aasta jooksul tabanud juba neli ületootmiskriisi.

Saab järjest selgemaks, et monopolid ei suuda toime tulla hiiglaslike tootlike jõududega. Tänapäeva tehnika annab võimaluse tagada kogu inimkonnale väärikas, kindlustatud elu. Kapitalismi käes aga saab teaduslik-tehniline progress ainult ühe rakenduse: ta muutub töötajate veel julmema ekspluateerimise vahendiks ning

põhjustab kasvavat tööpuudust, mis on saanud tervete riikide ja rahvaste tõeliseks nuhtluseks. Töötute arv kapitalimaades pole kunagi alla 6—7 miljoni, üksikutel juhtudel on ta aga kaugelt suurem. Miljonid talupojad, farmerid ja linna väikeettevõtjad laostuvad, raha muutub väärtusetuks ning riigivõlad kasvavad lakkamatult. Kas sellest kõigest pole selge, et tänapäeva kapitalism ei ole jagu saanud oma vastuoludest?

Mitte ainult majanduse, vaid ka poliitika alal on tänapäeva kapitalism kaotanud igasuguse sisemise kindluse ning elab üle sagedasi kriise. Milles see siis konkreetset avaldub? Eelkõige ja peamiselt imperialismi üha ilmsemas võimetuses valitseda vanade, «järeleproovitud» meetodite ja võtetega.

Kui kodanlus võimule tulles võitles feodaalide vastu, olid tema loosungiteks kodanliku demokraatia loosungid: vabadus, võrdsus, vendlus. Kuid pääsenud võimule, heitis kodanlus need loosungid kõrvale. Proletaarlaste klassivõitlusele vastas ta järjest karmimate abinõudega.

Vaba konkurentsiga kapitalismi muutumine imperialismiks kutsus esile järsu pöörde tema poliitikas. Reaktsiooni tugevnemine, revolutsiooniliste ja demokraatlike jõudude jälitamine ning julm mahasurumine sai imperialistlike riikide poliitika valitsevaks jooneks; tõstis pead fašism — kõige toorem, avalikum ja terroristlikum monopolide diktatuur.

Teise maailmasõja aastail sai fašism hävitava kaotuse osaliseks. Oma kogemuste põhjal veendusid rahvahulgad, et fašism on sõda, surm ja häving, inimese kõigi vabaduste ja õiguste lämmatamine. Tänapäeval astuvad rahvahulgad otsustavalt välja fašistlike suundade vastu poliitikas. Piisab, kui meenutada prantsuse töölisklassi ja Prantsusmaa kõigi demokraatide kangelaslikke lahinguid katsete vastu teostada fašistlik riigipööre, mida valmistas ette selle maa reaktsiooniline sõjaväeline kildkond, või kui meenutada Itaalia töötajate ennastsalgavat võitlust neofašistlike kallaletungide vastu.

Neis tingimustes püüab imperialism tegutseda tasa ja targu; paljudel juhtudel püüab ta oma diktaatorlikke valitsemismeetodeid varjata parlamentarismiga, mis on kaotanud demokraatliku sisu. Kuid kõik see ei muuda imperialismi poliitilist põhisuunda. Monopolid püüavad endiselt hävitada või vähemalt maksimaalselt kärpida

rahvahulkade demokraatlikke õigusi, neilt ära võtta elementaarsed vabadused. Paljud demokraatlikud organisatsioonid kuulutatakse väljaspool seadust olevaks ja nad on sunnitud minema põranda alla; tuhanded tööliklassi ürituse ja rahu eest võitlejad on heidetud vanglaisse. Mõnedes maades märatseb edasi avalik fašistlik terror.

Tänapäeva imperialistliku kodanluse poliitika kriisiga käib kaasas järjest süvenev kodanliku ideoloogia kriis. Mida me peame silmas, kui kõneleme kodanliku ideoloogia kriisist?

Elu ise, ühiskonna arengukäik on ümber lükanud «klassikalise» kodanliku ideoloogia põhidogmad ja näidanud, et need on reaalsest elust irdunud ega vasta inimkonna huvidele. Peaaegu kõigi kodanlike õpetuste üks põhiseisukohti on, et eraomandus on puutumatu ja kapitalism igavene. Ent viimase 50 aasta jooksul veendus kogu maailm selle seisukoha ekslikkuses. Üks kolmandik inimkonnast elab praegu ilma eraomanduseta, ilma kapitalismita, ja inimkonna selle osa elu ei lähe halvemini, vaid palju paremini kui varem, enne kapitalistliku korra likvideerimist.

Teiseks ühisjooneks enamikule kodanliku ideoloogia vooludele oli hiljutise ajani tees, nagu eksisteerivat vajadus rõhuda ühtesid rahvaid teiste poolt. Seda seisukohta väliendasid kinnitused, et valge inimene on teistest niioelda üle ja et valged olevat «saatuse poolt kutsutud» kandma tsivilisatsiooni Aasia ja Aafrika maadesse. Nüüd on suur osa kunagisest koloniaalmaailmast kätte võitnud vabaduse ja see on avanud vabanenud rahvastele tohutud võimalused progressiivseks arenemiseks. Ja mida täielikumalt vabaneb üks või teine maa «valgete tsiviliseerijate» ülevõimust, seda paremini ta elab, seda edukamalt ehitab ta oma elu.

Lõpuks väitsid klassikalised kodanlikud teooriad, nagu oleks sõda inimkonna loomulik seisund, rahu aga üksnes hingetõmme sõdade vahel. Mõistagi oli seda laadi «õpetustel» ainult üks eesmärk — õigustada imperialistlikku poliitikat ja agressiivseid sõdu. Kuid eeskätt meie maa ning seejärel ka teiste sotsialistlike riikide kogemuste najal veenduvad rahvad, et sõda on olukord, mis on loomulik ainult ekspluataatorlikule korrale. Uus, kõrgem ühiskonnakord — kommunism — päästab inimkonna sellest nuhtlusest.

Kodanliku ideoloogia kaugenemine elust ja ühiskonna

arengu tungivatest nõuetest süveneb. Selle tõttu muutub kodanlik ideoloogia oma olemuselt üha rahvavastasemaks ja reaktsoonilisemaks. Muidugi püüavad monopolistliku kapitali ideoloogid maskeerida oma õpetuste reaktsoonilisust ning kohaneda uute tingimustega. Kõige iseloomulikumaks näiteks seda laadi kohanemisest on religioosne katoliiklik ideoloogia. Viimastel aastatel on kiriku juhid palju ära teinud oma orientatsiooni «uuendamiseks», kuid religioosse ideoloogia põhituum pole sellest muutunud. Nagu varemgi püüab religioon süstida rahvahulkadesse mõtet, et «jumalast määratud» kord on muutumatu ja et tuleb alistuda selle maailma valitsejatele.

Tänapäeva kodanliku ideoloogia põhieesmärk on võitlus kommunismi vastu. Siit tuleneb ka tema peamine suund — antikommunism.

Kaasaja antikommunism pole saanud mitte ainult kodanliku ideoloogia tähtsaimaks osaks, vaid on ühtaegu muutunud kodanlike riikide poliitika tähtsaimaks suunaks. Oma peamisi eesmärke näeb antikommunismi ideoloogia selles, et moonutada marksistlikku õpetust, laiendada — ja mida jõhkramalt, seda parem — sotsialistlikku ühiskonnakorda, võltsida kommunistide poliitikat ja eesmärke, motiveerida demokraatlike, rahuarmastavate jõudude ja organisatsioonide tagakiusamist.

Antikommunism on kodanliku ideoloogia kriisi kõige iseloomulik avaldus. Kui varem, kapitalismi koidikul, seadis kodanlik ideoloogia üles veel mingeidki positiivseid eesmärke, mingeidki ideaale (olgugi et need ei vastanud ühiskonna tõelistele vajadustele), siis antikommunism on ideoloogia, mille aluseks on üksnes purustamine. Selle ideoloogia kandjaks on kapitalism, mis on ajaloos asunud kaitsepositsioonile ja saab aru oma hukkumise paratamatusest.

On selge, et antikommunism ega mingid muud kodanliku ideoloogia riikad ei suuda päästa väljasurevat ühiskonnakorda. Jõhker vägivald ja võltsingud ei suuda peatada sündmuste paratamatut kulgu ega siluda kapitalismi lõhestavate sügavate sotsiaalsete vastuolude teravust.

**Vastuolude
teravnemine
imperialismi
maailmas**

Kogu sõjajärgne kapitalismi ajalugu näitab, et kapitalistlike riikide majandusliku ja poliitilise arengu ebaühtluse seadus, mille formuleeris V. I. Lenin, toimib raudgematu jõuga. Esimestel sõjajärgsetel

aastatel, kui Euroopa oli alles rusudes, pani Ameerika imperialism maksma oma peaaegu absoluutse võimu kapitalistliku maailma majanduses. Hiljem muutus olukord tunduvalt. Taastanud oma majanduse, asusid Lääne-Euroopa maad ja Jaapan kapitali massilisele uuendamisele ning nende riikide majanduslik arenemine kiirenes märgatavalt. Ameerika Ühendriikide majandust aga tabas neli kriisi ja tema arengutempo langes. Lääne-Euroopa ja Jaapani monopolid kasutasid seda olukorda ning tegid tõsisel jõupingutusi, et vabaneda Ameerika hoolduse alt. Suurel määral see neil õnnestuski.

Viimastel aastatel on Ameerika Ühendriikide majanduse arengutempo uuesti mõnevõrra kasvanud. Lääne-Euroopa riikides ja Jaapanis aga, kus mõned ajutised sõjajärgse kasvu tegurid on ammendatud, on majanduse arengutempo langenud. Praegu arendab Ameerika Ühendriikide monopolistlik kapital uut aktiivset pealetungi maailmaturul. Ameerika kapitalimahutused Lääne-Euroopas kasvavad kiiresti. Konkurentsivõitlus on tunduvalt teravnenud.

Püüdes leida raskustest väljapääsu, otsisid Euroopa monopolid abi niinimetatud integratsioonist (majandusühendusest). Loodi suletud riiklik-monopolistlikud rühmitused: kuue Euroopa riigi (Saksa FV, Prantsusmaa, Itaalia, Belgia, Hollandi ja Luksemburgi) «Ühisturg» ja sellele vastukaaluks seitsme riigi (Inglismaa, Rootsi, Norra, Taani, Šveitsi, Austria ja Portugali) «Vabakaubanduse Assotsiatsioon». Muidugi said «kuuiku» ja «seitsmiku» maade monopolid nendest ühendustest kindlat ja sugugi mitte väikest tulu. Nende ühenduste tõttu kujunesid ajutised täiendavad stiimulid tööstusliku tootmise, eriti aga väliskaubanduse arendamiseks. Kuid kas need maad on raskustest pääsenud? Ei, sugugi mitte.

Kõigepealt on kapitalistlik Euroopa integratsiooni tõttu lõhestatud kaheks vaenulikuks majandusbloki; kaubandussõda nende vahel teravneb järjest. Peale selle käib nendes moodustistes endis varjatud konkurentsivõitlus. See on korduvalt pannud niihästi «Ühisturu» kui ka «Vabakaubanduse Assotsiatsiooni» küllalt kriitilisse olukorda.

Ei lõpe kokkupõrked monopolide vahel ka teistes maailma piirkondades, eriti Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades. Majanduslikult arenenud kapitalistlike riiki-

kide kapital astub küll ühtse rindena välja töölisliikumise ja rahvusliku vabastuse revolutsioonide vastu, kuid samal ajal ei lakka selles rindes eneses võitlus mõjuvõimu pärast maakera ühes või teises piirkonnas, toorainellikate, eeskätt nafta, haruldaste ja värviliste metallide ning tuumatööstuse tooraine pärast, samuti kapitalimahutamise sfääride pärast.

Nagu näeme, on kapitalimaailm tänapäeval monopolide halastamatu võitluse maailm. See kajastub loomulikult ka imperialistlike sõjaliste blokkide saatuses, kes elavad üle (eriti agressiivne NATO-blokk) rasket sisemist kriisi. Iseloomulik selles suhtes on Prantsusmaa positsioon, kelle valitsus otsustas NATO sõjalisest organisatsioonist välja astuda.

Omal ajal loodi imperialistlikud sõjalised blokid loosungi all tõrjuda tagasi Nõukogude Liidu poolt näiliselt ähvardavat ohtu. Nüüd on raske leida Läänes inimesi, kes tõsiselt usuksid sellesse hädaohtu. Küll aga kasvavad nende read, kes saavad aru, missugusesse ohtlikku kuristikku tõukavad Ameerika Ühendriigid oma liitlasi, teostades agressiivset poliitikat.

Nii vajub tänapäeva kapitalism üha sügavamale raskuste ja vastuolude rappa. Paljusid neist raskustest pole kerge otsekohe märgata, sest neid varjavad välised tegurid, teisejärgulised asjaolud. Ent varem või hiljem annavad nad ennast tunda.

Tänapäeva kapitalismi vastuolud leiavad väljapääsu ja avalduvad kapitalimaade süvenevas klassivõitluses, Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste suurenevas vastupanu imperialistlikule rõhumisele, rahvahulkade revolutsioonilise võitluse arenemises kõikides maades, kapitalistliku maailma kõikides paikades.

2. Töölisklassi revolutsiooniline liikumine

Kapitali peamine vastane

Kõige sügavamad revolutsioonilised muutused, mis meie ajal toimuvad, on eelkõige rahvusvahelise töölisklassi kangelasliku võitluse tulemus. Praeguse epohhi keskpunktis seisab rahvusvaheline töölisklass ja tema tähtsaim looming — sotsialismi maailmasüsteem.

Sotsialistliku sõprusühenduse maade vaba töölisklass ja mittesotsialistlike riikide proletariaat — need on ühtse ülemaailmse proletaarse armee kaks väesalka. Nende ideaalid ja lõpp-eesmärk on ühised, kuid nad võitlevad erinevates tingimustes ning lahendavad erinevaid konkreetseid ülesandeid. Nende kahe väesalga tihe liit ja vastastikune toetus on nende edusammude võti, nende ühise võidu pant.

Mittesotsialistliku maailma töölisklass ei ole homogeenne. Tema koosseisu kuulub tööstuslikult arenenud kapitalistlike riikide proletariaat ja rahvusliku iseseisvuse eest võitlevate maade noor töölisklass. Võitluse tingimused, vormid ja meetodid on neil loomulikult erinevad.

Industriaalmaade töölisklassi osa ülemaailmses revolutsioonilises protsessis määravad ära kaks põhilist asjaolu. Esimeseks asjaoluks on see koht, mis on antud riikidel kapitalistlikus süsteemis.

Tööstuslikult arenenud imperialistlikud riigid on tänapäeva kapitalismi tsitadell. Sinna on koondatud tema peamised majanduslikud, poliitilised ja sõjalised jõud. Sotsialistliku revolutsiooni lõplik võit ülemaailmses ulatuses pole võimalik enne, kui pole likvideeritud monopoolide võimutsemine ja seejärel üldse kapitalistlik kord Põhja-Ameerikas, Lääne-Euroopas, Jaapanis ja Austraalias.

Kõik kaasaja revolutsioonilised jõud annavad oma panuse võitlusse kapitalismi vastu. Kuid igaüks neist jõududest tegutseb omamoodi, oma meetodite ja vahenditega.

Sotsialistlik maailmasüsteem on reaktsiooniliste, agressiivsete jõudude ohjeldamise otsustav tegur, ülemaailmse revolutsioonilise võitluse peamine jõud ja materiaalne

baas. Teiselt poolt õõnestab sotsialistlik süsteem kapitalismi aluseid sellega, et ta demonstreerib miljonitele inimestele sotsialismi suuri eeliseid, äratav rahvahulkades sümpaatiat enda vastu ja soodustab sotsialismi ideede laialdast levikut.

Rahvuslik vabadusliikumine purustab imperialismi koloniaalsüsteemi, õõnestab kapitalistliku maailma tagalaid, jätab ta ilma müügiturgudest ja tooraineallikatest ning astub välja kolonisaatorite agressiivse poliitika vastu.

Kuivõrd võimsad need jõud iseenesest ka ei oleks, ei suuda nad ometi tagada kapitalistliku korra likvideerimist imperialistlikes riikides. Oma võitlusega loovad nad erakordselt soodsad tingimused selle ülesande täitmiseks. Selle lõplik lahendamine on aga imperialistlike riikide töölisklassi ülesanne. Ainult töölisklass liidus kõigi töötajatega, kõige laiemate rahvakihtidega võib murda monopolide võimu ja viia oma maa sotsiaalse progressi teele.

Teine asjaolu, mis tingib arenenud kapitalistlike riikide töölisklassi koha ülemaailmses revolutsioonilises rindes, on tema poolt kättevõidetud positsioonid, tema arvukus, organiseerituse aste ja revolutsioonilise võitluse kogemused.

Arvukuselt moodustab nende maade proletariaat umbes poole töölisklassi rahvusvahelisest armeest. Kodanlus ja tema ideoloogid teevad suuri pingutusi, et vähendada proletariaadi osa ja tähtsust ühiskonnas, nõrgendada sellega tema mõju ning õõnestada usku omaenese jõusse. Nimelt sel eesmärgil väidavad Lääne kodanlikud propagandistid üha sagedamini, et proletariaadi arv meie päevil väheneb ja et ühiskonna klassilist kihistumist enam ei toimu. Kellele siis pole selge nende väljamõeldiste alusetus?

«Kapitali akumulatsioon on proletariaadi suuremine,»¹ kirjutas K. Marx. Tänapäeva tööstuse arenemine viib kõrvalekaldumatult vabriku- ja tehaseproletariaadi arvu kasvamisele. Industriaalmeetodite juurutamine põllumajanduses suurendab põllumajandustöölise hulka ja nende töö muutub tööstustöö eriliigiks. Seoses teenindamissfääri laienemisega kasvab selle ala töötajate

¹ K. Marx, Kapital. Esimene köide, Tallinn 1953, lk. 533.

arv. Lõpuks intensiivistub arenenud kapitalistlikes maades teenistujate, ametnike ja isegi vabakutseliste isikute proletariseerumine, kes ühinevad töölisklassiga oma koha tõttu ühiskonnas.

Iseloomulikud on selles suhtes järgmised andmed. Neljas kõige suuremas imperialistlikus riigis — Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja Saksamaal — oli sada aastat tagasi 8,9 miljonit proletaarlast. Kahe sajandi piiril oli neid juba 29,9 miljonit, XX sajandi keskpaiku aga kolmes esimeses riigis ja Saksa FV-s juba 87 miljonit. Praegu on proletariaadi arv tööstuslikult arenenud kapitalistlikes riikides üle 200 miljoni. See tähendab, et kaks kolmandikku imperialistlike riikide isetegevuslikust elanikkonnast kuulub töölisklassi hulka. Proletariaat moodustab tööstuslikult arenenud kapitalismaade elanikkonna enamiku.

Kuid nagu märkis K. Marx, «arvukus otsustab asja ainult siis, kui organisatsioon liidab massi ja teadus teda juhib».¹

Teatavasti olid tööstuslikult arenenud kapitalistlikud riigid organiseeritud töölisliikumise hälliks. Möödunud sajandi keskpaigast peale kuni meie päevadeni on Lääne-Euroopa ja Põhja-Ameerika töölisklass omandanud kõige rikkamaid revolutsioonilise võitluse kogemusi ning kirjutanud ülemaailmse revolutsioonilise liikumise ajalukku tõeliselt suurepäraseid lehekülgi. Klassilahingute tules sündisid ja karastusid proletariaadi avangardlikud organisatsioonid — kommunistlikud parteid. Kommunistide arv tööstuslikult arenenud kapitalistlikes maades on nüüd üle kolme miljoni. Kommunistlikud parteid on saanud autoriteetseks rahvuslikuks jõuks ja nad viivad endaga kaasa laiu töötajate kihte paljudes nendes maades.

Uued võitlustingimused Arenenud kapitalistlike riikide töölisklassi võitlus kulgeb nüüd uutes ajaloolistes tingimustes, mida iseloomustavad kaks iseärasust. Esimene seisab selles, et sotsialistliku süsteemi järkjärguline muutumine maailma arengut otsustavaks jõuks vähendab järjekindlalt imperialismi võimalusi ning piirab monopolistliku kapitali vahendite ja meetodite arsenalit niihästi rahvusvahelisel areenil kui ka sisepoliitika sfääris. Teine iseärasus on tingitud olukorra

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed, I kd., Tallinn 1957, lk. 299.

muutumisest imperialistlikes riikides enestes, nimelt riiklik-monopolistliku kapitalismi kiirest kasvust. Monopolide ja riigi kokkukasvamine on põhjustanud töötajate ekspluateerimise, seega ka klassivõitluse edasist tugevnemist.

Juhtivad monopolistlikud ringkonnad peavad silmas kasvavate klassilahingute ohtlikkust ja püüavad uue olukorraga kohaneda. Kapitalism püüab üles näidata erakordset paindlikkust. Ta rakendab uusi, enam maskeeritud ekspluateerimisvorme. On käiku lastud rahvahulkade ideoloogilise ümbertöötamise rafineeritud meetodid; väga suurt tähelepanu pööratakse kommunismivastaste ja šovinistlike meeleolude õhutamisele.

Kõiki neid kodanluse võtteid tuleb silmas pidada. Seda enam, et neid toetavad aktiivselt parempoolsete sotsiaaldemokraatide juhid. Kapitali manöövrid annavad mõningaid tulemusi: lääneriikides loovad laiad töötajate kihid endale illusioone kapitalismi suhtes ega ole veel vabanevad eelarvamustest sotsialismi suhtes. Kõik see teeb töölisklassi võitluse muidugi keerukamaks, kuid ei suuda peatada selle arengut. Vaatamata monopolide kõigile püüetele muutub jõudude vahekord kapitalistlikus maailmas pidevalt demokraatia- ja progressi jõudude kasuks.

Mõistagi ei toimu see protsess automaatselt, iseenesest. Uue olukorra poolt loodud võimaluste ära kasutamine nõuab töötajate suuremat aktiivsust ja kõikide jõudude koondamist võitlusse seatud eesmärkide saavutamiseks. Seepärast omandab erilise tähtsuse töölisklassi ühitegevuse tegevusühtsuse tugevdamine, töölisklassi ühtekoondamine.

Töölisklassi huvid nõuavad, et igas riigis oleks ühtne proletariaadi partei, kes tegutseb marksismi-leninismi põhimõtetel. Kuid teatavasti ei eksisteeri kapitalistlikes maades mitte ainult kommunistlikud, vaid ka teised parteid, kes esinevad töölisklassi nimel. Jutt on kõigepealt sotsiaaldemokraatlikest parteidest.

Töölisklassi mitme poliitilise partei (ka mitme ametiühinguorganisatsiooni) olemasolu põhjuseks on töölisklassi ebaühtlane sotsiaalne koosseis. Proletariaadi read täienevad järk-järgult linna ja maa väikekodanlikest kihtidest tulnute arvel. Mõistagi ei võta need inimesed kaugeltki mitte korraga omaks proletarset maailma-vaadet. Teiselt poolt ostab monopolistlik kodanlus ära

töölisklassi kitsa ladviku ja rakendab selle oma teenistusse. Just nendele töötajate rühmadele toetuvad reformistlikud, sotsiaaldemokraatlikud parteid esmajoones.

Sotsiaaldemokratismi ideoloogia olemus seisab selles, et kohandada töölisliikumist olemasoleva kapitalistliku korra huvidele. Tõsi küll, sotsiaaldemokraatlike parteide programmides on fikseeritud, et need parteid taotleavad kapitalismi likvideerimist. Kuid see kinnitus esineb üldiselt ainult sõnades, kuna tegelikult astub enamik sotsiaaldemokraatlikke liidreid välja ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise vastu. Nad väidavad, et kapitalismi võib «parandada» ja «täiustada» väiksemate, kapitalismi olemust mittepuudutavate üksikute ümberkujunduste või reformide teel.

Nagu märgitakse Moskva 1960. aasta nõupidamise avalduses, on peamiseks takistuseks, mis ei lase töölisklassil saavutada oma põhilisi eesmärgi, endiselt tema ridade lõhestatus. Kommunistid taotleavad resoluutselt selle lõhe likvideerimist ning võitlevad töölisklassi kõigi rühmade tegevusühtsuse eest, töölisliikumise ridade ühtsuse eest. Viimasel ajal on kommunistid saavutanud mitmeid positiivseid tulemusi. Prantsusmaal ja Soomes, Tšiilis ja Uruguais on kommunistide ja töölisliikumise kõigi pahempoolsete jõudude tegevus põhjustanud töötajate erinevate rühmade koostöö aktiveerumist.

Toimunud nihked on suures osas sotsiaaldemokraatia enese leeris toimunud muudatuste tulemus. Neid muudatusi on põhjustanud ühelt poolt sotsialismi edusammude ja kommunistlike parteide poliitika mõju, teiselt poolt aga asjaolu, et sotsiaaldemokraatlike parteide tegevus ise üha rohkem veenab sotsiaaldemokraatide reamasse reformide tee viljatuses.

Mõistagi on töölisklassi ühtsuse küsimuse lõplik lahendamine veel kaugel. Peamine takistus sellele viival teel on paljude sotsiaaldemokraatlike parteide juhtide anti-kommunism ja monopolistliku kapitali meeletu vastupanu. Ent kommunistid on kindlad, et olemasolevatest raskustest saadakse üle ja et töölisklassi ühtsus saavutatakse.

Kommunistlike ja töölisparteide esindajate Moskva nõupidamine 1960. aastal pühendas suurt tähelepanu töölisklassi ühtsuse probleemile. «Võib julgesti kinnitada,» öeldakse nõupidamise avalduses, «et paljude kapitalist-

like maade töölisklass, saades jagu tekkinud lõhest oma ridades, saavutades kõigi oma rühmade tegevusühtsuse, võiks anda ränga löögi kapitalistlike maade valitsevate ringkondade poliitikale ning sundida neid tegema lõpu uue sõja ettevalmistamisele, võiks tagasi lüüa monopolistliku kapitali pealetungi ning tagada oma pakiliste eluliste ja demokraatlike nõudmiste rahuldamise.»⁴

Võimsa monopolismivastase rinde eest Monopolid ekspluateerivad töölisklassi ning muudavad tema higi ja vere uuteks kasumiljarditeks. Kuid imperialism ei rõhu ainult töölisklassi. Monopolid rõhuvad ja ekspluateerivad kogu kapitalimaade rahvast — talupoegi ja teenistujaid, haritlasi ja väikekaupmehi; nad lämmatavad ja laostavad keskmisi, vahel isegi suurettevõtjaid, kes ei kuulu monopolistlikesse liitudesse.

Võtame näiteks mistahes kapitalistliku riigi, kas või Ameerika Ühendriigid. Kui palju ilusaid sõnu on kapitalistliku maailma propagandistid öelnud selle maa kohta! Teda ülistatakse igati kui õitsengu näidist. Ometi elab Ameerika Ühendriikides — seda tunnistavad Ameerika juhtivad tegelased ise — 30 miljonit inimest vaesuses ning 4—5 miljonit inimest on pidevalt ilma tööta. Laostuvad farmerid, linna väikekaupmehed ja teised väikeomanikud. Ja seda nimetatakse kodanlike propagandistide keeles õitsenguks!

Vastuolu töö ja kapitali vahel jääb endiselt tänapäeva kapitalismi põhiliseks vastuoluks. Kasvavad ning teravnevad ka vastuolud monopolistliku ladviku — riiklik-monopolistliku kapitalismi «koorekihi» ja kogu rahva vahel. See aga tähendab, et objektiivselt laieneb nende jõudude rinne, kes on eluliselt huvitatud monopolide võimu likvideerimisest.

Töölisklass, talurahvas, linnaelanikkonna keskkihid ja intelligents — need on need sotsiaalsed jõud, kes võivad kuuluda monopolismivastasesse rindesse, monopolide võimutsemise vastaste koalitsiooni. Ajalugu ise on kutsunud töölisklassi seda koalitsiooni juhtima ja viima võitlusse kõige laiemad rahvahulgad.

Missuguseid eesmärke järgivad jõud, kes astuvad välja monopolide vastu? Kõige lähem eesmärk on piirata monopolide võimu ja hiljem see likvideerida; ühtaegu tugevdada ning tõsta töölisklassi ja demokraatlike, monopolismivastaste jõudude mõju. Monopolide võimu likvi-

deerimise tagajärjel tekib pind demokraatliku režiimi kehtestamiseks ja avanevad võimalused üleminekuks revolutsioonilistele sotsialistlikele ümberkujundustele.

Nagu näeme, ei pea monopolismivastaste jõudude rinne silmas sotsialistlikke eesmärke, vaid seab enda ette piiratud ülesande: kukutada monopolide võim ning kehtestada demokraatlik režiim.

Monopolismivastase koalitsiooni kujunemine ning rahva enamiku ühendamise töölisklassi ümber avab proletariaadi ees uued perspektiivid. «Kaasaegsetes tingimustes,» öeldakse kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta nõupidamise avalduses, «on reas kapitalistlikes maades töölisklassil eesotsas oma eesmise väesalgaga võimalus ühendada rahva enamus töölis- ja rahvarinde alusel ning mitmesuguste parteide ja ühiskondlike organisatsioonidega kokkuleppe ja poliitilise koostöö saavutamise teiste võimalike vormide alusel, võita riigivõim ilma kodusõjata ja tagada põhiliste tootmisvahendite üleminek rahva kätte.»

Teisiti öeldes, vahendite arsenal, mis on praegu töölisklassi käsutada võitluses sotsialismi eest, on tohutult laienenud. Eriti kasvab võimalus teostada arenenud kapitalismimaades sotsialistlik revolutsioon rahulikul teel. Selle küsimuse ülesseadmine on kutsunud töölisliikumises esile rohkesti diskussioone. Dogmaatilised pahempoolsed elemendid peavad seda seisukohta Euroopa ja Ameerika marksistlik-leninlike vennasparteide reformistliku ümbersünni «tõendiks».

Marksistid-leninlased lükkavad niisuguse süüdistuse kindlalt tagasi. Vennasparteid on ühistes dokumentides täpselt ja selgelt avaldanud oma seisukoha. Selle tuum on järgmine. Kapitalismilt sotsialismile üleminek toimub igal juhul revolutsiooni teel. Revolutsiooni vorm — kas rahulik või relvastatud — oleneb klassijõudude vahekorrast, ekspluataatorite vastupanu astmest ja revolutsiooniliste rühmade ühtsusest. Kommunistid peavad paremaks revolutsiooni rahuliku vormi. Nagu V. I. Lenin, nii arvavad ka nemad, et tuleb «teha kõik, mis võimalik, et tagada revolutsiooni rahuliku arenemise «viimne» šanss».¹

Ühtlasi rõhutavad kommunistid, et on tarvis valmis olla mistahes vormis toimuvaks võitluseks. Marksistlik-lenin-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 40.

like parteide jõud seisabki selles, et nad oskavad kasutada mitmesuguseid võitlusmeetodeid, õigesti arvestada igasuguste sündmuste pööret ja kõikides tingimustes taotleda oma eesmärgi. Ühelgi juhul ei saa üleskerkivatele küsimustele vastata või olukorra kohta hinnangut anda väljastpoolt. See on iga revolutsioonilise rühma ja tema võitlusavangardi — marksistlik-leninliku partei enda asi.

Loomulikult tekib küsimus: kas monopolismivastase koalitsiooni loomine on ainult kauge perspektiiv või võib juba täna ütelda, missugused on reaalsed sammud selles suunas? Elu näitab, et monopolismivastane rinne kujuneb järk-järgult juba nüüd meie silmade all. Selle kindlaks tõendiks ja arenenud kapitalismimaades praegu toimuvate muudatuste peegliks võivad olla aastail 1964—1966 mitmes Lääne-Euroopa riigis toimunud parlamentide ja omavalitsusasutuste valimiste tulemused. Paljudel juhtudel said monopolidega opositsioonis olevad pahempoolsed jõud, parteid ja grupid tunduvalt rohkem häält kui varem.

Mõistagi ei ole monopolismivastase koalitsiooni formeerumine arenenud maades veel kaugeltki lõpule jõudnud. Monopolid teevad kõik, et takistada selle koalitsiooni kujunemist; nad püüavad tööliklassi tema loomulike liitlastega tülli ajada, neid vastuollu viia. Sellest hoolimata et töörahva vaenlaste manöövrid mõnigi kord aeglustavad sündmuste käiku, kasvavad monopolismivastased liidud ja nende jõud suurenevad.

Proletariaat pealetungil

Kasutades uusi võimalusi ja tuginedes niihästi omaenese kui ka liitlaste jõududele, võitleb tööstuslikult arenenud kapitalistlike maade tööliklass aktiivselt oma huvide eest, demokraatia, rahu ja sotsialismi eest. See võitlus toimub mitmesuguses vormis ja haarab tööinimeste hiiglaslikke hulki, kuid selle võitluse peamiseks vormiks jääb endiselt streik. Streikide üldarv kogu kapitalistlikus maailmas, eriti aga majanduslikult arenenud riikides kasvab pidevalt. Kahe maailmasõja vahelise kahekümne aasta jooksul toimus arenenud kapitalimaades ligikaudu 177 000 streiki ja nendest võttis osa peaaegu 80 miljonit inimest. Sõjajärgsete aastate jooksul aga (1946—1964), s. o. vähem kui 20 aasta kestel, oli streike juba 260 000 ja neist osavõtnuid peaaegu 250 miljonit.

Kõige ulatuslikum on streigivõitlus Prantsusmaal, Itaalias, Ameerika Ühendriikides ja Jaapanis. Viimastel aastatel on neis maades toimunud tõeliselt grandioossed töötajate väljaastumised. Prantsusmaal toimuvad igal aastal natsionaliseeritud tööstusharude tööliste ja teenistujate äärmiselt suured streigid. 1966. ja 1967. aastal toimusid seal grandioossed üldstreigid, millest võttis osa üle 10 miljoni töötaja. Itaalias on sageli päevi, kus streikijate arv ulatub üle miljoni. Imperialismi tsitadellis — Ameerika Ühendriikides — on saanud tavaliseks sadamatööliste, raudteelaste, kaevurite ja autotööstuse töötajate pikaajalised massistreigid. Tohtu ulatuse võtavad streigilahingud Jaapanis. Kasvab streikide arv Saksa Föderatiivses Vabariigis, Belgias ja Hollandis. Ei ole praegu seesugust arenenud kapitalistlikku maad, kus ei oleks tõsiseid streigilahinguid, kus valitseks ettevõtjate poolt nii ihaldatud «klassirahu». Siinjuures on tähtis märkida, et ei kasva mitte ainult töötajate väljaastumiste arv, vaid laieneb ka nende rinne. Iseloomulik on asjaolu, et aastast aastasse suureneb nende streikide arv, mis lõpevad töötajate võiduga.

Seni kõnelesime proletariaadi majanduslikust võitlusest. Ometi võtab käesoleval ajal peaaegu iga tööliste majandusalane väljaastumine paratamatult poliitilise iseloomu. Prantsuse kaevurid näiteks alustavad streiki, nõudes palga tõstmist, töötingimuste parandamist jne. Kellele need nõudmised esitatakse? Riigile, sest see on natsionaliseeritud söetööstuse omanik. Reas väljaastumistes nõuavad kaevurid, et viidaks läbi reformid riikliku söetööstuse juhtimise alal, revideeritaks hindade süsteemi jne. Niihästi ühel kui teisel juhul puudutavad streikijate nõudmised otse ja vahetult valitsuse tegevust, tema poliitikat. Tundes oma kasvanud jõudu, nõuab tööliklass võimukalt, et tema õigused viidaks vastavusse tema kui otsustava loova jõu tegeliku seisundiga tootmises.

Laialt levib monopolismivastase natsionaliseerimise loosung. Sageli põimub see nõudmistega, et tootmise juhtimine rajataks demokraatlikele alustele ja et seataks sisse tööliste kontroll ettevõtjate tegevuse üle.

Selle kõrval esitab proletariaat üha sagedamini ka puhtpoliitilisi nõudmisi. Need puudutavad esmajärjekorras demokraatia probleeme, demokraatlike vabaduste säilitamist ning kindlustamist. Praegu toimub kapitalimaades

üle 60 protsendi kõigist streikidest poliitiliste loosungite all, seevastu 10 aastat tagasi ei olnud poliitilisi streike rohkem kui 40 protsenti streikide üldarvust.

Poliitiliste ja majanduslike nõudmiste põimumise tõttu avaldab töölisklassi streigivõitlus suurenevat mõju kõigile kapitalistliku ühiskonna elu külgedele. Ta ühineb töötajate ulatuslike demokraatlike liikumistega ja saab nende arenemist määravaks teguriks. Töölisklassi võitlus soodustab veelgi rahvahulkade aktiivseid väljaastumisi sõjaõhutajate vastu, rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise eest, rahu eest.

Mõistagi võitleb iga kapitalistliku maa proletariaat oma rahvusliku monopolistliku kapitali vastu. Oma olemuselt on see võitlus aga sügavalt internatsionaalne, kuna ta aitab edukamalt lahendada rahvusvahelise töölisliikumise üldisi ülesandeid.

3. Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste rahvuslik vabadusliikumine

Nagu juba märgitud, iseloomustab kapitalismi üldkriisi kolmandat etappi hiiglasliku ulatusega rahvuslik vabadusvõitlus, mida peavad imperialismi poolt rõhutatud rahvad paljudes Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maades. See võitlus on viinud imperialismi koloniaalsüsteemi hukkumisele.

Mida tähendab rahvuslik vabadusliikumine

Ekspluataatorlikule ühiskonnale, eriti kapitalismile, pole omane mitte ainult sotsiaalne, vaid ka rahvuslik orjastamine. Ühed rahvused, või täpsemalt nende valitsevad klassid, rõhuvad ja ekspluateerivad teisi, nõrgemaid rahvusi. *Rahvuslik vabadusliikumine on liikumine, mille on esile kutsunud rahvuslik rõhumine ja mis seab oma eesmärgiks saavutada selle likvideerimine.*

Kõige halvem ning julmem rahvusliku rõhumise liik on koloniaalne rõhumine. Võõramaine vallutaja paneb orjastatud maa üle maksma oma võimu ja valitseb seda maad

spetsiaalse administratsiooni abil. Hakatakse riisuma orjastatud maa rikkusi ja tema rahvast halastamatult ekspluateerima. Toome näiteks seda iseloomustava arvu. Üksnes ajavahemikus 1760—1850 pumpas Inglismaa Indiast tasuta välja kaugeltki mitte täielikel andmetel üle poole miljardi naelsterlingi. Suurelt osalt just nende rahade arvel oli mõeldav Inglise kapitalismi tõus.

Orjastatud rahvaste väärikus tallatakse jalgade alla ja nad kuulutatakse «mittetäisväärtuslikeks», «alamat liiki» rahvusteks.

Kolonisaatorid pidurdavad igati nende võimu all olevate maade majanduslikku arengut. Rahvusliku tööstuse tekkimine oleks ohtlik nende välismaiste monopolide kasumeile, kelle käes on vallutatud maade majandus ja turud. Pealegi kasvaksid siin sotsiaalsed jõud, nimelt töölisklass, samuti rahvuslik intelligents ja rahvuslik kodanlus, kes suudaksid heita väljakutse kolonisaatorite võimutsemisele.

Imperialism allutas üht või teist laadi koloniaalsele rõhumisele maakera elanikkonna tohutu enamiku. Ta lõi koloniaalsüsteemi, mis kujunes lõplikult välja XIX sajandi lõpuks — XX sajandi alguseks ja mis 1939. aastal haaras maid ligi poolteise miljardi elanikuga. Tänapäeval on seda raske ette kujutada, kuid alles veerand sajandit tagasi oli maailmas (sotsialistlikke maid arvestamata) ainult 11 Aasia ja Aafrika riiki (praegu on neid umbes 70). Seejuures sõltusid nad enamasti kõik imperiaalistidest. Sellises olukorras olid ka peaaegu kõik formaalselt iseseisvad Ladina-Ameerika maad.

Kõige suurem koloniaalriik oli Inglismaa. Briti impeerium laius viiel mandril. 1938. aastal moodustasid tema koloniaalvaldused üle 14 miljoni ruutkilomeetri ning tema asumaade ja sõltuvate riikide elanikkond 450 miljonit inimest. Seejuures ei ulatunud Inglismaa enese pindala isegi 250 000 ruutkilomeetrit, tema elanike arv aga oli vähem kui 40 miljonit. Peaaegu kaks kolmandikku maakera elanikkonnast, kümned ja kümned maad ei otsustanud mitte ise oma saatust, vaid seda tegid kolonisaatorid Londonis ja Pariisis, Brüsselis ja Roomas, Washingtonis ja Lissabonis.

Orjastatud rahvad ei leppinud kunagi oma olukorraga. Nad võitlesid mehiselt kolonisaatorite vastu. Seetõttu kestis niinimetatud India alistamine poolteist sajandit ja

Aafrika vallutamine peaaegu 100 aastat. Ent liiga eba-
võrdsed olid jõud tol ajal. Maailmas valitses jagamatult
kapitalism, sest veel ei olnud olemas sotsialistlikke riike;
tohtu suur oli kolonisaatorite sõjaline üleolek. Ka rõhu-
tud rahvaste eneste väljaastumised jäid esialgu stiihiliseks
ja hajutatuks. Koloniaalrežiim näis olevat vankumatu. Nii
kestis see kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolut-
sioonini.

**Kes võtavad osa
rahvuslikust
vabadus-
võitlusest**

Kolonisaatorite ikke raskust saavad endal
tunda — kuigi erineval määral — niihästi
proletariaat kui ka talurahvas, rahvuslik
kodanlus, linna väikekodanlus ja rahvus-
lik intelligents, teiste sõnadega — kõik või
peaaegu kõik orjastatud maade elanikkonna kihid. See
asjaolu määrab ära nende positsiooni ning õhutab neid
osa võtma rahvuslikust vabadusvõitlusest. Erandi moodus-
tavad ainult feodaalne suguharude ladvik, mõisnikud (neid
kasutavad kolonisaatorid kui oma tuge) ja osa kohalikust
kodanlusest, kes saab kasu välismaiste kompaniide tee-
nindamisest. Nagu kogemused näitavad, haarab mõnikord
siiski ka neid rühmi väiksemal või suuremal määral üldise
patriootilise tõusu laine.

Proletariaat on kõige otsustavam ja järjekindlam kolo-
niaalse rõhumise vastane, kõige püsivam rahvusliku vaba-
nemise eest võitleja. Ta ei pea silmas mingeid omakasu-
püüdlikke eesmärke, vaid väljendab kõige täielikumalt
kogu orjastatud maa rahva elulisi huvisid. Töölisklass
saab välismaiste kapitalistide poolt tunda julma eksplua-
teerimist ja rassilist rõhumist. Koloniaalrežiimi juures
näiteks makstakse aafriklasest töölise töö eest 20—25
korda vähem tasu kui eurooplase samasuguse töö eest.

Proletariaadi poliitiline kaal, tema võime mõjustada
maa ühiskondlikku arengut on tunduvalt suurem kui ta
erikaal elanikkonna hulgas. Peaaegu viiekümnel Aasia,
Aafrika ja Ladina-Ameerika maal on töölisklassil juba
oma kommunistlikud parteid, kes hoiavad kõrgel kolonia-
lismi- ja imperialismivastase võitluse lippu.

Kõik see määrab ära töölisklassi eesrindliku osa rahvus-
likus vabadusliikumises. Real juhtudel on proletariaat
suutnud asuda vabadusvõitlust juhtima.

Loomulikult avaldab orjastatud maade koloniaalseisund
ja sellest tingitud mahajäämus negatiivset mõju töölis-
klassi formeerumisele. Üldiselt on töölisklass väikesearvu-

line. Paljudes maades, eriti Aafrika mandril, on töölisklass vaevalt alles tekkima hakanud. Üle 80 protsendi proletaarlastest tegeleb siin põllumajanduses. Aafrikas on 250-miljonilise elanikkonna juures vähem kui 4 miljonit tööstustöölist. Suur osa proletaarlasi on laiali pillatud mööda väikeettevõtteid, mis sageli on käsitööstuslikku laadi ettevõtted. Paljudest töölistest ei saa kaadritöölisi. Töötanud mõned aastad linnas, lähevad nad tagasi maale põllutööd tegema.

Proletariaat on enam arenenud reas Aasia riikides ja Ladina-Ameerika maades. Siin on ta kujunenud juba kümneid aastaid ja paljudel juhtudel astub ta välja mõjuva ning organiseeritud üldrahvaliku jõuna. Ladina-Ameerikas on praegu umbes 25 miljonit tööstus- ja põllutöölist, Aasias ligi 60 miljonit. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni andmetel on mahajäänud maade tööstuses töötavate elanike arv viimase 25 aasta jooksul kasvanud 2,5-kordseks.

Talurahvas on rahvusliku vabadusliikumise kõige arvukam põhijõud ja proletariaadi peamine liitlane. See on loomulik. Talurahvas moodustab üle kahe kolmandiku asumaade ja sõltuvate riikide elanikkonnast ning ta on võimeline tõsisteks revolutsioonilisteks väljaastumisteks. Maa äravõtmine, koloniaalse administratsiooni väljapressimised ja omavoli, mõisnike ja liigkasuvõtjate võimutsemine külas — kõik see tõukab talupoegi vabadusliikumisest osa võtma.

Asumaade ja poolasumaade talurahval on oma nõrkused: poliitiline mahajäämus, peaaegu üldine kirjaoskamatuse, religioossed ja muud eelarvamused, hajutatuse ja kilustatus. Sellest hoolimata avaldab nimelt talupoegade positsioon otsustavat mõju rahvusliku vabadusvõitluse ulatusele. Kui talurahvas tõuseb võitlusele, muutub see võitlus oma olemuselt üldrahvalikuks. Talurahva ärkamine, tema massilised väljaastumised kolonisaatorite vastu on etendanud määratu suurt osa koloniaalrežiimide kukutamises. Sellest, kellega läheb kaasa talurahvas — kas töölisklassiga (seal aga, kus töölisklassi pole, revolutsioonilise intelligentsiga) või kodanlusega —, oleneb, kes rahvuslikku vabadusliikumist juhib, ning hilisemad tulemused.

Töölisklass ja kodanlus suhtuvad talurahvasse erinevalt. Proletariaat taotleb liitu talurahvaga ja näeb temas oma

seltsimeest — tööinimest, kes samuti kannatab julma ekspluateerimise all. Rahvuslik kodanlus aga püüab talurahva üle maksma panna oma võimu ja ära kasutada talurahvast oma huvides.

Rahvuslik kodanlus püüab laiendada oma majanduslikku ja poliitilist mõju ning rohkem rikastuda; ta tahab enda kätte saada vastava maa turgu. Ent igal sammul kohatab ta takistusi, nimelt välismaiste monopolide hävitavat konkurentsi ja koloniaalse administratsiooni otsest vastutöötamist. Selle tõttu peab kodanlus rahulduma ainult kasumite raasukestega, samal ajal kui põhilised kasumid lähevad välismaiste kapitalistide taskusse. Marokos näiteks kuulus iseseisvuse väljakuulutamise eelõhtul kohalikule kodanlusele vähem kui 5 protsenti kapitalistlike suurettevõtete aktivatest.

Rahvuslik kodanlus näeb väljapääsu koloniaalrežiimi likvideerimises, vabanemises välismaisest sõltuvusest ja rahvusriigi loomises, mõistagi niisuguse rahvusriigi loomises, kes hakkab teenima kodanluse huve ja tagab võimaluse oma rahvast takistamatult ekspluateerida. Just kõigepealt see asjaolu dikteeribki rahvusliku kodanluse osavõtu vabadusliikumisest ja tema püüde allutada see liikumine oma kitsastele klassieesmärkidele. Samal ajal saab rahvuslik kodanlus aru, et tema kavatsused käivad otse vastu rahva soovidele. Seepärast tunneb ta hirmu rahvahulkade aktiivsuse ees. Sageli on see hirm tugevam kui vaenulikkus võõramaise orjastaja vastu. Selle tõttu on kodanluse poliitiline käitumine vastuoluline. Ta püüab kolonisaatoreid välja tõrjuda, kuid sageli pidurdab rahvusliku vabadusliikumise arengut, kuna ta kardab, et see võib tema kontrolli alt ära minna. Kodanlus saab aru kolonisaatorite väljatõrjumise vajadusest ning ta võitleb imperialistide ja nende sisemise toe — feodaalse ja suguharulise reaktsiooni vastu, kuid samal ajal näeb ta nendes oma liitlasi rahvahulkade «liigse» aktiivsuse ja iseseisvuse vastu, rahva «ülemääraste» nõudmiste vastu ja laskub sageli kokkuleppele nende jõududega. Selline kahepalgelisus põhjustab rahvusliku kodanluse ebajärjekindlust, kõhklemisi ja argust imperialismi- ja kolonialismivastases võitluses.

Paljudes maades etendab aktiivset osa rahvuslikus vabadusliikumises *linna väikekodanlus*. See on küllalt arvukas asumaade ja poolasumaade elanikkonna kiht.

Väikekodanlus on seotud eraomandusega ja selle tõttu kaldub ta tihtilugu kodanluse poole. Teisest küljest võtab ta tavaliselt ise vahetult osa tööprotsessist ja tema materiaalne olukord ei erine palju linnakehvistu olukorrast. Kolonisaatorite ike, ekspluateerimine ja välismaiste kompaniide, samuti kohalike jõukate vaheltkauplejate laostav konkurents tõukavad linna väikekodanlust võitlusele rahvusliku vabanemise eest.

Kuigi *rahvuslik intelligents* enamikus asumaades ja sõltuvates riikides on väikesearvuline, on tema patriootlikel ringkondadel silmapaistev koht vabadusvõitluses. Haritlastest patrioodid reageerivad kolonisaatorite rassistlikule tegevusele eriti teravalt. Intelligentsi, sealhulgas sõjaväelaste keskelt on tulnud paljud juhtivad rahvusliku vabadusliikumise tegelased.

Niisugused on need sotsiaalsed jõud, kes võtavad osa rahvuslikust vabadusliikumisest. Reas orjastatud maades, kus proletariaat on juba kujunenud iseseisvaks klassijõuks, on ta võitluse juhtija. Paljudel juhtudel on võitluse juhtimise enda kätte haaranud rahvuslik kodanlus. Mõnedes maades aga, kus niihästi proletariaat kui ka kodanlus olid äärmiselt nõrgad, on võitluse etteotsa tõusnud niinimetatud revolutsiooniline demokraatia — revolutsioonilise intelligentsi esindajad.

Koloniaalsüsteemi kriis ja tema lagunemine

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon avas võidukate rahvusliku vabastuse revolutsioonide ajastu. Ent kulus 20—30 aastat, enne kui laia rindena hakkas arenema pealetung koloniaalimpeeriumidele. Selle

survel algas pärast Teist maailmasõda kiire *koloniaalsüsteemi lagunemine*.

Kaheteistkümne sõjajärgse aasta jooksul heitis endalt ahelad peaaegu kogu orjastatud Aasia. Järgmisel kümnendil sai kolonialismivastase aktiivse võitluse areeniks Aafrika. Praegu on ennast koloniaalsest ja poolkoloniaalsest orjusest lahti rebinud üle poolteise miljardi inimese, s. t. 95 protsenti orjastatud maade elanikkonnast.

Üle kolme ja poole sajandi kujunes Briti impeerium, kuid kahekümnest aastast oli küllalt, et sellest impeeriumist jäid järele üksnes riismed. Praegu on Inglise võimu all ainult umbes 3 protsenti tema endiste valduste elanikkonnast ja 10 protsenti territooriumist. 1966. aasta jaanuariks oli Prantsusmaa kaotanud 98,8 protsenti oma

impeeriumi pindalast ja 98 protsenti elanikkonnast; Holland vastavalt 98 protsenti ja 94,4 protsenti. Täielikult jäid oma koloniaalvaldustest ilma Belgia, Jaapan ja Itaalia.

Milles peituvad imperialismi koloniaalsüsteemi niivõrd kiire lagunemise põhjused? Neid põhjusi on mitu.

Esiteks on ennenägematult kasvanud sotsialismi võim- sus ja autoriteet, sotsialistliku maailmasüsteemi määratu suur revolutsioneeriv mõju. Sotsialistliku sõprusühenduse maad ei osuta rahvuslikule vabadusliikumisele mitte ainult tohutut otsest toetust, vaid ka oma olemasolu fak- tiga aheldavad nad imperialismi peamisi jõudusid ja tema sõjamasinat.

Teiseks on imperialism kandnud tõsiseid materiaalseid ja ideelis-poliitilisi kaotusi. Teine maailmasõda lõppes imperialismi kõige agressiivsemate rühmade purustami- sega ja enamiku võitnud kapitalistlike suurriikide tõsise nõrgenemisega. Järsult teravnes kapitalismi üldkriis, eel- kõige seoses sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimisega. Tõsiselt sai kannatada kodanliku ideoloogia prestiiž.

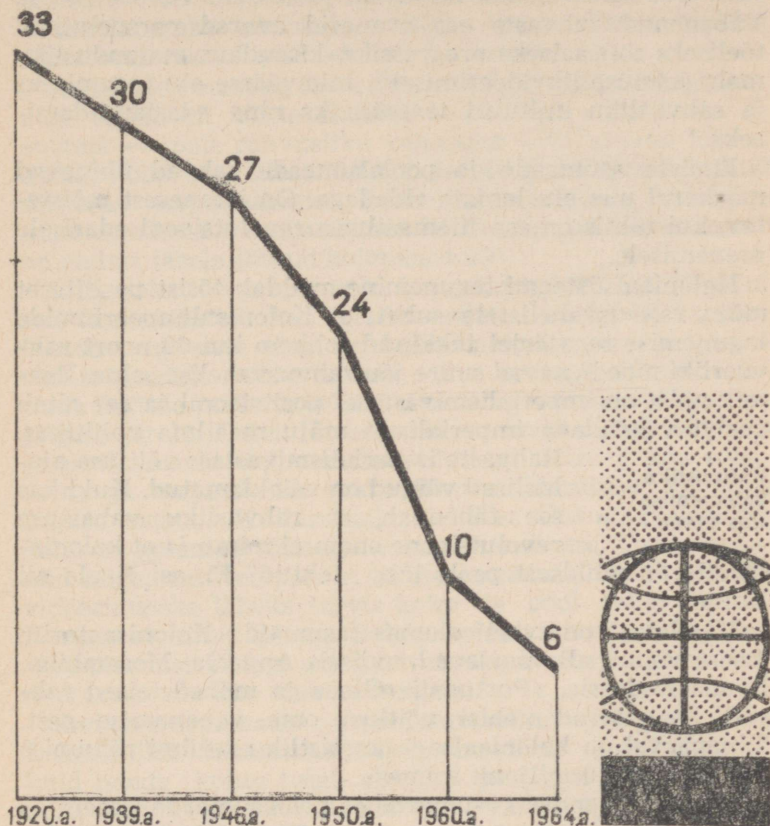
Kolmandaks võttis tohutu ulatuse imperialismi- ja kolo- nialismivastane liikumine, mis haaras kaasa orjastatud maade elanikkonna kõige laiemad kihid. Sõja-aastail rakendasid imperialistid asumaade materiaalsed ja inim- ressursid oma sõjaliste plaanide teenistusse ning intensii- vistasid nende ekspluateerimist. Kolonisaatorid pörkasid vastu orjastatud rahvaste suurenevat vastupanu. Sõja ajal kasvas paljudes asumaades ja poolasumaades tunduvalt töölisklass. Energiliselt tegutsesid kommunistlikud par- teid, kes aktiveerisid rahvuslikke revolutsioonilisi orga- nisatsioone.

Neljandaks tugevdasid kapitalistlike maade töölisklassi eesmised rühmad klassivõitlust imperialismi vastu tema keskustes. Nad astusid otsustavalt välja imperialistide koloniaalpoliitika vastu ning arendasid solidaarsust rah- vusliku vabaduse eest võitlejatega.

Viiendaks tihenesid sidemed rahvuslike vabadusliiku- miste vahel eri maades ning tugevnes imperialismi ja kolonialismi vastu võitlevate rahvaste solidaarsus.

Kuidas ka kodanlik propaganda on hoobelnud, nagu oleksid imperialistid «kinkinud» orjastatud rahvastele ise- seisvuse, on ajaloo faktid sellised, et rahvuslik iseseisvus kisti kolonisaatorite käest välja pikaajalise ja visa võitlu-

Koloniaal- ja sõltuvate maade pindala
(protsentides kogu maakera pindalast)

sega, maailma kõigi progressiivsete inimeste võitlusega, eeskätt aga orjastatud rahvaste eneste võitlusega.

Kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta nõupidamise avalduses öeldakse: «Koloniaalse orjuse süsteemi kokkuvarisemine rahvusliku vabadusliikumise survele on oma ajalooliselt tähtsusele teine nähtus pärast sotsialismi maailmasüsteemi tekkimist.» On tähtis silmas pidada, et see on kõigepealt sügav revolutsiooniline murrang poliitilise iseseisvuse saavutanud rahvaste eneste

elus. Rahvad said tagasi õiguse määrata ise oma maa saatust. See andis nende loovatele jõududele võimsa tõuke. Vabanenud rahvaste ees avanesid avarad perspektiivid tõeliseks sotsiaalseks progressiks, kisendava majandusliku mahajäämuse likvideerimiseks, inimväärsse elu tagamiseks ja rahvusliku kultuuri taassünniks ning edasiarendamiseks.

Endiste asumaade ja poolasumaade rahvad ühinevad maakeral uue elu loojate ridadega. On iseenesest mõistetav, kui tähtis on see ülemaailmse revolutsiooni edasisele arenemisele.

Koloniaalsüsteemi lagunemine avaldab tõsist positiivset mõju rahvusvahelistele suhetele. Koloniaalimpeeriumide lagunemise tagajärjel tekkinud rohkem kui 60 noort rahvusriiki moodustavad suure jõu rahvusvahelises elus. Enamik neist on imperialismivastasel positsioonil ja see aitab veelgi vähendada imperialismi mõju maailma poliitikas.

**Rahvusliku
vabanemise
uus etapp**

Rahvaste imperialismivastase võitluse ajaloolised võidud on vaieldamatud. Kuid kas see tähendab, et rahvusliku vabastuse revolutsioone enam ei toimu ja et kolonialismile on nüüdsest peale lõpp tehtud? Ei, asi ei ole nii lihtne.

Maailmas on veel olemas asumaids. Kolonisaatorite otsese võimu all vaevlevad endiselt Angoola, Mosambiigi, Lõuna-Rodeesia, «Portugali» Ginea ja mõned teised rahvad, kes peavad mehist võitlust oma vabanemise eest. Tänapäeval on koloniaalse ja rassistliku režiimi rõhumise all veel ligi 40 miljonit inimest.

Edasi. Rea endiste asumaade ja poolasumaade iseseisvus on jäänud suures osas formaalseks. Tõsi küll, siin on välja kuulutatud sõltumatus, on kaotatud koloniaalrežiim ja likvideeritud koloniaalne administratsioon; on välja viidud — kuigi kaugeltki mitte kõikjal — välismaised väed ning riigitiüri juurde on asunud sellesama päritolu ja nahavärviga inimesed, mis on põliselanikel. Ometi dikteerivad nendes maades poliitika suuna endiselt imperialistlikud jõud. Ainult nüüd tegutsevad nad kulisside taga. Kuid nende maade rahvad jätkavad võitlust, mis paljudel juhtudel on relvastatud võitlus, et likvideerida neokolonisaatorite rõhumine ja kõrvaldada võimu juurest imperialismisõbralikud marionetid. Kasvavad Kagu-Aasia maade patriootide löögid Ameerika kolonisaatorite ja

nende kannupoiste pihta. Inglise imperialismi ja selle teenrite vastu võitleb Lõuna-Araabia rahvas. Järjest ulatuslikumaks muutub võitlus imperialismisõbraliku diktatuuri vastu Ladina-Ameerika maades.

Ka nendes maades, kes on saavutanud poliitilise iseseisvuse tegelikult, mitte sõnades — selliseid maid aga on enamik —, pole rahvusliku vabastuse revolutsioon lahendanud kõiki oma ülesandeid, pole täielikult likvideerinud sõltuvust imperialismist. Poliitilise iseseisvuse kättevõitmine ei tähenda veel vabanemist rängast pärandist, mille on endast järele jätanud kolonisaatorid.

Imperialistide propaganda lemmikmotiiviks on targutused imperialistide kui tsiviliseerijate osast asumaades. Nende targutuste järgi on kolonisaatorid teinud orjastatud rahvastele suure heateo. Ent pruugib ainult pöörduda faktide poole ja sellest sõnadetegemisest ei jää enam jälgegi järele. Faktid kinnitavad, et kõiki endisi asumaid ja poolasumaid iseloomustab tihtilugu väga sügav sotsiaalne ja majanduslik mahajäämus. Hariduse andmine Inglise asumaa Kullaranniku (nüüdse Gaana) põliselanikele on koloniaalvõimude eneste tunnistuse järgi arenenud niisuguses tempos, et kirjaoskamatus täielikuks likvideerimiseks läheks tarvis kolm ja pool tuhat aastat. Kongos ei olnud pärast Belgia kolonisaatorite 60-aastast võimutsemist ühtegi arsti, advokaati, inseneri ega veterinaararsti kohalike elanike hulgast.

Endistes asumaades ja poolasumaades elab üle kahe kolmandiku mittesotsialistliku maailma elanikkonnast, kuid nende kohta tuleb ainult 5 protsenti terasetoodangust, 6 protsenti malmitoodangust, vähem kui 8 protsenti elektrienergia ning 10 protsenti jalatsite ja tekstiilitoodangust. Isegi põllumajandussaadusi toodetakse neis agraarmaades iga elaniku kohta mitu korda vähem kui industriaalriikides.

Orjastatud maade majanduse kohandasid imperialistid oma riikide vajaduste järgi. Need maad pidid andma metropolidele tööstuslikku ja põllumajanduslikku toorainet: naftat, rauamaaki, teemante, kulda, värviliste metallide maake, puuvilla, maapähklit, kakaoubet, kohvi, banaane ja apelsine. Sundspetsialiseerumise tagajärjeks oli üldiselt kõige ebardlikum olukord: iga maa oli vaid ühe-kahe produktiiliigi hankija. Nii moodustas 1961. aastal 70 protsenti Boliivia ekspordist tina, 87,9 protsenti

Libeeria ekspordist kautšuk ja rauamaak, 88 protsenti Gambia ekspordist maapähkel ja 67,3 protsenti Birma ekspordist riis.

Samal ajal veeti kõik või peaaegu kõik vajalikud, sealhulgas ka kõige lihtsamad tööstustooted sisse imperialistlikest riikidest.

Ent ka see pole veel kõik. Pärast seda, kui endised kolooniad on kätte võitnud poliitilise sõltumatuse, säilitavad imperialistid oma valitsevaid positsioone nende maade majanduses ja püüavad neid positsioone laiendada. Imperialistide käes on sageli otsustavad ja kõige tulutoovamad majandusharud: mäetööstuse, töötlemistööstuse ja kommunaalettevõtted, kindlustuskompaniid jne. Aastail 1950—1961 veeti majanduslikult nõrgalt arenenud maadest ainult kasumite ja protsentide näol välja üle 20 miljardi dollari.

Seega ei tähenda poliitilise sõltumatuse kättevõitmine kogu tema tohutu tähtsuse juures veel rahvusliku vabastuse revolutsiooni lõpulejõudmist. See revolutsioon astub uude etappi. Tema peamine eesmärk on *majanduslik vabanemine* imperialismist. Selle eesmärgi saavutamine kindlustab lõplikult iseseisvuse, mille endised orjastatud maad on kätte võitnud.

Kapitalismile või sotsialismile? Mida tähendab vabaneda imperialismist majanduslikult? See tähendab kõigepealt välja kiskuda imperialismi mõju majanduslikud juured, kätte võita majanduslik sõltumatus ja luua rahvuslik majandus. Edasi tähendab see luua eeldused selleks, et likvideerida vabanenud maade majanduse mahajäämus ja ühekülgne agraarseks toorainebaasiks spetsialiseerumine ning alustada tootlike jõudude tõsiselt arendamist. Lõpuks tähendab see luua omaenese rahvuslik kaader, kes oleks võimeline juhtima kõiki poliitilise, majandusliku ja vaimse elu alasid ning vastutama nende eest.

Et neid eesmäärke saavutada, on vaja välismaistelt monopolidelt ära võtta juhtivad positsioonid majanduses ning koondada need riikliku sektori kätte, sest ainult riiklik sektor suudab monopolidele kindlalt vastu seista ja olla rahvusliku majanduse loomise efektiivseks vahendiks; on vaja lahendada agraarküsimus talurahva huvides; vabastada ühiskondlik elu feodaalsete ja feodalismieelsete suhete kammitsaist; asuda rahvusliku tööstuse

arendamisele; luua rahvahariduse süsteem, mis avab hulkadele tee õppimisele ja kultuurile; rakendada abinõud ühiskondliku elu demokratiseerimiseks ja rahva elatus-taseme tõstmiseks; asuda rahvusvahelistes asjades kindlale imperialismivastasele seisukohale, et tagada soodsaid välispoliitilisi tingimusi iseseisvaks progressiivseks arenguks.

Kogu nende põhjalike ühiskondlike ja majanduslike ümberkujunduste summa moodustabki revolutsiooni üld-demokraatliku programmi revolutsiooni uuel arenemis-etapil.

Tekib siiski küsimus, kuidas neid probleeme lahendada ja missugust suunda valida: kas minna kapitalismi teed mööda või heita ta kõrvale? Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni, kui kapitalism sammus tõusuteed ja valitses maailmas jagamatult, ei tekkinud ega saanudki niisugust küsimust tekkida. Nendele maadele, kes olid saavutanud rahvusliku iseseisvuse ja saanud võimaluse ise oma saatust määrata, oli tollal avatud ainult üks tee — kapitalistlik tee. Tänapäeval on võimalik ka teine arenemisliin — sotsialismi suunas. Rahvusliku vabastuse revolutsiooni uuel etapil selgubki, missugune nendest kahest tendentsist saavutab ülekaalu.

Kommunistlike ja töölisparteide 1960. aasta nõupidamise avalduses rõhutatakse, et endiste asumaade ja pool-asumaade rahvaste ette kerkib pärast poliitilise iseseisvuse kättevõitmist keskse probleemina edasise arengu-tee küsimus. Möödunud aastatel hakkas selgesti avalduma vastandlike suundade võitlus selles küsimuses. Kuigi see võitlus on pikaajaline, on juba nüüd selle võitluse käigust olenevalt tulnud vabanenud maade hulgas ilmsiks tõsised erinevused. Praegu võib eristada vähemalt kolme vabanenud maade rühma: maad, kes hülgavad kapitalismi tee, kuulutavad oma eesmärgiks sotsialismi ehitamise ning teostavad ühiskonna sügavaid kapitalismivastaseid ümberkujundusi; maad, kelle areng kulgeb kapitalistlikku teed mööda; ja lõpuks maad, kes on teatud mõttes vahepealses seisundis: kuigi majanduse stiihiline arenemine kallutab neid kapitalismi teele, on olukord neis maades äärmiselt ebamäärane; ühiskondlike protsesside klassimõte ja -iseloome, samuti sotsiaalne kihistumine ei ole veel kristalliseerunud.

Nagu näitavad kogemused, ohustab kapitalistlik arengu-

tee endiste asumaade ja poolasumaade majandusliku vabanemise perspektiive, pidurdab nende maade ülesamist ühiskondlikust ja majanduslikust mahajäämusest ning tekitab veel sügavamaid ja teravamaid vastuolusid. Seda teed minevates maades on imperialistlikel monopolidel nende endised või isegi tugevamad positsioonid ja üha laiem on nende koostöö rahvusliku kodanlusega. Kuigi feodaalsed ja feodalismieelsed suhted on piiratud, püsib nende jõud ühel või teisel määral. Talurahvas lülitatakse uude sõltuvussüsteemi — nüüd juba sõltuvusse kasvavast külakodanlusest, kulaklusest. Saavutatakse mõningat edu tööstuse arendamisel. Kuid valitsev kodanlus ei suuda tagada tõsist majanduslikku tõusu ega asuda laiahaardeliselt rahvusliku majanduse loomisele. Tähtis on siinjuures märkida, et nendes maades, kus on juurdunud kapitalism, on niigi madal majandusliku arengu tempo viimastel aastatel veelgi langenud. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni andmeil läheb näiteks Indiale tema praeguse arengutempo juures tarvis umbes 140 aastat, et jõuda Jaapani tänapäevasele tasemele.

Millest see siis tuleb? See tuleb eelkõige sellest, et kapitalismi areng noortes rahvusriikides suurendab sõltuvust maailma kapitalistlikust majandusest, kus vabanenud maad on käsualuse olukorras. Niihästi selles majanduses endas kujunenud suhted — seal valitseb tugev nõrga üle — kui ka kapitalistlike monopolide aktiivne tegevus süvendavad vabanenud maade sõltuvusolukorda veelgi. Seejuures on nendes riikides praktiliselt suletud tähtsad teed, mida kapitalism omaenese tõusuks kasutas, nimelt sõjad, maksud võidetud maadelt ja eriti koloniaalne riisumine.

Edasi. Vabanenud maade peamine sotsiaalne jõud, kes on huvitatud kapitalistlikust arenemisest, on rahvuslik kodanlus. Kuid see on veel äärmiselt nõrk. Pealegi on rahvuslik kodanlus oma kahepalgelisuse tõttu kõikuv ning ebajärjekindel ja eelistab sageli imperialistlike monopolidega ja feodaalsete ringkondadega koos töötada, mitte aga nende vastu välja astuda.

Mõistagi pole kapitalismi arenguvõimalused vabanenud maades ja rahvusliku kapitali võimalused sugugi ühesugused. Kapitalistlike suhete juurutamine ning kohalike ekspluaatorite toetamine on juba saanud kogu maailma kapitalismi esmajärguliseks südameasjaks. Selles

seisab vabanenud maadele antava imperialistliku «abi» tähtsamaid klassifunktsioone. Abi enese iseloom ja tingimused annavad harilikult tunnistust sellest, et kõne all on kapitali stimuleerimine, kusjuures see kapital jääb imperialistlike suurriikide üldise kontrolli alla.

Maailma kapitalistlik majandussüsteem nõuab vabanenud maadelt mitmesuguseid teid kaudu endiselt sisse miljarditesse ulatuvaid summasid. Toimides sageli vastupidi oma valitsuste ametlikule kursile, peavad imperialistlikud monopolid halastamatut konkurentsivõitlust kohalike ettevõtete vastu ning toetavad monopolidega seotud konservatiivseid rühmi, kes avaldavad vastupanu kodanlike reformide läbiviimisel. Neid rühmi kaldub toetama ka osa imperialismi valitsevaid ringkondi oma poliitilise reaktsioonilisuse tõttu või selle tõttu, et puuduvad teised jõud, kellele imperialistidel oleks võimalik «toetuda».

Tuleb silmas pidada ka asjaolu, et vabastada endisi asumaid ja poolasumaid sügava mahajäämuse ja viletsuse pihtide vahelt on väga raske ülesanne. Et seda ülesannet lahendada, on tarvis rahvahulkade tugevat toetust, nende entusiasmi ja vabatahtlikku valmisolekut anda kõik jõud selle ürituse heaks. Muide, vabanenud maade kapitalistliku arenguteega kaasneb töötajate kannatuste ja puuduse teravnemine, kusjuures kodanlik ladvik samal ajal kiiresti ja jultunult rikastub. Käib pealetung elementaarsele demokraatlikele vabadustele — valitsevad grupid püüavad rahvahulkade rahulolematust maha suruda. Nagu elu näitab, kätkeb kapitalistlik arengutee endas rahvusvaheliste konfliktide tekkimist ja teravnemist. Nende konfliktide aluseks on reaktsioonilise natsionalismi kasv. Mõnedes piirkondades muutub natsionalism üha ohtlikumaks kolonialismivastase liikumise «kõrvalproduktiks».

Iseenesestki mõista hülgavad kõik progressiivsed, revolutsioonilised patriootlikud jõud kapitalistliku tee ja astuvad välja rahvusliku vabastuse revolutsiooni lõpuleviimise eest, sotsialismile viiva arengu eest. Nende seisukoht leiab rahvahulkades üha suuremat toetust.

Olenevalt ühiskondlike suhete iseloomust ja konkreetsetest tingimustest ühtedes või teistes endistes asumaades või poolasumaades võivad sotsialismile ülemineku teed olla mitmesugused. Tänapäeva tingimustes on paljudel

või koguni enamikul vabanenud maadel võimalik valida mittekapitalistlik arengutee.

K. Marx, F. Engels ja V. I. Lenin märkisid, et kapitalismilt sotsialismile üleminekul ülemaailmses mastaabis ei pea mahajäänud maad kohustuslikult läbi tegema kapitalistlikku arenemisstaadiumi. Kui neid toetavad võitnud proletariaadi riigid, võivad nad sotsialismile üle minna kapitalismi *vahele jättes*.

Muidugi on selline tee sotsialismile suuresti omapärane. Tarvitseb ainult ütelda, et sellel teel likvideeritakse feodaalsete ja teiste kapitalismieelsete ekspluateerimisvormide jäljed; luuakse tõeliselt rahvuslik majandus ja tänapäeva tootlikud jõud tööstuses ning põllumajanduses; kujuneb rahvus; formeerub töölisklass ja kasvab tema tähtsus ühiskonna elus; tugevnevad teadusliku sotsialismi positsioonid; kasvatatakse rahvusliku intelligentsi kaader. Teiste sõnadega — tehakse ära ka see ajalooline töö, mis praegustes imperialistlikes riikides tehti kapitalismi perioodil.

Kõige selle tõttu on mittekapitalistlikule teele iseloomulik demokraatlike ülesannete suur erikaal. Nende ülesannete lahendamine moodustab mittekapitalistliku tee esimese etapi põhisisu ja seda etappi võib nimetada demokraatlikuks etapiks. Muidugi on jutt eri laadi demokratsismist, sest tal pole mitte ainult imperialismi- ja feodalismivastane, vaid ka kapitalismivastane suunitlus. Ta ei tekita kapitalismi, vaid vastupidi, tõkestab sellele tee. Demokraatlik etapp valmistab ette ülemineku järgmisele, veel kõrgemale arenemisetapile, kus lahendatakse peamiselt sotsialismi ülesandeid. Mõistagi on mittekapitalistlikule teele üleminekuks vaja võimu, mis väljendab töötajate huvisid ja muudab ühiskondlikud suhted nendele huvidele vastavaks. Mittekapitalistliku arengu käigus muutub ka see võim ise: kõrvalekaldumatult kasvab temas kujuneva töölisklassi mõju.

Mittekapitalistlikku teed mööda läksid sotsialismile Nõukogude Kesk-Aasia ja Mongoolia Rahvavabariik. Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimine ja imperialismi nõrgenemine loovad eriti soodsad rahvusvahelised tingimused endiste asumaade ja poolasumaade mittekapitalistlikuks arenemiseks.

Nagu märgiti NLKP Keskkomitee aruandes partei XXIII kongressile, oli viimaste aastate tähtsaks sündmu-

seks mitme vabanenud maa asumine progressiivse sotsiaalse arengu teele. Seega leidis praktikas kinnitust kommunistlike ja töölisparteide esindajate Moskva 1960. aasta nõupidamise seisukoht: rahvahulgald «veenduvad, et põlise mahajäämuse likvideerimise ja nende elutingimuste parandamise parimaks teeks on mittekapitalistliku arenemise tee». Araabia Ühinenud Vabariigis, Malis, Gineas, (Brazzaville'i) Kongos ja teistes maades, kes on valinud mittekapitalistliku arenemistee, on toimunud tõsised sotsiaalsed ja majanduslikud ümberkujundused.

Araabia Ühinenud Vabariigis näiteks on täielikult nationaliseeritud välismaiste monopolide omand; riigi käes on 75 protsenti maa tööstusest.

Paljudes vabanenud maades viiakse läbi agraarreformid, asutatakse riiklikke ja kooperatiivmajandeid, seatakse sisse progressiivne ühiskondlik ja tööseadusandlus, suurendatakse eeldusi töörahva poliitilise mõju tõhustamiseks.

Maad, kes on võtnud kursi sotsialismile, teostavad aktiivset imperialismivastast välispoliitikat ja toetavad rõhutatud rahvaste vabadusliikumist; nad on sõbralikes suhetes sotsialistlike riikidega ja toetuvad viimastele oma võitluses iseseisva ja progressiivse arengu eest. Revolutsioonilis-demokraatlikud parteid arendavad sidemeid Nõukogude Liidu Kommunistliku Parteiga ja teiste marksistlik-leninlike parteidega.

On täiesti mõistetav, et endiste asumaade ja poolasumaade mittekapitalistlik arenemine on keerukas ja raske protsess. Revolutsioonilise võimu ja progressiivsete jõudude ees ei seisa ainult vajadus põhjalikult muuta olemasolevaid omandussuhteid ja ühiskonna vaimset elu. Neil tuleb ära teha ka tohutu töö tootlike jõudude loomisel ja arendamisel ning püüda ühtaegu parandada töötajate olukorda. Nende ülesannete lahendamisel põrkavad noored riigid tõsiste majanduslike raskuste vastu.

Nagu iga revolutsiooniga, nii kaasneb ka mittekapitalistliku arenemisprotsessiga terav klassivõitlus. Imperialism ja kohalik reaktsioon ei loobu mõttest need maad kapitalismi teele tagasi pöörata; nad püüavad kompromiteerida riigi kapitalismivastaseid abinõusid ja tõestada, et riigi vahelesegamine majandusellu «ei olewat efektiivne». Vaenulikud jõud tekitavad majanduslikke raskusi

ja püüavad sellega esile kutsuda rahvahulkade rahulolematust. Võitluses revolutsioonilise võimu vastu kasutab reaktsioon ulatuslikult töötajate õige laiade kihtide praegu veel madalat poliitilise teadlikkuse taset, suguharuvaenu ning religioosseid ja natsionalistlikke eelarvamusi. Lõpuks on reaktsioonilised ringkonnad valmis ka relvi haarama. Seejuures loodavad nad sageli imperialismisõbralikele elementidele armees, kuna armeed kui kõige organiseeritum jõud etendavad vabanenud maades eriti tähtsat osa.

Sellest hoolimata näitavad kogemused, et kui rasked sotsiaalse progressi ülesanded vabanenud maades ka ei oleks, võib neid edukalt lahendada, kui nende teostamisele mobiliseeritakse rahvahulgad ning kui demokraatlikud ja revolutsioonilised jõud on ühtsed. Suur tähtsus on seejuures kommunistidel, kes sammuvad kõikide sotsialismi pooldajate avangardis.

Nagu rõhutati NLKP Keskkomitee aruandes partei XXIII kongressile, on kommunistid «ennastsalgavad võitlejad imperialismi vastu ja rahva huvide eest. Kus seda unustatakse ja kommuniste isegi taga kiusatakse, seal tekitatakse kahtlemata kahju rahvusliku sõltumatuse ja vabaduse kindlustamisele». Kommunistid on relvastatud marksistlik-leninliku ideoloogiaga ja näevad hästi vabadusliikumise arenemisteid. Endiste asumaade ja poolasumaade progressiivsed jõud võivad kasutada ülemaailmse vabadusliikumise ning sotsialistlike riikide kogemusi. Need kogemused on kehastunud teadusliku sotsialismi teoorias, sotsialistlike maade praktilistes saavutustes ning nende maade majandusliku, ühiskondliku, riikliku ja parteielu organiseerimise vormides.

**Imperialism
jääb peamiseks
vaenlaseks**

Nagu varemgi avaldab imperialism rahvuslikule vabadusliikumisele ägedat vastupanu. Imperialism jääb Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste peamiseks vaenlaseks. Võim sadade miljonite inimeste üle, tohutute rikkuste üle, laialdaste sõjalis-strateegiliste platsdarmide üle — see kõik libiseb ära imperialistide käest, ja nad ei taha sellega leppida.

Imperialistid klammerduvad igati oma allesjäänud kolooniate külge. Nad püüavad kinni hoida oma säilinud positsioonidest, kuid vähimagi võimaluse korral lähevad üle vasturünnakutele ja kipuvad kallale rahvaste juba saavutatud võitudele. Imperialistid ei taha arvestada

nende maade poliitilist iseseisvust, kus koloniaalrežiim on likvideeritud. Nad püüavad seda iseseisvust muuta mingiks fassaadiks, mille varjus võiksid kolonisaatorid edasi peremehetseda. Selle eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kõiki kolonialismi tavalisi vahendeid, nagu seda on oma käsilaste võimuleupitamine ja mittevõrdõiguslike lepingute pealesurumine, sõjaline okupatsioon ja riigipöörded, äraostmine, väljapressimine ja petmine, progressiivsete liidrite tapmine, suguharuvaen, rahvustevaheliste lahkkelide ja usutülide õhutamine.

Kolonisaatorid ei peatu ka relvastatud agressiooni ees. Ameerika imperialism peab kuritegelikku sõda Indo-Hiinas. Inglise relvastatud jõud peavad röövsõda Lõuna-Araabia rahva vastu.

Kui imperialistid ainult saaksid, orjastaksid nad tule ja mõõgaga tingimata kõik Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika võitlevad rahvad. Kuid asi on selles, et kaasaegse rahvusvahelise olukorra juures ei ole võimalik välja minna üksnes või peamiselt sellele, et otseselt sõjaga rahvaste vabadus maha suruda.

Imperialistid otsivad uusi teid ja vahendeid; nad on sunnitud manööverdama ning järeleandmisi tegema. Neid tõukab sellele ka teine asjaolu. Kahe maailmasüsteemi olemasolu ja nende võitluse tingimustes on imperialismi üheks peamiseks ülesandeks säilitada maailma kapitalismi orbiidis endised asumaad ja poolasumaad. Seepärast ei pea imperialistlikud riigid nüüd vabanenud maadega suhtlemisel silmas mitte ainult otsest majanduslikku ja poliitilist kasu, vaid ka oma ülemaailmse strateegia huvisid, püüet takistada nende maade üleminekut sotsiaalse progressi teele. Nende mitmekesiste uute meetodite süsteemi, mida imperialism on rakendanud vabanenud maade alluvusolukorras hoidmiseks, nimetatakse neokolonialismiks.

Tänapäeva kolonialismi peamiseks kantsiks on Ameerika Ühendriikide imperialism. Nimelt Ameerika imperialistid teostavad neokolonialismi poliitikat kogu endise koloniaal- ja poolkoloniaalmaailma ulatuses. Kõikjal, kus kolonisaatorid püüavad rahvuslikku vabadusliikumist maha suruda ja takistada vabanenud maade iseseisvat arenemist, on näha Ameerika Ühendriikide imperialismi kätt. Nimelt Ameerika imperialismil lasub vastutus verise sõja eest, mis käib tänapäeval Indo-Hiinas. Nimelt Ameerika imperialism oli Dominikaani Vabariigi rahva vabaduse läm-

taja. Kõige laialdasem sõjaliste baaside — kolonialismi eelpostide võrk Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika maa-
des on Ameerika baaside võrk. Kõige suuremad välismai-
sed väekoondised võõrastel territooriumidel on Ameerika
väed. Ameerika Ühendriikide sõjalaevad hoiavad oma
kahurisihiku all noori suveräänseid riike. Ei keegi muu
kui Ameerika militaristlik kildkond lõi spetsiaalsed väe-
osad karistusoperatsioonideks rahvaste vastu, kes on tõus-
nud võitlusele oma vabanemise eest.

Ameerika imperialistide armastatuim viis on teostada
koloniaalpoliitikat, kuid varjata seda demokraatlike fraa-
sidega ja võtta sealjuures antikolonialismi eest võitlejate
poos.

Ameerika propaganda väidab, nagu ei oleks Ameerika
Ühendriigid koloniaalriik. Tegelikult on ta ainuke riik, kes
koloniaalimpeeriumide lagunemisel anastas võõrad maad
ja surus nende rahvastele peale oma võimu. Ilma Amee-
rika Ühendriikide toetuseta oleksid ammu kokku varise-
nud viimased koloniaalrežiimid Aafrikas ja teistes maa-
kera piirkondades. Orjanduslikus sõltuvuses Ameerika
imperialismist on paljud formaalselt suveräänsed Ladina-
Ameerika riigid. Ühendriikide Esindajatekoda oma spet-
siaalses resolutsioonis otse deklareeris Ameerika Ühend-
riikide «õigust» relvastatud vahelesegamisele läänepool-
kera maade siseasjadesse.

Neokolonialismi poliitikat teostavad ka Inglismaa,
Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Jaapan ja teised imperia-
listlikud riigid.

**Ustavad sõbrad
ja liitlased**

Tänapäeva rahvuslikul vabadusliikumisel
ei tule imperialismi vastu võidelda
üksinda. Teda toetab sotsialistlik maailma-
süsteem ja selles on tema suur eelis. Maailma sotsialismi
toetus — see on põhilisi allikaid, kust pärineb rahvusliku
vabadusliikumise järsult kasvanud jõud ning tema võime
imperialismile edukalt vastu panna. Ilma selle toetuseta
ei oleks Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvastel
olnud võimalik koloniaalsüsteemi purustada. Ilma selle
toetuseta poleks neile avanenud reaalne võimalus vaba-
neda imperialismist majanduslikult ja ise valida endale
edasise arengu tee. Mõistagi on rahvusliku vabadusliiku-
mise toetamine sotsialistlike riikide poolt seda efektiivsem,
mida tihedam ja kooskõlastatum on nende tegevus.

Millest on tingitud, et Nõukogude Liit ja teised sotsia-

listlikud riigid on Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste ustavad sõbrad ja liitlased? Seda tingivad sotsialistliku ideoloogia põhimõtted, meie ühiskonnakorra sotsialistlik iseloom ja sellest kõigest tulenevad imperialismivastased huvid. Kogu Nõukogude riigi elu, tema sise- ja välispoliitika rajaneb sotsialistlikel alustel. Sotsialistlik ideoloogia on leppimatult vaenulik igasugusele klassi- ja rahvuslikule rõhumisele.

Kuidas toetavad sotsialistlikud riigid rahvuslikku vabadusliikumist?

Esiteks annavad sotsialistlikud riigid igakülgset reaalselt abi nende maade rahvastele, kes pole veel saavutanud poliitilist vabanemist ja võitlevad koloniaalrežiimi vastu, imperialistide poolt pealesurutud marionetliku diktatuuri vastu.

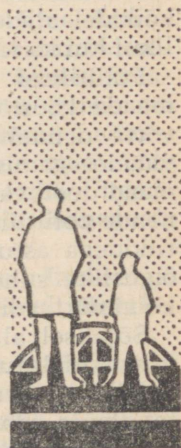
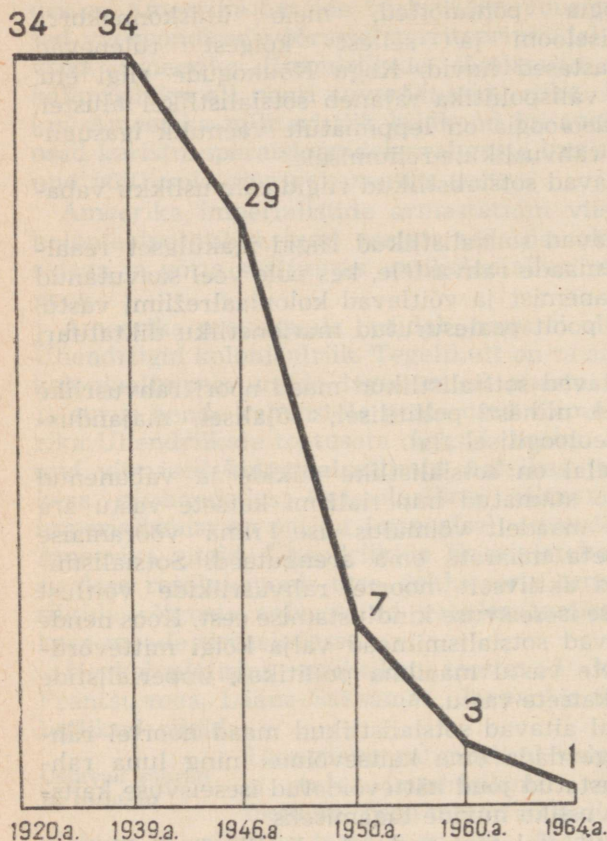
Teiseks toetavad sotsialistlikud maad noori rahvusriike kõikidel aladel, niihästi poliitilisel, sõjalisel, majanduslikul kui ka ideoloogilisel alal.

Poliitilisel alal on sotsialistlike riikide ja vabanenud maade koostöö suunatud imperialismi katsete vastu ära võtta nendelt maadelt võimalus ise, ilma võõramaise vahelesegamiseta määrata oma arenguteed. Sotsialismi-maad toetavad aktiivselt noorte rahvusriikide võitlust nende poliitilise iseseisvuse kindlustamise eest. Koos nende riikidega astuvad sotsialismimaad välja kõigi mittevõrdõiguslike suhete vastu maailma poliitikas, imperialistide kõigi diktaadikatsete vastu.

Sõjalisel alal aitavad sotsialistlikud maad noortel rahvusriikidel tugevdada oma kaitsevõimet ning luua rahvuslikud relvastatud jõud kättevõidetud iseseisvuse kaitsmiseks ja rahvuslike huvide tagamiseks.

Majanduslikul alal toetavad sotsialistlikud riigid igati endiste asumaade ja poolasumaade võitlust, et likvideerida nende sõltuvus imperialismist. Nad annavad neile maadele otsest majanduslikku ja tehnilist abi. Sotsialistlikud riigid aitavad ette valmistada inseneride, tehnikute ja kvalifitseeritud tööliste rahvuslikku kaadrit, aitavad arendada teadust, kultuuri ja tervishoidu. Nõukogude Liidu kaasabil on arenevates maades ehitatud või ehitamisel üle saja kultuuriasutuse (instituudid, tehnikumid, keskkoolid, õppekeskused); ligi 40 nendest asutustest juba töötavad.

Majanduslik koostöö sotsialistlike riikidega avaldab väga suurt mõju arenevate maade suhetele imperialistlike riiki-

kidega: kapitalistlikud riigid on sageli sunnitud tegema tõsiseid järeleandmisi. Tänapäeva tingimustes etendab seesugune sotsialismimaade kaudne abi väga tähtsat osa.

Ideoloogilisel alal aitavad sotsialistlikud riigid patriootlikel jõududel võidelda imperialistide poolt läbiviidava vabanenud maade «vaimse vallutamise» kampaania vastu. Sotsialistlike riikide kaasabi kaadri ettevalmistamisel ja hariduse edendamisel aitab edukamalt teostada kultuuri-revolutsiooni nendes maades.

Meie suhted noorte rahvusriikidega on rajatud täielikule võrdõiguslikkusele ja vastastikkusele austamisele. Meile on täiesti võõrad igasugused katsed ette kirjutada oma tahet, peale suruda oma ideoloogiat või oma ühiskonnakorda. Eriti tihedad ja sõbralikud sidemed on loodud sotsialistlike riikide ja nende maade vahel, kes on läinud põhjalike ühiskondlike ja majanduslike ümberkujunduste rada ja valinud endale mittekapitalistliku arenemistee.

Mõistagi osutab rahvuslik vabadusliikumine omakorda tõsist toetust Nõukogude Liidule ja kogu ülemaailmsele sotsialismile. Ta õõnestab imperialismi majanduslikke, poliitilisi ja ideelisi positsioone ulatuslikes maakera piirkondades. NLKP Keskkomitee aruandes partei XXIII kongressile rõhutati: «Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei näeb oma internatsionaalset kohust selles, et ka edaspidi teha kõik võitluse toetuseks, mida rahvad peavad koloniaalsest ja neokoloniaalsest rõhumisest lõpliku vabanemise eest.»

4. Kommunism — meie ajastu lipp

Inimkonna ajaloos on väga palju püsiva tähtsusega sündmusi.

Kuid kõigi minevikusündmuste hulgas kuulub ühele eriline koht. See sündmus on meie maal toimunud Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mille 50. aastapäeva tähistas 1967. aastal kogu töötav inimkond.

Läbi sajandite jõudis inimene aste-astmelt rasket võitlusteed mööda oma ihaldatud ideaalide teostamiseni. Nende ideaalide hulgas on alati esikohal olnud vaba töö, rahvaste vendlus ja rahu. Oktoobri hindamatu saavutus seisab selles, et ta kehastas endas kõiki neid ideaale ja pani aluse nende praktilisele elluviimisele.

Karl Marx märkis omal ajal, et kogu sotsialismieelne ajalugu on vaid inimkonna eelajalugu. Inimkonna tõeline ajalugu, ütles ta, võib alata alles siis, kui rahvahulgad saavad oma saatuse peremeheks. Meie rahva osaks langes tähtis ja raske privileeg — avada inimkonna tõeline aja-

lugu ning rajada kõigile rahvastele ja riikidele tee kommunistlikku tulevikku.

Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheline ja kõike haarav iseloom ilmnes täiel määral selles ainulaadses mõjus, mida ta avaldas kogu maailma saatusele. Ei ole maad ega ole inimese elusfääri, mis ei tunneks Oktoobri mõju. Ja sealjuures — see on väga oluline — pole tegemist ühekordse mõjustusega.

Ei, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni mõju ühiskonna arengule kasvab pidevalt. Meie revolutsiooni 50. aastapäeva haripunktilt näeme praegu Oktoobrirevolutsiooni kui maailma ajaloo pöördepunkti tähtsust kogu selle suuruses.

**Kindel tee on
sotsialismi tee**

Kui palju vaeva nägid kodanlikud ideoloogid esimestel aastakümnetel pärast Oktoobrit, et tõestada, nagu oleks revolutsiooni võit meie maal «ajaloo juhuslik siksak», mis ei saa enam korduda! Ja kui haledad näevad need «teoreetikud» välja täna, möödunud poole sajandi õppetundide valguses!

Vaatleme vana maailmakaarti. Tohutud territooriumid on värvitud imperialistlike riikide värvi. Aasia ja Aafrika — need on Londoni ja Pariisi, Berliini ja Brüsseli imperialistide koloniaalreservuaarid... Nüüd aga heidame pilgu praegusele kaardile. Veerandi maismaast võtavad enda alla sotsialistliku süsteemi riigid. Neid on niihästi Euroopas kui ka Aasias ja Ameerikas. Koloniaalterritooriumid on tänapäeval nagu väikesed saarekesed, mis kaovad peamiselt viimasel aastakümnel sündinud sõltumatute, iseseisvate riikide ookeani... Maailm on muutunud ja muutub ka edaspidi. Ta liigub kindlalt sotsialismi poole. See suur liikumine on ühiskonna arenemise seaduspärasus.

Tänapäeval ei riski kodanluse ideoloogid enam korrata oma vanu väljamõeldisi, nagu oleks sotsialismi võit meie maal «juhuslik». Tänapäeval liigub nende mõte teist kanalit mööda. Nad püüavad tõestada, et muidugi jõuab inimkond välja mingile uuele ühiskonnakorrale, kuid see kord ei olevat ei sotsialism ega kapitalism, vaid mingi kolmas, vahepealne kord. Selle kohta on olemas kõige mitmekesisemaid teooriaid. Ühed teooriad kõnelevad, et sotsialism ja kapitalism nagu lähenevat teineteisele ja lõppude lõpuks sulavat üheks tervikuks. Teised väidavad, et kapi-

talism kujuneb iseenesest ja automaatselt ümber ning muutub sotsialismiks. Kolmandad räägivad pikalt-laialt sellest, et sotsialism nagu muutuvat ja kohanevat kapitalismiga. Kuid kõigis neis arutlustes ei ole kübetki tõtt.

Möödunud 50 aastat on veenvalt näidanud, kui sügavalt vastandlikud on sotsialism ja kapitalism — need kaks tootmisviisi, kaks sotsiaalse korralduse süsteemi. Sotsialism näitas inimkonnale, kuidas uuele teele asunud riigid tõusevad enneolematult kiiresti mahajäämusest tänapäeva tsivilisatsiooni tippudele. Sotsialism tagas tõelise demokraatia ja rahvaste sõpruse. Sotsialism kinnitas meie plaanidele kindlalt rahupoliitika lipu; just tänu sotsialismile aeti nurja mitmed agressorite avantüürid ja summutati kogu inimkonnale ohtlikud konfliktid.

Ent millega võib kiidelda kapitalism? Tema arvel on sellesama 50 aasta jooksul töörahvahulkade ekspluateerimise suurenemine ja mitmed väga sügavad majanduskriisid, mis vapustasid kogu kapitalistlike riikide majanduselu. Tema arvel on fašism, mis püüdis inimkonda keskaja pimedusse tõugata. Tema arvel on kaks maailmasõda, mis tõid inimkonnale loendamatu hädasid ja kannatusi, ning sõna otseses mõttes kümneid nõndanimetatud väikesi või kohalikke koloniaalsõdu, mille käigus hukkus miljoneid täiesti süütuid inimesi.

Määratu kuristik vabade inimeste korra — sotsialismi ja ekspluateerimise ning rõhumise maailma — kapitalismi vahel ei vähene, vaid suureneb. Vaieldamatult jõuab inimkond sotsialismile kogu maailmas. Kuid see saab teoks pärast kapitalismi revolutsioonilist hävitamist ning uue ühiskonnakorra — sotsialismi ja kommunismi kehtestamist.

Põhjalikud muutused tänapäeva ühiskonnas on ühiskonna objektiivsete arenemisseaduste toimimise tulemus. Kuid need seadused ei toimi automaatselt. Nad tulevad ilmsiks inimeste, rahvahulkade aktiivse teadliku tegevuse käigus.

Meie ajastu silmapaistev iseärasus seisabki selles, et rahvahulgad on praegu pidevas liikumises ning võtavad aktiivselt osa võitlusest uue elu eest. Alles pool sajandit tagasi oli maailmas piirkondi, mis poliitiliselt näisid uinuvat. Isegi 20 aastat tagasi eksisteerisid riigid, kelle kohta kapitalistid rääkisid, et need on nende kindlad kantsid ja et neis riikides ei ole ega saagi olla mingeid revolutsioone.

Praegu ei ole ühtegi kontinenti, ühtegi mittedotsialistlikku maad, kus ei käiks rahvahulkade revolutsiooniline võitlus ühes või teises vormis. Sotsialismi loosungid leviavad üha laiemalt. Sotsialism on tööpoolest saanud sajandi ideeks, ja isegi tema kõige suuremad verivaenlased, kes püüavad maskeerida oma reaktsioonilisi plaane ja varjata neid rahvaste eest, kuulutavad ennast sageli sotsialismi pooldajaks.

Kuid mitte kõikjal ja alati ei kulge võitlus sotsialismi lipu all. Sellest võitlusest võtavad ju osa kõige erinevad ühiskondlikud jõud, kellest igaüks peab silmas oma eesmärgi ja kellest igaühel on oma ettekujutus progressi ideaalidest. Kuid asi on selles, et objektiivselt annavad kõik need jõud kapitalile hoope. Missugust elu külge ka ei vaataks, igal pool on kapitalism saanud piduriks, peamiseks takistuseks progressi teel. Kõik meie sajandi ühiskondlikud liikumised, mille eesmärgiks on kaitsta vabadust, demokraatiat kõigis selle vormides ja isikuõigusi, aitavad lõpuks kaasa võitlusele meie planeedi revolutsioonilise ümberkujundamise eest.

«Sotsialistlikud revolutsioonid, imperialismivastased rahvusliku vabastuse revolutsioonid, demokraatlikud rahvarevolutsioonid, laialdased talurahvaliikumised, rahvahulkade võitlus fašistlike ja teiste türanniarežiimide kukutamise eest, ülddemokraatlikud liikumised rahvusliku rõhumise vastu — kõik see liitub ühtseks ülemaailmseks revolutsiooniliseks protsessiks, mis õõnestab ja purustab kapitalismi,» öeldakse Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis.

**Ülemaailmne
kommunistlik
liikumine**

Kaasaja revolutsiooniliste jõudude ühendavaks lüliks, revolutsioonilise võitluse avangardiks on ülemaailmne kommunistlik liikumine. Ta väljendab kõige eesrindlikumaid vaateid ning suunab võitlust inimkonna põlise unistuse — kommunismi saavutamiseks.

Ülemaailmne kommunistlik liikumine on võrdlemisi noor. Ta sai alguse veidi üle saja aasta tagasi Esimese Internatsionaali loomisega. Tänapäeva kommunistlikud parteid sündisid veelgi hiljem — Suure Oktoobri revolutsioonilises tõusulaines. Kuid see-eest on kommunistlik liikumine selle ajaloo seisukohalt lühikese ajaga läbi käinud määratu suure ajaloolise tee ja saavutanud silmapaistvat edu. Nagu Gorki kangelane Danko, kes oma

südametulega näitas inimestele teed valguse poole, nii näitavad ka kommunistid kogu inimkonnale teed kapitalismist vabanemiseks ja uue ühiskonna ehitamiseks.

Mitte ühegi teise poliitilise voolu ees ei ole kunagi olnud niisuguseid keerukaid ja uusi probleeme, nagu seda on kommunismil. Kommunistid asuvad pidevalt vaenlase tule all. Alati ei lähe kommunistidel korda otsekohe üle saada kõigist ajaloo tekitatud raskustest. Ent määravaks momendiks kommunistliku liikumise arengus on asjaolu, et ta läbi kõikide takistuste läheb kindlalt edasi.

Marksism-leninism on kommunistliku liikumise jõu ja elulisuse tähtsaim allikas. Marksistlik-leninliku õpetuse sajandipikkune ajalugu on veenvalt näidanud, et see on osutunud ainukeseks õpetuseks, mis suudab õigesti ära määrata ühiskonna arenemise peateed ja liikumapanevad jõud. Arengu üldiste seaduspärasuste teoreetilise analüüsi põhjal orienteerivad kommunistid töölisklassi kõikides konkreetsetes tingimustes ja leiavad isegi kõige raskemas olukorras õige vastuse elu poolt ülesseatud küsimustele. Kommunistlikud parteid on ainuke jõud maailmas, kellel on teaduslikult põhjendatud strateegia ja taktika võitluseks revolutsiooni eest, ühiskondliku progressi võidu eest.

Ülemaailmse kommunistliku liikumise tänapäeva strateegia (peajoon) formuleeriti maailma kommunistide Moskva nõupidamistel 1957. ja 1960. aastal. Lühidalt öeldes seisab selle peajoone olemus selles, et võitluses sotsialistlike ideaalide võidu eest peavad kommunistid praegu vajalikuks keskendada oma peamised jõupingutused võitlusele sotsialistliku sõprusühenduse tugevdamise eest, rahvusliku vabastuse revolutsioonide võidu eest ja demokraatlike ümberkujunduste eest arenenud kapitalismimaades. Tänapäeva kommunistliku liikumise peajoone tähtsaim element on rahvaste võitlus imperialismi ja tema agressiivse poliitika vastu, rahu kaitseks ning uue maailmasõja ärahoidmise eest. Selle peajoone jõud seisab selles, et ta võimaldab kommunistidel pidada efektiivset võitlust igasugustes tingimustes ning arvestada kõiki muutusi konkreetsetes ajaloolises olukorras.

On veel üks väga tähtis kommunismi jõu allikas — see on proletaarne internatsionalism. Oma olemuselt on ta eri maade tööliste põhiliste huvide ühtsuse kõrgemaks

väljenduseks ning kommunistide rahvusvahelise poliitika loomulikuks aluseks.

Aastakümneid on kodanlus võitluses töölisklassi vastu kasutanud kodanliku natsionalismi mürgist relva. Just natsionalismi abil püüdis ta isoleerida töölisliikumise üksikuid rühmi ja õõnestada proletariaadi ridade internatsionaalset ühtsust. Kodanlik natsionalism on olnud ja jääb kapitali põhiliseks ideoloogiliseks relvaks imperialistlike sõdade ettevalmistamisel. Sellele mürgisele relvale seavad töölisklass ja kommunistid vastu proletaarset internatsionalismi.

Tänapäeval kätkeb proletaarne internatsionalism endas kõigi revolutsiooniliste rühmade solidaarsust ühisest võitluses imperialismi ja reaktsiooni vastu, demokraatia, rahvusliku sõltumatuse ja sotsialismi eest. Proletaarne internatsionalism näeb ette, et revolutsioonilise töölisliikumise iga rahvuslik rühm teeb kõik mis võimalik, et toetada revolutsiooni arenemist teistes maades. Proletaarne internatsionalism on see baas, millel areneb sotsialistlike maade vennalik vastastikune abistamine, maailma sotsialismi abi rahvuslikule vabadusliikumisele ja proletariaadi revolutsioonilise armee kõikide rühmade igakülgne üksteise toetamine. Proletaarse internatsionalismi lahutamatuks koostisosaks on rahu kaitsmine ja võitlus maailmasõja ohu vastu. Tänapäeval on proletaarset internatsionalismi kõige tähtsamaks nõudeks kaitsta marksistlik-leninlikku ideoloogiat kui kommunistliku liikumise internatsionaalset ideoloogiat ning võidelda kõigi revolutsiooniliste jõudude ühtsuse eest, kommunistliku liikumise monoliitsuse tugevdamise eest marksismi-leninismi printsiipidel.

**Tänapäeva kõige
mõjuvõimsam
jõud**

Kommunistlike ja töölisparteide esindajate 1960. aasta Moskva nõupidamisel vastuvõetud avalduses märgitakse, et ülemaailmne kommunistlik liikumine on tänapäeva kõige mõjuvõimsam poliitiline jõud. Meie ideelised vastased Läänes püüavad sageli seda seisukohta ümber lükata ja näidata seda eksliku seisukohana. Nad vihjavad seejuures mõningatele raskustele, mida kommunistlik liikumine viimastel aastatel üle elab eeskätt Hiina juhtkonna lahkulöömise tõttu meie liikumise ühisest marksistlik-leninlikust platvormist.

Jah, raskusi on ja need on tõsised raskused. NLKP XXIII kongress avaldas sügavat kahetsust, et seni pole

üle saadud lahkkelidest, millest saavad kasu ainult meie ühised vaenlased. See olukord ei vasta meie partei arva-
tes ei ühegi vennaspartei huvidele ega ka kommunistliku
liikumise üldistele huvidele.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee
detsembripleenum (1966. aastal) kiitis täielikult heaks
Poliitbüroo ja Nõukogude valitsuse poliitilise joone ning
praktilise tegevuse, mille eesmärgiks on üle saada lahk-
kelidest kommunistlikus liikumises, abinõud Nõukogude
Liidu Kommunistliku Partei ja Hiina Kommunistliku Par-
tei, Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigi suhete
valdkonnas. Pleenum mõistis resoluutselt hukka Mao
Ze-dongi ja tema grupi suurriikliku, Nõukogude-vastase
poliitika. Oma otsuses märkis pleenum: «HKP praeguste
juhtide kurss rahvusvahelisel areenil, nende poliitika sot-
sialistlike maade suhtes, vaenukampaania meie partei ja
nõukogude rahva vastu ning lõhestustegevus rahvusvahe-
lises kommunistlikus liikumises — kõigel sellel ei ole
midagi ühist marksismi-leninismiga. Niisugune poliitika,
niisugune tegevus kahjustab sotsialismi ning rahvus-
vahelise töölis- ja vabadusliikumise huve, samuti hiina
rahva enda sotsialistlikke saavutusi, ja osutab objektiiv-
selt abi imperialismile.»

Ühtlasi kinnitas pleenum, et meie partei kurss sõpru-
sele ja internatsionaalsele solidaarsusele Hiina Kommu-
nistliku Parteiga ja Hiina Rahvavabariigiga on väära-
matu. Me oleme kindlad, et ühiskonna arenemise objek-
tiivsed seadused ja vajadused saavad lõppude lõpuks või-
must ning Hiina pöördub marksismi-leninismi tee, tõe-
lise sotsialistliku ülesehituse tee.

Kas aga võib asja kujutleda nii, nagu laostaksid olemas-
olevad lahkkelid kommunistlikku liikumist kui tänapäeva
kõige mõjuvõimsamat poliitilist jõudu? Muidugi ei! Vaa-
tamata läbielatavatele raskustele kasvab suure kommu-
nistliku armee võimsus veelgi. Kommunistliku liikumise
positsioonid kaasaegses maailmas ning tema koha maa-
ilma poliitikas määravad täielikult ära konkreetset tegu-
rid, mille toime kindlalt kasvab.

Mis tegurid need on?

Kommunistliku liikumise positsioonid kaasaegses maa-
ilmas määrab ära kõigepealt asjaolu, et see liikumine
väljendab töötajate huvisid ja et ta on tõeliselt rahvus-
vaheline, ülemaailmne poliitiline jõud, kõige võimsam ja

teistest tugevamalt kokkuliidetud ühtne tervik. Praegu on kommunistlikud parteid olemas peaaegu 90 riigis ja nende ridadesse kuulub ligi 50 miljonit inimest.

Kommunistliku liikumise arenemisdünaamika üle võib otsustada järgmiste arvude põhjal. Sõjajärgsetel aastatel on kommunistide read kasvanud peaaegu 2,5-kordseks. Veel 1957. aastal oli maailmas 75 kommunistlikku ja töölisparteid. Neisse kuulus tollal 33 miljonit inimest. See tähendab, et üksnes viimase 8—10 aasta jooksul on kommunistide arv kasvanud rohkem kui 15 miljoni inimese võrra.

Kommunistlikud parteid on sotsialistlike maade juhtivad parteid. See asjaolu on kommunistliku liikumise võimsuse tähtsaim allikas. Kommunismi ja sotsialismi edukas ehitamine sotsialistliku sõprusühenduse maades suurendab maailma kommunismi jõudusid ja soodustab vennasparteid mõju kasvamist kogu maailmas. Arusaadavalt paneb see asjaolu erakordse vastutuse sotsialistlike maade kommunistidele, kelle iga samm avaldab ühel või teisel viisil, ühes või teises suunas mõju maailma revolutsioonilisele arenemisele.

Paljudes kapitalistlikes maades on kommunistlikud parteid muutunud nüüd suureks rahvuslikuks jõuks. Loomulikult ei ole nad seni veel saanud otsustavaks, juhtivaks poliitiliseks jõuks, kes suudab määrata oma riigi arengusuunda. Ometi on nende mõju oma maa elule järjest ilmsem ja neis riikides, kus kommunistlikud parteid on tugevad (Itaalia, Prantsusmaa, Soome jne.), on praktiliselt kujunenud olukord, et valitsevad ringkonnad on sunnitud arvestama kommunistide seisukohta kõige tähtsamate rahvuslike probleemide lahendamisel. Kommunistide mõju kasvust kapitalistlikus maailmas kõneleb ka see fakt, et suureneb valimistel kommunistlike parteid poolt antavate häälte arv.

Rahvusliku vabadusliikumise tsooni maades võitlevad kommunistlikud parteid rahvaste lõpliku rahvusliku vabanimise ja nende sotsiaalse progressi eest. Ja kui rahvusliku vabastamise jõud hakkavad proletaarse, teadusliku sotsialismi vastu järjest suuremat huvi tundma, siis on kommunistlikel partidel selles osas määratu suur teene.

Maailma kommunistide kuulsusrikkas peres omandab üha tähtsama koha Ladina-Ameerika kommunistide võitlusrühm. Selle kontinendi kommunistlikud parteid, ees-

kätt sellised nagu Argentiina, Tšiili, Uruguai, Kolumbia, Venetsueela ja teised parteid, on kasvanud suureks poliitiliseks jõuks. Ägedates lahingutes võõramaise ja sisemise reaktsiooniga karastuvad Ladina-Ameerika kommunistid ning loovad sihikindlalt imperialismi- ja feodalismivastaste revolutsioonide poliitilist armeed.

Üks tähtsamaid objektiivseid tegureid, mis määrab ära rahvusvahelise kommunismi jõu, seisab lõpuks selles, et kommunistid astuvad välja kui kõige järjekindlamad ja ennastsalgavamad võitlejad töölisklassi ning kõigi töotajate huvide eest, kajastavad kõige täielikumalt inimkonna parimaid püüdlusi — püüdlusi rahule, vabadusele ja isiksuse igakülgsel arenemisele. Eriti suurt osa aga etendab siin asjaolu, et kommunistid võitlevad kõige järjekindlamalt sõjaohu vastu ja maailmasõja ärahoidmise eest.

Kommunistide ustavust oma ideaalidele võitluses reaktsiooni ja agressiooni vastu, rahu ja sotsiaalse progressi eest demonstreeris uuesti väga jõuliselt Euroopa kommunistlike ja töölisparteiade konverents Karlovy Varys. See 1967. aasta aprillis toimunud konverents oli vennasparteiade kõige tähtsam kohtumine pärast Moskva nõupidamist 1960. aastal. Sellele konverentsile tulid esmakordselt kokku Euroopa mõlema osa — niihästi sotsialistliku kui ka kapitalistliku osa kommunistide esindajad, et arutada pakilisi Euroopa rahu kindlustamise probleeme. Esitanud ulatusliku programmi võitluseks kindla rahu eest Euroopas ja ära näidanud reaalsed teed selle ülesande lahendamiseks, avaldasid kommunistid vääramatut otsuskindlust ka edaspidi kaitsta rahvaste huvisid; nad väljendasid oma sügavat muret imperialistlike jõudude kasvava agressiivsuse pärast ning oma ustavust töotajate vabastamise üritusele.

Imperialistlik kodanlus tunneb kommunistliku liikumise jõudu ja võtab tema suhtes tarvitusele kõige rängemad repressioonid. Peaaegu 40 riigis tegutsevad kommunistlikud parteid illegaalselt. On teada need kohtulikud jälitamisid, mida reaktsioon on organiseerinud Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei vastu. Sellistes maades nagu Hispaania ja Portugal püütakse kommunistide tegevust maha suruda verise terroriga. Ometi ei saavuta kodanluse repressioonid soovitud eesmärki. Ka põrandalustes tingimustes tegutsevad kommunistlikud parteid aktiivselt edasi, koondavad enda ümber järjest laiema

aktivistide ringi ning organiseerivad võitlust töötajate õiguste eest, demokraatlike vabaduste ja rahu eest.

Inimkonna üleminek sotsialismile on keerukas ja raske tee, ägedate klassilahingute tee, tugeva ja ohtliku vaenlasõ vastu võitlemise tee.

Astunud sellele teele, on rahvad juba paljugi saavutanud. Kommunistlik liikumine läheb kindlalt edasi ja juhib tänapäeva revolutsioonilisi jõudusid. Igaüks neist jõududest annab oma panuse suurde maailma ümberkujundamise üritusse. Nende hoobid kapitalismi pihta kasvavad päevast päeva. Ja me oleme kindlalt veendunud: progressi lõplik võit reaktsiooni üle, sotsialismi võit kapitalismi üle ei ole mägede taga.

Küsimusi kordamiseks

1. Milles seisab kapitalismi üldkriis? Missugused on tema põhi-
etapid?

2. Missugused on töölisklassi revolutsioonilise liikumise tingi-
mused ja ülesanded arenenud kapitalistlikes riikides?

3. Missugused on rahvusliku vabadusvõitluse liikumapanevad
jõud? Mida annab rahvastele mittekapitalistlik arenemistee?

4. Milles avaldub sotsialistlike riikide abi koloniaalsest rõhumi-
sest vabanenud riikidele?

5. Mispärast on ülemaailmne kommunistlik liikumine täna-
päeva kõige mõjuvõimsam poliitiline jõud?

Armas lugeja!

Te keerasite raamatu viimase lehe. Sissejuhatuses ei töotanud autorid teile kerget lugemist, sellepärast ei piir-
dunudki te üksnes selle raamatu lehitsemisega, vaid asu-
site seda õppima. Te süvenesite tekstisse, koostasite kons-
pektid, kirjutasite välja kõige tähtsamad teesid ja tulite
läbiloetu juurde korduvalt tagasi. Kulus aega ja vaeva,
enne kui teile selgus, kuivõrd harmoonilise süsteemi moo-
dustavad marksistlik-leninlikud vaated ühiskonnale ja
selle elu ning arenemise seadustele. Meenutame lühidalt,
missuguseid teadmisi te saite käesolevast õpikust.

Teil on nüüd palju selgem ettekujutus ajaloo protsessi
materiaalsest alusest, klassidest ja klassivõitlusest, ühelt
ühiskonnatüübilt teisele ülemineku seaduspärasustest, sot-
sialistlikust revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist.

Raamatu lehekülgedel elustusid kõige eredamad
momendid meie kodumaa ajaloost. Te saite teada, kuidas
tekkis ja tugevnes revolutsiooniline liikumine Venemaal,
kuidas loodi leninlik partei ja kuidas ta viis tööraha
Oktoobri võidule ning sotsialismi suurtele saavutustele.

Kahtlemata avardusid teie kujutlused nõukogude sotsia-
listliku ühiskonna majanduslikest ja poliitilistest alustest,
NSV Liidu rahvamajanduse organiseerimise ja juhtimise
teaduslikest põhimõtetest, meie saavutuste allikatest
majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös.

Rikastusid ka teie teadmised kommunistlikust parteist,
partei kui nõukogude inimeste maailmaajalooliste võitude
juhi ja organiseerija osast ning tema teoreetilise ja prak-
tilise tegevuse printsiipidest.

Selgemana paistab meile meie suur eesmärk — kommunism: tema hiiglaslikud tootlikud jõud ja täiuslikud tootmissuhted, tema harmooniliselt arenenud inimene ja tema ühiskonna kõrge organiseeritus.

Te teate nüüd rohkem sotsialistlikust maailmasüsteemist: tema tekkimisest ja arenemisest, tema ja kapitalistliku süsteemi majandusliku võistluse perspektiividest, sotsialistliku sõprusühenduse maade koostööst ja vastastikusest abistamisest.

Te hakkasite paremini aru saama rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise ning rahvusliku vabadusliikumise keerukatest probleemidest, nende liikumiste allikatest ja liikumapanevatest jõududest, raskustest, saavutustest ja veel lahendamata küsimustest.

Täiendanud õppimisel oma poliitiliste teadmiste varusid, tundsite te, et rikastusid teie kujutlused elust, ühiskondlikest nähtustest ja välismaailmas toimuvatest protsessidest. Te tegite tingimata veel ühe järelduse: teooria ja teadmised muutuvad kasutuks, kui neid ei seostata eluga; kui aga teooria on praktikaga lahutamatult ühtne, muutub ta võimsaks jõuks, annab kindlust, aitab orienteeruda ümbritsevates sündmustes ja mõista nende põhjusi. Piltlikult öeldes — te nagu oleksite tõusnud uuele kõrgendikule, kust näeb kaugemale, kus silmapiir on avaram ja perspektiivid selgemad. Selline elustav jõud on eesrindlikul revolutsioonilisel teoorial — marksistlik-leninlikul maailmavaatel!

Õppuse käigus omandasite teatavad harjumused ühiskonnateaduste õppimiseks. Te tegite kindlasti oma järeldused selle kohta, kuivõrd tähtis on loovalt läheneda marksistlik-leninliku teooria õppimisele ja kuivõrd kahjulik on tsitaatide ja teeside tuupimine, nende mehaaniline päheõppimine. Te saite aru, kui vajalik on üksikute osade, peatükkide ja teemade õppimisel järjekindlus, järgevus ja kui tähtis on regulaarne töö õppematerjali kallal. Me ei räägi siin puhtpraktilisest vilumusest, niisugusest vilumusest, nagu seda on oskus raamatuga iseseisvalt töötada ja loetut konspekteerida.

Te kogusite nüüd teadmisi ja harjumusi, mis on heaks eelduseks, et ka edaspidi jätkata inimõtte suurima saavutuse — marksistlik-leninliku teaduse õppimist. Poliitiline algkursus andis vaid alused teadmistele ühiskonnast. Meie sajandil, teaduse ja tehnika tormilise progressi

sajandil, mil maailmas toimuvad suured sotsiaalsed muutused, nendest teadmistest kommunistidele muidugi ei piisa. See, kes oma teadmisi ei täienda, vaid arvab, et talle aitab sellestki, mida ta teab, jääb kahtlemata elust maha, jääb oma poliitilises arengus seisma.

Järgmine aste pärast algastme poliitkooli on marksismi-leninismi aluste kool. See annab põhjalikumaid teadmisi marksistlik-leninlikust teooriast. Koolis omandatakse teadmisi NLKP ajaloost ning marksistlik-leninliku filosoofia ja poliitilise ökonoomia alustest.

Marksistlik-leninlikul teadusel on see erakordne omadus, et sedamööda kuidas temaga tutvutakse, ärkab huvi minna edasi, õppida tundma palju keerukamaid probleeme, koguda üha rohkem teadmisi, selleks et nendega varustatult võidelda maakeral kõige eesrindlikuma ja progressiivsema korra — kommunismi kinnistamise eest.

Suur teadlane ja töömees Karl Marx, kes avas inimkonnale ühiskondliku elu seadused, kirjutas: «Teaduses ei ole laia maanteed ja ainult see, kes väsimust kartmata ronib üles tema kiviseid radu mööda, võib jõuda teaduse säravatele kõrgustele.» Me usume, armas lugeja, et need suure Marxi sõnad on teile teetähiseks edaspidisel revolutsioonilise teooria õppimisel.

Agressor — vallutussõda õhutav riik, anastaja.

Ajalooline materialism — marksistlik-leninlik teadus inimühiskonna arenemise kõige üldisematest seadustest; ühiskonna elu ja ajaloo tunnetamisele avardatud dialektiline materialism.

Antagonism — äärmuseni teravnev vastuolu, mis laheneb tavaliselt ühe võitleva vastandi hukkumisega.

Assigneeringud — kinnitatud eelarvega määratud summad üksikute kululiikide tarbeks.

Baas — tootmissuhete kogum; ühiskonna majanduslik kord, mis vastab tootlike jõudude antud arenguastmele.

Barbarid — nii nimetasid kreeklased ja roomlased oma naaberhõimusid. See väljendas orjandusliku ühiskonna valitseva klassi halvustavat suhtumist nendesse hõimudesse, kes elasid veel sugu-kondlikus korras. Ülekantud tähenduses — kultuuriväärtuste hävitajad.

Bisnesmen — ärimees, suurkaupmees, ettevõtja.

Bisness — tulus äri või tegevus kapitalistlikes maades.

Dogmatism — mingi õpetuse või mõne iganenud teesi kriitikata omaksvõtmine.

Eetika — teadus moraalist ehk kõlblusest kui ühest ideoloogia vormist, moraali ajaloolise arenemise seadustest ja tema osast ühiskonna elus.

Ekspansioon — laiumine, levimine. Majanduslik ja poliitiline ekspansioon — uute territooriumide, turgude ja tooraineallikate anastamine imperialistlike suurriikide poolt; teiste maade majanduslik ja poliitiline orjastamine.

Eksport — kaupade või kapitalide väljavedu välismaale.

Eksproprieerimine — omandi sunniviisiline, vägivaldne võõrandamine.

Esseerid (sotsialistid-revolutsionäärid) — väikekodanlik partei, mis tekkis XX sajandi algul Venemaal mitmesuguste narodniklike rühmituste ühendamisel.

Esteetika — teadus, mis uurib kunsti arenemisseadusi, kunsti suhet tegelikkusega, kunsti ühiskondlikku osa ja kunstiloomingu vorme ning meetodeid.

Farmer — rentnik või maaomanik, kes peab talle kuuluval maal kapitalistlikku, harvem lihtsat kaubamajandit.

Fašism — kõige reaktsoonilisemate ja agressiivsemate imperialistide avalik terroristlik diktatuur.

Feodalism — ühiskondlik-majanduslik formatsioon, mis kujunes orjandusliku või ürgkogukondliku korra lagunemise ja hukkumise tagajärjel.

Filosoofia — üks ühiskondliku teadvuse vorme; teadus maailma kõige üldisematest arenemisseadustest.

Finantsoligarhia — suurpankurite ja töösturite-monopolistide klikk, kes valitseb tänapäeva kapitalistlike riikide majandust ja poliitikat.

Hegemoon — juht, juhtiv jõud.

Humanism — inimväärikuse ja isikuvabaduse, inimese iga-külge arenemise ja talle soodsate ühiskondlike suhete tunnustamine ühiskonna poolt.

Ideoloogia — ühe või teise klassi huve väljendavate poliitiliste, õiguslike, kõlbeliste, religioossete, kunstiliste ja filosoofiliste vaadete süsteem.

Imperialism — kapitalismi kõrgeim ning viimne staadium, mis algas XIX sajandi lõpul — XX sajandi algul; kapitalismi roiskumise ja hukkumise staadium.

Integratsioon — osade või elementide tervikuks ühendamise.

Intensiivistamine — intensiivsuse suurendamine.

Intensiivne — pingeline, tõhus; näiteks intensiivne töö.

Interventsioon — ühe või mitme riigi vägivaldne vahelesegamine teise riigi siseasjadesse; sissetung territooriumi anastamise, revolutsioonilise või rahvusliku vabadusliikumise mahasurumise vm. eesmärgil.

Isemajandamine — riiklike ettevõtete plaanipärase majandamise meetod, mille aluseks on kulude ja tootmise tulemuste kõrvutamine rahalises väljenduses, ettevõtte kulude katmine tema oma tuludega ja tootmise rentaabluse tagamine.

Kaos — äärmine korratus, segiolek; süsteemi ja harmoonia puudumine milleski.

Kapital — väärtus, mis toob palgatöölise eksploateerimise teel lisaväärtust.

Kapitalism — ühiskondlik kord, mis tuli feodalismi asemele, olles viimne antagonistlik ühiskondlik-majanduslik formatsioon

Kapitalismi üldkriis — maailma kapitalistliku süsteemi iga-külgne kriis, mis haarab niihästi majandust kui ka poliitikat ja ideoloogiat; maailma kapitalistliku süsteemi olukord, mida iseloomustab selle süsteemi langus, kapitalistliku tootmisviisi hukkumine ja uue, sotsialistliku korra kehtestamine.

Kapitalistlikud monopolid — kapitalistide liidud või koondised, mis tekivad tootmise ja kapitali kõrge kontsentratsioonitaseme tõttu ning valitsevad kapitalistlike riikide majanduses ja poliitikas imperialismi perioodil.

Klassivõitlus — vaenulike klasside — eksploateeritavate ja eksploateerijate võitlus, mis on kõigi antagonistlike ühiskondlik-majanduslike formatsioonide peamine liikumapanev jõud.

Kodanlik-demokraatlik revolutsioon — kodanlik revolutsioon, kus laiad rahvahulgad — töölised ja talupojad — astuvad välja oma majanduslike ja poliitiliste nõudmistega, vajutavad sellega revolutsioonile oma pitseri ja püüavad teda arendada üle nende

kitsaste ülesannete piiride, mida seab revolutsiooni ette kodanlus.

Kolooniad — maad või piirkonnad, kellel pole poliitilist ega majanduslikku iseseisvust ja keda rõhuvad ning ekspuuteerivad imperialistlikud riigid.

Kommunism — ühiskondlik-majanduslik formatsioon, mis tuleb kapitalismi asemele; kommunismi ehitamise teine, kõrgem faas (aste).

Kommunistlik internatsionaal (komintern) — aastail 1919—1943 tegutsenud rahvusvaheline revolutsiooniline organisatsioon, ülemaailmse töölisliikumise juhtiv keskus.

Kompleksne mehhaniseerimine — tähtsamaid suundi tehnilises progressis; käsitsitöö asendamine niisuguste üksteist täiendavate masinate süsteemiga, mis tagavad tootmise põhi- ja abiprotsesside mehhaniseerimise.

Konflikt — poolte, arvamuste või huvide kokkupõrge; tõsine lahkelt; terav vaidlus.

Konkurents — võistlus mingil alal sama eesmärgi saavutamisest huvitatud isikute vahel; näiteks võitlus ettevõtete vahel kapitalistlikes maades kaupade soodsamate tootmis- ja turustamistingimuste ning võimalikult suurema kasumi saamise pärast.

Kontsern — ühise finantsilise juhtimise all olev iseseisvate tööstus-, finants- või kaubandusettevõtete koondis; üks kapitalistlike monopolide vorme.

Kooperatsioon — koostöö, töö ühiskonnastamise vorm; paljude inimeste ühine tegevus ühes ja sellesamas tööprotsessis või erinevates, kuid omavahel seotud tööprotsessides.

Krediit — laen, laenuks antud summa.

Kriis — teravnemine; ebastabiilne olukord.

Kulaklus — külakodanlus, kelle tuluaallikaks on palgatööjõu ekspuuteerimine, samuti kaubitsemine, liigkasuvõtmine, maa rendile andmine ja tööloomade ning põllutööriistade üürimine.

Kultuurirevolutsioon — sotsialistliku revolutsiooni koostisosa; sotsialistliku ideoloogia ja kultuuri omandamine laiade töötajatehulkade poolt ja uue, kõrgemat laadi kultuuri — sotsialistliku kultuuri kujundamine.

Küberneetika — teadus juhtimis- ja sideprotsesside üldistest seaduspärasustest organiseeritud süsteemides.

«**Külm sõda**» — termin pineva rahvusvahelise olukorra märkimiseks, mis kujunes pärast Teist maailmasõda selle tõttu, et agressiivsed imperialistlikud ringkonnad hakkasid NSV Liidu ja teiste sotsialismimaade suhtes ajama «jõupoliitikat».

Künism — jultunud, põlastav suhtumine moraali ja sündsuse normidesse; jõhker avameelsus, häbitus.

Liigkasuvõtmine — ekspuataatorlikule ühiskonnale iseloomulik nähtus, mis seisab väga kõrge protsendimääraga laenu andmises.

Likvidaatorlus — äärmiselt parempoolne oportunistlik vool Venemaa Sotsiaaldemokraatlikus Töölisparteis, kujutab endast menševismi edasiarenemist.

Lisaväärtus — palgatööliste tööga loodud väärtus, mis ületab nende tööjõu väärtuse ning mille kapitalistid ilma tasuta omastavad.

Maailmavaade — maailma ja tema seaduspärasuste kohta käi-

vate vaadete ja kujutelmade kogum; süsteem vaadetest, mis väljendavad inimese suhtumist teda ümbritsevasse tegelikkusesse, looduse ja ühiskonna elu nähtustesse.

Marksism-leninism — teadus looduse ja ühiskonna arenemiseadustest, sotsialistlikust revolutsioonist, proletariaadi diktatuurist, sotsialismi võidust ja kommunistliku ühiskonna ehitamisest; töölisklassi ja tema kommunistliku partei ideoloogia.

Materialism — üks filosoofia kahest peamisest suunast, mis annab õige teadusliku vastuse filosoofia põhiküsimusele olemise ja mõtlemise vahekorra. Vastupidi idealismile tunnistab materialism mateeria primaarseks ja vaimu sekundaarseks.

Menševism — äärmiselt oportunistlik, marksismile-leninismile vaenulik vool vene sotsiaaldemokraatias.

Militarism — kapitalistlike riikide poliitika, mille eesmärgiks on nende sõjalise võimsuse tugevdamine ja ettevalmistamine valitussõdadeks.

Moraal ehk kõlblus — üks ühiskondliku teadvuse vorme; nende ajalooliselt muutuvate normide, printsiipide ja reeglite kogum, mis reguleerivad inimeste käitumist üksteise ja ühiskonna suhtes, klassiühiskonnas ka nende suhtumist oma klassi, oma parteisse ja vaenulikesse klassidesse ning parteidesse.

Narodniklus — väikekodanlik ühiskondlik vool, mis tekkis Venemaal pärast 1861. a. talurahvareformi ja mis kajastas talurahva protesti mõisnike ikke ning pärisorjuse igandite vastu.

Natsionaalne tul — teatud ajavahemikus (näiteks aasta jooksul) riigi elanikkonna tootliku tööga loodud uus väärtus; selles ajavahemikus toodetud ühiskondliku produkti rahaline väärtus, millest on maha arvatud selle produkti tootmiseks kulutatud tooraine, kütuse ja abimaterjalide väärtus ning tootmishoonete ja masinate amortisatsioon.

Natsionaliseerimine — tootmisriistade ja -vahendite, maa, pankade, sidevahendite, samuti üksikisikute ja erakoondiste omandi muutmine riigi omandiks.

Natsionalism — kodanlik ideoloogia ja poliitika rahvusküsimuses.

Natsism — vt. fašism. Nats — Saksamaa fašistliku partei liikme lühendatud nimetus; rahva petmiseks nimetasid hitlerlased selle partei Saksamaa Natsionaalsotsialistlikuks Töölisparteiks.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaanid — ühtsed riiklikud rahvamajandusplaanid, mis koostatakse Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse poolt viieks aastaks.

Nõukogude patriotism — armastus Nõukogude kodumaa ja nõukogude rahva vastu.

Okupatsioon — ühe riigi territooriumi ajutine hõivamine teise riigi (või teiste riikide) sõjajõudude poolt.

Omandus — ajalooliselt tingitud materiaalsete hüvede omastamise ühiskondlik vorm.

Oportunism (olupoliitika, kokkuleplus) töölisliikumises — proletariaadi hüvede kohandamine ja allutamine kodanluse hüvedele; klassivõitlusest, sotsialistlikust revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist loobumine.

Opositsioon — nende parteide või rühmituste üldine nime-

tus, kes töötavad vastu valitsevale parteile või valitsuse poliitikale; kodanlikes riikides — nende parteide parlamendifraktsioonid.

Orjanduslik kord — esimene antagonistlik ühiskondlik-majanduslik formatsioon, mis põhines inimese ekspluateerimisel inimese poolt.

«Pahempoolsed kommunistid» — fraktsiooniline rühm parteis, kujunes 1918. aastal seoses Bresti rahu sõlmimisega.

Parlament — täielikult või osaliselt valitav seadusandlik asutus.

Partei — mõttekaaslaste poliitiline organisatsioon, mis ühendab klassi kõige aktiivsemaid esindajaid, väljendab klassi huve ja juhib teda klassivõitluses.

Patriotism — armastus kodumaa ja oma rahva vastu.

Pealisehitus — poliitilised ja õiguslikud asutused ning kindlad ühiskondliku teadvuse vormid, mis vastavad antud baasile.

Poliitika — ühiskonna klasside eesmärgid ja ülesanded nende võitluses oma huvide eest; nende huvide kaitsmise meetodid ja vahendid.

Progress — uue ning eesrindliku arenemine; liikumine kõrgemale arenguastmele või täiuslikumasse olukorda.

Proletaarne internatsionalism — tööliste ja kogu tööraha rahvusvahelise solidaarsuse ideoloogia ja poliitika.

Proletariaadi diktatuur — proletariaadi riigivõim, mis kehtestatakse sotsialistliku revolutsiooni tagajärjel, et kindlustada kapitalismilt sotsialismile üleminekut ja ehitada sotsialismi.

Proletariaat — kapitalistlikus ühiskonnas palgatööliste klass, kuhu kuuluvad inimesed, kellel pole tootmisvahendeid ja kes selle tõttu on sunnitud müüma oma tööjõudu tootmisvahendite omanikele — kapitalistidele.

Propaganda — teatud ideede, õpetuste või poliitiliste teooriate selgitamine ja levitamine.

Putš — väikese vandenõulaste rühma avantüristlik riigipöördekatse.

Põhja-Atlandi Liit (NATO) — imperialistlike riikide loodud ja nende poolt juhitud sõjaline blokk.

Raha — kaubatootmisele omane majanduslik kategooria; eriline kaup, mis on üldiseks ja kõikide kaupade väärtust väljendavaks ekvivalendiks.

Rahvarinne — laiade rahvahulkade ühendus (sellesse kuuluvad tööliklass, talurahvas, progressiivne intelligents, linna väikekodanlus ja rahvuslik kodanlus) ühiseks võitluseks fašismi ja sõja vastu, rahvusliku iseseisvuse eest ja rahvahulkade eluliste nõudmistega rahuldamiseks.

Rassism — teadusevastane reaktsiooniline «teooria», mille järgi eksisteerivat loodusest tingituna inimrasside füüsiline ja vaimne ebavõrdsus.

Reaktsioon — oma aja äraelanud klasside poliitiline võitlus ühiskondliku progressi vastu; püüe taastada vana, iganenud korda.

Reformism — töölisliikumises esinev poliitiline vool, mis asendab tööliklassi võitluse kapitalismi vastu ja proletariaadi diktatuuri ning sotsialismi eest ekspluataatorliku korra aluseid mittepuudutavate pisireformidega.

Religioon — ideoloogia, mille eriliseks tunnuseks on usk üleloomulikusse, jumalatesse, vaimudesse, «taevariiki» jne.

Remilitariseerimine — desarmeeritud riikide või üksikute piirkondade taasrelvastamine.

Renegaat — oma veendumusi muutnud ning vastase poolele üeläinud inimene; reetur, desertöör.

Rentaablus — üksikute ettevõtete või rahvamajandusharude tasuvus, kasutoovus.

Reparatsioon — sõjas tekitatud kahju täielik või osaline tasumine võitjale maale sõja kaotanud riigi poolt, kelle süü tõttu sõda puhkes.

Reservatsioonid — elamiseks ja maa kasutamiseks ebasoodsad alad Põhja-Ameerikas, Lõuna-Aafrikas ja Austraalias, kuhu imperialistlikud valitsused asustavad ümber orjastatud põliselanikke, määrates nad viletsusele ja väljasuremisele.

Revansism — eelmistes sõdades lüüasaanud riigi püüe kaotatud territooriumide või positsioonide tagasisaamiseks uue sõja teel.

Revisionism — töölisliikumises esinev vool, mis kodanluse tahtmist mööda püüab vulgariseerida ja hävitada marksismi tema revideerimise teel, s. o. tema põhiprintsiipide läbivaatamise, moonutamise ja eitamise teel.

Riik — ühiskonna poliitiline organisatsioon, majanduslikult valitseva klassi diktatuuri organ.

Riiklik-monopolistlik kapitalism — monopolistliku kodanluse majandusliku ja poliitilise valitsemise vorm kapitalistlikes maades, mis seisab riigiaparaadi järjest suuremas allutamises monopolidetele.

Sabotaaž — töö tahtlik nurjaajamine temast avaliku keeldumise või tema sihilikult hooletu tegemise teel.

Sandarmeeria — eriline poliitiline politsei ekspluataatorlikes riikides võitluseks ja arveteõendamiseks revolutsioonilise liikumisega.

Sektantlus — mingi usundi (kristluse, islami vm.) pinnal tekkinud ning valitsevast kirikust eraldunud religioossete õpetuste ja organisatsioonide üldnimetus.

Sotsiaaldemokraatia — sotsiaaldemokraatlike parteide loomise tagajärjel tekkinud poliitiline vool töölisliikumises.

Sotsiaalsed muutused — ühiskondlikku korda puudutavad muutused ühiskonnas.

Sotsialism — kommunistliku ühiskondlik-majandusliku formatiooni esimene ehk madalam faas, mis tuleb kapitalismi asemele.

Sotsialismi maailmasüsteem — poliitiline ja majanduslik sõprusühendus, kuhu kuuluvad vabad ja suveräänsed rahvad, kes sammuvad sotsialismi ja kommunismi ehitamise teed ning keda ühendavad huvid ja eesmärkide ühtsus ning tihedad rahvusvahelise sotsialistliku solidaarsuse sidemed.

Sotsialistlik omandus — tootmisvahendite ning töö produkti ühiskondlik omandus, mis koos sotsialistliku rahvamajandussüsteemiga moodustab sotsialistliku riigi majandusliku aluse.

Sotsialistlik (proletaarne) revolutsioon — kodanluse diktatuuri vägivaldne kukutamine ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine kapitalismi hävitamiseks ning uue, sotsialistliku korra organiseerimiseks.

Sotsialistlik realism — kunstimeetod kirjanduses ja kunstis, mis nõuab, et tegelikkust tema arenemises kujutataks tõepäraselt ja ajaloolise konkreetseusega.

Streik — töötajate poolt töö osaline või täielik katkestamine kapitalistlikes ettevõtetes; vahend tööliklassi käes tema võitluses kapitalistide ja kodanlike valitsuste vastu ning oma majanduslike ja poliitiliste nõudmiste eest.

Santaaž — väljapressimine hirmutamise või kompromiteerivate tegude ja dokumentide avaldamise ähvardusega.

Sovinism — reaktsooniline kodanlik poliitika, mille eesmärgiks on teiste rahvaste alistamine ja orjastamine, rahvusliku vaenu ja vihkamise õhutamine rahvaste vahel; rahvusliku erandlikkuse ja rassiteooria jutlustamine.

Tarbijate kooperasiion — tarbijate vabatahtlik ühinemine kaupade kollektiivseks ostmiseks ja müümiseks.

Teooria — kogemuste ning ühiskondliku praktika üldistamine; mingi teadusharu juhtivate ideede süsteem; looduse ja ühiskonna arenemiseaduste teaduslik seletamine.

Terror — kõige teravam poliitilise vastase vastu võitlemise vorm kuni füüsilise hävitamiseni mineva vägivalla rakendamisega.

Toodangu omahind — ettevõtte tootmiskulud mingi toote valmistamisel rahalises väljenduses.

Tootlikud jõud — tootmisvahendid, mille abil materiaalseid hüvesid toodetakse, ja tootmiskogemusi ning töövilumust omavad inimesed, kes neid tootmisvahendeid kasutades materiaalseid hüvesid toodavad.

Tootmise anarhia — tootmise stiihilisus, organiseerimatus ja plaanitus.

Tootmiskooperasiion (põllumajanduslik artell) — kollektiivse majapidamise vorm, mille puhul on ühiskonnastatud põhilised tootmisvahendid ja talupoja töö; tulude jaotamine toimub töö järgi.

Tootmissuhted — materiaalsete hüvede tootmise protsessis inimeste vahel tekkivad suhted, mis moodustavad ühiskonna majandusliku baasi.

Tootmisvahendid — tootmisprotsessi materiaalne alus (maa, metsad, veekogud, maavarad, tooraine, tööriistad, tootmishooned, liiklus- ja sidevahendid jne.).

Tootmisviis — inimeste olemasoluks ja ühiskonna arenemiseks vajalike elatusvahendite (toidu, riiete, jalatsite, elamu, kütuse, tootmisriistade jne.) hankimise viis.

Traditsioon — ajalooliselt kujunenud ja põlvest põlve kanduvad tavad, käitumisnormid, vaated, maitse jne.

Trotskism — marksismile-leninismile vaenulik vool töölisliikumises, menševismi kõige ohtlikumaid erikujusid.

Tsensus — tingimused, mille põhjal isikul lubatakse kasutada ühtesid või teisi poliitilisi õigusi (eeskätt valimisõigust).

Tsivilisatsiooni — vaimse ja materiaalse kultuuri arengutase, saavutatud antud ühiskondlik-poliitilise korraga.

Töö — inimese otstarbekohane tegevus; milles ta muudab ja kohandab looduse esemeid oma vajaduste rahuldamiseks.

Tö börs — asutus, mis registreerib töötuid ja esineb vahetajatana töö otsimisel. NSV Liidus likvideeriti tö börsid üheaegselt tööpuuduse kaotamisega.

Töölisaristokraatia — kõrge kvalifikatsiooniga tööliste kiht kapitalistlikes maades, kellele makstakse monopolide lisakasumite arvel kõrgemat palka ja kes selle tõttu on töörahva põhimassist irdunud. Kandes kodanluse poliitilist ja ideoloogilist mõju proletariaadi hulka, pidurdab töölisaristokraatia revolutsioonilise töölislukumise arenemist kapitalistlikes maades.

Töõnduskooperatsioon — väiketootjate vabatahtlikud koondised, mis luuakse kooperatiivsete tööstusettevõtete näol peamiselt rahvatarbeesemete tootmise organiseerimiseks.

Tööviljakus — töölise võime valmistada antud tööaja (tunni, tööpäeva jne.) jooksul teatud hulk toodangut.

Utopia — ebareaalne soov, unelm.

Utopistlik sotsialism — sotsialistlikud õpetused, mis kavandasid ühiskonna ümberkorraldamist, sidumata seda reaalse elu ja klassivõitluse tingimustega.

Uus majanduspoliitika (NEP) — proletarse riigi majanduspoliitika kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil; lubas kapitalismi ja vabakaubandust, kusjuures juhtivad positsioonid olid riigi käes.

Vabariik — riigivalitsemise vorm, mille puhul kõrgemad riigivõimuorganid valitakse kindlaks ajaks.

Veermaht (relvastatud jõud) — Saksa fašistliku armee ametlik nimetus, mis võeti tarvitusele hitlerliku diktatuuri ajal.

Väikekodanlus — väikekaubatootjad, kellel on tootmisvahendeid või väikeomand ja kellest osa ekspluateerib palgatööjõudu.

Väärtus — kaubatootmisele omane majanduslik kategooria, mis väljendab kaubas kehtunud ühiskondlikku tööd.

Õigus — riigivõimu seadustega ja määrustega vormistatud normide ja käitumisreeglite süsteem, mis reguleerib ühiskondlikke suhteid antud ühiskonnas valitseva klassi huvides.

Ökonomism — oportunistlik suund vene sotsiaaldemokraatias XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul.

Ühiskondlik-majanduslik formatsioon — ühiskonna arenguaste, mida iseloomustab ajalooliselt kindel majanduslik kord ja sellele vastav pealisehitus.

Ühiskondlik tööjaotus — ühiskonnas mitmesuguste tööalade eraldumine omaette tööaladeks, kusjuures tootjad hakkavad tegelema erinevate tootmisaladega; rahvamajanduse jagunemine harudeks — tööstuseks, põllumajanduseks, transpordiks jne., samuti nende rahvamajandusharude jagunemine mitmesugusteks alaliikideks, nagu rasketööstus, kergetööstus, toiduainete tööstus, maaviljelus, loomakasvatuse jne.

Ületootmiskriis — kaupade suhteline (võrreldes maksevõimelise nõudmisega) ületootmine, mis kapitalismi tingimustes paratamatult kordub ja mille tulemuseks on tootmise langus, tööpuuduse kasv jne.

Ürgkogukondlik kord — inimkonna ajaloos esimene ühiskondlik-majanduslik formatsioon, mis eksisteeris maakera kõigil rahvastel nende varasematel arenguastmetel.

Lugejale	3
<i>Esimene peatükk. KUIDAS ÜHISKOND ARENEB</i>	7
1. Materiaalne tootmine kui ühiskonna arenemise alus	7
2. Klassid ja klassivõitluse osatähtsus ühiskonna arengus	19
3. Proletaarne revolutsioon kui seaduspärane üleminek kapitalismilt sotsialismile	35
4. Kommunistlik Partei kui ühiskonna suur ümberkujundav jõud	45
Küsimusi kordamiseks	54
<i>Teine peatükk. SOTSIALISTLIKU ÜHISKONNA ÜLESEHITAMINE NSV LIIDUS</i>	55
1. Töölisliikumise arenemine Venemaal ja proletariaadi uut tüüpi partei asutamine	55
2. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon	69
3. Sotsialismi võit	83
Küsimusi kordamiseks	114
<i>Kolmas peatükk. NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK ÜHISKOND ON KOMMUNISMI ESIMENE FAAS</i>	115
1. Nõukogude ühiskonna majanduslik alus	115
2. Leninlikud rahvamajanduse juhtimise printsiibid	125
3. Nõukogude ühiskonna poliitiline alus	130
4. Kommunistlik Partei on nõukogude sotsialistliku ühiskonna juhtiv jõud	145
Küsimusi kordamiseks	149
<i>Neljas peatükk. SOTSIALISMILT KOMMUNISMILE</i>	151
1. Kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomine	151
2. Kommunistlike ühiskondlike suhete kujunemine	170
3. Töötajate kommunistlik kasvatus	178
4. Rahu säilitamine ja kindlustamine	184
5. NLKP juhib kommunistlikku ülesehitustööd	199
Küsimusi kordamiseks	207

Viies peatükk. SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEM	203
1. Sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine	208
2. Sotsialistlike maade areng	230
3. Kommunistlikud ja töölisparteid on sotsialismimaade juhtiv jõud	243
4. Ajaloo arenemise otsustav tegur	247
Küsimusi kordamiseks	260
Kuues peatükk. RAHVUSVAHELINE REVOLUTSIOONI- LINE VABADUSLIIKUMINE	261
1. Maailma kapitalismi kriis	261
2. Töölisklassi revolutsiooniline liikumine	273
3. Aasia, Aafrika ja Ladina-Ameerika rahvaste rahvus- lik vabadusliikumine	282
4. Kommunism — meie ajastu lipp	303
Küsimusi kordamiseks	312
Lõppsõna	313
Lühike terminite sõnastik	317

ОСНОВЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ. Учебное пособие для начальных политических школ системы партийной учебы. На эстонском языке. Обложка Э. Тали. Издательство «Ээсти Раамат», Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetajad E. Lehiste ja I. Tamm. Kunstiline toimetaja L. Kruusmaa. Tehniline toimetaja V. Kann. Korrektorid M. Sepp ja L. Golberg. Laduda antud 16. I 1968. Trükkida antud 5. IV 1968. Trükipaber nr. 2 — Kohila Paberivabrik. 54×84/16. Trükipoognaid 20,5. Tingtrükipoognaid 17,2. Arvestuspoognaid 18,82. Trükiarv 6000. Tellimise nr. 596. Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2.
Hind 61 kop. 1—2—4.

61 kop.

A-29240

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00428360 4